

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор департаменту екології та
природних ресурсів Дніпропетровської
облдержадміністрації

Р.О.СТРІЛЕЦЬ

“   ” серпня 2016 року

РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ

**про стан навколишнього природного середовища
в Дніпропетровській області за 2015 рік**

м. Дніпропетровськ

2016 рік

ВСТУП

Дніпропетровщина – унікальний регіон, де зосереджено могутній промисловий потенціал металургійного, гірничо-збагачувального, хімічного та машинобудівного комплексів.

Особливістю регіону є те, що кризові ситуації не локалізовані по території, а охоплюють цілі промислові агломерації, басейни видобутку корисних копалин і території прилягаючих до них інших областей.

З метою розвитку сталого економічного потенціалу регіону, забезпечення екологічної безпеки та гідного рівня життя мешканців Дніпропетровщини розроблено Стратегію розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року.

Екологічна безпека та збереження клімату визначена Стратегією як один із ключових пріоритетів розвитку області.

Одночасно з розробкою Стратегії виконано її стратегічну екологічну оцінку з метою недопущення у майбутньому негативного впливу від реалізації Стратегії на стан довкілля та здоров'я населення.

Ефективне вирішення комплексу питань, пов'язаних з поліпшенням екологічної ситуації регіону, можливе лише за умови системного підходу до цієї проблеми, залучення наукового потенціалу та впровадження новітніх методик.

На протязі 2007 – 2015 років одним із пріоритетних напрямів у реалізації екологічної політики на території області спрямованої на зменшення забруднення навколишнього природного середовища був комплекс заходів, визначених “Програмою поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами забруднювачами на 2007 – 2015 роки”.

Наймасштабнішим екологічним проектом в Україні, який окреслює стратегію екологічної політики та має системний характер дій з охорони навколишнього природного середовища, є “Довгострокова програма по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки”, яка вже сьогодні має певні результати у зменшенні техногенного навантаження від підприємств гірничо-металургійного комплексу Кривбасу.

Одночасно на території області існує унікальний природно-ландшафтний потенціал, який може стати базовим для формування основних компонентів екологічної мережі. У цьому контексті природа області має ряд специфічних рис, відзначається високим різноманіттям і має значне науково-історичне та рекреаційне значення.

“Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища Дніпропетровської області” – це комплексна оцінка довкілля нашого регіону, що має сприяти зміцненню потенціалу суспільної свідомості, підвищенню компетентності всіх тих, хто ухвалює відповідальні для суспільства і сталого розвитку рішення, а також результат тривалої роботи фахівців облдержадміністрації, науковців, представників громадських організацій та інших суб'єктів господарювання.

Сподіваємося, що це видання стане провідним як для фахівців - екологів, так і для тих, кому небайдуже здорове, безпечне майбутнє покоління.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Дніпропетровська область знаходиться у південно-східній частині України, в басейні середньої і нижньої течії Дніпра. На сході вона межує з Донецькою, на півдні – із Запорізькою і Херсонською, на заході – з Миколаївською та Кіровоградською, на півночі – з Полтавською та Харківською областями України.

Територія області – 31,92 тис. км², що складає 5,3 % території країни. Адміністративний центр області – місто Дніпропетровськ розташоване по обох берегах Дніпра та його притоків Самари.

Область поділяється на 22 адміністративні райони, включає в себе 13 міст обласного і 7 – районного підпорядкування, 46 селищ міського типу, 1435 сільських населених пунктів.

Чисельність населення області становить 3254,9 тис. чоловік. Кількість населення у місті Дніпропетровську – 986,3 тис. чоловік. Чисельність міського населення області – 2722,1 тис. чоловік (83,6 %), сільського – 532,8 тис. чоловік (16,4 %). На території області проживають представники понад 30 національностей.

Область розташована у степовій зоні України. Ландшафт переважно рівнинний. На заході області простяглось значно почленоване Придніпровське узвишся (висота до 209 м). У південно-східну частину її входять відроги Приазовського узвишся (до 211 м). Центральна частина зайнята Придніпровською низиною, яка на півдні переходить в Причорноморську. З північного заходу на південний схід область перетинає ріка Дніпро, до басейну якої належать її притоки – Оріль, Самара із Вовчою, Мокра Сура, Базавлук, Інгулець із Саксаганню та інші.

В області близько 1,5 тисячі водойм та ставків площею понад 26 тисяч гектарів. На півдні територія області омивається водами Каховського водосховища.

Дніпропетровщина розташована в зоні помірних широт. Клімат області помірно-континентальний. У цілому він характеризується відносно прохолодною зимою і спекотним літом. Середня річна температура в межах +7 – +9 °С. Найхолодніший місяць – січень (-5 – -7 °С), найтепліший – липень (+22 – +23 °С). Річна кількість опадів збільшується від 400-430 мм на півдні до 450-490 мм на півночі. Кількість сонячних днів складає в середньому 240 днів на рік.

За різноманітністю і значимістю природних ресурсів Дніпропетровська область є однією з найбагатших в Україні. Майже на всій території області переважають родючі чорноземні ґрунти. Розгалужена система водопостачання дозволяє вести інтенсивне сільське господарство.

Дніпропетровщина багата на корисні копалини. Значні запаси залізної і марганцевої руд, кам'яного та бурого вугілля, є нафта, природний газ, рідкісні

та кольорові метали. Потужною товщею вздовж річки Інгулець більше як на 100 км залягають залізні руди Криворізького басейну. Значні родовища руд – Оріхово-Павлоградська та Чортомлицька магнітні аномалії, Жовтянське родовище. Є поклади титану, рутило-ільменітових руд, цирконію, нікелю, кобальту.

1.2. Соціальний та економічний розвиток Дніпропетровської області

Дніпропетровська область характеризується потужним промисловим і науковим потенціалом, розгалуженим сільським господарством, вигідним географічним положенням, багатими природними ресурсами, високим рівнем розвитку транспорту та зв'язку.

Природні умови області сприятливі для діяльності людини. Дніпропетровщина відзначається підземними багатствами та сприятливим кліматом, водними ресурсами, родючими ґрунтами.

Особливістю регіону є те, що кризові ситуації не локалізовані по території, а охоплюють цілі промислові агломерації, басейни видобутку корисних копалин і території прилягаючих до них інших областей.

В цілому, незважаючи на те, що в останні роки має місце тенденція до зменшення антропогенного тиску на довкілля, рівень техногенного навантаження залишається високим, а екологічна ситуація незадовільною.

Екологічні проблеми в області пов'язані з підвищеним рівнем забруднення атмосферного повітря. Промислові підприємства гірничо-металургійного, паливно-енергетичного, хімічного комплексів і транспорт є основними джерелами забруднення повітряного басейну.

Обсяг валових викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення по Дніпропетровській області у 2015 році склав 876,574 тис. т.

Із загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності отримали дозвіл на викиди у 2015 році 783.

У 2015 році викиди від стаціонарних джерел зменшилися на 131,875 тис. т або на 15,4 % у порівнянні з показниками 2014 року та становили 723,9 тис. т.

Викиди забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення зменшилися на 28,7 тис. т або на 15,84 % від викидів у 2014 році, та склали 152,6 тис. т.

Загальний обсяг забору води у 2015 році з поверхневих та підземних водних об'єктів за даними Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів склав 1097 млн м³, що на 468 млн м³ менше попереднього року.

Використання води склало 880,9 млн м³. У порівнянні з 2014 роком водокористування в області зменшено на 478,1 млн м³.

Основні галузі промислового виробництва – найбільші енергетичні та металургійні об'єкти, комунально-побутове водокористування та зрошення земель пов'язані з використанням водних ресурсів р. Дніпро. Водні ресурси у містах і селищах значно менші від потреби в них. Внаслідок цього, в більшості міст області склалася передкризова та кризова водогосподарська та гідроекологічна ситуація, коли самовідновлювальна здатність Дніпра та багатьох річок басейну вже не забезпечує відновлення порушеної екологічної

рівноваги. Але якість річкової води в районах основних питних водозаборів Дніпропетровської області суттєво не змінюється.

Значні масштаби використання природних ресурсів та енергетично-сировинна спеціалізація Дніпропетровської області, яка обумовлена великими обсягами виробництва і споживання разом із застарілою технічною базою, а також стрімкий розвиток урбанізації та агломерацій визначають високі показники щорічного утворення і нагромадження відходів.

Так, станом на 01.01.2016, в області накопичено понад 10,1 млрд т промислових відходів.

Питання накопичення та утилізації промислових відходів має загальнодержавне значення, оскільки більша частина відходів містить шкідливі для навколишнього природного середовища та людини речовини. Вирішення проблеми утилізації відходів – це очищення довкілля від токсичних речовин і баласту та отримання при цьому корисних продуктів і, як слідство, економічного ефекту.

Необхідно зазначити, що більша частина розміщених відходів мають велику кількість ресурсноцінних компонентів, які можна вилучити з метою одержання якісної та дешевої сировини.

Рециклінг відходів має велике екологічне значення, оскільки сприяє захисту довкілля від негативного впливу відходів та забезпечує ощадливе використання матеріально-сировинних і енергетичних ресурсів.

На підприємствах області протягом 2015 року утворилося 54,3 тис. т небезпечних відходів. Переважна їх більшість використовується повторно, або передаються спеціалізованим підприємствам для подальшої утилізації.

Дніпропетровська область знаходиться в степовій зоні України і займає площу 3,19 млн га, у тому числі землі лісогосподарського призначення становлять 115,12 тис. га, із них вкриті лісовою рослинністю 77,2 тис. га, загальний запас деревини 14,18 тис. м³, а лісистість області відповідає 5,6 %. У той же час, наявність потужних запасів мінеральної сировини і сприятливі агрокліматичні умови зумовлюють високу концентрацію промислових об'єктів і розвиток агропромислового сектору. У результаті більша частина земель антропогенно-трансформована.

В таких умовах дуже складним та важливим є питання виявлення і заповідання природних територій і об'єктів. Незважаючи на це, проводиться планомірна діяльність щодо розвитку і розширення заповідних територій, розглядаючи заповідну справу як головний засіб для комплексного вирішення важливих екологічних проблем, таких як, збереження біорізноманіття, відновлення і підтримка екологічного балансу в біосфері тощо. Станом на 01.01.2016 мережа природно-заповідного фонду області становить 177 об'єктів загальною площею 93577,8 га або 2,93 % площі області. Із них 30 об'єктів – загальнодержавного значення на площі 30347,7 га, та 147 – місцевого значення на площі 63230,1 га.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

На території Дніпропетровської області розташовано 716 підприємств, що звітують перед органами Держкомстату України за формою № 2-ТП (повітря), викиди шкідливих речовин в атмосферу від них у 2015 році становили 723,9 тис. т, що на 131,875 тис. т (15,4 %) менше, ніж у 2014 році.

У складі викинутих забруднюючих речовин оксиди вуглецю становлять 341,925 тис. т; діоксиди та інші сполуки сірки – 98,535 тис. т; речовини у вигляді суспендованих твердих частинок – 94,210 тис. т; метан – 142,003 тис. т; сполуки азоту – 42,114 тис. т; метали та їх сполуки – 3,68 тис. т, тощо.

У сумарній кількості забруднюючих речовин, що потрапили в атмосферу, викиди метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, становили відповідно 142,003 тис. т та 5,169 тис. т відповідно. Крім того, за звітний період в атмосферу надійшло 25,6 млн т діоксиду вуглецю.

У середньому одним підприємством області за 2015 рік викинуто в атмосферу 1011,079 т забруднювальних речовин, що на 926,823 т менше проти 2014 року.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами

Динаміка викидів забруднюючих речовин протягом 2010 – 2015 років наведена у таблицях 2.1.1.1. та 2.1.1.2.

Таблиця 2.1.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин

Викиди по області	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
в атмосферне повітря, тис. т	1140,484	1157,883	1173,077	1143,848	1037,075	876,6
в т.ч.						
- від стаціонарних джерел забруднення, тис. т	933,106	950,373	961,947	940,5	855,775	723,9
- від пересувних джерел забруднення, тис. т	207,378	207,51	211,13	203,348	181,3	152,6

Таблиця 2.1.1.2. Динаміка викидів в атмосферне повітря

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП, т/млн грн
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2010	1140,484	933,106	207,378	35729	341,820	*
2011	1157,883	950,373	207,51	36275	345,957	*
2012	1173,077	961,947	211,13	36747	354,008	*
2013	1143,848	940,5	203,348	35831,45	346,608	*
2014	1037,075	855,775	181,3	26807,47	260,547	
2015	876,6	723,9	152,6	22677,5	221,7	*

* - дані в органах Держкомстату відсутні.

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Дніпропетровської області

Динаміка найпоширеніших забруднюючих речовин протягом 2011 – 2015 років (див. табл. 2.1.2.1., 2.1.2.2., 2.1.2.3.)

Таблиця 2.1.2.1. Динаміка найпоширеніших забруднюючих речовин протягом 2011 – 2015 років, тис. т

Населені пункти	2000 р.					2011 р.				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		тл	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		тл	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
м. Дніпропетровськ	97,276	25,873	36,657	17,667	13,521	110,046	22,073	51,017	19,262	7,693
м. Кривий Ріг	443,391	60,642	32,782	16,088	331,221	358,559	62,265	16,790	14,157	234,550
м. Дніпродзержинськ	105,032	18,238	15,694	5,561	63,892	124,684	17,936	10,246	5,841	81,174
м. Вільногірськ	1,06	0,443	0,195	0,119	0,283	0,980	0,116	0,335	0,199	0,269
м. Жовті Води	0,719	0,166	0,337	0,094	0,083	1,175	0,135	0,589	0,183	0,091
м. Новомосковськ	0,27	0,046	0,02	0,114	0,054	0,186	0,064	0,005	0,051	0,032
м. Нікополь	28,443	3,653	0,474	1,115	22,989	25,371	0,931	0,246	0,953	22,412
м. Марганець	0,458	0,146	0,121	0,115	0,067	1,135	0,273	0,079	0,113	0,516
м. Орджонікідзе	10,667	0,062	0,243	0,305	10,048	10,651	0,082	0,334	0,316	9,775
м. Павлоград	3,034	0,762	1,265	0,282	0,643	0,524	0,263	0,078	0,086	0,051
м. Синельникове	0,22	0,024	0,058	0,036	0,065	0,099	0,021	0,026	0,017	0,017
м. Першотравенськ	5,029	1,347	2,185	0,307	1,181	1,273	0,188	0,971	0,002	0,015
м. Тернівка	2,186	0,467	1,025	0,221	0,468	33,715	0,583	0,721	0,108	0,214
Разом по області	783,586	135,765	125,057	59,93	451,532	950,373	131,680	247,873	59,138	364,450

Продовження таблиці 2.1.2.1.

Населені пункти	2012 р.					2013 р.				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		тл	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		тл	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
м. Дніпропетровськ	110,419	21,01	55,356	19,078	6,310	104,8	15,355	56,335	18,112	6,498
м. Кривий Ріг	354,597	59,102	13,121	14,135	242,850	351,778	52,156	12,685	13,134	245,916
м. Дніпродзержинськ	116,382	15,559	9,688	5,780	82,138	115,45	14,687	10,115	5,140	82,285
м. Вільногірськ	0,723	0,392	0,008	0,141	0,078	0,778	0,468	0,009	0,130	0,056
м. Жовті Води	1,054	0,134	0,450	0,261	0,051	1,009	0,137	0,373	0,250	0,050
м. Новомосковськ	0,166	0,052	0,002	0,047	0,035	0,165	0,0601	0,003	0,038	0,030
м. Нікополь	22,416	0,855	0,218	0,952	19,651	15,339	0,706	0,208	0,805	13,102
м. Марганець	1,078	0,256	0,097	0,127	0,481	1,011	0,245	0,065	0,112	0,474
м. Орджонікідзе	5,01	0,061	0,162	0,173	4,581	13,798	3,186	0,271	0,372	9,828
м. Павлоград	0,466	0,213	0,084	0,083	0,037	0,42	0,143	0,062	0,084	0,068
м. Синельникове	0,08	0,017	0,021	0,017	0,012	0,04	0,006	0,0009	0,008	0,012
м. Першотравенськ	1,181	0,175	0,902	0,002	0,014	1,108	0,164	0,811	0,002	0,018
м. Тернівка	39,47	0,584	0,706	0,106	0,208	43,033	0,512	0,551	0,080	0,148
Разом по області	961,947	126,51	258,55	59,710	358,069	940,5	109,915	233,025	54,484	359,838

Продовження таблиці 2.1.2.1.

Населені пункти	2014 р.					2015 р.				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
м. Дніпропетровськ	87,725	13,721	42,635	18,039	6,398	48,5	10,424	23,144	7,917	6,036
м. Кривий Ріг	327,374	46,663	12,05	12,634	230,147	327,031	50,055	10,677	16,251	237,972
м. Дніпродзержинськ	105,032	13,559	9,375	4,747	74,9	100,992	13,191	8,569	4,509	72,702
м. Вільногірськ	0,782	0,553	0,008	0,097	0,049	1,276	1,081	0,00654	0,087	0,044
м. Жовті Води	1,0	0,096	0,319	0,191	0,079	0,931	0,046	0,258	0,196	0,112
м. Новомосковськ	0,117	0,047	0,002	0,036	0,015	0,092	0,035	0,00172	0,027	0,016
м. Нікополь	21,49	0,791	0,274	0,974	18,956	19,469	0,649	0,253	0,850	17,303
м. Марганець	0,453	0,285	0,013	0,049	0,092	0,386	0,261	0,0033	0,034	0,075
м. Орджонікідзе	13,132	4,28	0,189	0,353	8,173	10,427	3,685	0,041	0,226	6,400
м. Павлоград	0,418	0,12	0,059	0,084	0,099	0,377	0,097	0,054	0,074	0,098
м. Синельникове	61,224	0,008	0,0007	0,014	0,03	0,06	0,0105	0,0009	0,0012	0,031
м. Першотравенськ	1,182	0,186	0,843	0,002	0,024	0,848	0,147	0,574	0,0015	0,018
м. Тернівка	43,819	0,202	0,651	0,097	0,184	42,229	0,305	0,6	0,086	0,093
Разом по області	855,775	99,933	191,671	52,207	340,382	723,9	94,211	98,635	34,946	341,924

Таблиця 2.1.2.2. Обсяги викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами у районах та містах області у 2015 році (т)

Населені пункти	Обсяги викидів, т		Збільшення/ зменшення (-) викидів у 2015 р. проти 2014 р., т	Обсяги викидів у 2015 р. до 2014 р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, т
	у 2014 р.	у 2015 р.			
Дніпропетровська область	855774,707	723932,756	-131841,951	84,6	1011,079
м. Дніпропетровськ	87725,344	48519,505	-39205,839	55,3	236,681
м. Вільногірськ	782,374	1276,847	494,473	163,2	159,606
м. Дніпродзержинськ	105031,865	100992,659	-4039,206	96,2	2061,075
м. Жовті Води	1000,433	931,181	-69,065	93,1	116,398
м. Кривий Ріг	327374,243	327031,778	-342,465	99,9	4192,715
м. Марганець	453,341	385,721	-67,62	85,1	38,572
м. Нікополь	21490,119	19468,538	-2021,423	90,6	748,79
м. Новомосковськ	117,201	91,63	-25,571	78,2	4,823
м. Орджонікідзе	13131,877	10426,927	-2704,95	79,4	1303,366
м. Павлоград	418,162	377,468	-40,694	90,3	13,481
м. Першотравенськ	1181,515	848,205	-333,31	71,8	212,051
м. Синельникове	61,224	59,737	-1,487	97,6	4,595
м. Тернівка	43819,141	42229,525	-1589,616	96,4	10557,381
райони					
Апостолівський	156110,871	67205,508	-88905,363	43	6109,592
Васильківський	16,165	25,154	8,989	155,6	2,795
Верхньодніпровський	656,707	528,623	-128,084	80,5	22,984
Дніпропетровський	612,744	1915,399	1302,655	312,6	70,941
Криворізький	2267,132	1439,855	-827,464	63,5	84,697
Криничанський	661,301	558,642	-102,659	84,5	50,786
Магдалинівський	1810,01	1208,171	-601,839	66,7	151,021
Межівський	0,587	50,83	50,243	8659,3	7,261
Нікопольський	1040,509	813,398	-227,269	78,2	58,1
Новомосковський	62,404	122,893	60,489	196,9	7,229
Павлоградський	34564,527	35750,12	1185,593	103,4	2383,341

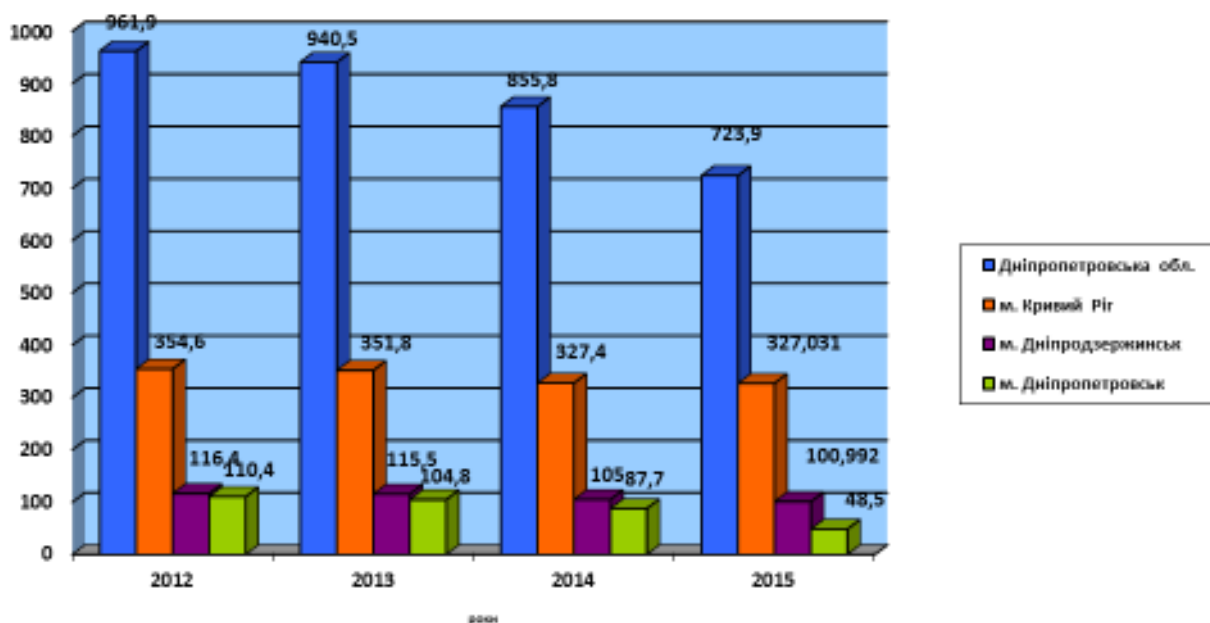
Продовження таблиці 2.1.2.2.

Населені пункти	Обсяги викидів, т		Збільшення/ зменшення (-) викидів у 2015 р. проти 2014 р., т	Обсяги викидів у 2015 р. до 2014 р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, т
	у 2014 р.	у 2015 р.			
Петриківський	494,513	761,043	266,53	153,9	95,13
Петропавлівський	47762,878	55857,999	8095,121	116,9	4654,833
Покровський	130,757	115,048	-15,709	88	14,381
П'ятихатський	763,595	543,05	-220,545	71,1	49,368
Синельниківський	1173,458	841,803	-331,655	71,7	84,18
Солонянський	253,279	191,477	-61,802	75,6	15,956
Софіївський	340,41	267,83	-72,58	78,7	29,759
Томаківський	18,177	23,143	4,966	127,3	3,857
Царичанський	39,577	218,961	179,384	553,3	31,28
Широківський	653,749	489,152	-164,597	74,8	61,144
Юр'ївський	3754,518	2364,936	1389,582	63	394,156

Таблиця 2.1.2.3. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні у окремих населених пунктах, тис. т

Населені пункти	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Дніпропетровська область	933,106	950,374	961,947	940,5	855,775	723,9
м. Дніпропетровськ	110,03	110,047	110,419	104,8	87,725	48,5
м. Кривий Ріг	395,032	358,559	354,597	351,778	327,374	327,031
м. Дніпродзержинськ	108,49	124,684	116,382	115,45	105,032	100,992
м. Вільногірськ	1,848	0,980	0,723	0,778	0,782	1,276
м. Жовті Води	1,051	1,175	1,054	1,009	1,0	0,931
м. Новомосковськ	0,184	0,186	0,166	0,165	0,117	0,092
м. Нікополь	26,159	25,371	22,416	15,339	21,49	19,469
м. Марганець	1,214	1,135	1,078	1,011	0,453	0,386
м. Орджонікідзе	9,212	10,652	5,01	13,798	13,132	10,427
м. Павлоград	0,764	0,524	0,466	0,419	0,418	0,377
м. Синельникове	0,133	0,099	0,08	0,041	61,224	0,06
м. Першотравенськ	1,301	1,272	1,181	1,108	1,182	0,848
м. Тернівка	39,41	33,715	39,47	43,033	43,819	42,229

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел по Дніпропетровській області та основним містам (тис. тонн)

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за сферами діяльності)

У 2015 році підприємства чорної металургії та вугільної промисловості викинули в атмосферу 231,758 тис. т (31,9%) шкідливих речовин від загального обсягу викидів по області. Частина викидів від підприємств енергетики у загальному обсязі викидів становить 53,1 %, підприємств з видобутку та первинної обробки твердого викопного палива – 13,4 %, підприємств машинобудування, промисловості з виробництва неорганічних хімічних речовин – 0,2 %, підприємств, які спеціалізуються на обробці та видалення відходів – 0,2 %.

Основними забруднювачами довкілля у 2015 році залишаються підприємства металургійної, добувної промисловості та виробники електроенергії. Найбільш екологічно небезпечними видами економічної діяльності є видобування металевих руд, виробництво електроенергії, чавуну, сталі та феросплавів. Дані наведені у таблицях 2.1.3.1.; 2.1.3.2.

Таблиця 2.1.3.1. Основні підприємства-забруднювачі

N з/п	Підприємство-забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, тис.т 2014р./2015р.		Змени. /- Збільш./ +	Причина зменшення/збільшення
1.	ВП “Придніпровська ТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”	Міненерговугілля України	66,4	32,9	-50,45	Зменшення за рахунок зменшення обсягів виробництва електроенергії на 62,35 %
2.	ВП “Криворізька ТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”	Міненерговугілля України	155,7	66,9	-57,03	Зменшення: - виробництва електроенергії на 63%; - кількості спаленого вугілля на 58%; Збільшення: - сірчистості вугілля на 2%; - зольності вугілля на 8%
3.	ПАТ “Дніпровський меткомбінат”	Мінеконом-розвитку України	98,806	95,208	-3,64	Зменшення обсягів виробництва
4.	ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”	Мінеконом-розвитку України	20,543	18,724 3	-8,85	Зменшення обсягів виробництва, виконання заходів
5.	ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”	Мінеконом-розвитку України	255,449	268,31 6	5,04	Збільшення нормативів гранично допустимих викидів по агломашинам №1-6 АЦ-1,2, конвертерам конверторного цеху, печам вогнетривно-вапняного цеху, задекларованих в нових дозволах на викиди забруднюючих речовин. Зниження об’ємів виробництва основних видів продукції: -агломерату МВ на 1,11%; -агломерату АЦ-1 на 15,25%; -чавуну ДЦ-1 на 8,82%; -сталі мартенівського

N з/п	Підприємство-забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, тис.т		Змени. /- Збільш./ +	Причина зменшення/збільшення
			2014р.	2015р.		
						виробництва на 6,32%
6.	ПАТ “Південний гірничозбагачувальний комбінат”	Мінекономрозвитку України	50,344	39,083	-22,37	Зменшення виробництва агломерату
7.	ПАТ “Північний гірничозбагачувальний комбінат”	Мінекономрозвитку у України	12,472	11,137	-10,70	Зменшення обсягів виробництва, виконання природоохоронних заходів
8.	ПрАТ “Євраз - Дніпропетровський металургійний завод”	Мінекономрозвитку у України	9,237	9,27	273,258	Збільшення обсягів виробництва чавуну, сталі, прокату
9.	ПАТ “ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод”	Мінекономрозвитку у України	1,206	0,778	-35,49	Зменшення обсягів виробництва
10.	ПАТ “Євраз Баглійкокс”	Мінекономрозвитку у України	1,883	1,649	-12,43	Зменшення виробництва коксу на 6% вологості та зменшення показника вмісту сірководню в очищеному коксовому газі.
11.	ПАТ “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод”	Мінекономрозвитку у України	1,362	1,33	-2,35	-
12.	ПАТ “Орджонікідзевський гірничозбагачувальний комбінат”	Мінекономрозвитку у України	12,952	10,307	-20,42	Зменшення за рахунок введення в експлуатацію нового технологічного обладнання

Таблиця 2.1.3.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди	Обсяги викидів		Викинуто в середньому одним підприємством, т
		тис. т	у % до підсумку	
Усі види економічної діяльності	716	723,9	100,0	1011,079
у тому числі:				
енергетика	610	341,520	47,6	559,869
електростанції загального використання	5	99,890	13,8	19978,013
видобуток та первинна обробка твердого викопного палива	23	117,159	16,2	5093,874
видобуток мінеральних руд	24	9,281	1,3	386,704
технологічні процеси в чорній металургії та вугільній промисловості	55	231,758	31,9	4213,773
технологічні процеси в кольоровій металургії	26	6,438	0,9	247,607
технологічні процеси в машинобудуванні, промисловості з виробництва неорганічних хімічних речовин	42	2,508	0,3	59,71

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Керівним органом Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів повітря на великі відстані у Європі (Програма ЕМЕП) до Конвенцій 1979 року розроблені і направлені Сторонам Конвенції Керівні принципи оцінки та представлення даних про викиди забруднюючих речовин в регіоні ЕМЕП. Звітування по цьому питанню знаходиться в компетенції Міністерства екології та природних ресурсів України.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Систематичний нагляд за рівнем забруднення атмосферного повітря проводиться на стаціонарних постах Дніпропетровським регіональним центром з гідрометеорології у таких містах, як: Дніпропетровськ, Кривий Ріг та Дніпродзержинськ.

У 2015 році середньорічні концентрації становили:

м. Кривий Ріг: пилу – 5,3 ГДК, діоксиду азоту – 1,5 ГДК, фенолу – 0,7 ГДК, аміаку – 0,5 ГДК, формальдегіду – 4,0 ГДК, діоксиду сірки – 0,24 ГДК, оксиду вуглецю – 0,7 ГДК; оксиду азоту – 0,5 ГДК;

м. Дніпродзержинськ: пилу – 2,7 ГДК, діоксиду азоту – 1,8 ГДК, фенолу – 2,3 ГДК, формальдегіду – 3,0 ГДК, аміаку – 1,3 ГДК; оксиду азоту – 0,7 ГДК, оксид вуглецю – 1,0 ГДК;

м. Дніпропетровськ: пилу – 2,7 ГДК, аміаку – 1,0 ГДК, діоксиду азоту – 2,3 ГДК, формальдегіду – 3,7 ГДК, оксиду азоту – 0,8 ГДК, фенолу – 1,0 ГДК, оксиду вуглецю – 0,7 ГДК.

Результати спостережень свідчать, що в 2015 році рівень забруднення атмосфери промислових міст залишався ще досить високим .

Екологічна ситуація загострюється тим, що викиди в атмосферу здійснюються нерівномірно, а переважно – в промислових зонах, де велика концентрація підприємств металургійної, гірничодобувної, машинобудівної, хімічної та іншої промисловості.

У розрахунку на 1 км² території області обсяги викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел склали понад 22 т. В окремих містах цей показник значно перевищує середній по області. Зокрема, у м. Тернівка щільність викидів у розрахунку на 1 км² перевищувала в 103 рази показника по області, м. Кривий Ріг – у 35, м. Дніпродзержинськ – у 32, м. Орджонікідзе – у 17, м. Першотравенськ – у 12, м. Нікополь – у 17, м. Дніпропетровськ – в 6 разів.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

За інформацією Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології щодо радіоактивного забруднення атмосферного повітря Дніпропетровської області, радіаційна обстановка на території області в цілому була стабільною і знаходилася у межах природного радіаційного фону. Екстремально-високі рівні радіоактивного забруднення не спостерігалися.

Рівень експозиційної дози гамма-випромінювання у 2015 році становив в

середньому 13 мкР/год.

Підвищений рівень гамма-фону спостерігався на метеостанціях (М):

- у квітні: 18мкР/год – на М Синельникове, 17 мкР/год – на М Комісарівка;

- у січні: 17 мкР/год – на М Синельникове;
- у березні: 17 мкР/год – на АМСЦ Дніпропетровськ;
- у травні: 17 мкР/год – на М Синельникове;
- у липні: 17 мкР/год - на М Лошкарівка;
- у серпні: 17 мкР/год - на М Лошкарівка.

Перевищення контрольного рівня – 25 мкР/год у 2015 році не було.

На території Дніпропетровській області протягом 2015 року випадків перевищень контрольних рівнів сумарної бета-активності в пробах атмосферних випадінь виявлено не було.

Щільність випадів техногенних радіонуклідів знаходилась на рівні попередніх років.

Концентрація радіоактивних елементів як природного, так і штучного походження в приземному шарі атмосфери утримується на сталому рівні. Можна очікувати подальше зменшення концентрації штучних радіонуклідів в повітрі як за рахунок їх природного розпаду, так і їх подальшого заглиблення у ґрунт.

2.5. Використання озоноруйнівних речовин

На виконання листа Держекоінспекції України від 11.04.2006 № 7/2-8-219 щодо виконання вимог Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, було складено перелік підприємств, що використовують речовини та руйнують озоновий шар. Це зобов'язує підприємства розробити графіки переходу на озонобезпечні технології з подальшим поданням їх на затвердження до Держекоінспекції України.

Видача ліцензій на експорт/імпорт озоноруйнівних речовин та товарів, що їх містять, для суб'єктів господарювання та роз'яснення у сфері поводження з озоноруйнівними речовинами або щодо відсутності необхідності отримання ліцензії на експорт/імпорт озоноруйнівних речовин або товарів, що їх містять знаходяться в компетенції Міністерства екології та природних ресурсів України.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Проведені санітарно-епідеміологічною службою моніторингові дослідження факторів навколишнього середовища свідчать про високий рівень антропогенного забруднення.

У розрахунку на одну особу населення області викиди від стаціонарних джерел за звітний період дорівнювали 221,7 кг (у 2014 році – 260,5 кг), у тому

числі: твердих речовин – 28 кг (зменшення на 2,4 кг або на 7,9 % у порівнянні з 2014 роком), сірчистого ангідриду – 29 кг (зменшення на 28,6 кг або на 50,3 % проти 2014 року), оксидів азоту – 12,3 кг (зменшення на 3,6 кг або на 22,7 % у порівнянні з 2014 роком), окису вуглецю – 103,6 кг (збільшення на 1,1 кг або на 1,6 % проти 2014 року).

2.7. Заходи, спрямовані на поліпшення якості атмосферного повітря

Протягом 2015 року на основних підприємствах-забруднювачах Дніпропетровської області виконані наступні повітроохоронні заходи, а саме:

ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”: реконструкція газоочисток В-21, В-22, В-23 з установкою рукавних фільтрів.

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”: ДП-6 – реконструкція ГОУ підбункерного приміщення; будівництво ГОУ ливарного двору, вирівнювання тиску в міжконусному просторі азотом; упровадження автоматизованої системи екологічного моніторингу та технологічного процесу; доменний цех №1 – зупинка печі ДП-5; будівництво нового сталеплавильного комплексу потужністю 1,2 млн тонн сталі з упровадженням екологічно безпечних технологій, сучасних ефективних методів пилогазопридушення на всіх стадіях технологічного процесу та з введенням автоматизованої системи екологічного моніторингу і технологічного процесу; модернізація аспіраційних установок конвеєрного тракту подачі сипучих матеріалів.

ПАТ “Дніпровський меткомбінат”: виконання заходів із досягнення гранично допустимих викидів у сортопрокатному цеху стану “350”; модернізація з установленням горілочних пристроїв, що дозволять оптимізувати процеси горіння із скороченням викидів забруднюючих речовин від 2-х шахтних печей ВВЦ та 5-ти печей ОПР АФ при проведенні капітальних ремонтів; реконструкція та підвищення ефективності газоочисного обладнання перевантажувальних вузлів, конвеєрів, сушильного барабана та інших видів обладнання у сталеливарному виробництві.

ПрАТ “Євраз – Дніпровський металургійний завод”: Еколого-теплотехнічна наладка котлоагрегатів ТЕЦ; будівництво захисної стіни на рудному дворі доменного цеху (зменшення викидів за рахунок зниження вторинного виділення пилу при перевантаженні та зберіганні матеріалів); зупинка доменної печі № 5 на консервацію; виведення з експлуатації ділянки випалення вапняку.

ПАТ “Північний гірничозбагачувальний комбінат”: застосування природоохоронних заходів при масових вибухах у кар’єрах.

ПАТ “Центральний гірничозбагачувальний комбінат”: заходи із запобігання пилоутворенню при виконанні масових вибухів у Глеюватському кар’єрі; придбання обладнання для заміни зношених та капітальний ремонт аспіраційних пристроїв; зрошення продукції на відкритих складах, гідрозрошення пилової поверхні кар’єру, зрошення пляжів та греблі хвостосховища, поливання господарських автошляхів промислового майданчика.

ПАТ “Південний гірничозбагачувальний комбінат”: застосування заходів при проведенні масових вибухів (Загальне зниження викидів з початку реалізації заходу складає – 11607,336 т, в т.ч. за 2015 р. – 1586,023 т із них: пил – 1020,852 т; CO – 546,745 т; NOx – 18,426 т).

ПрАТ “Інгулецький гірничозбагачувальний комбінат”: виконання заходів по зниженню викидів у атмосферне повітря з максимальним використанням безтритилових ВР (Україніт ПМ) при здійсненні масових вибухів (фактично зменшено викидів: пил – 1593,46 тонн).

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Зі вступом в силу 16.02.2005 Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Україна набула статус його Сторони. Мінприроди України визначено координатором заходів щодо виконання зобов'язань України за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату.

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Після затвердження Мінприроди України “Методичних рекомендацій з підготовки та проведення інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів”, облдержадміністрація, у разі делегування повноважень, спільно з Міністерством екології та природних ресурсів України, буде здійснювати роботу на території області щодо проведення щорічної інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів для створення національного кадастру та системи обліку антропогенних викидів і абсорбції парникових газів.

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

У 2005 році Кабінетом Міністрів України затверджено “Національний план заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату”.

За даними Інституту проблем природокористування та екології НАН України відносно заходів та технологій, які можуть сприяти скороченню викидів та абсорбції парникових газів, з урахуванням національних особливостей, екологічних, економічних та соціальних аспектів і особливостей структури економіки, необхідно:

сприяти прийняттю в законодавчому плані Концепції переходу України до сталого розвитку, розробленої НАН України, створенню на її основі і впровадженню регіональних стратегій сталого розвитку, що забезпечить комплексне і узгоджене вирішення будь-яких екологічних проблем, у т.ч. з пом'якшення наслідків зміни клімату;

передбачити на національному і регіональному рівнях суттєвий розвиток екологічної мережі з залученням до неї техногенно-порушених територій, у т.ч. внаслідок гірничодобувної діяльності; єднання елементів екомережі збільшує стабільність ґрунтового та рослинного покривів техногенних ландшафтів, сприяє зменшенню поверхневого стоку, стабільності водного режиму території тощо, що буде позитивно впливати на зміну клімату;

активізувати відновлення екосистем порушених та деградованих земель шляхом розробки та впровадження ефективних маловитратних способів підвищення біологічної продуктивності ґрунтів техногенних ландшафтів; відновлення екосистем таких територій, в першу чергу рослинності, що буде

сприяти пом'якшенню наслідків зміни клімату за рахунок запобігання перегріванню поверхні Землі, накопиченню парникових газів, запиленню поверхні тощо;

розробляти та впроваджувати на регіональному рівні заходи щодо зниження кислотоутворення від викидів промисловими агломераціями забруднюючих речовин, що підвищить екобезпеку і знизить негативний вплив на атмосферу Землі;

продовжити створення та удосконалення регіональних та місцевих систем екологічного моніторингу з урахуванням сучасних методів оцінки захищеності атмосфери та гідросфери від хімічного забруднення, екологічної ємності території, у т.ч. за показниками якості атмосферного повітря та поверхневих вод, районування територій України (та прилеглих територій) за ступенем впливу обсягів трансграничного перенесення забруднюючих речовин тощо.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Водні ресурси у Дніпропетровській області в середній за водністю рік становлять 52,8 млрд м³, в тому числі місцевий стік (стік, що формується в межах області) – 0,825 млрд м³ і 0,381 млрд м³, становлять запаси підземних вод. Транзитний стік обсягом 51,6 млрд м³ складається з санітарного стоку – не менше як 15 млрд м³ та 37 млрд м³, що йдуть на постійне поповнення водосховищ і водоспоживання промисловими і сільськогосподарськими підприємствами Дніпропетровської та суміжних областей. Поверхневий стік малих річок становить 1,6 млрд м³, в тому числі 0,83 млрд м³ – місцевий стік.

Головною рікою гідрографічної мережі Дніпропетровщини є Дніпро, що поділяє область на дві частини: Лівобережжя та Правобережжя. Загальна довжина р. Дніпро в межах області – 160 км, в тому числі в межах Дніпродзержинського водосховища 66 км, з яких від межі області по Лівобережжю (головна насосна станція каналу Дніпро-Донбас) – 30 км, і далі лише по Правобережжю – 36 км (межа вище с. Мишурін Ріг). В межах Дніпровського водосховища – 94 км, у тому числі у створі обох берегів від р. Плоска Осокорівка до створу греблі Дніпродзержинського водосховища – 86 км і по Правобережжю 8 км (район с. Федорівка Запорізької області).

4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів

Водозабезпеченість в середньому по області становить 0,57 тис. м³ води на душу населення на рік. Цей показник по Україні становить 1 тис. м³ на душу населення на рік (в Європі – 4,6 тис. м³, у світі – 8,2 тис. м³, в Канаді – 99 тис. м³).

Зважаючи на те, що водні ресурси на території області розподіляються нерівномірно, покриття їх дефіциту частково вирішується за рахунок перекидання стоку р. Дніпро каналами Дніпро – Донбас, Дніпро – Кривий Ріг, Дніпро – Інгулець, а також водогонами регіонального значення.

Технічний стан більшості водосховищ задовільний, так як вони були збудовані за індивідуальними проектами, мають капітальні гідротехнічні споруди і в разі потреби експлуатуючими організаціями проводяться необхідні ремонтні роботи.

Найбільшими притоками Дніпра, що беруть свій початок за межами області, є Оріль, Самара, Вовча та Інгулець. Найбільш значними притоками Дніпра, басейни яких повністю розташовані у межах області (на правобережжі) є Саксагань, Мокра Сура та Базавлук.

Розвиток народногосподарського комплексу на фоні надзвичайно нерівномірного розподілу водних ресурсів спричинив гостру проблему питного і промислового водозабезпечення, покриття цього дефіциту частково вирішується за рахунок перекидання стоку р. Дніпро каналами Дніпро –

Донбас, Дніпро – Кривий Ріг, Дніпро – Інгулець, водоводом Дніпро – Західний Донбас, а також водогонами регіонального значення.

Загалом гідрографічна мережа басейну р. Дніпро в межах області за матеріалами інвентаризації представлена 291 річкою, довжиною понад 10 км, 101 водосховищем, 3292 ставками та 1129 озерами, з яких лише 219 озер площею три і більше гектарів.

Водосховища мають винятково велике господарське значення – вони використовуються як регулюючі ємності для цілей водопостачання, сільського і рибного господарства та зрошення.

4.1.3. Водокористування та водовідведення

За даними звітності за формою № 2ТП – водгосп (річна) в 2015 році обсяг забору свіжої води становив – 1097 млн м³ (в 2014 р. – 1565 млн м³), в тому числі:

- з поверхневих джерел – 947,4 млн м³ (1426 млн м³);
- з підземних – 149,5 млн м³ (138,7 млн м³).

Використання свіжої води по області за звітний період склало 880,9 млн м³, що на 478,1 млн м³ менше, ніж за 2014 рік.

Скид стічних вод в поверхневі водні об'єкти – 682,4 млн м³, з них забруднених – 266,6 млн м³.

За результатами звітності за 2015 рік 52 підприємства здійснюють скид забруднених стічних вод у водні об'єкти.

Порівняльний аналіз основних показників забору та використання води наведено у табл. 4.1.3.1 та 4.1.3.2

Таблиця 4.1.3.1 Основні показники водокористування та водовідведення води, млн м³ (Обсяги оборотної, повторної і послідовно використаної води)

Види економічної діяльності	2013 рік		2014 рік		2015 рік	
	усього, млн м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної
Усього по Дніпропетровській області	5873	92,77	5668	92,61	4906	92,36
у тому числі:						
промисловість	5862	93,4	5658	93,21	4890	93,01
сільське господарство	4,952	-	4,725	-	2,923	0,02
житлово-комунальне господарство	5,354	16,49	5,333	17,95	5,065	17,26

Таблиця 4.1.3.2 Використання та відведення води підприємствами галузей економіки, млн м³

Галузь економіки	Використання води	з неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні	виробничі потреби	всього	у т.ч. забруднених	з них без очистки
Електроенергетика	346,9	2,372	344,0	303,5	10,91	10,88
Вугільна промисловість	4,787	1,248	1,187	-	-	-
Металургійна промисловість	268,304	19,032	247,852	107,5	85,28	12,5
Хімічна та нафтохімічна промисловість	7,725	0,492	7,233	3,686	3,686	2,556
Машинобудування	7,159	2,112	5,047	3,408	3,404	2,84
Нафтогазова промисловість	-	-	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	190,3	146,8	41,17	195,1	94,71	19,1
Сільське господарство	35,74	1,139	11,44	9,95	7,813	7,813
Харчова промисловість	7,82	0,671	7,149	-	-	-
Транспорт	2,445	1,536	0,907	0,389	0,387	0,386
Промисловість будівельних матеріалів	1,069	0,178	0,891	0,725	0,725	0,725
Інші галузі	8,651	5,02	3,424	58,142	59,685	57,9
Всього:	880,9	180,6	670,3	682,4	266,6	114,7

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

У 2015 році здійснювали скид забруднених стічних вод 52 підприємства в обсязі 311,6 млн м³, з них забруднених стічних вод без очистки (далі – БО) – 118,6 млн м³, недостатньо-очищених стічних вод (далі – НДО) – 193,0 млн м³.

Інформація про скиди в поверхневі водні об'єкти забруднюючих речовин у складі стічних вод за 2015 рік у порівнянні з 2014 роком наведена в таблиці 4.2.1.1.

Таблиця 4.2.1.1. Забруднюючі речовини у складі стічних вод

№ з/п	Назва забруднюючої речовини	Кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із стічними водами, т	
		2014 рік	2015 рік
1	БСК _п	2684	0
2	БСК ₅	-	1932
3	Нафтопродукти	65,80	58,10
4	Завислі речовини	3898	3319
5	Сухий залишок	295100	218900
6	Сульфати	56380	48700

№ з/п	Назва забруднюючої речовини	Кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із стічними водами, т	
		2014 рік	2015 рік
7	Хлориди	211800	266900
8	Азот амонійний	560	502
9	Феноли	0,151	0,081
10	Нітрати	6062	5112
11	СПАР	16,02	11,31
12	Залізо	73,73	59,73
13	Мідь	2,468	0,792
14	Цинк	2,587	2,246
15	Нікель	3,450	3,562
16	Хром 6+	0,061	0,004
17	Алюміній	10,58	6,837
18	Свинець	0,350	0,293
19	Кадмій	0,132	0,122
20	Кобальт	0,151	0,108
21	Карбамід	8,328	7,815
22	Марганець	1,653	0,180
23	Нітриди	253	236
24	Фтор	1,068	1,254
25	Ціаніди	0,001	0,001
26	Роданіди	0,024	0,001
27	Хром 3+	1,047	0
28	ХСК	10240	7325
29	Толуол	0	0
30	Фосфати	777,4	604,2
31	Хром загальний	-	1,498
Всього:		587942,001	554053,434

В зв'язку з зменшенням обсягів скиду зворотних вод в поверхневі водні об'єкти Дніпропетровської області, відмічалось відповідно, зниження кількості скинутих забруднюючих речовин (в 2014 р. – 587,9 тис. т, в 2015 р. – 554,1 тис. т) таблиця 4.2.1.2.

Таблиця 4.2.1.2. Скидання забруднюючих речовин із зворотними водами у поверхневі водні об'єкти

Скидання забруднюючих речовин по регіону	2014 рік		2015 рік	
	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	% до загального обсягу	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	% до загального обсягу
Скинуто забруднюючих речовин, усього	587,9	X	554,1	X
Скинуто забруднюючих речовин з перевищенням нормативів гранично допустимого скидання	X	X	Інформацією щодо кількості забруднюючих речовин скинутих з перевищенням ГДС підприємств-забруднювачів не володіємо	

Зменшення скиду без очистки та недостатньо-очищених забруднених вод

Обсяг скиду забруднених зворотних вод зменшився на 45,0 млн м³, з них:

- без очистки на – 0,1 млн м³,
- недостатньо-очищених на – 44,9 млн м³ за рахунок підприємств:
  - КП “Нікопольське ВУВКГ” НМР – на 7,389 млн м³,
  - КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ – на 31,4 млн м³,
  - Філія “ПРУВОКС” ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля” м. Павлоград – на 6,7 млн м³.

Збільшення скиду нормативно-очищених зворотних вод

Обсяг скиду нормативно-очищених вод збільшився на 18,8 млн м³ за рахунок підприємств:

КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ – на 25,9 млн м³,
КП “Нікопольське ВУВКГ” НМР – на 7,389 млн м³.

Зменшення скиду нормативно чистих/без очистки зворотних вод

Обсяг скиду нормативно чистих без очистки вод зменшився на 414,4 млн м³ за рахунок підприємства ДТЕК Придніпровська ТЕС.

Зміни категорії зворотних вод

ПАТ “Дніпродзержинська ТЕСЦ”. За результатами виконання водоохоронних заходів та не перевищенням на протязі 2015 р. нормативів ГДС стічні води підприємства в обсязі 2,117 млн м³ переведені з категорії забруднені без очистки на нормативно чисті/без очистки;

ДТЕК Криворізька ТЕС – стічні води підприємства в обсязі 6,3 млн м³ переведені з категорії нормативно чисті/без очистки в категорію забруднені без очистки;

КП “Новомосковськ водоканал”. В зв’язку з перевищенням на протязі 2015 р. нормативів ГДС стічні води підприємства в обсязі 2,367 млн м³ переведені з категорії нормативно-очищені на недостатньо-очищені;

КП “Нікопольське ВУВКГ” НМР – за результатами виконання водоохоронних заходів та не перевищенням на протязі 2015 р. нормативів ГДС стічні води підприємства в обсязі 6,920 млн м³ переведені з категорії недостатньо-очищені на нормативно-очищені;

КП “Дніпроводоканал” ДМР – за результатами виконання водоохоронних заходів та не перевищенням на протязі 2015 р. нормативів ГДС по випуску № 1 (р. Самара) стічні води підприємства в обсязі 23,873 млн м³ переведені з категорії недостатньо-очищені на нормативно-очищені;

ТОВ “Український завод понадвеликогабаритних шин” м. Дніпропетровськ. На підприємстві в 2015 році було виконано реконструкцію очисних споруд промислово-дощових стічних вод. Однак, у зв’язку з зменшенням виробничих потужностей, налагоджувальні роботи для забезпечення ефективної роботи очисних споруд виконувались підприємством за наявності виробничої можливості. Тому, на протязі 2015 р. спостерігалось перевищення нормативів ГДС за рядом показників, стічні води підприємства в

обсязі 0,0108 млн м³ переведені з категорії забруднені без очистки на недостатньо-очищені.

В 2015 р. припинили скид забруднених стічних вод у водні об'єкти наступні підприємства:

- ПАТ “Дніпроважмаш” м. Дніпропетровськ;
- ПрАТ “Інтер Мікро Дельта, Інк” м. Дніпропетровськ;
- ТОВ “Дніпропетровська паперова фабрика” м. Дніпропетровськ (р. Дніпро);
- ПАТ “Дніпропетровський трубний завод” м. Дніпропетровськ;
- ПАТ “ПІВНГЗК” м. Кривий Ріг;
- Синельниківське МКП “Водоканал”;
- ПАТ “ЄВРАЗ Суша балка” м. Кривий Ріг в 2015 р. не звітувало.

В 2015 р. почали скид забруднених стічних вод у водні об'єкти наступні підприємства:

- ПАТ “ЦГЗК” м. Кривий Ріг;
- ПАТ “ПівдГЗК” м. Кривий Ріг;
- КП “Солонянське ЖКУ”;
- КП “Дніпровський кар'єр”;
- ТОВ “Торгівельно транспортна компанія”;
- ТОВ ВКФ “НАЙС”.

Зміни кількості забруднюючих речовин, що скидаються в водні об'єкти

В зв'язку із зменшенням обсягів скиду зворотних вод у поверхневі водні об'єкти Дніпропетровської області в 2015 р., відмічалось зниження кількості забруднюючих речовин, що були скинуті (в 2014 р. – 587,9 тис. т, в 2015 р. – 554,1 тис. т).

Зростання кількості за вмістом хлорид-іонів пояснюється зменшенням фонові концентрації при врахуванні скиду КП “Кривбасводоканал”, фторид-іонів – зростанням фторидів в промислових стічних водах ПрАТ “Енергоресурси”.

Інформація про скиди в поверхневі водні об'єкти забруднюючих речовин в складі зворотних вод за 2015 р. в порівнянні з 2014 р., наведена у таблиці 4.2.1.1

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів

Перелік водокористувачів, які здійснювали скид забруднених стічних вод в поверхневі водні об'єкти Дніпропетровської області в 2015 році станом на 01.01.2016 приведений у таблиці 4.2.2.1.

Таблиця 4.2.2.1. Перелік підприємств-забруднювачів Дніпропетровської області станом на 01.01.2016.

№ з/п	№ за класифікаційним тором	Назва водокористувачів області	Назва водоприймача	Скинуто забруднених зворотних вод, тис. м ³			
				2014 рік		2015 рік	
				НО*	НДО**	НО*	НДО**
1	120008	ПАТ “ДНІПРОАЗОТ” м. Дніпродзержинськ	р. Дніпро	2975,8	260,4	2241,2	751,6
2	120010	ПАТ “Дніпроважмаш” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро	246,2		0	
3	120012	ПАТ “Дніпроважмаш” м. Дніпродзержинськ	р. Дніпро	172		106,8	
4	120046	СП “Будівельно-монтажне експлуатаційне управління Нижньодніпровськ-Вузол” ПАТ УЗ	р. Дніпро	398,4		386,2	
5	120071	ПАТ “Криворізький турбінний завод “Констар” м. Кривий Ріг	р. Інгулець		16,7		17,4
6	120074	ДП “НВО “Павлоградський хімічний завод”	р. Кочерга		416,3		378,2
7	120078	ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро	4,1		3,5	
8	120087	ПрАТ “ІнтерМікро Дельта, Інк” м. Дніпропетровськ	р. Мокра Сура	1310,4		0	
9	120090	ПАТ “Дніпропетровський завод прокатних валків” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро	12,6		0,3	
10	120096	ТОВ “Паперова фабрика” м. Дніпропетровськ	р. Самара		259,8		282,7
			р. Дніпро		23		0
11	120103	ДП Санаторій “Славутич” м. Верхньодніпровськ	р. Дніпро		52,2		36,3
12	120108	ПАТ “Дніпродзержинська ТЕЦ” м. Дніпродзержинськ	р. Дніпро	135,7		0	
13	120110	ДТЕК Криворізька ТЕС	р. Інгулець	0		6300	
14	120112	КП “Тернівське житлово-комунальне підприємство”	р. Самара		1473,7		1449,3
15	120130	ПАТ “Дніпропетровський трубний завод” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро		1341,3		0
16	120132	ПАТ “Євраз-Дніпровський металургійний завод”	р. Дніпро	59565,8		2937,1	
17	120136	ПАТ “ЄВРАЗ Южкокс”	р. Суха Сура	129,3		62,2	
18	120137	ПАТ “Дніпровський металургійний комбінат” м. Дніпродзержинськ	р. Дніпро	3062,7	67448,5	3073,3	72781,6

№ з/п	№ за класифікаційним номером	Назва водокористувачів області	Назва водоприймача	Скинуто забруднених зворотних вод, тис. м ³			
				2014 рік		2015 рік	
				НО*	НДО**	НО*	НДО**
19	120146	ПАТ «ЄВРАЗ Суша балка» м. Кривий Ріг	р. Інгулець	574,6		не звітували	
20	120159	ПАТ «ПВНГЗК» м. Кривий Ріг	р. Саксагань	2113,4		0	
21	120160	ПАТ «ІНГЗК» м. Кривий Ріг	р. Інгулець	215,4		215,4	
22	120161	ПАТ «ЦГЗК» м. Кривий Ріг	р. Інгулець	0		3121,3	
23	120162	ПАТ «ПівдГЗК» м. Кривий Ріг	р. Інгулець	0		23,4	
24	120190	ТОВ «Об'єднання Новомиколаєвський кар'єр»	р. Мокра Сура	319,6		332	
25	120393	КП «Марганецьке ВУВКГ»	р. Томаківка		1366,8		1369,3
			р. Ревун	117		202,7	
26	120394	КП «Павлоградське ВУВКГ»	р. Самара		2909,2		2538
27	120395	КП «Новомосковськ водоканал»	р. Самара		0		2367,1
28	120396	КП «Нікопольське ВУВКГ» НМР	р. Дніпро	781,5	7389	738,9	0
29	120397	КВП ДМР «Міськводоканал»	р. Дніпро		4138,4		3674,4
30	120398	КП «Дніпроводоканал» ДМР м. Дніпропетровськ	р. Самара		25912		0
			р. Мокра Сура		5971,7		6845,2
			р. Дніпро	6139,4	46337,6	5773,2	39940,5
31	120399	МКП «Орджонікідзевське ВУВКГ»	р. Базавлук		1253,6		1195,2
32	120400	КП ДОР «Аульський водовід» Криничанський р-н	р. Дніпро	6158,5		5991	
33	120401	КП «Кривбасводоканал»	р. Саксагань	2,1		1,1	
34	120402	Синельниківське МКП «Водоканал»	р. Дніпро		136		0
35	120498	ДП ВО «Південний машинобудівний завод ім. Макарова» м. Дніпропетровськ	р. Мокра Сура	2016,1	1344,1	486,9	324,6
36	120556	Філія «ПРУВОКС» ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» м. Павлоград	р. Самара	0	19945	5445	13263
37	120601	СП «Ерастівське кар'єр» ПАТ УЗ, П'ятихатський район	р. Лозоватка	14,3		1,7	

№ з/п	№ за класифікаційним номером	Назва водокористувачів області	Назва водоприймача	Скинуто забруднених зворотних вод, тис. м ³			
				2014 рік		2015 рік	
				НО*	НДО**	НО*	НДО**
38	120608	ДМПВКГ“Дніпро-Західний Донбас”Синельниківський р-н	р.Дніпро	665,6		837,2	
39	120649	ПАТ“Криворізький залізорудний комбінат” м. Кривий Ріг	р. Інгулець	3833,9		4584,6	
40	120665	ПрАТ “Петриківський рибгосп”	р. Оріль	9149,9		7112,7	
41	120666	ТОВ ДДЗ “Енергоавтоматика” м. Дніпропетровськ	р. Самара		57,5		66,1
42	120681	ТОВ “Восток Руда” м. Жовті Води	р. Жовта	2128,7		2242,5	
43	120682	ДП “Дніпропетровський метрополітен”	р. Дніпро	943,1		895,8	
44	120684	ТОВ “Карачунівський рибгосп”, м. Дніпропетровськ	р. Дніпро	1080		700	
45	120685	КП “Жовтоводський водоканал”	р. Жовта		3055		2937,2
46	120688	КП “Жовтоводськтепломережа”	р. Зелена		15,7		29,7
47	120821	ПрАТ “ХІМДІВІЗІОН” м.Дніпродзержинськ	р. Дніпро	308,5		314,7	
48	120868	ШУ ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”	р. Інгулець	3229		3066,4	
49	120883	ПрАТ “Енергоресурси” м. Нікополь	р.Дніпро	2411,8	1645,9	1844,2	1464,1
50	120892	ПрАТ “Криворізький завод гірничого обладнання” м. Кривий Ріг	р. Саксагань		159		156,6
51	120921	ТОВ “Український завод понадвелико-габаритних шин” м. Дніпропетровськ	р. Мокра Сура	44			10,8
52	120936	КП “Покровський ККП “Джерело”, Нікопольський район	р. Дніпро	6,8		9,6	
53	121019	ТОВ “Любимівський кар’єр”	р. Дніпро	391,5		391,5	
54	121021	КП “Фрунзенське ЖКП”	р. Інгулець		49		35,5
55	121107	ТОВ “Терра Консалтінг”	р. Інгулець	7948,4			
56	121140	ТОВ “МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА” ТЦ № 26, Дніпропетровський район	р. Кільчень		4		4,1
57	121142	КП “Солонянське ЖКУ”	р. Дніпро			98	
58	121144	КП “Дніпровський кар’єр”, Верхньодніпровський район	р. Дніпро			0,1	

№ з/п	№ за класифікаційним класом	Назва водокористувачів області	Назва водоприймача	Скинуто забруднених зворотних вод, тис. м ³			
				2014 рік		2015 рік	
				НО*	НДО**	НО*	НДО**
59	121183	ТОВ “Торгівельно-транспортна компанія”	р. Дніпро				0,3
60	121212	ТОВ ВКФ “НАЙС”	р. Дніпро			55175,2	
				118606,1	192977,4	114715,7	151918,8
				311583,5		266634,5	
Всього підприємств-забруднювачів:				52		52	

*НО – нормативно очищенні

**НДО – недостатньо очищенні

4.3. Якість поверхневих вод

Відповідно до наказу Держводагентства України від 30.12.2011 № 310 із змінами введеними наказом від 06.12.2012 № 339, діє “Програма державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагентством контролю якості поверхневих вод” (далі – Програма моніторингу). Програма моніторингу затверджує здійснення контролю у 24-х постійних пунктах спостережень Дніпропетровської області: 14 питних водозаборів, 4 технічних та сільськогосподарських водозаборів, 6 контрольних створів.

Пункти спостережень у зоні діяльності Дніпропетровського облводресурсів розташовані на водосховищах: Дніпродзержинському – 3 створи (далі – створи), Дніпровському (5), Каховському (5), Карачунівському (1); річках: Оріль (1), Вовча (1), Самара (1), Інгулець (4), Жовта (2); магістральний канал ФМУВГ (1).

Річка Дніпро

Щомісячно на протязі року лабораторією моніторингу вод Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів виконувались вимірювання по 33 показниках гідрохімічного складу води р. Дніпро.

Результати вимірювань середньорічних концентрації (в мг/дм³) за основними показниками забруднення по Дніпродзержинському, Дніпровському та Каховському водосховищам за 2014 – 2015 рр. приведені у таблицях 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3.

Таблиця 4.3.1. Основні показники забруднення Дніпродзержинського водосховища у 2014 – 2015 рр.

Показники вимірювання	Дніпродзержинське водосховище, створи	
	Питний водозабір м. Верхньодніпровськ	Питний водозабір с. Аули
	2014 р. / 2015р.	
БСКп	2,7/3,3	2,9/2,3
ХСК	31,1/29,3	28,6/25,7
Амоній-іони	0,28/0,34	0,30/0,29
Сухий залишок	270/266	267/262
Сульфат-іони	32,0/30,8	33,9/33,4
Хлорид-іони	25,4/29,3	24,1/27,8
Залізо загальне	0,16/0,15	0,11/0,13
Нафтопродукти	0,06/0,04	0,06/0,04
Марганець	0,05/0,05	0,06/0,06

Таблиця 4.3.2. Основні показники забруднення Дніпровського водосховища у 2014 – 2015 рр.

Показники вимірювання	Дніпровське водосховище, створи				
	Кайдацький питний водозабір м. Дніпропетровськ	Ломовський питний водозабір м. Дніпропетровськ	Питний водозабір ДТЕК Придніпровська ТЕС	Питн. водозабір во- доводу ДМП ВКП "Дніпро-Західний Донбас", с. Воронове	с. Войськове, питний водозабір Солонянського району
	2014 р. / 2015 р.				
БСКп	2,7/2,8	2,7/2,4	3,1/2,5	4,4/3,2	3,7/3,3
ХСК	29,4/27,5	28,2/26,3	32,0/26,3	33,8/30,4	30,3/27,9
Амоній-іони	0,31/0,28	0,30/0,28	0,31/0,28	0,29/0,28	0,30/0,33
Сухий залишок	268/267	278/294	316/352	298/334	288/323
Сульфат-іони	34,8/35,7	38,2/42,2	48,1/67,0	40,8/61,2	41,1/53,5
Хлорид-іони	23,7/28,6	25,7/31,0	33,9/45,7	31,7/40,2	32,9/35,1
Залізо загальне	0,13/0,13	0,14/0,12	0,15/0,12	0,12/0,11	0,17/0,17
Нафтопродукти	0,06/0,03	0,05/0,03	0,06/0,04	0,05/0,02	0,04/0,03
Марганець	0,07/0,06	0,06/0,06	0,06/0,06	0,05/0,05	0,09/0,08

Таблиця 4.3.3. Основні показники забруднення Каховського водосховища у 2014 – 2015 рр.

Показники вимірювання	Каховське водосховище, створи				
	Питний водозабір м. Марганець	Питний водозабір м. Нікополь	Питний водозабір м. Орджонікідзе	ГВС каналу Дніпро-Кривий Ріг, с. Мар'янське	Питний водозабір м. Кривий Ріг, Південне вдсх.
	2014 р. / 2015р.				
БСКп	2,4/2,0	2,4/2,1	2,1/2,0	2,6/3,3	2,2/3,3
ХСК	29,2/26,7	29,9/28,7	30,4/28,3	31,9/34,1	32,7/25,8
Амоній-іони	0,32/0,28	0,33/0,29	0,27/0,28	0,29/0,28	0,27/0,29
Сухий залишок	277/329	273/322	288/325	290/336	318/333
Сульфат-іони	44,3/62,2	40,7/59,7	55,9/59,5	48,1/62,3	52,1/63,7
Хлорид-іони	28,8/46,3	26,3/44,1	30,5/44,1	35,6/44,1	39,2/40,3

Показники вимірювання	Каховське водосховище, створи				
	Питний водозабір м. Марганець	Питний водозабір м. Нікополь	Питний водозабір м. Орджонікідзе	ГВС каналу Дніпро-Кривий Ріг, с. Мар'янське	Питний водозабір м. Кривий Ріг, Південне вдсх.
	2014 р. / 2015р.				
Залізо загальне	0,14/0,16	0,17/0,17	0,13/0,19	0,10/0,17	0,13/0,13
Нафтопродукти	0,06/0,04	0,06/0,04	0,06/0,04	0,07/0,05	0,05/0,03
Марганець	0,04/0,06	0,05/0,05	0,04/0,07	0,03/0,05	0,04/0,05

Порівняльний аналіз якості води р. Дніпро у пунктах спостереження на протязі 2014 – 2015 рр. дозволяє зробити такі висновки:

1. Якість річкової води в районах основних питних водозаборів Дніпропетровської області суттєво не змінюється, але в 2015 році середньорічні концентрації мінералізації (за сухим залишком) води р. Дніпро, а відповідно, хлорид-іонів і сульфат-іонів декілька збільшились в порівнянні з 2014 та 2013 роками. Так, вміст сухого залишку збільшився з 262 мг/дм³ (в 2013 р.) до 285 мг/дм³ (в 2014 р.) та 311,9 мг/дм³ (в 2015 р.), сульфат-іони з 39,8 мг/дм³ (в 2013 р.) до 41,8 мг/дм³ (в 2014 р.), 52,6 мг/дм³ (в 2015 р.), хлорид-іони з 23,0 мг/дм³ (в 2013 р.) до 29,4 мг/дм³ (в 2014 р.), 38,1 мг/дм³ (в 2015 р.).

2. Спостерігається деяке збільшення мінералізації води уздовж каскаду дніпровських водосховищ: сухий залишок з 266 мг/дм³ у створі питний водозабір м. Верхньодніпровськ (Дніпродзержинське водосховище) до 325 мг/дм³ м. Орджонікідзе (Каховське водосховище), хлорид-іони – з 29,3 мг/дм³ до 44,1 мг/дм³, сульфат-іони – з 30,8 мг/дм³ до 59,5 мг/дм³. Насамперед, це обумовлено впливом високомінералізованих приток р. Дніпро та зворотними водами великих міст уздовж річки.

3. Слід зазначити, що на протязі 2014 – 2015 років значення показника ХСК (хімічне споживання кисню) перевищує гігієнічні вимоги за ДСанПіН 4630-88 в усіх відібраних пробах води, що означає значне забруднення дніпровської води речовинами органічного і неорганічного походження. Однак, за середньорічним вмістом ХСК, якість дніпровської води в 2015 році декілька поліпшилась: з 30,4 мгО/дм³ (в 2014 р.) до 28,1 мгО/дм³.

4. У 2015 році зафіксовано 80 випадків перевищення за вмістом ХСК з 80 відібраних проб води з р. Дніпро, 23 – за вмістом БСК_п, 1 – за вмістом марганцю. Зростання марганцю, БСК_п, ХСК, фосфат-іонів, амоній-іонів та зниження розчиненого кисню найчастіше спостерігається в літні місяці і на початку осені, як наслідок встановлення високих температур повітря та води, а також росту біохімічних процесів. Перевищення за вищезначеними показниками спостерігалось і на протязі 2014 року.

5. Перевищень нормативів ГДК (ДСанПіН № 4630-88 для пунктів господарсько-питного водопостачання) за іншими показниками хімічного та органічного складу поверхневих вод в створах питних водозаборів р. Дніпро не виявлено.

Згідно даних звітності 2ТП-водгосп за 2015 р., скид забруднених зворотних вод в р. Дніпро в межах Дніпропетровської області здійснює 23 підприємства. Найбільші з них: ПАТ “ДНІПРОАЗОТ” м. Дніпродзержинськ (обсяг скиду 2992,8 тис. м³), ПАТ “Євраз-Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського” (обсяг скиду 2937,1 тис. м³), ПАТ “Дніпровський меткомбінат” м. Дніпродзержинськ (обсяг скиду 75854,9 тис. м³), КП “Нікопольське ВУВКГ” НМР (обсяг скиду 738,9 тис. м³), КВП ДМР “Міськводоканал” (обсяг скиду 3674,4 тис. м³), КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ (обсяг скиду 45713,7 тис. м³), КП ДОР “Аульський водовід” Криничанський район (обсяг скиду 5991 тис. м³), ДМПВКГ “Дніпро-Західний Донбас” Синельниківський район (обсяг скиду 837,2 тис. м³), ДП “Дніпропетровський метрополітен” (обсяг скиду 895,8 тис. м³), ПрАТ “Енергоресурси” м. Нікополь (обсяг скиду 3308,3 тис. м³).

Річка Оріль

Річка Оріль – ліва притока р. Дніпро. Спостереження за якісними показниками річки здійснюється щоквартально у створі в смт Царичанка.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Оріль за період 2004 – 2014 рр. приведені в таблиці 4.3.4 (у 2009 році гідрохімічний контроль не проводився).

Таблиця 4.3.4. Середньорічні дані основних показників забруднення р. Оріль за період 2005 – 2015 рр.

Показники вимірювання	ГДК*	смт Царичанка									
		2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Сухий залишок	1000	1660	1639	1510	1455	1269	1442	1584	1564	1305	1417
Сульфат-іони	500	672	689	569	642	438	574	641,6	680,9	504,4	512,9
Хлорид-іони	350	196	145	187	102	127	155	134,5	128,4	122,3	185,4
Амоній-іони	2,00	0,46	0,48	0,29	0,26	0,17	0,29	0,37	0,39	0,34	0,48
Залізо загальне	0,30	0,12	0,17	0,14	0,12	0,07	0,15	0,08	0,15	0,15	0,31
ХСК	30,0	31,5	26,7	25,9	28,8	26,7	29,5	40,4	44,1	33,4	29,3
БСК _п	6,0	5,6	2,8	2,5	3,5	2,4	2,8	4,2	2,1	4,8	3,2
Марганець	0,10	0,10	0,21	0,09	0,14	0,17	0,08	0,09	0,07	0,17	0,11

*ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-побутового водопостачання).

Річка Оріль належить до категорії відносно чистих водойм.

У 2015 році в порівнянні з 2014 роком спостерігалось підвищення сухого залишку – з 1305 мг/дм³ (в 2014 р.) до 1417 мг/дм³ (в 2015 р.) (діаграма 1), та, відповідно, хлорид- і сульфат-іонів, амоній-іонів з 0,34 мг/дм³ (в 2014 р.) до 0,48 мг/дм³ (в 2015 р.), заліза загального з 0,15 мг/дм³ (в 2014 р.) до 0,31 мг/дм³ (в 2015 р.), зниження вмісту ХСК – з 33,4 мгО/дм³ (в 2014 р.) до 29,3 мгО/дм³ (в 2015 р.), БСК_п – з 4,8 мгО/дм³ (в 2014 р.) до 3,2 мгО/дм³ (в 2015 р.). Такі коливання обумовлені, насамперед, природними явищами.

Якість води р. Оріль в 2015 році не відповідала вимогам ДСанПіН № 4630-88, як водний об'єкт культурно-побутового призначення за показниками: сухий залишок, сульфат-іони, іноді ХСК, БСК_п, марганець.

На протязі року зафіксовано 4 випадки перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 3 – сульфат-іонів, 2 – ХСК, 2 – марганцю, 1 – заліза загального.

Згідно даних звітності 2ТП-водгосп (річна) за 2015 рік, скид зворотних вод в р. Оріль здійснював ПрАТ “Петриківський рибгосп” в обсязі 7112,7 тис. м³ за рік.

Річка Самара

Річка Самара – джерело водопостачання для промислових та сільськогосподарських потреб. Контроль якості води р. Самара у створі: с. Вербки здійснюється лабораторією моніторингу вод Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів – один раз у квартал.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Самара за період 2004 – 2014 рр. приведені в таблиці 4.3.5 (у 2009 році гідрохімічний контроль не проводився).

Таблиця 4.3.5 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Самара у період 2005– 2015 рр.

Показники вимірювання	ГДК*	с. Вербки									
		2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Сухий залишок	1000	3602	3637	4128	4567	4096	3813	3700	3957	3120	4343
Сульфат-іони	500	1182	1268	1294	1500	1245	1485	1390,5	1389,1	1350,3	1437,3
Хлорид-іони	350	780	886	1103	1301	1096	803	808,6	943,0	1109,4	1126,2
Амоній-іони	2,00	0,35	0,56	0,24	0,25	0,20	0,44	0,44	0,37	0,37	0,33
Залізо заг.	0,30	0,18	0,13	0,12	0,13	0,07	0,14	0,08	0,12	0,14	0,12
ХСК	30,0	52,9	52,9	55,3	58,8	47,2	40,5	47,8	49,6	57,3	48,2
БСК _п	6,0	4,3	1,7	4,8	7,5	3,3	4,0	4,7	4,4	4,7	5,9
Марганець	0,1	0,13	0,20	0,13	0,22	0,06	0,11	0,13	0,10	0,09	0,10

*ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктів культурно-побутового водопостачання).

У 2015 році в порівнянні з 2014 роком у р. Самара спостерігалось підвищення сухого залишку з 3120 мг/дм³ (в 2014 р.) до 4343 мг/дм³ (в 2015р.), сульфат-іонів з 1350,3 мг/дм³ (в 2014 р.) до 1437,3 мг/дм³ (в 2015 р.), зниження вмісту ХСК – з 57,3 мгО/дм³ (в 2014 р.) до 48,2 мгО/дм³ (в 2015 р.).

Якість води р. Самара не відповідає вимогам ДСанПіН № 4630-88, як водний об'єкт культурно-побутового водокористування за наступними показниками: сухий залишок, хлорид-іони, сульфат-іони, ХСК, марганець.

У 2015 році зафіксовано 4 випадки перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 4 – за сульфат-іонами, 4 – за хлорид-іонами, 4 – за ХСК, 2 – за вмістом марганцю.

Згідно даних звітності 2ТП-водгосп за 2015 р., скид зворотних вод в р. Самара здійснює 7 підприємств-забруднювачів: Філія “ПРУВОКС” ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля” м. Павлоград (обсяг скиду 18708 тис. м³ забруднених зворотних вод), КП “Новомосковськ водоканал” (2367,1 тис. м³ недостатньо-очищених стічних вод), КП “Павлоградське ВУВКГ” (2538 тис. м³ недостатньо-очищених стічних вод), КП “Тернівське житлово-комунальне підприємство” (1449,3 тис. м³ недостатньо-очищених стічних вод), ТОВ “Паперова фабрика” (282,7 тис. м³ недостатньо-очищених стічних вод), КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ (24412,8 тис. м³ нормативно-очищених стічних вод), ТОВ ДДЗ “Енергоавтоматика” м. Дніпропетровськ (66,1 тис. м³ недостатньо-очищених стічних вод).

Річка Вовча

Річка Вовча – ліва притока р. Самара – джерело водопостачання для промислових та сільськогосподарських потреб м. Павлограда. Згідно з Програмою моніторингу санітарний стан річки контролюється у створі в м. Павлоград.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Вовча за 2005 – 2015 рр. приведені в таблиці 4.3.6 (у 2009 році гідрохімічний контроль не проводився).

Таблиця 4.3.6 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Вовча за 2005 – 2015 рр

Показники вимірювання	ГДК*	м. Павлоград									
		2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Сухий залишок	1000	3957	3758	3687	3478	3638	3653	3628	3930	3671	3927
Сульфат-іони	500	1688	1740	1645	1581	1659	1649	1658,5	1687,9	1623,7	1727,9
Хлорид-іони	350	487	492	532	535	512	550	535,6	680,4	575,1	626,5
Амоній-іони	2,00	0,29	0,42	0,19	0,26	0,33	0,42	0,51	0,32	0,30	0,32
Залізо загальне	0,30	0,17	0,14	0,10	0,22	0,07	0,23	0,09	0,12	0,14	0,12
ХСК	30,0	43,4	43,4	37,3	39,0	45,3	35,5	45,9	42,7	44,3	41,8
БСК _п	6,0	5,9	3,7	6,9	5,6	5,7	4,3	6,8	4,3	5,4	5,7
Марганець	0,1	0,16	0,18	0,12	0,11	0,07	0,09	0,13	0,07	0,07	0,08

*ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-побутового водопостачання).

Мінералізація р. Вовча в 2015 році збільшилась в порівнянні з минулим роком: сухий залишок з 3671 мг/дм³ (в 2014 р.) до 3927 мг/дм³ (в 2015 р.), хлорид-іони – з 575,1 мг/дм³ (в 2014 р.) до 626,5 мг/дм³ (в 2015 р.), сульфат-іони – з 1623,7 мг/дм³ (в 2014 р.) до 1727,9 мг/дм³ (в 2015 р.).

Якість води р. Вовча не відповідає вимогам ДСанПіН № 4630-88, як водний об'єкт культурно-побутового призначення за показниками: сухий залишок, сульфат-іони, хлорид-іони, ХСК.

У 2015 році зафіксовано 4 випадки перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 4 – за сульфат-іонами, 4 – за хлорид-іонами, 4 – за ХСК, 1 – за вмістом БСК_п.

Згідно даних звітності 2ТП-водгосп (річна), скид зворотних вод в р. Вовча підприємствами-водокористувачами не здійснюється.

Річка Інгулець

У 2015 році радіологічний та гідрохімічний контроль річки Інгулець проводився відповідно до Програми по п'яти створам:

- р. Інгулець, нижче впадіння р. Жовта;
- Карачунівське водосховище, питний водозабір м. Кривий Ріг;
- р. Інгулець, нижче впадіння р. Саксагань (I – III квартал);
- р. Інгулець, с. Чкалівка (IV квартал);
- р. Інгулець, с. Андріївка.

Відбір проб з Карачунівського водосховища та з р. Інгулець в с. Андріївка проводився у I, IV кварталі – 1 раз в квартал, у II, III кварталі – щомісячно), за іншими створами по р. Інгулець – 1 раз у квартал.

Згідно Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 № 1035 “Про скидання надлишків зворотних вод в р. Інгулець” на протязі 2014 – 2015 рр. (листопад-лютий) був здійснений регламентований скид надлишків зворотних вод гірничорудними підприємствами Кривбасу. Обсяг скиду склав 10,188 млн м³

Середньорічні дані (у мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Інгулець за 2005 – 2015 рр. приведені в таблиці 4.3.7 та діаграмі 1.

Таблиця 4.3.7 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Інгулець за 2005 – 2015 рр

Показники вимірювання	ГДК*	Карачунівське водосховище, м. Кривий Ріг										
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Сухий залишок	1000	1285	1227	1299	1330	1353	1139	1157	1076	1012	970	996
Сульфат-іони	500	519	460	530	572	576	492	468	430,1	407,9	379,2	395,7
Хлорид-іони	350	144	151	150	135	152	117	123	117,5	114,0	108,0	109,6
Амоній-іони	2,00	0,14	0,27	0,20	0,21	0,37	0,3	0,27	0,33	0,31	0,29	0,28
Залізо заг.	0,30	0,10	0,11	0,06	0,06	0,08	0,05	0,06	0,05	0,06	0,12	0,11
ХСК	15,0	28,3	24,5	30,9	29,7	29,3	30,4	28,5	30,7	37,2	34,1	31,6
БСК _п	3,0	2,9	3,5	3,2	2,5	1,7	4,5	3,2	3,1	2,8	3,0	3,3
Жорсткість	7,0	10,6	10,7	10,9	10,5	10,9	8,9	9,6	8,9	8,7	8,6	8,6

с. Андріївка

Показники вимірювання	ГДК*	Карачунівське водосховище, м. Кривий Ріг										
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Сухий зал.	1000	3322	2986	2952	3347	Контроль не проводився	3061	2821	2630	2954	3017	2697
Сульфат-іони	500	784	775	771	765		884	755	696,2	666,6	575,7	629,4
Хлорид-іони	350	1062	940	956	1132		920	860	794,9	992,4	1086,9	815,9
Амоній-іони	2,00	0,31	0,56	0,45	0,31		0,33	0,30	0,39	0,40	0,30	0,34
Залізо заг.	0,30	0,15	0,29	0,23	0,10		0,06	0,08	0,10	0,15	0,16	0,18
ХСК	30,0	61,2	50,9	49,6	48,4		47,7	36,3	44,0	47,5	52,5	33,9
БСК _п	6,0	6,8	8,0	8,4	6,1		7,5	5,7	4,9	4,4	5,4	4,5
Жорсткість	7,0	20,4	18,9	19,7	19,0		19,4	20,2	16,9	17,7	16,7	16,6

*ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов господарсько-питного водопостачання).

**ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-побутового водопостачання).

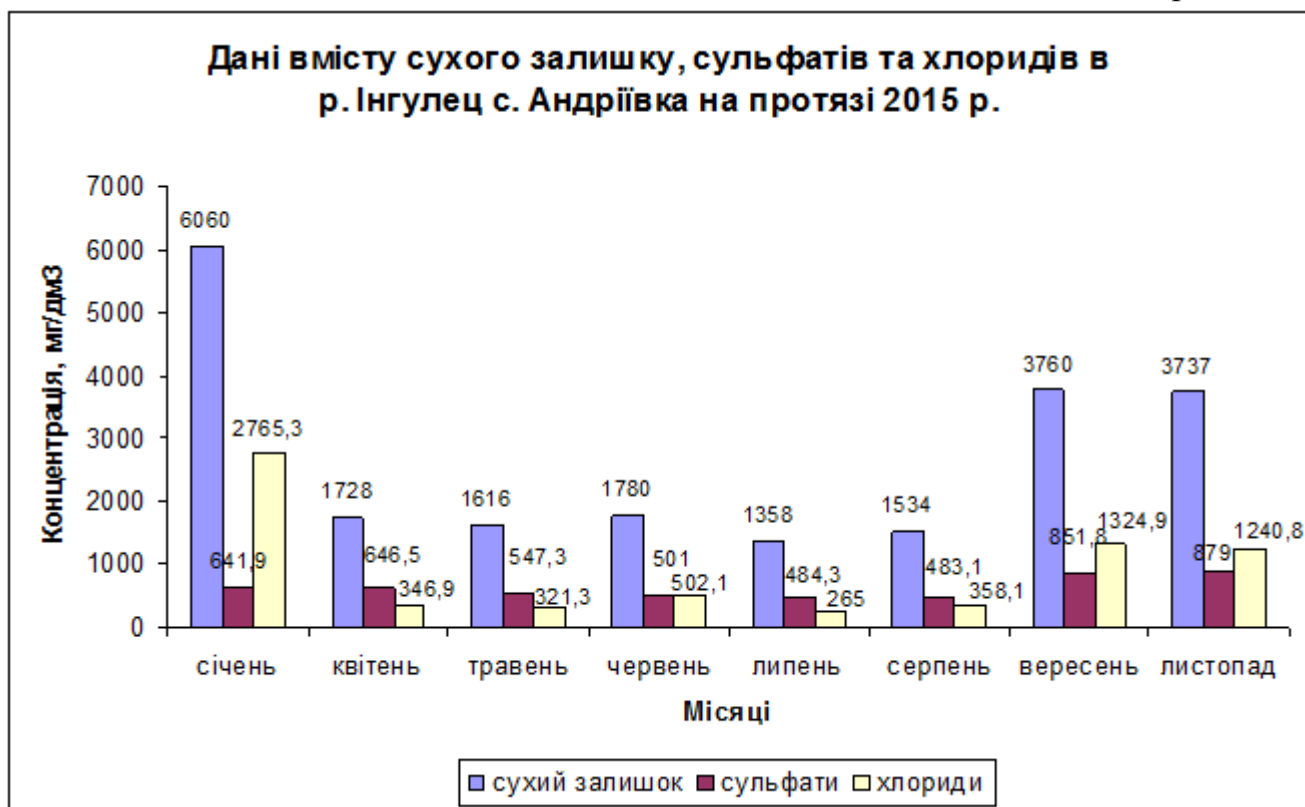
Аналіз показників таблиці 4.3.7 та діаграми 1 дозволяє зробити наступні висновки:

1. За результатами виконання заходів оздоровлення басейну р. Інгулець, якість води в Карачунівському водосховищі покращилась за останні роки. Так, в 2015 році вміст за сухим залишком складав – 996 мг/дм³, за сульфат-іонами – 395,7 мг/дм³, за хлорид-іонами – 109,6 мг/дм³, жорсткість загальна – 8,6 мг-екв/дм³, що майже на рівні минулого року.

У 2015 році в Карачунівському водосховищі зафіксовано 3 випадки перевищення нормативів якості води в за сухим залишком, 5 – за БСК_п, 8 – за ХСК.

2. Мінералізація р. Інгулець підвищується за рахунок впливу високомінералізованих фільтраційних вод хвостосховищ ПАТ “ПівдГЗК”, ПАТ “ІнГЗК”, ПАТ “ЦГЗК”, які розташовані уздовж річки.

Згідно звітності 2ТП-водгосп (річна) за 2015 рік в р. Інгулець здійснювали скид 10 підприємств: ДТЕК Криворізька ТЕС (обсяг скиду – 6300 тис. м³ забруднених без очистки зворотних вод), ПАТ “Криворізький залізорудний комбінат” (4584,6 тис. м³ забруднених без очистки зворотних вод), ПАТ “ЦГЗК” (3121,3 тис. м³ забруднених без очистки зворотних вод), ШУ ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” (3,0664 тис. м³ забруднених без очистки зворотних вод), ПАТ “ІнГЗК” (215,4 тис. м³ забруднених без очистки зворотних вод), КП “Фрунзенське ЖКП” (35,5 тис. м³ забруднених недостатньо-очищених зворотних вод), ПАТ “ПівдГЗК” (23,4 тис. м³ забруднених без очистки зворотних вод), ПАТ “Криворізький турбінний завод “Констар” (17,4 тис. м³ забруднених недостатньо-очищених зворотних вод), ДПП “Кривбаспром-водопостачання”, КП “Кривбасводоканал” (4585 тис. м³ нормативно-очищених зворотних вод).

3. Якість води у контрольному створі р. Інгулець в с. Андріївка нижче всіх скидів зворотних вод підприємств на протязі 10 років спостереження – незадовільна. Забрудненість води простежується за показниками органічного та мінерального забруднення. За звітний період визначено 8 випадків перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 6 – за сульфат-іонами, 5 – за хлорид-іонами, 7 – за ХСК, 3 – за вмістом БСК_п, 2 – за вмістом марганцю.

Коливання вмісту сухого залишку, сульфат-іонів, хлорид-іонів на протязі 2015 року відображені в діаграмі 1. Значне зменшення вищеназваних показників з травня по серпень пояснюється позитивним впливом промивки р. Інгулець дніпровською водою.

Річка Жовта

Річка Жовта – ліва притока р. Інгулець. Відповідно до рішення Державної комісії (протокол № 3) з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 01.06.2003, Дніпропетровське облводресурсів здійснює контроль якості води р. Жовта та р. Інгулець з метою визначення впливу ТОВ “Восток Руда” на навколишнє середовище.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення р. Жовта та р. Інгулець за 2014 – 2015 рр. приведені в таблиці 4.3.8.

Таблиця 4.3.8 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Жовта та р. Інгулець у 2014 – 2015 рр.

Показники вимірювання	ГДК*	Створи		
		р. Жовта, 500 м вище скиду ТОВ “Восток Руда”	р. Жовта, 500 м нижче скиду ТОВ “Восток Руда”	р. Інгулець, нижче впадіння р. Жовтої
		2014 р. / 2015 р.		
Сухий залишок	1000	1642/2091	2081/2236	780/861
Сульфат-іони	500	714,6/922,1	900,2/1017,0	264,1/329,6
Хлорид-іони	350	189,7/234,4	257,2/258,5	78,3/98,3
Амоній-іони	2,00	0,33/0,41	0,32/0,44	0,46/0,34
Нітрат-іони	45	5,4/1,6	9,0/2,1	4,0/7,1
Залізо загальне	0,30	0,19/0,17	0,18/0,15	0,09/0,09
БСКп	6,0	3,6/4,3	3,9/4,7	3,5/2,8
ХСК	30,0	38,0/42,7	46,5/37,8	40,6/36,4

*ДСанПІН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктів культурно-побутового водопостачання).

ТОВ “Восток-Руда” є постійним забруднювачем р. Жовта. У 2015 році був здійснений скид 2242,5 тис. м³ забруднених зворотніх вод без очистки. Нижче скиду в р. Жовта збільшується вміст сухого залишку (з 2091 мг/дм³ до 2236 мг/дм³), сульфат-іонів (з 922,1 мг/дм³ до 1017,0 мг/дм³), хлорид-іонів (з 234,4 мг/дм³ до 258,5 мг/дм³).

За результатами спостережень радіологічного стану поверхневих вод на протязі 2007 – 2015 рр., в створах р. Жовтої та р. Інгулець за показниками стронцій-90 і цезій-137, значних змін не зафіксовано. Концентрації радіонуклідів стронцію-90 і цезію-137 в цих створах залишаються на рівні вмісту радіонуклідів інших малих річок.

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

За підсумками 2015 року працівниками санепідслужби відібрано і досліджено 7207 проб питної водопровідної води на фізико-хімічні показники.

У переважній більшості міст та селищ області водопровідна вода подається безперебійно. 31 водопровідна очисна споруда в основному забезпечена необхідним запасом реагентів, зокрема дезінфекційними засобами.

Обласною владою підкреслена необхідність забезпечення населення області надійним та якісним водопостачанням у рамках реалізації заходів, передбачених регіональною програмою “Питна вода Дніпропетровщини” на 2006 – 2020 роки, затвердженої рішенням обласної ради від 16.09.2005 № 657-28/IV (зі змінами) та відповідними місцевими програмами.

Так, згідно Програми соціально-економічного та культурного розвитку області у 2015 році :

- введено в експлуатацію 12,5 км водопровідних мереж у Дніпропетровському, Магдалинівському та Синельниківському районах, а

також виконана реконструкція, ремонт та будівництво понад 155 км водопровідних мереж у містах Дніпродзержинську, Павлограді, Апостолівському, Васильківському, Верхньодніпровському, Дніпропетровському, Криворізькому, Криничанському, Новомосковському, Петриківському, Покровському, П'ятихатському, Синельниківському, Солонянському, Софіївському, Томаківському, Царичанському, Широківському районах, що дозволило поліпшити умови водопостачання більш ніж 800 тисяч мешканців області

- розроблена проектно-кошторисна документація на будівництво нових водоводів у селах з привізною водою Нікопольського, Солонянського, Томаківського, Широківського районів.

На 2016 рік заплановано:

- подальше введення в експлуатацію майже 125 км мереж водопостачання, що поліпшить умови водозабезпечення для понад 200 тисяч мешканців області;

- встановлення 56 систем доочистки води у дошкільних навчальних закладах, школах, лікарнях (досягнення 64 % від загальної потреби).

Як наслідок реалізації перелічених та інших заходів, в області забезпечуються стабільні показники якості питної водопровідної води (за даними ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України”):

Таблиця 4.3.1.1 Показники якості питної водопровідної води

<i>Рік</i>	<i>Кількість проб питної водопровідної води, відібраних на фізико-хімічні показники</i>	<i>З них нестандартних проб</i>	<i>% нестандартних проб</i>	<i>Кількість проб питної води, відібраних на мікробіологічні показники</i>	<i>З них нестандартних проб</i>	<i>% нестандартних проб</i>
2015	7207	1651	22,9	6768	74	1,09

Найчастіше нестандартні проби питної води за показниками епідемічної безпеки виявляються у м. Павлограді, Новомосковському та Нікопольському районах.

У той же час, проблеми сталого та безпечного питного водопостачання окремих населених пунктів області, на жаль, мають місце.

За даними місцевих органів житло-комунального господарства та статистики у середньому централізованим водопостачанням охоплено приблизно 75 % населення Дніпропетровської області, у тому числі 39 % - сільського.

Централізоване питне водопостачання мається у 20 містах області, 42 селищах та тільки у 293 селах (з 1481).

У той же час, згідно із Національних цільових показників питного водопостачання, затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.09.2011 № 324 “Про затвердження Національних

цільових показників до Міжнародного Протоколу про воду та здоров'я”, частка населення, забезпеченого водою належної якості повинна становити наприкінці 2015 року: в містах і селищах України 90 %, селах – 50 %, а наприкінці 2020 року – відповідно 100 % та 70 %.

Таким чином, необхідно продовжувати розвиток системи централізованого водопостачання.

Насамперед це стосується 250 населених пунктів дев'яти районів, де майже 70 тисяч чоловік, не мають іншої питної води, ніж привізна. На привозній воді по області ще змушені працювати 105 об'єктів підвищеного епідемічного ризику, серед яких 43 дошкільних навчальних заклади та 62 школи.

Продовжують подавати до 6 тисяч чоловік населення технічну воду з ріки Дніпро окремі сільські водопроводи, розташовані у Томаківському, Синельниківському та Дніпропетровському районах.

Питна водопровідна вода подається нецілодобово у окремих селищах і селах, розташованих у Новомосковському, Софіївському, Широківському, Томаківському, Апостолівському та інших районах.

За результатами лабораторних досліджень не відповідають гігієнічним нормативам рівні окремих хімічних показників (мінеральних солей жорсткості, мінерального складу - хлоридів, сульфатів, сухого залишку, заліза, нітратів) ряду підземних водопроводів області, найгірші з них зареєстровані у селищах Васильківка, Покровка, Петропавлівка, Петриківка, Межова, Васильківка, Царичанка, містах П'ятихатки, Перещепине. Перевищення ГДК зазначених мінеральних хімічних речовин становить ризик виникнення сечокам'яної та гіпертонічної хвороб, а нітратів – водно-нітратної метгемоглобінемії, особливо небезпечної для дітей перших трьох років життя.

Так, у порушення статті 18 Закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, п. 3.2 ДСанПіН 2.2.4-171-10 “Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною” за даними Держсанепідслужби якість води джерела водопостачання м. П'ятихатки (Макортівського водосховища на р. Саксагань) не відповідає гігієнічним вимогам за попередні роки: рівень жорсткості 27 моль/м³ (норматив не більше 7 моль/м³), сухого залишку – 3244 мг/дм³ (норматив не більше 1000 мг/дм³, сульфатів 1090 мг/дм³ (норматив не більше 500 мг/дм³), хлоридів - 487 мг/дм³ (не більше 350 мг/дм³), марганець – 0.12 мг/дм³ (не більше 0,1 мг/дм³).

Невідповідність якості питної води нормативним вимогам в основному пов'язано з підвищеним рівнем забарвленості, каламутності, загальної жорсткості та вмісту мінеральних солей. Нестандартні проби реєструвались у містах: Дніпропетровськ, Марганець, Нікополь, Новомосковськ, Павлоград, Жовті Води; в районах: Апостолівському, Васильківському, Верхньодніпровському, Синельниківському та Царичанському.

Основними проблемами якості питної водопровідної води залишаються органолептичні показники: забарвленість та каламутність. Реєстрація нестандартних проб питної водопровідної води вимагає від виробників удосконалення систем водопідготовки та знезараження води.

4.3.2. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Протягом 2015 року на території Дніпропетровської області особливу тривогу викликає перевищення у декілька разів (до 3,5 разів) токсикологічних показників питної води, які стали нормуватися з початку минулого року: тригалогенметанів (ТГМ), серед яких переважає (до 90 %) хлороформ. ТГМ мають виражений канцерогенний ефект, внаслідок споживання хлорованої питної води кумулятивний ризик виникнення додаткових випадків на рак. На водопроводах не здійснюються заходи з метою зменшення рівня ТГМ. Тільки на Аульському водопроводі за останні зимові місяці рівень хлороформу зменшився до ГДК за рахунок суттєвого зменшення первинного хлорування, але з потеплінням води його рівень знову підвищиться. Так, за результатами досліджень питної води на виході з Кайдакської НФС, проведених ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України” 03.03.2016, рівень окиснюваності сягав 7,28 мг/дм³ при нормативі не більш 5 мг/дм³, хлороформу – 65 мкг/дм³ при нормативі не більш 60 мкг/дм³. Слід зауважити, що хлороформ сягав у 2015 році на Кайдакській НФС 151 мкг/дм³, а на Ломівській НФС понад 161 мкг/дм³.

Пильної уваги з боку місцевої влади вимагає ситуація з нецентралізованим водопостачанням, насамперед колодязів, яких в області не менш 50 тисяч, з них 704 колодязя громадського загального користування. Результати лабораторного контролю води об’єктів нецентралізованого водопостачання працівниками лабораторних центрів Держсанепідслужби області наведені у таблиці 4.3.2.1.

Досліджені 220 проб води колодязів, з них не відповідали гігієнічним нормативам за фізико-хімічними показниками 67 % проб, у 8 % проб у воді колодязів виявлялися підвищені рівні коліформних бактерій. За минулий 2015 рік виконані дослідження 3182 проб води джерел децентралізованого водопостачання на фізико-хімічні показники та 3360 проб на мікробіологічні показники. Питома вага нестандартних проб склала за фізико-хімічними показниками 45 % та 8,4 % за бактеріологічними показниками (у 2014 році – відповідно 31,5 % та 7,2 %).

Таблиця 4.3.2.1

Рік	Кількість проб питної водопровідної води, відібраних на фізико-хімічні показники	З них нестандартних проб	% нестандартних проб	Кількість проб питної води, відібраних на мікробіологічні показники	З них нестандартних проб	% нестандартних проб
2015	3182	1446	45,4	3360	284	8,5

Найгірші показники епідемічної безпеки води колодязів зареєстровані у

Апостолівському та Новомосковському районах.

Таким чином, показники якості води колодязів у декілька раз гірші, ніж у водопроводах, що призводить до щорічних одного-двох випадків отруєнь немовлят нітратами. Найчастіше вони виявляються у воді колодязів П'ятихатського та Новомосковського районів.

Відповідно до програми моніторингу за період 2005 – 2015 рр. у місцях основних 10 питних водозаборів систематично відбиралися проби води водоймищ категорії господарсько-питного водокористування (рр. Дніпро, Інгулець, Саксагань).

Аналіз результатів зазначених досліджень свідчить, що вода поверхневих питних водозаборів Дніпропетровської області характеризується помірним рівнем забруднення: за останні 10 років питома вага нестандартних проб за фізико-хімічними показниками становила 60%, за мікробіологічними 12%, вірусологічними 10%.

Пріоритетними забруднюючими речовинами протягом багатьох років залишаються органічні сполуки, які супроводжуються перевищенням показників біологічного та хімічного споживання кисню (БСК, ХСК) до 2,5 одиниць нормативу. Серед збудників захворювань із водоймищ найчастіше виявлялися сальмонели, ентеровіруси, з мікробіологічних показників - підвищені рівні індексу лактопозитивних кишкових паличок та коліфагів, як непрямих показників вірусного забруднення води, що також свідчить про забруднення води органічними речовинами, з якими надходять мікроби та віруси.

У той же час проблема забруднення водних об'єктів області забрудненими стічними водами, насамперед господарчо-побутовими та зливовими залишається вкрай актуальною.

Так, в жодному населеному пункті області відсутні очисні споруди на комунальних системах зливової каналізації, частина міських зливових мереж навіть не знаходиться на балансі відповідних комунальних підприємств. Мають місце незаконні підключення до мереж зливової каналізації госпфекальних стоків.

Потужними забруднювачами води водоймищ (74,5 млн м³, або 28 % від загального обсягу) забруднених стоків залишаються, за даними форми 2ТП-водгосп за 2015 рік, 15 комунальних підприємств області, серед яких водоканали міст Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Кривого Рогу, Марганця, Нікополя, Новомосковська, Павлограду, Жовтих Вод та інших, що є порушенням Водного Кодексу України, вимог постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.1999 № 465 “Про затвердження правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами”.

Про забруднення води поверхневих водойм свідчать данні лабораторного контролю проб води водойм відібраних у місцях купання населення протягом 2015 року.

При лабораторному контролі 197 проб води водойм, відібраних у місцях купання населення, мало місце перевищення вмісту сухого залишку, хлоридів, БПК на пляжі правобережної зони відпочинку в районі вул. Набережної

м. Дніпродзержинська. У пробі води, відібраній на міському пляжі м. Павлограду – виявлено перевищення БСК, сульфатів, хлоридів, сухого залишку. Данні свідчать про техногенний вплив на стан водойм.

Про стан води в водоймах постійно інформувалось населення, органи місцевого самоврядування.

Таким чином, враховуючи результати досліджень питної води та води відкритих водойм можна спрогнозувати, що існує ризик погіршення епідемічної ситуації щодо інфекційних хвороб, які передаються водним шляхом.

4.3.3. Радіаційний стан поверхневих вод

Лабораторія моніторингу вод об'єктів водних ресурсів виконує такі радіологічні дослідження:

радіохімічне визначення стронцію-90;

радіохімічне визначення цезію-137.

Узагальнені середньорічні дані обстеження води р. Дніпро за 2005 – 2015 рр. за вмістом стронцію-90 і цезію-137 приведені у таблиці 4.3.3.1.

Таблиця 4.3.3.1 Узагальнені середньорічні дані обстеження води р. Дніпро за 2005 – 2015 рр. за вмістом стронцію-90 і цезію-137

№ n/n	Показники	Роки спостереження, (пКи /дм ³)										
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	Стронцій-90	1,1	1,1	1,0	0,9	0,9	1,1	1,34	1,68	1,33	0,77	0,70
2	Цезій-137	<2,7	<2,7	<2,7	<2,7	<2,7	<2,7	<2,7	<2,7	<2,7	<2,7	<2,7

Середньорічні дані вмісту стронцію-90 в річках Оріль, Самара, Інгулець, Жовта за 2005 – 2015 рр. приведені в таблиці 4.3.3.2.

Таблиця 4.3.3.2 Середньорічні дані вмісту стронцію-90 в річках Оріль, Самара, Інгулець, Жовта за 2005 – 2015 рр.

№ n/n	Пункти спостереження	Роки спостереження, Sr ⁹⁰ (пКи /дм ³)										
		2005	2006	2007	2008	2010*	2011	2012	2013	2014	2015	
1	р. Оріль, смт Царичанка	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	1,01	1,69	1,31	0,78	0,64	
2	р. Самара, с. Вербки	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6	1,09	1,68	1,39	0,75	0,62	
3	р. Інгулець, Карачунівське водосховище	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	1,08	1,62	1,27	0,82	0,72	
4	р. Інгулець, с. Андріївка	0,3	0,5	0,6	0,4	0,4	0,96	1,73	1,29	0,83	0,67	
5	р. Жовта, 500 м нижче скиду ТОВ “Восток-Руда”	-	0,6	0,4	0,4	0,4	1,28	2,06	1,56	0,99	0,88	
6	р. Інгулець, нижче впадіння р. Жовтої	-	0,3	0,3	0,6	0,4	1,16	1,81	1,28	0,84	0,70	

Примітка: * В 2009 році радіологічний контроль по даним пунктам спостережень не проводився.

Вміст стронцію-90 у водах річок Самара, Оріль, Інгулець на протязі року знаходився у межах 0,65 – 1,10 пКи/дм³, цезію-137 – в межах 0,13 –

0,30 пКи/дм³.

У воді р. Жовта середньорічний вміст стронцію-90 вище скиду ТОВ “Восток-Руда” – 0,71 пКи/дм³, нижче скиду – 0,99 пКи/дм³; цезію-137 вище скиду ТОВ “Восток-Руда” – 0,34 пКи/дм³, нижче скиду – 0,36 пКи/дм³.

На протязі року лабораторією облводресурсів не зафіксовано негативного впливу стічних вод ТОВ “Восток-Руда” на радіологічні показники р. Жовта і р. Інгулець.

Радіологічний стан води в контрольованих пунктах спостережень басейну р. Дніпро характеризується як стабільний, величини вмісту радіонуклідів стронцію-90 та цезію-137 значно нижче від встановлених допустимих показників (Гігієнічний норматив ГН 6.6.1.1-130-2006 регламентує вміст радіонуклідів Cs¹³⁷ та Sr⁹⁰ – 2 Бк/дм³ або 54 пКи/дм³).

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

Гігієнічне значення води визначається насамперед фізіологічною потребою у ній людини. Без води не відбувається жоден біохімічний, фізіологічний та фізико-хімічний процес обміну речовин та енергії: неможливі травлення, дихання, анаболізм та катаболізм, синтез білків, жирів, вуглеводів.

У Дніпропетровській області під контролем держсанепідслужби знаходиться 207 водопроводів і 753 об'єкти децентралізованого водопостачання.

За даними органів статистики централізованим питним водопостачанням охоплені всі 20 міст області (понад 74 % міського населення, тобто близько 2,2 млн чоловік), 42 селища та 293 сіл (з 1481). У середньому, за даними органів статистики централізованим питним водопостачанням охоплено приблизно 74 % населення області, у тому числі 39 % – сільського.

Найнижчі показники охоплення централізованим водопостачанням залишаються серед міст у Павлограді (80 %) та Новомосковську (85 %), а серед районів – у Петриківському (4 %), Павлоградському (7 %), Юр'ївському (29 %), Криничанському (29 %) та Покровському (32 %).

За даними Головного управління статистики встановлена потужність усіх водопровідних очисних споруд області складає до 2547,4 тис. м³/добу.

Найбільш потужними насосно-фільтрувальними станціями (НФС), які подають населенню області питну воду є:

Радущанська у м. Кривому Розі (проектна потужність 750 тис. м³/добу);

Аульська (500 тис. м³/добу);

Кайдакська у м. Дніпропетровську (300 тис. м³/добу);

Карачунівська у м. Кривому Розі (258 тис. м³/добу);

Дніпро – Західний Донбас, що у селі Воронове Синельниківського району (120 тис. м³/добу);

Ломовська у м. Дніпропетровську (100 тис. м³/добу);

у селі Ленінське Апостолівського району (ділянка державного підприємства “Кривбаспромводопостачання” (50 тис. м³/добу).

Крім того, на р. Дніпро та притоках її басейну працюють ряд середніх та

малих НФС потужністю 10 – 50 тис. м³/добу, зокрема, у містах Нікополі, Марганець, Орджонікідзе, Вільногірську, Верхньодніпровську, Апостоловому, П'ятихатки, Жовті Води, селищах Червоногригорівка, Придніпровське Нікопольського району, Вищитарасівка Томаківського району та інші.

Загальна довжина водопровідних мереж становить 15,6 тис. км, з яких в аварійному та ветхому стані понад 41,8 % (6,6 тис. км) при середньому по країні 35,7 %.

Внаслідок незадовільних показників технічного стану водопроводів із року в рік залишаються великими втрати питної води при її транспортуванні. Так, наприклад, у містах Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Нікополь, втрати становлять понад 40 %, в у м. Верхньодніпровську – 60 %.

Таким чином, незважаючи на вжиті заходи, понад третини сільського населення області не забезпечено питною водою в нормативних кількостях та належної якості. Найбільш складна ситуація з водопостачанням залишається у районах: Апостолівському, Дніпропетровському, Васильківському, Новомосковському, Нікопольському, Межівському, Томаківському, Покровському, Солонянському, Софіївському, Широківському та Синельниківському.

У більшості міст та селищ питна водопровідна вода подається безперебійно, що є важливішим чинником забезпечення санепідблагополуччя населення.

У той же час дефіцит питної води у Дніпропетровській області складає майже 100 тис. м³ на добу. Це, насамперед, стосується 246 населених пунктів у 9-ти районах з населенням до 55 тисяч чоловік (6 %), які забезпечуються привізною водою, для чого використовуються 197 одиниць паспортизованого спецавтотранспорту.

Практично уся питна вода, яка подається населенню області з ріки Дніпро, знезаражується із застосуванням хлору, або гіпохлориту натрію, у м. Жовті Води застосовується діоксид хлору.

Як свідчить аналіз санепідситуації, основними проблемами якості питної води у Дніпропетровській області є:

періодично (повінь, літня та осіння межень, зима) підвищені рівні забарвленості води р. Дніпро (до 60 –100 градусів) та відповідно у питній воді (30 – 50 градусів);

підвищений рівень забруднення питної води органічними сполуками, галогенвмісними сполуками, насамперед тригалометанами (ТГМ);

Останні утворюються в основному внаслідок первинного хлорування води поверхневих джерел водопостачання.

Ряд ідентифікованих у питній воді органічних сполук має експериментально встановлену канцерогенну та мутагенну активність, їх підвищені рівні в основному, реєструються восени та влітку, коли спостерігається найбільше забруднення поверхневих водоймищ органічними сполуками внаслідок, насамперед, гумінових сполук.

З усіх представників хлорорганічних сполук (ХОС) найбільш численну

групу складають хлорвмісні аліфатичні сполуки (ТГМ), індикаторним показником яких є хлороформ, утворюються також чотирихлористий вуглець, трихлоретилен, тетрахлоретилен, дихлорметан, 1,2-дихлоретан, які відносяться до другого класу небезпеки за токсикологічним показником шкідливості питної води.

Для оцінки канцерогенного ризику для здоров'я населення області від споживання хлорованої питної води санепідслужбою впроваджені методичні вказівки МОЗ України МВ 2.2.4-122-2005 з цього питання.

Державними санітарними нормами та правилами № 2.2.4.171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною" встановлені граничнодопустимі концентрації ТГМ у питній воді, зокрема, хлороформ – не більше 0,06 мг/дм³, тетрахлорвуглець – не більше 0,002 мг/дм³ (для питної водопровідної води зазначені показники нормуються з 01.01.2015)

У питній водопровідній хлорованій воді найчастіше зустрічається хлороформ (до 90 % від загальної суми ТГМ), як індикаторний показник наявності в питній воді ТГМ.

Згідно з отриманими результатами досліджень та проведеними розрахунками, виконаних відповідно до МВ 2.2.4-122-2005, ризик виникнення додаткових випадків захворювань на рак при вживанні питної води з підвищеними рівнями ТГМ (за хлороформом) не перевищує 100 – 170 в когорті на один мільйон чоловік за 70 років життя.

Багаторічні дослідження показали, що вміст хлороформу в питній воді в 1,1 – 3,3 перевищує граничнодопустимі концентрації (ГДК), що вимагає термінової реконструкції основних водоочисних споруд області, застосування нових сучасних способів знезараження питної води, насамперед, ультрафіолетове опромінення.

4.5. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Створення умов для поліпшення екологічного стану, запобігання забрудненню і виснаженню водних об'єктів і ресурсів передбачає реалізацію заходів, до яких, насамперед відносяться: відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану малих річок; створення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг; виконання невідкладних заходів щодо ліквідації наслідків шкідливої дії вод, захисту населених пунктів та сільськогосподарських угідь; удосконалення систем моніторингу ресурсного та екологічного стану водних об'єктів.

Однією із стратегічних цілей розвитку Дніпропетровської області є поліпшення навколишнього природного середовища, для вирішення якої визначені основні пріоритетні напрями. Це, насамперед, розвиток інженерної інфраструктури та поліпшення стану водних об'єктів, які є складовою частиною Регіональної програми розвитку водного господарства у Дніпропетровській області. Реалізація програми розпочалася з 2004 року. За одинадцять років на виконання заходів програми Дніпропетровським облводресурсів освоєно коштів на загальну суму 310,590 млн грн, в тому числі:

млн грн

Джерело фінансування	Захист від підтоплення	Централізоване водопостачання	Експлуатація водогосподарського комплексу	Всього
Державний бюджет	39,588	8,557	5,643	53,788
Субвенція з державного бюджету	0,100	11,325		11,425
Обласний бюджет	184,145	6,317	19,105	209,567
Місцеві бюджети	30,522	5,288		35,810
Разом	254,355	31,487	24,748	310,590

Ефективність проведених робіт по забезпеченню водопостачанням населення області та їх соціальна значимість

За одинадцять років функціонування Програми побудовано:

19 водонапірних башт;

19 водозабірних свердловин;

1 очисна споруда;

збудовано та проведено реконструкцію 103,414 км магістрального водопроводу та водопровідних мереж;

проведено реконструкцію 5 водонапірних башт;

поліпшено умови питного водопостачання мешканцям у майже 96 населених пунктах області.

Ефективність виконання природоохоронних заходів по захисту від підтоплення та їх соціальна значимість

За одинадцять років функціонування Програми:

побудовано 133,0 км колекторно-дренажних мереж,

розчищено близько 80 км русел річок і 14 га озер,

захищено від підтоплення понад 2610 га території сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь,

покращено умови проживання близько 98 тисячам мешканців у більш ніж 74 населених пунктах області;

побудовано 8,41 км напірного водоводу для водообміну річки;

побудовано дюкер, довжиною 447 м.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

На виконання Закону України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки” розроблено “Програму формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки”, яка була затверджена сесією обласної ради у 2006 році.

На території Дніпропетровської області розвинені різноманітні типи байрачних лісів, балкові ландшафти з осередками ендемічної степової флори та фауни. У межах області є реліктовий Самарський бір унікальне природне утворення, якому не має рівних у світі. У долинах степових річок і балках на поверхню виходять кристалічні породи, на яких формуються своєрідні біогеоценози. У долинах малих річок формуються багаті біологічним різноманіттям заплавно-борові та водно-болотні комплекси.

Збереженню біорізноманіття сприяють заходи, пов'язані з розширенням природно-заповідного фонду області. У 2015 році рішенням Дніпропетровської обласної ради від 27.05.2015 № 644-31/VI створено на території Криничанського району ландшафтний заказник місцевого значення “Степовий каньйон” площею 933 га.

5.1.1. Загальна характеристика

Усі елементи екомережі утворюють єдине ціле, об'єднують ділянки природних ландшафтів у територіальну цілісну систему. З огляду на функції, площу, видовий склад рослинного та тваринного світу в національній екологічній мережі виділяються елементи міжнародного, загальнодержавного та місцевого значення. Згідно зі схемою, визначеною Законом України “Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки”, у Дніпропетровській області визначені природні регіони, природні ядра, природні коридори та буферні зони.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

На сучасному етапі розвитку господарювання в межах Дніпропетровської області спостерігається посилення впливу антропогенних чинників на структурні елементи екомережі (див. табл. 5.1.2.1) та стан біорізноманіття. Зокрема відбувається відновлення діяльності гірничодобувних підприємств, відведення нових територій під будівництво кар'єрів по видобутку корисних копалин, промислових об'єктів, житлової забудови, влаштування полігонів твердих побутових відходів. До складу цих земель значною мірою потрапляють

і природні території, які могли б стати елементами екомережі, але втрачаються безповоротно внаслідок названої вище діяльності. За останні роки знову підсилився вплив на балково-степові екосистеми, які займають важливе місце в системі екомережі Дніпропетровської області. Тут основними негативними чинниками виступають надмірне випасання худоби та випалювання сухих залишків природної трав'яної рослинності. Останній є причиною значних трансформацій у видовому складі та характері угруповань степової рослинності.

Помітно скоротилась кількість вегетуючих та квітучих ефемероїдів і ефемерів, у тому числі рідкісних та зникаючих видів, занесених до Червоної книги України. З другого боку, після випалів звільнені екологічні ніші швидко заповнюють види з активною екологічною стратегією, внаслідок чого ділянки ковилових та типчаккових степів починають поступово заміщуватися угрупованнями пирію повзучого, куничника наземного та інших довгокореневищних злаків. Полезахисні лісосмуги повсюдно, а особливо в південних районах області, потерпають не тільки від випалів, але й від незаконних рубок. Внаслідок цього значна частина лісосмуг втратила захисні функції, має вигляд дуже розріджених насаджень, а подекуди знищена повністю.

У більш задовільному стані знаходяться землі лісового фонду, які є важливим елементом екомережі, але в області, яка знаходиться в степовій зоні, ліси займають незначні площі і не можуть суттєво впливати на формування безперервного екологічного каркасу. Крім того, в лісах відбуваються лісовідновні та суцільні санітарні рубки, нерідко трапляються лісові пожежі, влаштовуються локальні кар'єри для видобутку піску, що загалом також поступово знижує захисну роль лісів для довкілля та їх значення як елементів екомережі.

Таблиця 5.1.2.1 Складові структурних елементів екологічної мережі

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	1	3766,2	3766,2	-	-	-	1	3766,2	3766,2	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	4	14000,1	-	4	14000,1	-	-
Заказники, усього	23	26280,5	X	81	47959,4	X	104	74239,9	X	-
у тому числі:										-
ландшафтні	14	22244,5	X	48	38891,29	X	62	61135,79	X	-
лісові	5	2956	X	3	1021	X	8	3977	X	-
ботанічні	2	332	X	19	4710	X	21	5042	X	-
загальнозоологічні	-	-	X	1	287	X	1	287	X	-
орнітологічні	2	748	X	3	144	X	5	892	X	-
ентомологічні	-	-	X	4	462,1	X	4	462,1	X	-
іхтіологічні	-	-	X	2	2422	X	2	2422	X	-
гідрологічні	-	-	X	1	22	X	1	22	X	-
загальногеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	3	148	X	50	356,9	X	53	504,9	X	-
у тому числі:										-
комплексні	1	30	X	1	3,7	X	2	33,7	X	-
ботанічні	1	56	X	35	312,24	X	36	368,24	X	-

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	2	1,5	X	2	1,5	X	-
геологічні	1	62	X	12	44,5	X	13	106,5	X	-
Заповідні урочища	-	-	X	3	466,4	X	3	466,4	X	-
Ботанічні сади	2	108	-	1	27	-	3	135	108	-
Дендрологічні парки	-	-	-	1	2,8	-	1	2,8		-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	45	-	7	417,5	-	8	462,5	-	-
Зоологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	30	30347,7	-	147	63230,13	-	177	93577,83	-	-

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Питання збереження біорізноманіття включені до “Програми формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки” (рішення Дніпропетровської обласної ради від 22.03.2006 № 768-33/IV, далі – Програма). З метою збереження рідкісних видів рослин і тварин, що перебувають під загрозою зникнення, на території області затверджені Червоні списки тварин та рослин Дніпропетровської області (рішення обласної ради від 27.12.2011 № 219-10/VI).

Природний рослинний покрив зберігся у вигляді фрагментів на загальному фоні розораних площ і представляє собою вузькі смуги по річкових долинах, балках, на площах відчужень, вздовж залізничних колій та інші, а також на природоохоронних територіях в межах природно-заповідного фонду. Трав’янисті екосистеми в межах Дніпропетровської області представлені такими основними типами:

зональна степова рослинність (різнотравно-кострицево-ковилові і кострицево-ковилові угруповання). Загальна площа земель, зайнятих степовими угрупованнями різного ступеню деградованості, складає близько 163,5 тис. га;

лучна рослинність (заплавні, низинні луки та ін.). Землі, вкриті лучною рослинністю, зосереджені в долинах річок і по тальвегах балок, площа яких складає близько 180,7 га;

прибережно-водні трав’янисті угруповання, досить широко розповсюджені в межах області у вигляді приозерних, прирічкових заростей очерету, рогузу, куги та інше. Після зарегулювання річок, забудови та внаслідок інших антропогенних чинників площа їх постійно зменшується. Найбільше таких угруповань зосереджено в долинах річок Самари і Орелі;

галофільні угруповання солонців і солончаків, зосереджені переважно в долинах річок Орелі, Самари, Дніпра, Вовчої;

вторинні екосистеми на техногенних територіях (відвали гірничо-збагачувальних комбінатів, смуги відчуження вздовж залізниць, території промислових підприємств та ін.). Ці рослинні угруповання формуються на порушених землях спонтанно, найчастіше утворюючи своєрідні рідколісся, які через 40 – 50 років після початку формування набувають риси природних рослинних фітоценозів.

За останні роки становище природної рослинності різко погіршилося, так як залишки степових зональних та інших типів фітоценозів знищуються при розорюванні схилів, балок, ґрунтозахисних зон біля водойм.

Усе це призвело до того, що більшість в минулому самих звичайних видів, стали в тій чи іншій мірі рідкісними, зникаючими і в даний час включені до Червоної книги України, Червоного списку Дніпропетровської області.

У рамках природоохоронних та освітніх заходів видані серії робіт про біорізноманіття Дніпропетровської області: “Ссавці (Mammalia)”, “Дошові черв’яки (Lumbricidae)”, “Земноводні та плазуни (Amphibia et Reptilia)”, “Булавовусі лускокрилі (*Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea*)”, “Круглороті (*Cyclostomata*)”, “Риби (*Pisces*)”, “Птахи” (I том) та про природно-заповідний

фонд:

1. Заповідні куточки на Дніпропетровщині: Заказники.
2. Ботанічні сади Дніпропетровщини: Дніпропетровський ботанічний сад ДНУ ім. Олесья Гончара та Криворізький ботанічний сад НАН України.
3. Парки пам'ятки садово-паркового мистецтва у містах Дніпропетровської області.
4. Пам'ятки природи Дніпропетровської області.
5. Законодавчо-нормативні акти України щодо організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду

З метою посилення державного контролю за збереженням та охороною рідкісних видів ранньоквітучих і реліктових рослин на території області проведена операція “Первоцвіт – 2015” (розпорядження голови облдержадміністрації від 20.03.2015 № Р-135/0/3-15).

З метою духовного збагачення особистості та виховання екологічної свідомості підрастаючого покоління через участь учнівської молоді у практичних природоохоронних заходах та заходах з широкої екологічної пропаганди щодо охорони ранньоквітучих рослин, збереження і відновлення видового різноманіття рослинного світу; виявлення, вивчення та збереження старовікових і цікавих дерев, які мають історичну і естетичну цінність; цінних природних об'єктів – балок, які можуть слугувати основою розбудови екологічної мережі, проводиться обласна природоохоронна акція “Природна скарбниця Придніпров'я”.

5.1.4. Формування національної екомережі.

Основною метою Програми є формування територіально-функціональної системи екологічної мережі в області, яка забезпечить збільшення відсотку заповідності, а також збереження всього різноманіття природних і напівприродних типів ландшафтів, геологічних пам'яток, ґрунтів, популяцій рідкісних та зникаючих видів флори та фауни регіону, можливість природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин.

Створення повноцінних, реально діючих заповідних об'єктів з власною інфраструктурою, яка повинна враховувати всі природні і соціально-економічні передумови для їх функціонування – складна справа, яка потребує значних коштів і залучення достатнього кваліфікованого науково-виробничого потенціалу.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами.

Згідно існуючої термінології **генетично модифікований організм (ГМО)** – це який-небудь організм, у якому генетичний матеріал було змінено за допомогою штучних прийомів перенесення генів, які не існують у природних умовах.

Вперше комерційне використання генетично зміненого насіння впроваджено в США у 1996 році, коли була висаджена соя, стійка до певного

гербициду.

Серед світових лідерів по культивуванню генетично модифікованих культур – США, Аргентина, Бразилія, Канада, Китай, Індія тощо. Проте, застосування вказаної продукції суворо регламентується з обов'язковим зазначенням інформації про наявність у ній генетично модифікованих організмів.

Україна не стоїть осторонь цієї проблеми. Підтвердженням цього є той факт, що у 2002 році прийнято Закон України “Про приєднання України до Картахетського протоколу про біобезпеки до Конвенції про біологічне різноманіття”.

Наступним етапом у будівництві системи контролю за використанням ГМО стало прийняття у 2007 році Закону України “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів”.

Етикетування продуктів, які містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням, в Україні запроваджено з 1 липня 2009 року у відповідності до вимог постанов Кабінету Міністрів України від 13.05.2009 № 468 та від 01.07.2009 року № 661.

Саме на виробника покладено відповідальність про етикетування харчових продуктів, які містять ГМО обсягом понад 0,9 % або вироблені із сільськогосподарської продукції, вміст ГМО у якій обсягом понад 0,9 %. Крім цього, саме виробник, згідно Закону України “Про безпечність та якість харчових продуктів”, несе відповідальність за безпеку продукції, що ним виготовляється.

Єдиним документом, що підтверджує наявність або відсутність ГМО у продукту, є протокол лабораторних досліджень.

Дніпропетровська область однією із перших в Україні розпочала роботу по контролю за наявністю (відсутністю) ГМО у продуктах харчування та продовольчій сировині.

Завдяки підтримці влади Дніпропетровської області на базі обласної санепідемстанції у 2009 році відкрита ПЦР-лабораторія. За короткий термін були вивчені та запроваджені у практику ДСТУ ISO 2569:2008, ДСТУ ISO 2570:2008 та інші.

Великим проривом у питанні контролю за вмістом ГМО у харчових продуктах стало затвердження Переліку харчових продуктів, щодо яких здійснюється контроль вмісту генетично модифікованих організмів. Зазначений документ дозволив конкретизувати роботу фахівців з гігієни харчування по контролю за ГМО.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Дніпропетровська область розташована в двох підзонах справжнього степу.

Все лівобережжя і більша частина правобережжя знаходяться в підзоні

різнотравно-типчакowo-ковилового степу. Крайній південний захід правобережжя Дніпропетровської області знаходиться в межах підзони типчакowo-ковилового степу.

Для підзони різнотравно-типчакowo-ковилової степу є характерним переважання видів злакових (пристосованих до умов сухого степового клімату): ковила пірчаста ковила волосиста типчак (вівсяниця), тонконіг вузьколистий, стоколос безостий, пирій повзучий та значна участь різнотрав'я. У межах підзони типчакowo-ковилового степу зменшується частка різнотрав'я.

Але антропогенний фактор змінив природний розвиток степу. Майже вся територія міжріч (крім долинних та балкових схилів) розорана та представлена агроценозами з системою полезахисних лісосмуг. Типова різнотравно-типчакowo-ковилова рослинність залишилась тільки на схилах балок, у перелісках, де ґрунти мало придатні під рілля.

За останнє сторіччя становище природної рослинності різко погіршилося – залишки степових зональних та інших типів рослинності були деградовані.

В останні два десятиріччя ділянки степової рослинності менше страждають від випасу, що дає можливість відновлення ковилових угруповань, підвищення фіторізноманіття, у тому числі рідкісних та зникаючих видів.

Природні лісові екосистеми Дніпропетровської області знаходяться у предкризовому стані. Відбувається значне зменшення біорізноманіття.

Лучна рослинність, яка зосереджена в долинах річок і тальвегах балок. порівняно з лісовою та степовою рослинністю має невелику площу та на наш час найчастіше змінюється галофільними угрупованнями.

Вторинні рослини угруповання екосистеми формуються на порушених землях спонтанно, найчастіше утворюючи своєрідні рідколісся, котрі через 40-50 років після початку формування набувають риси природних рослинних фітоценозів.

Штучні екосистеми, що існують в умовах екологічної невідповідності лісів до умов степової зони мають нижчу здатність до саморегуляції і потребують більшої уваги під час догляду.

Зарегулювання р. Дніпра та його притоків сприяє порушенню природного режиму повені, зниженню рівня ґрунтових вод.

Це веде до катастрофічних сукцесій лісових біогеоценозів, зпустелювання – заміни одних біогеоценозів на інші, похідні, навіть до інших типів біогеоценозів-лучних, степових, солонцюво-солончакових.

Рослинність водойм у сучасний період у більшості деградована і перетворена на болотні угруповання, які переважають не тільки у заплавах, але і в руслах малих річок та озер.

Особливої уваги заслуговують водойми в межах Дніпропетровського мегаполісу, які колись прикрашали міське середовище завдяки різноманітній, естетично цінній рослинності, а зараз знаходяться в умовах підвищеного антропогенного навантаження і потребують негайних заходів щодо їх відновлення.

Усе вищенаведене призвело до того, що більшість в минулому самих звичайних видів рослин стали в тій чи іншій мірі рідкісними, зникаючими і у даний час включені до Червоної книги України, Червоного списку Дніпропетровської області.

Зважаючи на антропогенний тиск на рослинний покрив більшість в минулому самих звичайних видів, стали в тій чи іншій мірі рідкісними, зникаючими і в даний час включені до Червоної книги України, Червоного списку Дніпропетровської області.

Розроблена програма відтворення рідкісних та зникаючих видів рослин у Ботанічному саду Дніпропетровського національного університету та в Криворізькому ботанічному саду.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Ліси залежно від основних виконуваних ними функцій поділяються на категорії:

- 1) ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення;
- 2) рекреаційно-оздоровчі ліси;
- 3) захисні ліси;
- 4) експлуатаційні ліси.

Ліси Дніпропетровщини не мають промислового значення, виконують, в основному, екологічні, захисні та рекреаційні функції і віднесені до I групи лісів. Корисні властивості лісів у нашій області надзвичайні, оскільки вони здатні зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища та очищати його, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню. Вчені підрахували: 1 га лісу збагачує атмосферу 3 тоннами кисню та відфільтровує за рік із повітря до 70 тонн пилу. Лісовий пояс значно зменшує шум, що є проблемою у великих містах, а особливо в нашому регіоні.

За розрахунками вчених, оптимальна лісистість у нашому регіоні повинна становити 8 – 10%. Зараз вона становить лише 4,8% (по Україні цей показник – 15,6%). Отже, щоб досягти оптимального значення, слід майже в два рази збільшити площу існуючих у області лісів.

Ліси степової зони України в історичному минулому займали значні площі в долинах річок та балках (байрачні ліси). Архівні та літературні джерела свідчать, що на межі першого-другого тисячоліття лісові масиви займали майже всю територію міжріччя Орелі та Самари.

Найпоширенішими групами типів лісів є діброви (50 %), судіброви представлені на 25 %, субори – на 15 %, бори – на 10 %.

У породному відношенні ліси Північного Степу на 43 % представлені дубом, на 32 % – сосною, на 10 % – акацією, на 6 % – ясенем, на 2 % – тополями, на 1 % – в'язом і на 6 % іншими породами. Найбільше насаджень дуба представлено в Лівобережно-Дніпровському північно-степовому окрузі (50 %) і найменше в Донецько-Донському (32 %). Сосна переважає в Донецько-

Донському (53 %), найменше її в Правобережно-Дніпровському, де після дуба найбільш розповсюджена акація (26 %).

У породному відношенні 27 % всіх насаджень представлені похідними деревостанами; найбільше їх у судібровах (48 %). Дібровні насадження похідні на 25 %, а субореві – на 16 %. Це деревостани: акації, ясена, тополі, в'яза.

У віковому відношенні дубові насадження представлені 4 – 8 класами віку (72 %), соснові – 4 – 6 (55 %), акацієві – 6 – 7 (53 %), ясеневі – 5 – 7 (49 %).

У дубових насадженнях переважають 2 і 3 класи бонітету (67 %), в соснових – 1 і 2 (70 %), в акацієвих – 1 і 2 (52 %), в ясеневих – 2 і 3 (66 %). Частка насаджень 4 і нижче бонітетів становить 14%.

Серед насаджень з дуба звичайного 47 % – штучного походження, 53 % – природного, серед яких 47 % належить порослевим дубнякам. Насадження штучного походження переважають в 1 – 5 класах віку, причому в перших трьох класах їх частка становить 94 %. Сосна на 91 % рукотворна, її частка за останні 60 років сягає 90 %.

У Дніпропетровській області сформована система штучних лісових насаджень, яка складається з великих масивів, полезахисних лісосмуг, водозахисних насаджень та ділянок відновлювальних насаджень в межах природних лісових біогеоценозів (байрачних, пристінних, заплавних та аренних лісів). Вони виконують ґрунто- та водозахисні, фітомеліоративні, рекреаційні функції, збільшують ландшафтне та видове різноманіття, є резерватами цінних видів рослин та тварин, входять до складу екологічних коридорів та екоядер в системі екомережі України, мають великий екологічний потенціал. Але у сучасний період значна кількість з них знаходиться у незадовільному деструктивному стані, що зумовлено як природними причинами (віковий кризовий стан), так і антропогенним впливом (вирубки, пожежі та ін.).

За результатами проведених досліджень з'ясовано, що все це спричинене неконтрольованими вирубками, пожежами, пошкодженням узлісь, які у природних умовах перешкоджають вторгненню степових видів, та відсутністю контролю і належного догляду за насадженнями з урахуванням їх вікового та функціонального стану.

Ліси Дніпропетровщини належать до лісів I групи, тому рубки головного користування заборонені, проводяться лише рубки формування та оздоровлення лісів.

Головними лісокористувачами, які займаються веденням лісового господарства в межах Дніпропетровської області на землях лісогосподарського призначення є Дніпропетровське обласне управління лісового та мисливського господарства (ДОУЛМГ).

Станом на 01.01.2016 загальна площа земель лісового фонду Дніпропетровської області складає 115,123 тис. га, у тому числі: вкриті лісовою рослинністю землі на площі 77,18 тис. га, загальний запас деревини 14,18 тис. м³, лісистість області – 5,6 % (див. табл. 5.2.2.1.; 5.2.2.2.; 5.2.2.3.; 5.2.2.4., 5.2.2.5, 5.2.2.6.).

Таблиця 5.2.2.1. Лісовий фонд регіону

№ з/п		Загальна площа, га	Вкриті лісовою рослинністю, га, %	Загальний запас деревини, тис. м ³	Примітка
1	2	3	4	5	6
I	Усього лісового фонду (сума рядків 1+2)	115123	77180	14178	-
1.	Усього земель лісогосподарського призначення та земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення у тому числі:				
1.1	державних лісогосподарських підприємств	11123	77180	14178	-
1.2	комунальних лісогосподарських підприємств	-	-	-	-
1.3	власників лісів	-	-	-	-
1.4	не наданих у користування (землі запасу)	-	-	-	-
2.	Усього лісових ділянок, розташованих на землях іншого призначення у тому числі:				
2.1	державних підприємств	-	-	-	-
2.2	комунальних підприємств	-	-	-	-
2.3	приватних підприємства	-	-	-	-
2.4	інших організацій та установ	-	-	-	-
2.5	власників лісів	-	-	-	-
2.6	не наданих у користування (землі запасу)	-	-	-	-
3.	Загальний запас деревини лісового фонду	X	X	14178	-
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар лісового фонду	X	X	-	-
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	X		X	-
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	X	X		-
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	X	5,6	X	-

Таблиця 5.2.2.2. Лісовий фонд регіону в розрізі категорій земель

№ з/п	Міністерства, відомства (постійні лісоземлекористувачі, власники лісів), інші	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						Нелісові землі, тис. га					
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю				у тому числі сільськогосподарські угіддя				інші нелісові землі	усього нелісових земель
			усього	у тому числі лісові культури	не зліснені лісові культури	вкриті лісовою рослинністю	не вкриті лісовою рослинністю	усього лісових земель	сіножаті	рілля	пасовища	разом с/г угідь		
I. Землі лісогосподарського призначення														
	Держлісагентство - ДООУЛМГ	102187	66,51	47,05	2,10	11,51	13,61	80,12	0,41	0,22	0,13	0,77	21,34	22,11
II. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення														
	Держлісагентство - ДООУЛМГ	12963	10,89	7,55	0,20	0,61	0,81	11,69	0,01	0,02	0	0,03	1,24	1,27
III. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення														
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IV. Землі історико-культурного природно-заповідного призначення														
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V. Інше														
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця 5.2.2.3. Лісовідновлення за 2015 рік

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	лісовідновлення, га				усього
		у тому числі:			природне поновлення лісу, га	
		посадка лісу, га	посів лісу, га			
1	2	3	4	5	6	
1	Держлісагентство					
1.1	ДП “Дніпропетровський лісгосп”	-	-	14	14	
1.2	ДП “Дніпродзержинський лісгосп”	21	-	26	47	
1.3	ДП “Новомосковський лісгосп”	3	-	-	3	
1.4	ДП “Криворізький лісгосп”	3	-	17,2	20,2	
1.5	ДП “Верхньодніпровський лісгосп”	-	-	-	-	
1.6	ДП “Васильківський лісгосп”	-	-	-	-	
1.7	ДП “Марганецький лісгосп”	3	-	19	22	
1.8	ДП “Павлоградський лісгосп”	15	-	10	25	
1.9	ДП “Новомосковський військовий лісгосп”	35	-	27	62	
1.10	ПЗ “Дніпровсько-Орільський ”	-	-	-	-	
Усього	за Держлісагентством	80	-	113,2	193,2	

Таблиця 5.2.2.4. Лісорозведення (створення нових лісових насаджень) за 2015 рік

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	Створення нових лісових насаджень, га							природне само заліснення земель, га	усього створено нових лісів, га
		лісорозведення, га					посадка, га	посів, га		
		у тому числі								
		заліснення малопродуктивних земель, га	заліснення ярів, балок, кар'єрів, га	створення нових позахисних лісових смуг, га	заліснення інших земель, га					
1	Держлісагентство									
1.1	ДП “Дніпропетровський лісгосп”	8	-	-	-	-	-	-	8	
1.2	ДП “Дніпродзержинський лісгосп”	16	-	-	-	-	16	-	16	
1.3	ДП “Новомосковський лісгосп”	20	-	-	-	-	20	-	20	
1.4	ДП “Криворізький лісгосп”	28	-	-	-	-	28	-	28	
1.5	ДП “Верхньодніпровський лісгосп”	28	-	-	-	-	28	-	28	
1.6	ДП “Васильківський лісгосп”	51	-	-	-	-	51	-	51	
1.7	ДП “Марганецький лісгосп”	5	-	-	-	-	5	-	5	
1.8	ДП “Павлоградський лісгосп”	10	-	-	-	-	10	-	10	
1.9	ДП “Новомосковський військовий лісгосп”	-	-	-	-	-	-	-	-	
1.10	ПЗ “Дніпровсько-Орільський ”	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Усього за Держлісагентством	166	-	-	-	-	166	-	166	

Таблиця 5.2.2.5 Проведення лісгосподарських заходів, пов'язаних із вирубуванням деревини за 2015 рік

№ з/п	Загальна площа, га	Ліквідна деревина, тис. м ³	У т. ч. за господарствами					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			площа, га	Ліквідний запас, тис. м ³	площа, га	ліквідний запас, тис. м ³	площа, га	ліквідний запас, тис. м ³
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства								
1	3189	83501	-	-	-	-	-	-
у тому числі: 1. Рубки догляду								
1.1	493	8695	-	-	-	-	-	-
2. Лісовідновні рубки								
1.2	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Суцільні санітарні рубки								
1.3	303	39517	-	-	-	-	-	-
4. Розрубка, розчистка ліній електропередач								
1.4	8	86	-	-	-	-	-	-
5. Розрубка, розчистка автомобільних доріг								
1.5	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього	3197	83587	-	-	-	-	-	-

Таблиця 5.2.2.6. Динаміка загибелі лісових культур, насаджень та не зімкнутих лісових культур

	Держліс-агентство	Мінагро-політики	Мін-оборони	Мін-природи	Інші	Усього
1. усього загиблих лісових насаджень, га	421	-	-	-	-	-
у тому числі від:						
пожеж	86	-	-	-	-	-
несприятливих погодних умов	323	-	-	-	-	-
хвороб та шкідників лісу	2	-	-	-	-	-
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи тощо)	-	-	-	-	-	-
з інших причин	10	-	-	-	-	-
1.1 з них загиблих лісових культур, га	312	-	-	-	-	-
у тому числі від:						
пожеж	-	-	-	-	-	-
несприятливих погодних умов	312	-	-	-	-	-
хвороб та шкідників лісу	-	-	-	-	-	-
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи тощо)	-	-	-	-	-	-
Інше	-	-	-	-	-	-
Розподіл загиблих лісових культур за роком створення	-	-	-	-	-	-
2012	9	-	-	-	-	-
2013	23	-	-	-	-	-
2014	22	-	-	-	-	-
2015	33	-	-	-	-	-

5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів

В 2015 році на території області використання природних недеревних рослинних ресурсів не здійснювалось, заготівля лікарської сировини не проводилась, в тому числі не відбувалась заготівля природних рослинних лісових ресурсів державними лісогосподарськими підприємствами.

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

З наближенням весни актуальною є проблема збереження перших весняних квітучих рослин, які віднесені до категорії рідкісних й зникаючих видів та занесені до Червоної книги України. Масовий збір первоцвітів знижує чисельність їх популяцій.

З метою посилення державного контролю за збереженням та охороною рідкісних видів ранньоквітучих і реліктових рослин підготовлено розпорядження голови облдержадміністрації від 20.03.2015 № Р-135/0/3-15 “Про проведення операції “Первоцвіт – 2015” щодо заборони торгівлі на ринках Дніпропетровської області та поза їх межами рідкісними видами ранньоквітучих, ендемічних, реліктових і таких, що знаходяться під загрозою знищення рослинами, а також рослинами, занесеними до Червоної книги України.

На виконання вищезазначеного розпорядження була проведена велика кампанія та вжиті дієві заходи, спрямовані на недопущення незаконної заготівлі та реалізації червонокнижних рослин у Дніпропетровській області. Всього на території 11 адміністративно-територіальних одиниць Дніпропетровської області було проведено рейдові заходи з виявлення випадків заготівлі та недопущення реалізації ранньоквітучих видів рослин та притягнуто до адміністративної відповідальності 12 осіб. Проведено 116 виступів серед населення з роз'ясненням норм чинного законодавства України, підготовлено та опубліковано у засобах масової інформації 7 тематичних матеріалів. Проведено закладами освіти районів та міст області понад 80 заходів стосовно охорони й збереження ранньоквітучих та реліктових рослин (бесіди щодо недопущення порушення природоохоронного законодавства та відповідальність за порушення, виставки малюнків та фотографій, екологічні проекти, екскурсії та експедиції до місць зростання первоцвітів, моніторингові дослідження, конкурси віршів та творчих листівок, засідання екологічних гуртків, презентації, конкурс учнівського відеофільму, трудові акції). З метою духовного збагачення особистості та виховання екологічної свідомості підростаючого покоління комунальний заклад освіти “Обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді” щорічно проводить обласну природоохоронну акцію “Природна скарбниця Придніпров'я”.

У даний час питання збереження біологічного різноманіття на Землі є одним з найважливіших серед екологічних проблем. На першому місці у справі збереження біорізноманіття стоїть охорона рослин, які утворюють середовище для існування інших організмів. Найважливішим серед цього є збереження

рідкісних та зникаючих видів рослин, що передбачає реєстрацію видів і складання “Червоних книг” окремих країн і регіональних “Червоних списків”. Існують Світовий і Європейський червоні списки рослин.

У Дніпропетровській області понад 40 років тому почалася робота з охорони рослинного світу.

Першим юридичним документом з охорони рослинності був список рідкісних та зникаючих рослин (54 види), затверджений рішенням Дніпропетровського облвиконкому від 09.10.1979 № 568.

У 1998 році був складений “Червоний список видів рослин Дніпропетровської області”, затверджений Дніпропетровською обласною радою (Рішення обласної ради від 12.06.1998 № 7.2/XXIII). Він включав 338 судинних рослин. З них 22 види включені до Європейського Червоного списку, 56 видів включені до Червоної книги України (1996), 260 видів рослин, які охороняються в Дніпропетровській області.

У 2011 році провідними науковими установами області в галузі вивчення біорізноманіття створено видання: “Червона книга Дніпропетровської області. Рослинний світ”. Це друге (після Донецької області) повномасштабне видання обласної Червоної книги рослин в Україні.

Вона з’явилася основою для охорони та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів рослинності, а також видів, що охороняються на регіональному рівні (Червоний список видів рослин і тварин Дніпропетровської області. (Затверджений рішенням обласної ради від 27.12.2011 № 219-10/VI).

У списку наведено 451 вид рідкісних та зникаючих рослин, що охороняються на території Дніпропетровської області.

Серед них – 16 видів занесені до Світового Червоного списку, 27 – до Європейського Червоного списку, 82 – до Червоної книги України.

Але ці види ретельно охороняються лише на території природного заповідника Дніпровсько-Орільський, Ботанічного саду Дніпропетровського національного університету та Криворізького ботанічного саду НАН України.

Таблиця 5.3.4.1. Динаміка охорони, невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин та грибів

Об’єкт ПЗФ	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об’єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара	54	-	Adiantum capillus-veneris L. – Адіантум венерін волос	Diabthus gratianopolitanus Vill. – гвоздика гренобльська
			Adonis vernalis L. – Горицвіт весняний	
			Adonis wolgensis Steven ex DC.) – Горицвіт волзький	
			Anemone narcissiflora L. –	

Об'єкт ПЗФ	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./ га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
			анемона нарцисоквіткова	
			Asphodeline lutea (L.) Rchb. – Золотень жовтий	
			Asplenium adiantum-nigrum L. – Аспленій чорний	
			Astragalus dasyanthus Pall. – Астрагал шерстистоквітковий –	
			Atropa belladonna L. – Беладонна звичайна	
			Bulbocodium versicolor (Ker Gawl.) Spreng. – брандушка різнобарвна	
			Campanula carpatica Jacq.– Дзвоники карпатські	
			Cerastium biebersteinii DC. – Роговик Біберштейна	
			Colchicum autumnale L. – Пізноцвіт осінній	
			Crabbe pontica Steven ex Rupr. – Катран понтийський Crataegus rojarkovae Kossyeh. – Глід Пояркової	
			Crocus banaticus J. Gay – Шафран банатський	
			Cyclamen kuznetzovii Kotov & Czernowa – Цикламен Кузнецова	
			Dianthus gratianopolitanus Vill. – Гвоздика гренобльська	
			Dichodon cerastoides (L.) Rchb. – Диходон роговиковий	
			Dictamnus albus L. – Ясенець білий	
			Draba aizoides L.– Крупка аїзоподібна	
			Erigeron alpinus L. – Злинка альпійська	
			Euonymus pana M. Vieb. – Бруслина низька	
			Fraxinus ornus L. – Ясен білоцвітий	
			Fritillaria meleagris L. – Рябчик шаховий	
			Galantus nivalis L. – Підсніжник білосніжний	
			Glaucium flavum Crantz– Мачок жовтий	
			Iris sibirica L.– Півники сибірські	
			Iris pontica Zapf. – Півники понтичні	
			Juniperus excelsa M. Vieb. –	

Об'єкт ПЗФ	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./ га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
			<p>Яловець високий Juniperus foetidissima Willd. – Яловець смердючий Leucosjum vernum L. – Білоцвіт весняний Lunaria rediviva L.– Місячник оживаючий Ornitogalum boucheanum (Kunth) Asch. – Рястка Буше Paeonia daurica Andrews – Півонія кримська Paeonia tenuifolia L. – Півонія тонколиста Pinus cembra L. – Сосна кедрова Pulsatilla grandis Wender. – Сон великий Pulsatilla pratensis (L.) Mill. s.l.– Сон лучний Ranunculus acris L. – Жостір фарбувальний Quercus cerris L. – Дуб кошенільний Sorbus torminalis (L.) Grantz. – Горобина берека</p> <p>Staphylea pinnata L. – Клокичка периста Stenbergia colchicifolia Waldst. et Kit. – Осінник пізноцвітовий Stipa anomala P.Smirn. ex Roshev. – Ковила відмінна Stipa capillata L. – Ковила волосиста Stipa lessingiana Trin. et Rupr. – Ковила Лессінга Stipa pennata L.– Ковила пірчаста Stipa pulcherrima K. Koch – ковила найкрасивіша Syringa josikaea J. Jacq. ex Rchb. – Бузок угорський Taxus baccata L. –Тис ягідний Trifolium rubens L. – конюшина червонувата Tulipa quercetorum Klokov et Zoz – Тюльпан дібровний Tulipa schrenkii Regel – Тюльпан Шренка Viola alba Besser – Фіалка біла</p>	

Об'єкт ПЗФ	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на території та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./ га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
Криворізький ботанічний сад НАН України	81	6	<p><i>Stipa asperella</i> – ковила шорстка; <i>Stipa lessingiana</i> – ковила Лессінга; <i>Stipa ucrainica</i> – ковила українська; <i>Stipa pulcherrima</i> – ковила найкрасивіша; <i>Stipa capillata</i> – ковила волосиста; <i>Adonis vernalis</i> – горицвіт весняний; <i>Adonis wolgensis</i> – горицвіт волзький; <i>Astragalus dasyanthus</i> – астрагал шерстистоквітковий; <i>Astragalus ponticus</i> – астрагал понтійський; <i>Сymbochasma borysthenica</i> – повстянка дніпровська (цимбохазма дніпровська); <i>Pulsatilla pratensis</i> (P. nigricans) – сон лучний (сон чорніючий); <i>Paeonia tenuifolia</i> – півонія тонколиста</p>	-
Природний заповідник “Дніпровсько-Орільський”	84	34	Сальвінія плаваюча <i>Salvinia natans</i> (L.) All	Шильник водяний <i>Subularia aquatica</i> L.
			Цибуля савранська <i>Allium savranicum</i> Besser (A. Saxatile auct. Non M.Bieb.)	Горянка півмісяцева <i>Botrychium lunaria</i> (L.) Sw.
			Рястка Буше <i>Ornithogalum boucheanum</i> (Kunth) Asch.	Гімносперміум одеський <i>Gymnospermium odessanum</i> (DC.) Takht.
			Шафран сітчастий <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams	Астрагал донський <i>Astragalus tanaiticus</i> K.Koch
			Півники сибірські <i>Iris sibirica</i> L.	Ясенець білий <i>Dictamnus albus</i> L.
			Тюльпан дібровний <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz	
			Плодоріжка болотна (зозулинець болотний) <i>Anacamptis palustris</i> (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase (Orchis palustris Jacq.)	
Коручка болотна <i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz				

Об'єкт ПЗФ	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./ га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
			Ковила дніпровська <i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokudin	
			Плавун щитолістий <i>Nymphoides peltata</i> (S.G.Gmel.) O.Kuntze	
			Сон лучний (с. чорніючий) <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. S.l.	
			Водяний горіх плаваючий <i>Trapa natans</i> L. S.l.	
			Лептогіум насічений <i>Leptogium saturninum</i> (Dicks.) Nyl.	

Таблиця 5.3.4.2. Перелік видів рослин та грибів, що підлягають особливій охороні на території області (станом на 01.01.2016 року)

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара					
<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn. Вільха клейка	рідкісний				Least Concern
<i>Berberis vulgaris</i> L. Барбарис звичайний	рідкісний				
<i>Carpinus betulus</i> L. Граб звичайний	зникаючий				
<i>Genista tanaïtica</i> P. Smirn. Дрік донський	зникаючий				Indeterminate
<i>Radus avium</i> Mill. Черемха звичайна	зниклий у природі				
<i>Rosa iundzillii</i> Besser. Шипшина Юндзила	невизначений				
<i>Rosa rubiginosa</i> L. Шипшина іржаво-червона	невизначений				
<i>Rosa spinosissima</i> L. Шипшина найколючіша	рідкісний				
<i>Viburnum lantana</i> L. Калина цілолиста	рідкісний				
<i>Acorus calamus</i> L. Аїр звичайний	рідкісний				
<i>Adonis vernalis</i> L. Горицвіт весняний	вразливий	неоцінений			
<i>Adonis wolgensis</i> Steven ex DC. Горицвіт волзький	вразливий	неоцінений			
<i>Ajuga reptans</i> L. Горлянка повзуча	зниклий у природі				
<i>Amygdalus nana</i> L. Мигдаль степовий	рідкісний				

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Anemone sylvestris L. Анемона лісова	вразливий				
Anemonoides ranunculoides (L) Holub. Анемона жовтецева	рідкісний				
Antennaria dioica (L.) P. Gaertn. Котячі лапки дводомні	зникаючий				
Anthoxantum odoratum L. Пахуча трава звичайна	зниклий у природі				
Asarum europaeum L. Копитняк європейський	рідкісний				
Asperula graveolens M. Bieb. ex Schult. et Schult. Маренка пахуча	рідкісний				
Astragalus dasyanthus Pall. Астрагал шерстистоквітковий	вразливий	вразливий			Rare
Athyrium filix-femina (L.) Roth Безщитник жіночий	вразливий				
Aurinia saxatilis (L.) Desv. Аврія скельна	рідкісний				
Betonica officinalis L. Буквиця лікарська	рідкісний				
Campanula glomerata L Дзвоники скупчені	рідкісний				
Campanula persicifolia L. Дзвоники персиколісті	вразливий				
Campanula rotundifolia L. Дзвоники круглолісті	зниклий у природі				
Clematis integrifolia L. Ломиніс цілолістий	рідкісний				
Convallaria majalis L. Конвалія звичайна	рідкісний				
Dictamnus albus L. Ясенець білий	зниклий у природі	рідкісний			
Dryopteris filix-mas (L.) Schott. Щитник чоловічий	рідкісний				
Fragaria vesca L. Суниця лісова	зникаючий				
Inula helenium L. Оман високий	рідкісний				
Iris halophila Pall. Півники солелюбні	рідкісний				
Iris pontica Zarat. Півники понтійські	зникаючий	вразливий			
Iris pumila L. Півники карликові	рідкісний				
Iris sibirica L. Півники сибірські	зникаючий	вразливий			
Matteuccia struthiopteris (L.) Tod. Страусове перо звичайне	зникаючий				
Ornithogalum fimbriatum Willd. Рястка торчкувата	вразливий				
Polygonatum hirtum (Vocs ex Poir.) Pursh Купина широколиста	зниклий у природі				

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Polygonatum odoratum (Mill.) Druce Купина пахуча	рідкісний				
Paeonia tenuifolia L. Півонія тонколиста	зниклий у природі	вразливий			
Poterium sanguisorba L. Чорноголовник родовиковий	невизначений				
Primula veris L. Первоцвіт весняний	зниклий у природі				
Prunella grandiflora (L.) Scholl Суховершки великоквіткові	невизначений				
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn Орляк звичайний	зникаючий				
Pulsatilla grandis Wender. Сон великий	вразливий	вразливий			
Pulsatilla pratensis (L.) Mill. Сон лучний	рідкісний	неоцінений			
Pyrethrum corymbosum (L.) Scop. Маруна щиткова	рідкісний				
Sedum borissovae Balk. Очиток Борисової	невизначений				Vulnerable
Sempervivum ruthenicum Schnittsp. et C.B. Lehm. Молодило руське	рідкісний				
Serratula bracteifolia (Pjlin ex Grossh.) Stank. Серпій приквітковий	невизначений				
Stipa capillata L. Ковила волосиста	рідкісний	неоцінений			
Stipa lessingiana Trin. et Rupr. Ковила Лесінга	рідкісний	неоцінений			
Stipa pennata L. Ковила пірчаста	вразливий	вразливий			
Stipa pulcherrima K. Koch Ковила найкрасівіша	зникаючий	вразливий			
Thymus dimorphus Klokov et Des-Schost. Чебрець двовидний	рідкісний				
Valeriana officinalis Walr. Валеріана лікарська	рідкісний				
Anthericum ramosum L. Віхалка гілляста	вразливий				
Bulbocodium versicolor (Ker Gawl.) Spreng. Брандушка різнобарвна	вразливий	вразливий			
Fritillaria meleagris L. Рябчик шаховий	зниклий у природі	вразливий			
Galantus nivalis L. Підсніжник білосніжний	зниклий у природі	неоцінений			Near Threatened
Ornithogalum boucheanum (Kunth) Asch. Рятека Буше	рідкісний	неоцінений			
Scilla sibirica Haw Проліска сибірська	рідкісний				

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Telekia speciosa (Schreb.) Крем'яник гарний	зниклий у природі				
Tulipa schrenkii Regel Тюльпан Шренка	зникаючий	вразливий			
Tulipa quercetorum Klokov et Zoz Тюльпан дібровний	рідкісний	вразливий			
Природний заповідник "Дніпровсько-Орільський"					
Альдрованда пухирчаста Aldrovanda vesiculosa L.	1	R			
Астрагал дніпровський Astragalus borysthenticus Klokov	2			R	R
Астрагал Геннінга Astragalus henningii (Steven) Boriss.	2			R	R
Астрагал донський Astragalus tanaiticus K.Koch	2	R		I	V
Астрагал понтійський Astragalus ponticus Pall.	2				
Астрагал шерстистоквітковий Astragalus dasyanthus Pall.	2			I	R
Бурачок савранський Alyssum savranicum Andr. ex Bess.				R	
Брандушка різнобарвна (пізньоцвіт різнобарвний) Bulbocodium versicolor (Ker Gawl.) Spreng.	2				
Волошка Конки Centaurea konkae Klokov	1			R	
Волошка перлиста Centaurea margaritacea Ten.				V	V
Волошка Талієва Centaurea taliewii Kleop.	1				I
Водяний горіх плаваючий Trapa natans L.	2	R			
Гвоздика ланцетна Dianthus lanceolatus Stev.ex Reichenb.				I	R
Геріцій коралоподібний Hericium coralloides (Fr.) Gray (гриб)	2				
Гіацинтик Палласів Hyacinthella pallasiana (Steven) Losinsk.	3			I	R
Гімносперміум одеський Gymnospermium odessanum (DC.) Takht.	1				I
Гоніолімон злаколистий Goniolimon graminifolium (Aiton) Boiss.				V	V
Горицвіт весняний Adonis vernalis L.	3		+		
Горицвіт волзький Adonis wolgensis Steven ex DC.	2				
Грифола листувата Grifola frondosa (Dicks.: Fr.)	3				

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Gray (гриб)					
Дрік скіфський <i>Genista scythica</i> Pacz.	3				
Дрік донський <i>Genista tanaïtica</i> P. Smirn.	3			V	1
Ентолома смердюча <i>Entoloma nidorosum</i> (Fr.) Quél. (гриб)	3				
Жировик Льозеля <i>Liparis loeselii</i> (L.) Rich.	2	R			
Житняк пухнастоквітковий <i>Agropyron dasyanthum</i> Ledeb.					R
Жовтозілля дніпровське <i>Senecio borysthenicus</i> (D&C.) Andrz.				R	
Залізник гібридний <i>Phlomis hybrida</i> Zelen.				I	
Зіновать гранітна, Зіновать Скробічевського <i>Chamaecytisus graniticus</i> (Rehmann) Rothm.	3			R	R
Зіновать Ліндмана <i>Chamaecytisus lindemannii</i> (V. Krecz.) Klaskova					R
Скорзонера австрійська <i>Scorzonera austriaca</i> Willd.	3				
Зморшок степовий <i>Morchella steppicola</i> Zerova. (Гриб)	3				
Зозульки м'ясочервоні <i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soy s.l.	2		+		
Калофака волзька <i>Calophaca wolgarica</i> (L. fil.) DC.	3			V	
Камка морська <i>Zostera marina</i> L.		R			
Карагана скіфська <i>Saragana scythica</i> (Kom.) Pojark.	2			R	
Катран татарський <i>Crambe tataria</i> Sebeuk	0				
Ковила волосиста <i>Stipa capillata</i> L.	3				
Ковила вузьколиста <i>Stipa tirsia</i> Steven	2				
Ковила дніпровська <i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokudin	2				
Ковила Лессінга <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	2				
Ковила найкрасивіша <i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch	2				
Ковила пірчаста <i>Stipa pennata</i> L.	2				
Ковила пухнастолиста <i>Stipa dasiphylla</i> (Czern. ex Lindem.) Trautv.	2				R
Ковила українська <i>Stipa ucrainica</i> P. Smirn.	2			1	R

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Ковила шоретка <i>Stipa asperella</i> Klokov & Ossyczk.	2				
Ковила Залеського <i>Stipa zalesskii</i> Wilensky	2			1	
Козельці українські <i>Tragopogon ucrainicus</i> Artemcz.				R	
Коручка болотна <i>Eriopactis palustris</i> (L.) Crantz	3				
Косарики тонкі <i>Gladiolus tenuis</i> M. Bieb.	2				
Кушир донський <i>Ceratophyllum tanaiticum</i> Sapjegin				R	
Ластовень азовський <i>Vincetoxicum maeoticum</i> (Kleop.) Barbar.				R	
Ластовень російський <i>Vincetoxicum rossicum</i> (Kleop.) Barbar.				R	R
Лептогіум насічений <i>Leptogium saturninum</i> (Dicks.) Nyl. (Лишайник)	2				
Ліндернія простерта <i>Lindernia procumbens</i> (Krock.) Vorbas		R			
Льонок Бібірштейна <i>Linaria biebersteinii</i> Bess.	1				I
Любка дволиста <i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.	2				
Любка зеленквіткова <i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Rechb.	2				
Неотінея обпалена (зозулинець обпалений) <i>Neotinea ustulata</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase	2		+		
Осока богемська <i>Carex bohémica</i> Schreb.	2				
Осока житня <i>Carex secalina</i> Wahlenb.	2	R			
Очиток Борисової <i>Sedum borissovae</i> Balk.					V
Печериця Романьезі <i>Petalonia zosterifolia</i> (Reinke) Kuntze	1				
Пирій ковилолистий <i>Elytrigia stipifolia</i> (Czern. ex Nevski) Nevski	2			V	I
Півники борові <i>Iris pineticola</i> Klokov	2			V	
Півники понтичні <i>Iris pontica</i> Zapal.	2				
Півники сибірські <i>Iris sibirica</i> L.	2				
Півонія тонколиста <i>Paeonia tenuifolia</i> L.	2	R	+		

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Підмаренник волинський <i>Galium volhynicum</i> Pobed.				R	
Пізньоцвіт анкарський <i>Colchicum ancyrense</i> B.L. Burt	3				
Плавун щитолістий <i>Nymphoides peltata</i> (S.G.Gmel.) Kuntze	2				
Плаунець заплашний <i>Lycopodiella inundata</i> (L.) Holub	2				
Подорожник Шварценберга <i>Plantago schwarzenbergiana</i> Schur.				I	
Пустельниця жорстка <i>Eremogone rigida</i> (Bieb.) Fenzl					R
Зозулинець блощичний <i>Anacamptis coriophora</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase s.l.	2		+		
Зозулинець болотний <i>Anacamptis palustris</i> (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase	2		+		
Зозулинець салеповий <i>Anacamptis morio</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase	2		+		
Цимбохазма дніпровська <i>Cymbochasma borysthenica</i> (Pall. ex Schlecht.) Klokov et Zoz	2			V	
Ранник весняний <i>Scrophularia vernalis</i> L.	2				
Рябчик малий <i>Fritillaria meleagroides</i> Patrinx Schult. et Schult.f.	3				
Рябчик руський <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr.	2				
Рядовка опенькоподібна <i>Tricholoma focale</i> (Fr.) Ricken	2				
Рястка Буше <i>Ornithogalum boucheanum</i> (Kunth) Asch.	2				
Сальвінія плаваюча <i>Salvinia natans</i> (L.) All.	2	R			
Серпій донецький <i>Serratula donetzica</i> Dubovik	1	R			
Сон великий <i>Pulsatilla grandis</i> Wender.	2	R			
Сон лучний (сон чорніючий) <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. s.l.	2				
Стигеоклоніум пучкуватий <i>Stigeoclonium fasciculare</i> Kütz. (водорість)	3				
Торея найрозгалуженіша <i>Thorea ramosissima</i> Vory водорість	2				
Тюльпан бузький <i>Tulipa hypanica</i> Klokov et Zoz	3				

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Тюльпан дібровний <i>Tulipa quercetorum</i> Klokovet Zoz	3				
Тюльпан Шренка <i>Tulipa schrenkii</i> Regel	2				
Фіалка Лавренка <i>Viola lavrenkoana</i> Klokov				R	
Франкенія припорошена <i>Frankenia pulverulenta</i> L.					R
Ферула східна <i>Ferula euxina</i> M. Pimen		R			
Флокулярія Рікена <i>Floccularia rickenii</i> (Bohus) Wasser (гриб)	2				
Хара Брауна <i>Chara braunii</i> C.C. Gmellin водорість	2				
Хроодактилон розгалужений <i>Chroodactylon ramosum</i> (Thwait.) Hansg. водорість	2				
Цибуля круглонога <i>Allium sphaeropodum</i> Klokov	2				
Цибуля лінійна <i>Allium lineare</i> L.	2				
Цибуля Регеля <i>Allium regelianum</i> A. Beckereh Цjin	3	R		R	R
Цибуля савранська <i>Allium savranicum</i> Besser	2				
Чебрець дніпровський <i>Thymus borysthenicus</i> Klok. et Shost.				R	R
Шафран сітчастий <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams	3				
Шильник водяний <i>Subularia aquatica</i> L.	0				
Шоломниця весняна <i>Scutellaria verna</i> Besser	3				
Щавель український <i>Rumex ucranicus</i> Fisch. ex Spreng.				R	
Юринея вапнякова <i>Jurinea calcarea</i> Klok.				R	
Ясенець білий <i>Dictamnus albus</i> L.	2				
Криворізький ботанічний сад НАН України					
<i>Cystopteris fragilis</i> (L.) Bernh. – пухирник ламкий					
<i>Pinus sembra</i> L. – сосна кедрова	+				
<i>Taxus baccata</i> L. – ягідний	+				
<i>Ephedra distachya</i> L. – ефедр двоколоскова					+
<i>Asarum europaeum</i> L. – копитняк європейський					
<i>Ceratophyllum demersum</i> L.-					+

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
кушир занурений (темно-зелений)					
<i>Ceratophyllum submersum</i> L. – кушир підводний					+
<i>Aconitum nemorosum</i> M. Bieb. ex Rchb.- аконіт дібровний					
<i>Aconitum rogovichii</i> Wissjul.- аконіт Роговича					
<i>Adonis vernalis</i> L.(<i>Chrysocyathus vernalis</i> (L.) Holub – горицвіт весняний (жовтоцвіт весняний)	+		+		
<i>Adonis wolgensis</i> Steven (Ch. wolgensis (Steven) Holub – горицвіт волзький (жовтоцвіт волзький)	+				
<i>Anemone nemorosa</i> L. – анемона дібровна					
<i>Anemone sylvestris</i> L. – анемона лісова					
<i>Anemonoides ranunculoides</i> (L.) Holub – анемоноїдес жовтецевий					
<i>Clematis integrifolia</i> L. – ломиніс цілолистий					
<i>Delphinium cuneatum</i> Steven ex DC. (<i>D. rossicum</i> Litv.) - дельфіній клиновидний (руський)	+				
<i>Pulsatilla grandis</i> Wender. – сон великий	+	+			+
<i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. (<i>P. nigricans</i> Storck) – сон лучний	+				
<i>Ranunculus cassubicus</i> L. – жовтець кашубський					
<i>Ranunculus pedatus</i> Waldst. et Kit. – жовтець стоповидний					
<i>Berberis vulgaris</i> L. – барбарис звичайний					
<i>Gymnospermium odessanum</i> (DC.) Takht. – голонасінник одеський	+				+
<i>Paeonia tenuifolia</i> L. – півонія тонколиста, воронець	+				
<i>Paeonia daurica</i> Andrews – півонія кримська					
<i>Corydalis cava</i> (L.) Schweigg. et Korte. – ряст порожнистий					
<i>Cerastium biebersteinii</i> DC. – роговик Біберштейна	+				+
<i>Coscyganthe flos-cuculi</i> (L.) Fourg. – коронарія зозулин-цвіт					
<i>Dianthus lanceolatus</i> Steven ex Rchb. – гвоздика ланцетна				+	+
<i>Eremogone cephalotes</i> (M.Bieb.) Fenzl – еремогоне головчаста (пустельниця головчаста)	+			+	+
<i>Eremogone rigida</i> (M.Bieb.)					+

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Fenzl. - еремогоне жорстка (пустельниця жорстка)					
Kohlraushia prolifera (L.) Kunth – кольраушія пагононосна					
Paronychia cephalotes (M. Bieb.) Besser – загітник головчастий					
Krascheninnikovia ceratoides (L.) Gueldenst. – крашенінніковія степова					
Atraphaxis frutescens (L.) K.Koch.- Кучерявка кущова	+				
Goniolimon besserianum (Schult.) Kusn. – гоніолімон Бессерів					
Quercus robur L. – дуб звичайний					+
Carpinus betulus L. – граб звичайний					
Alnus glutinosa (L.) Gaertn.- вільха клейка					
Betula humilis Schrank – Береза низька	+				
Betula obscura A. Kotula – береза темна	+				
Viola accrescens Klokov –фіалка зросла					
Salix caprea L. – верба козяча					
Aurinia saxatilis (L.) Desv. – авринія скельна					
Crambe pontica Steven (C. maritima L.) – катран понтійський (к. морський)	+				
Hesperis tristis L. – вечорниці сумні					
Sedum borissovae Balk. – очиток Борисової					+
Sedum sexangulare L. – очиток шестирядний					
Sempervivum ruthenicum Schnittsb. et C.B. Lehm. – молодило руське					
Amygdalus nana L. – мигдаль низький , бобчук					
Cerasus fruticosa (Pall.) Woronow – вишня кущова (в. степова)					
Cotoneaster melanocarpus Fisch. ex Vlytt - кизильник чорноплідний					
Fragaria vesca L. – суниця лісові					
Padus avium Mill. – черемха звичайна					
Potentilla alba L. – перстач білий					
Rosa bordzilowskii Chrshan. – шипшина Бордзіловського					
Rosa jundziliі Besser – шипшина Юндзіла					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Rosa spinosissima L. – шипшина найколючіша					
Sanguisorba officinalis L. – родовик лікарський					
Sorbus torminalis (L.) Crantz – берека, горобина берека	+				
Epilobium hirsutum L. – зніт шорсткий					+
Anthyllis macrocephala Wender. (A. vulneraria aggr.) - заяча конюшина великоголова					
Astragalus albidus Waldst. et Kit. – астрагал білуватий					
Astragalus asper Jacq. – астрагал шорсткий					
Astragalus cretophilus Klokov – астрагал крейдололюбний	+				
Astragalus dasyanthus Pall. – астрагал шерстистоквітковий	+			+	+
Astragalus dolichophyllus Pall. - астрагал довголистий					
Astragalus henningii (Steven) Klokov - астрагал Геннінга	+			+	+
Astragalus odessanus Besser - астрагал одеський	+				
Astragalus pallescens M. Bieb. - астрагал блідий					+
Astragalus ponticus Pall. - астрагал понтійський	+				
Astragalus pubiflorus DC. - астрагал пухнастоквітковий					
Astragalus visunicus Kucherevskiy – астрагал висунський					
Calophaca wolgarica (L.f.) DC. – калофака волзька	+			+	+
Caragana scythica (Kom.) Pojark. – карагана скіфська	+			+	
Chamaecytisus albus (Hacq.) Rothm. - зіновать біла (рокитник білий)					
Chamaecytisus graniticus (Rehman) Rothm. – зіновать гранітна (з. Скробічевського)	+			+	+
Galega officinalis L. – козлятник лікарський					
Genista scythica Pacz. – дрік скіфський	+				
Genista tanaitica P. Smirn. – дрік донський				+	+
Genista tinctoria L. – дрік красильний		+			
Glycyrrhiza echinata L. – солодка щетиниста					
Glycyrrhiza glabra L. – солодка гола					
Hedysarum grandiflorum Pall. – солодушка великоквітова					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Lathyrus lacteus (M. Vieb.) Wissjul. – чина молочно-біла					
Lathyrus niger (L.) Bernh. – чина чорна					
Lathyrus sphaericus Retz. – чина куляста					+
Lathyrus vernus (L.) Bernh. – чина весняна					
Vicia tenuifolia Roth – горошок тонколистий					+
Harphoillum suaveolens (DC.) – гаплофіл запашний					
Linum czerniaevii Klokov – льон Черняєва					
Linum flavum L. – льон жовтий					
Linum linearifolium Jav. – льон лінійнолистий					
Palimbia salsa (L. f.) Besser – палімба солончакова	+				
Fraxinus ornus L. – Ясен білоцвітий+					
Syringa josi+kaea J. Jacq. ex Rchb. – бузок угорський					
Viburnum lantana L. – калина гордовина					
Adoxa moshatellina L. – адокса мускусна					
Valeriana officinalis L. – валеріана лікарська					
Valeriana stolonifera Czern. – валеріана пагононосна					
Valeriana tuberosa L. – валеріана бульбиста					
Galium volhynicum Pobed. – підмаренник волинський				+	
Centaureum pulchellum (Sw.) Druse – золототисячник гарний					+
Trachomitum venetum (L.) Woodson s.l. (T. sarmatiense Woodson) – кендир венетійський (к. сарматський)	+				
Vincetoxicum intermedium Taliev – ластовень проміжний				+	
Vincetoxicum maeoticum (Клеоров) Barbar. – ластовень азовський				+	
Vincetoxicum scandens Sommier et Levier ластовень виткий					
Scopolia carniolica Jacq. – Скополія карніолійська	+				
Convolvulus lineatus L. – березка лінійнолиста					
Aegonychon purpureo-caeruleum (L.) Holub – егоніхон фіолетово-голубий					
Echium russicum J.F.Gmel. – синяк руський		+		+	
Staphylea pinnata L. – клокичка	+				

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
периста					
<i>Digitalis grandiflora</i> Mill. – наперстянка великоквіткова					
<i>Linaria biebersteinii</i> Besser – льонок Біберштейна					
<i>Linaria macroura</i> (M. Bieb.) M. Bieb. – льонок довгошпорковий					+
<i>Symbolisma borysthenica</i> (Pall. ex Schlecht.) Klokov et Zoz – цимбохазма дніпровська (повстянка дніпровська)	+			+	+
<i>Betonica officinalis</i> L. – буквиця лікарська					
<i>Glechoma hirsuta</i> Waldst. et Kit. – розхідник шорсткий					+
<i>Phlomis hybrida</i> Zelen – залізняка гібридний				+	
<i>Prunella grandiflora</i> (L.) Scholl. – суховершки великоквіткові					
<i>Salvia austriaca</i> Jacq. - шавлія австрійська					
<i>Salvia scabiosifolia</i> Lam. – шавлія скабіозолиста	+				
<i>Scutellaria altissima</i> L. – шоломниця висока	+				
<i>Scutellaria cretica</i> Juz. – шоломниця крейдяна	+				
<i>Scutellaria verna</i> Besser – шоломниця весняна					
<i>Thymus dimorphus</i> Klokov et Des.-Shost. – чебрець двовидний					
<i>Campanula glomerata</i> L. – дзвоники скупчені					
<i>Campanula persicifolia</i> L. – дзвоники персиколісті					
<i>Campanula trachelium</i> L. – дзвоники кропиволисті					
<i>Achillea leptophylla</i> M. Bieb. – деревій тонколистий					
<i>Artemisia pontica</i> L. – полин понтійський					
<i>Aster alpinus</i> L. – айстра альпійська	+				
<i>Aster bessarabicus</i> Bernh. ex Rchb. – айстра бессарабська					
<i>Carlina biebersteinii</i> Bernh. ex Hornem. – відкашник Біберштейна					
<i>Centaurea marschalliana</i> Spreng. – волошка Маршала					
<i>Centaurea orientalis</i> L. – волошка східна					
<i>Centaurea ruthenica</i> Lam. – волошка руська					
<i>Centaurea taliewii</i> Kleopow – Волошка Талієва	+				+
<i>Inula helenium</i> L. – оман					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
високий					
<i>Inula oculus-christi</i> L. – оман очний					
<i>Jurinea brachysephala</i> Klokov – юринея короткоголова					
<i>Klasea bulgarica</i> (Acht. et Stoj.) – клазея болгарська				+	+
<i>Petasites hybridus</i> (L.) P. Gaertn., V. Mey. et Scherb. – кремена гібридна					
<i>Pterotheca sancta</i> (L.) K. Koch (<i>Lagoseris sancta</i> (L.) K. Maly) – птеротека палестинська (лагозеріс палестинський)					
<i>Purethrum corymbosum</i> (L.) Scop. – маруна щиткова					
<i>Serratula bracteifolia</i> (Pjin ex Grossh.) Stank (<i>Klasea bracteifolia</i>) – клазея приквіткова (Серпій приквітковий)					
<i>Vallisneria spiralis</i> L. – валіснерія спіральна					+
<i>Alisma plantago-aquatica</i> L. – частуха подорожникова					+
* <i>Potamogeton crispus</i> L. – рдесник кучерявий					+
<i>Potamogeton pectinatus</i> L. – рдесник гребінчастий					+
<i>Potamogeton perfoliatus</i> L. – рдесник пронизанолистий					+
<i>Bulbocodium versicolor</i> (Ker.Gawl.) Spreng. (<i>Colchicum versicolor</i> Ker.Gawl.) – брандушка різнокольорова	+				
<i>Colchicum umbrosum</i> (Ker.Gawl.) Steven – пізньоцвіт тіньовий	+				
<i>Crocus angustifolius</i> Weston – шафран вузьколистий	+				
<i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams – шафран сітчастий	+			+	
<i>Iris halophila</i> Pall. – півники солелюбні					
<i>Iris pontica</i> Zapal. – півники понтичні	+				
<i>Iris pumila</i> L. – півники карликові (п. маленькі)					
<i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr. – рябчик руський	+				
<i>Gagea lutea</i> (L.) Ker Gawl. – зірочки жовті					
<i>Lilium martagon</i> L. – лілія лісова (л. кучерява)	+				
<i>Tulipa huynica</i> Klokov et Zoz – тюльпан бізький	+				
<i>Tulipa quercetorum</i> Klokov –	+				

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
тюльпан дібровний					
Tulipa schrenkii Regel – тюльпан Шренка	+				
Anthericum ramosum L. – віхалка гілляста					
Asphodeline lutea (L.) Rchb. – асфоделина жовта	+				
Eremurus spectabilis M. Bieb. – еремур показний	+			+	
Bellevalia sarmatica (Pall. ex Georgi) Woronow – белевалія сарматська					
Hyacinthella leucophaea (C. Koch) – гіацинтик блідий	+				+
Hyacinthella pallasiana (Steven) Losinsk. – гіацинтик Палласа					
Muscari neglectum Guss. ex Ten. – гадюча цибулька занедбана					
Ornithogalum boucheanum (Kunth) Asch. – ряска Буше	+				
Ornithogalum fimbriatum Willd. – ряска торочкувата					
Ornithogalum fischerianum Krasch. – ряска Фішера					
Ornithogalum kochii Pall. – ряска Коха					
O. refractum Schlecht. – ряска відігнута	+				
Scilla bifolia L. – проліска дволиста					
Scilla siberica Haw. – проліска сибірська					
Allium angulosum L. – цибуля гранчаста					
Allium decipiens Fisch. ex Schult. et Schult. f. – цибуля оманна					
Allium guttatum Steven – цибуля крапчаста					
Allium inaequale Janča – цибуля нерівна					
Allium lineare L. – цибуля лінійна	+				
Allium oleraceum L. – цибуля овочева					
Allium podolicum (Asch. et Graebn.) Blocki ex Racib. – цибуля подільська					+
Allium ursinum L. – цибуля ведмежа, черемша	+				
Galanthus nivalis L. – підсніжник білосніжний	+				+
G. plicatus M. Bieb. – підсніжник складчастий	+			+	+
Convallaria majalis L. – конвалія травнева, к. звичайна					
Polygonatum hirtum (Vocs ex Poir.) Pursh (P. latifolium (Jacq.)					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Desf.) – купина шорстка (к. широколиста)					
Polygonatum odoratum (Hill.) Druce – купина пахуча					
Asparagus verticillatus L. – холодок кільчастий					
Dactylorhiza majalis (Rehnb.) P.F.Hunt – пальчатокорінник травневий	+				
Platanthera bifolia (L.) Rich. – любка дволиста	+				
Juncus bufonius L. – ситник жаб'ячий					+
Juncus inflexus L. – ситник пониклий					+
Carex pilosa Scop. – осока волосиста					
Echinochloa crusgalli (L.) P. Beauv. – плоскуха звичайна, півняче просо					+
Elytrigia stipifolia (Czern. ex Nevski) Nevski – пирій ковилолистий	+			+	+
Koeleria brevis Steven – келерія коротка (кипець короткий)				+	
Koeleria moldavica M. Alexeenko - келерія молдавська (кипець молдавський)					
Phragmites australis (Cav.) Trin. ex Steud. – очерет звичайний					+
Poa angustifolia L. – тонконіг вужколистий					+
Poa annua L. – тонконіг однорічний					+
Stipa asperella Klokov et Ossvaczjuk – ковила шорстка	+				
Stipa bogysthenica Klokov – ковила дніпровська	+				
Stipa brauneri (Pacz.) Klokov – ковила Браунера	+				
Stipa capillata L. – ковила волосиста	+				
Stipa dasyphylla (Czern ex. Lindem.) Trautv. – ковила пухнастолиста	+				+
Stipa donetzica Czupryna – ковила донецька	+				
Stipa grafiana Steven (S. pulcherrima K. Koch) – ковила Граффа (к. найкрасивіша)	+				
Stipa granitica Klokov – ковила гранітна	+				
Stipa heterophylla Klokov – ковила різнолиста	+				
Stipa lessingiana Trin. et Rupr. – ковила Лессінга	+				+
Stipa lithophila P. Smirn. – ковила каменелюбна	+				

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
<i>Stipa oreades</i> Klokov – ковила гірська	+				
<i>Stipa pennata</i> L. (<i>S. joannis</i> Celak.) – ковила пірчаста	+				
<i>Stipa tirsia</i> Steven – ковила вузьколиста	+				
<i>Stipa ucrainica</i> P. Smirn. – ковила українська	+				
<i>Stipa zaleskii</i> Wilensky – ковила Залеського	+	+		+	+
<i>Acorus calamus</i> L. – аїр звичайний (лепеха звичайна)					+
<i>Lemna minor</i> L. – ряска маленька					+
<i>Typha angustifolia</i> L. – рогіз вузьколистий					

5.2.5. Адвентивні види рослин

На території області зареєстровано 313 видів адвентивних судинних рослин. Це складає 17,2 % від загальної кількості видів рослин.

Частина їх є інвазійними видами, які добре пристосувалися до місцевих умов, є постійними у складі природних рослинних угруповань, а, іноді і заміщують домінуючі види у цих угрупованнях.

З погляду багатьох авторів, з появою заносних видів не відбувається збагачення флори, тому що посилення процесу антропогенного впливу викликає неминуче загальне збідніння аутохтонної (місцевої) флори, її спрощення й уніфікацію.

Значна інвазійна здатність даних видів становить загрозу аборигенному фіторізноманіттю, негативно впливає на здоров'я населення.

Таблиця 5.2.5.1. Співвідношення географо-генетичних груп адвентивних видів флори

Географо-генетичні групи антропофітів	Число антропофітів	% від всіх антропофітів	Число ксенофітів	% від всіх ксенофітів
Природний заповідник “Дніпровсько-Орільський”				
Північно-Американський	14	54	6	60
Південно-Американський	1	4	1	10
Європейський	2	8	1	10
Голарктичний	1	4	1	10
Азіатсько-Середземноморський	2	8	-	-
Східноазіатський	3	12	-	-
Євразійський	1	4	-	-
Циркумпольярний	1	4	1	10
Європейсько-Центральноазіатський	1	4	-	-
Всього	26	102	10	100
Криворізький ботанічний сад НАН України				
Європейська	17	17,5	-	-
Південноєвропейсько-азіатська	29	29,9	1	6,7

<i>Географо-генетичні групи антропофітів</i>	<i>Число антропофітів</i>	<i>% від всіх антропофітів</i>	<i>Число ксенофітів</i>	<i>% від всіх ксенофітів</i>
Східноєвропейсько -азіатська	1	1,0	-	-
Азіатська	26	26,8	4	26,6
Американська	22	22,8	9	60,0
Африканська	-	-	-	-
Невизначеного походження	1	1,0	-	-
Тропічні райони Земної кулі	1	1,0	1	6,7
Всього	97	100,0	15	100,0
Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара				
Європейська	120	-	4	-
Південноєвропейсько -азіатська	39	-	3	-
Східноєвропейсько - азіатська	32	-	10	-
Азіатська	247	-	13	-
Американська	235	-	12	-
Африканська	3	-	-	-
Невизначеного походження	64	-	-	-
Всього	740	-	46	-

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

На територіях міст та районів Дніпропетровської області згідно з представленої виконавчими комітетами міських рад та районними державними адміністраціями інформації протягом 2015 року було видалено 6841 одиниці дерев, 255 одиниці кущів, 0,017134 га газонів, квітників та висаджено 34732 одиниць дерев, 36806 одиниці кущів, проведено ремонт газонів на площі 95,3052 га, висаджено квітників на площі 43,219 га. Динаміку озеленення наведено в таблиці 5.2.6.1.

Таблиця 5.2.6.1. Озеленення населених пунктів, га

<i>Заходи</i>	<i>Рік</i>					
	<i>2010 р.</i>	<i>2011 р.</i>	<i>2012 р.</i>	<i>2013 р.</i>	<i>2014 р.</i>	<i>2015 р.</i>
Створено нових зелених насаджень, га	249,9000	-	-	-	-	43,219
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	-	-	58,5632	154,3700	88,5926	95,3052
Проведено догляд за насадженнями, га	2549,7000	-	-	-	-	-

5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду

Території та об'єкти природно-заповідного фонду з додержанням вимог, встановлених Законом України “Про природно-заповідний фонду України” та іншими актами законодавства України, можуть використовуватися:

- у природоохоронних цілях;
- у науково-дослідних цілях;
- в оздоровчих та інших рекреаційних цілях;
- в освітньо-виховних цілях;

для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

Використання рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду може здійснюватися лише за умови, що така діяльність не суперечить цільовому призначенню територій та об'єктів природно-заповідного фонду, встановленим вимогам щодо охорони, відтворення та використання їх природних комплексів та окремих об'єктів.

На території природних заповідників забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Фауна хребетних нараховує 384 види тварин. Їх сучасний вигляд сформований за рахунок лісових та гідрофільних видів. З лісовими ландшафтами пов'язані 47 % видів, із гідроценозами – 37 %, із степовими та польовими – 17 %, із населеними пунктами – 6 % видів тварин. Теріофауна включає 62 види (Булахов, Пахомов, 2006).

У степових системах домінуюче положення займають мишоподібні гризуни, ховрах сірий, сліпак звичайний, заєць сірий, лисиця звичайна. У заплавних лісах – численний кріт європейський, бурозубка звичайна, вовк, ласка, куниця, кабан дикий.

На прикладі досліджень орнітофауни Присамар'я А.А. Губкін (1972) вказує на високу щільність розміщення птахів в умовах степових екосистем (до 6,4 ос./га). В.В. Стаховський наводить реєстр тієї ж території, до якого включено 240 видів птахів. У степовому Придніпров'ї А. А. Губкіним зареєстровано на гніздуванні 145 видів гніздових птахів (1972). Учений зауважує, що для степових ділянок характерні жайворонок польовий (*Alauda arvensis*), жовта трясогузка (*Motacilla flava*), перепілка (*Coturnix coturnix*).

Фауна амфібій степу налічує 10 видів (Булахов та ін., 2007), найхарактерніші серед яких – часничниця звичайна (*Pelobates fuscus*), ропуха зелена (*Bufo viridis*), жаба озерна (*Rana ridibunda*) та інші. У межах степового Придніпров'я також знайдено 11 видів рептилій (Булахов та ін., 2007).

Зарегулювання стоку більшості малих річок і Дніпра спричинило трансформацію екологічних комплексів риб і майже повну заміну реофільного комплексу лімнофільним. Іхтіофауна за сучасними даними налічує 50 видів риб і круглоротих, що належать до 13 родин 7 фауністичних комплексів (Біологічне різноманіття ..., 2008).

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин наведена в таблиці 5.3.1.1.

Таблиця 5.3.1.1. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

<i>Види мисливських тварин</i>	<i>2013 рік</i>	<i>2014 рік</i>	<i>2015 рік</i>
Кабан	1550	1679	1655
Козуля	4939	5041	4842
Заєць	129241	123176	113067
Фазан	29416	28301	30172
Куріпка	97216	98473	92580

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарства

Стан та ведення мисливського господарства

Площа мисливських угідь, наданих у користування становить 2435,257 тис. га, в тому числі: Дніпропетровської обласної організації Українського товариства мисливців та рибалок – 2205,11 тис. га, Дніпропетровської гарнізонної організації товариства військових мисливців та рибалок Збройних Сил України – 44,0 тис. га, ДП “Верхньодніпровське лісове господарство” – 22,064 тис. га (рішення Дніпропетровської обласної ради від 21.06.2013 № 451-19/VI), Криничанське районне товариство мисливців та рибалок – 147,98 тис. га (рішення Дніпропетровської обласної ради від 20.06.2014 № 544-26/VI), ТОВ “Технометсервіс” – 6,918 тис. га (рішення Дніпропетровської обласної ради від 25.09.2008 № 450-16/V, Криворізька гарнізонна організація Товариства військових мисливців та рибалок Збройних Сил України – 9,185 тис. га (рішення Дніпропетровської обласної ради від 21.10.2015 № 690-34/VI).

Добування мисливських тварин у 2015 році не перевищувало встановлених лімітів. Динаміка добування мисливських тварин наведена у таблиці 5.3.2.1.

Таблиця 5.3.2.1. Добування основних видів мисливських тварин

<i>Рік</i>	<i>Види мисливських тварин</i>	<i>Затверджений ліміт добування</i>	<i>Видано ліцензій</i>	<i>Добуто</i>	<i>Не використано ліцензій</i>	<i>Причина невикористання</i>
1	2	3	4	5	6	7
2013	кабан	106	106	103	3	Не здобув
	козуля	70	70	70	-	-
2014	кабан	116	116	108	8	Не здобув
	козуля	86	86	86	-	-
2015	кабан	115	115	104	11	Не здобув
	козуля	79	79	66	13	Не здобув

Стан та ведення рибного господарства

Питання ведення рибного господарства, організацію та контроль вилучення водних живих ресурсів на водоймах Дніпропетровської області здійснює Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Дніпропетровській області. Обсяги вилучення водних живих ресурсів, режими СТРГ визначаються на основі біологічних обґрунтувань, які розроблює НДІ біології Дніпропетровського національного університету та Інститут рибного господарства УААН. Динаміка вилову риби

наведена в таблиці 5.3.2.2.

Таблиця 5.3.2.2. Динаміка вилову риби

Рік	Назва водного об'єкту	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2013	Дніпровське (Запорізьке) водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	- **	611,293*
2013	Каховське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	244,475 **	656,64*
2013	Дніпродзержинське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	160,8 **	222,851*
Усього по області		405,275	1490,784*
2014	Дніпровське (Запорізьке) водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	216,2***	525,304*
2014	Каховське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	247,26***	552,525*
2014	Дніпродзержинське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	183,75***	212,198*
Усього по області		647,21	1290,027*
2015	Дніпровське (Запорізьке) водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	242,949***	557,713*
2015	Каховське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	277,957***	675,112*
2015	Дніпродзержинське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	218,625***	311,151*
Усього по області		739,531	1543,976

* Фактичний вилов з рослиноїдними та верховодкою і тюлькою, які не лімітуються;

** У 2013 році ліміт спеціального використання водних біоресурсів на Дніпровському (Запорізькому) водосховищі не встановлювався. Був затверджений загальний прогноз допустимого спеціального використання водних біоресурсів на все Дніпровське (Запорізьке) водосховище, який складав - 643,55 т (разом з Запорізькою обл.).

Квоти спеціального використання водних біоресурсів на Дніпровському (Запорізькому) водосховищі в межах Дніпропетровської обл. та Запорізької обл. виділялись користувачам, які здійснюють промисловий вилов в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

На Каховському водосховищі у 2013 році лімітувались - 5 видів водних біоресурсів, інші види виловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів. На Дніпродзержинському водосховищі у 2013 році лімітувались - 4 види водних біоресурсів, інші види виловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

*** На Дніпровському (Запорізькому) водосховищі у 2014-2015 роках лімітувались - 5 видів водних біоресурсів, інші види виловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

На Каховському водосховищі у 2014-2015 роках лімітувались - 5 видів водних біоресурсів, інші види виловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

На Дніпродзержинському водосховищі у 2014-2015 роках лімітувались - 4 види водних біоресурсів, інші види виловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

На території Дніпропетровської області зустрічається 132 види тварин,

занесених до Червоної книги України, з них круглих черв'яків – 1, кільчастих черв'яків – 2, членистоногих – 66, хордових 63.

Також зустрічаються 28 видів тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES); 244 види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції); 94 види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS); 49 видів, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA); 6 видів, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS).

У межах природного заповідника “Дніпровсько-Орільський” охороняються види тварин, занесених до Червоної книги України, а також ті, що підпадають під дію міжнародних договорів (див. табл. 5.3.3.1., 5.3.3.2., 5.3.3.3., 5.3.3.4.).

Збільшення чисельності деяких охоронюваних видів тварин пов'язано як із удосконаленням заходів з охорони так і з наданням статусу охорони новим видам у кожній наступній редакції Червоної книги України.

Таблиця 5.3.3.1. Види тваринного світу, що охороняються

	2013 рік	2014 рік	2015 рік
БЕЗХРЕБЕТНІ (INVERTEBRATA)			
Клас МАЛОЩЕТИНКОВІ ЧЕРВИ (OLYGOCHAETA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	1	1	1
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	–	–	–
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	–	–	–
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	–	–	–
Клас П'ЯВКИ (HIRUDINEA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	1	2	2
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	–	–	–
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і	1	1	1

	2013 рік	2014 рік	2015 рік
природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.			
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	–	–	–
Клас БАГАТОНІЖКИ (MYRIAPODA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	1	1	1
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	–	–	–
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	1	1	1
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	–	–	–
Клас КОМАХИ (INSECTA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	32	32	32
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	–	–	–
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	6	6	6
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	–	–	–
ХРЕБЕТНІ (VERTEBRATA)			
Клас ПРОМЕНЕПЕРІ РИБИ (ACTINOPTERYGII)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	7	7	7
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни	–	–	–

	2013 рік	2014 рік	2015 рік
і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.			
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	17	17	17
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	–	–	–
Клас РЕПТИЛІЇ (REPTILIA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	2	3	3
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	–	–	–
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	7	9	9
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	–	–	–
Клас АМФІБІЇ (Земноводні) (AMPHIBIA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	–	–	–
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	–	–	–
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	7	8	8
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	–	–	–

	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Клас ПТАХИ (AVES)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	22	23	23
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	27	27	27
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	174 (119 охороняється додатком 2, 55 додатком 3)	176 (121 охороняється додатком 2, 55 додатком 3)	176 (121 охороняється додатком 2, 55 додатком 3)
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	87 (46 охороняється додатками 1 та 2, 41 – додатком 2)	88 (46 охороняється додатками 1 та 2, 42 – додатком 2)	88 (46 охороняється додатками 1 та 2, 42 – додатком 2)
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	48	49	49
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	-	-	-
Клас ССАВЦІ (MAMMALIA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	10	10	10
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	1	1	1
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	25	26	26
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	6	6	6
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	-	-	-
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	6	6	6

Таблиця 5.3.3.2. Перелік видів тварин, що охороняються в регіоні (станом на 01.01.2016 року)

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Клас МАЛОЩЕТИНКОВІ ЧЕРВИ (OLYGOSCHAETA) Ейзенія гордеєва Eisenia gordejef	BP	-	-	-	-	-	-	-

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Michaelson, 1899								
Усього	1	–	–	–	–	–	–	–
Клас П'ЯВКИ (HIRUDINEA) П'явка медична <i>Hirudo medicinalis</i>	ЗК	3	–	–	–	–	I	–
Усього	1	1	–	–	–	–	1	–
Клас БАГАТОНІЖКИ (MYRIAPODA) Мухоловка звичайна <i>Scutigera coleoptrata</i> (Linnaeus, 1758)	ЗК	–	–	–	–	–	–	–
Усього	1	–	–	–	–	–	–	–
Клас КОМАХИ (INSECTA) Дозорець-імператор <i>Anax imperator</i> Leach, 1815	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Красуня діва <i>Calopteryx virgo</i> (Linnaeus, 1758)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Ірис плямистий <i>Iris polystictica</i> (Fischer-Waldheim, 1846)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Дибка степова <i>Saga pedo</i> (Pallas, 1771)	РД	2	–	–	–	–	V	VU
Красотіл пахучий <i>Calosoma sycophanta</i> (Linnaeus, 1758)	ВР	–	–	–	–	–	V	–
Турун угорський <i>Sarabus (Pachystus) hungaricus</i> (Fabricius, 1792)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Жук-олень, рогач звичайний <i>Lucanus cervus cervus</i> (Linnaeus, 1758)	РД	3	–	–	–	–	–	–
Вусач великий дубовий <i>Cerambyx cergo</i> (Linnaeus, 1758)	ВР	2	–	–	–	–	E	VU
Вусач мускусний <i>Aromia moschata</i> (Linnaeus, 1758)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Вусач земляний хрестоносець (коренеїд хрестоносець) <i>Dorcadion equestre</i> (Lachmann, 1770)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Красик (Пістрянка) веселий <i>Zygaena laeta</i> (Hübner, 1790)	ЗК	–	–	–	–	–	–	–
Махаон	ВР	–	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Papilio machaon (Linnaeus, 1758)								
Подалірій Iphiclides podalirius (Linnaeus, 1758)	BP	–	–	–	–	–	–	–
Поліксена Zerynthia polyxena ([Denis et Schifermüller], 1775)	BP	2	–	–	–	–	–	–
Мірмідона Colias myrmidone (Esper, [1781])	–	–	–	–	–	–	–	VU
Райдужниця Metis Aratura metis Freyer, 1829	–	2	–	–	–	–	E	–
Стрічкарка тополева Limenitis populi (Linnaeus, 1758)	BP	–	–	–	–	–	–	–
Ванесса чорно-руда Nymphalis xanthomelas (Esper 1781)	–	–	–	–	–	–	–	VU
Сонцевик фау-біле Nymphalis vaualbum ([Denis & Schifermüller], 1775)	НО	–	–	–	–	–	–	EN
Сатурнія велика Saturnia pyri ([Denis & Schifermüller], 1775)	BP	–	–	–	–	–	E	–
Бражник мертва голова Acherontia atropos (Linnaeus, 1758)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Бражник дубовий Marumba quercus ([Denis & Schifermüller], 1775)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Бражник скабіозовий Nemaris tityus (Linnaeus, 1758)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Бражник прозерпіна Proserpinus proserpina (Pallas, 1772)	РД	2	–	–	–	–	V	DD
Ведмедиця-господиня Callimorpha dominula (Linnaeus, 1758)	BP	–	–	–	–	–	–	–
Ведмедиця велика Pericallia matronula (Linnaeus, 1758)	BP	–	–	–	–	–	–	–
Стрічкарка блакитна Catocala fraxini (Linnaeus, 1758)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Стрічкарка орденська малинова Catocala sponsa (Linnaeus, 1767)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Совка сокиркова Periphanes delphinii	BP	–	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(Linnaeus, 1758)								
Совка розкішна <i>Staurophora celsia</i> (Linnaeus, 1758)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Орусус паразитичний <i>Orussus abietinus</i> (Scopoli, 1763)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Горіхотворка велетенська <i>Ibalia rufpes</i> Cresson, 1879	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Сколія-гігант <i>Megascolia maculata</i> (Drury, 1773)	ДН	–	–	–	–	–	–	–
Мелітурга булавовуса <i>Melitturga (Melitturga)</i> <i>clavicornis</i> (Latreille, 1806)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Ксилокопа (бджола-тесляр) звичайна <i>Xylocopa (Xylocopa)</i> <i>valga</i> Gerstaecker, 1872	РД	–	–	–	–	–	–	–
Усього:	32	6	–	–	–	–	6	6
Клас ПРОМЕНЕПЕРІ РИБИ (ACTINOPTERYGII) Стерлядь <i>Acipenser ruthenus</i> L., 1758	ЗК	3	–	–	–	–	–	VU
Оседець чорноморсько-азовський прохідний <i>Alosa pontica</i> Eich., 1838	–	3	–	–	–	–	–	VU
Ялець звичайний <i>Leuciscus leuciscus</i> L.,1758	ВР	–	–	–	–	–	–	LC
Білизна <i>Aspius aspius</i> L.,1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Вівсянка (верхівка) <i>Leucaspis delineatus</i> Heck., 1843	–	3	–	–	–	–	–	LC
Підуст звичайний <i>Chondrostoma nasus</i> <i>nasus</i> L.,1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Синець звичайний <i>Abramis ballerus</i> L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Чехоня звичайна <i>Pelecus cultratus</i> L.,1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Гірчак <i>Rhodeus sericeus</i> Pall.,1776	–	3	–	–	–	–	–	–
Карась звичайний	ВР	–	–	–	–	–	–	LC

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(золотий) Carassius carassius L., 1758								
Короп (сазан) Cyprinus carpio L., 1758	–	–	–	–	–	–	–	VU
Товстолобик білий Hypophthalmichthys molitrix Val., 1844	–	–	–	–	–	–	–	NT
Товстолобик строкатий Aristichthys nobilis Richard., 1846	–	–	–	–	–	–	–	DD
Щипавка звичайна Cobitis taenia L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
В'юн звичайний Misgurnus fossilis L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Сом звичайний Silurus glanis L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	–
Вугор річковий Anguilla anguilla L., 1758	–	–	–	–	–	–	–	CR
Минь річковий Lota lota L., 1758	BP	–	–	–	–	–	–	LC
Колючка мала південна Pungitius platygaster Kessl., 1859	–	3	–	–	–	–	–	LC
Морська голка пухлощока чорноморська, Synnathus abaster nigrolineatus Eich., 1831	–	3	–	–	–	–	–	LC
Сонячна риба синьо-зяброва Lepomis gibbosus L., 1758	–	–	–	–	–	–	–	DD
Судак волзький (берш) Stizostedion volgensis Gmelin, 1788	BP	3	–	–	–	–	V	–
Бичок-головач Neogobius kessleri Gunter, 1861	–	3	–	–	–	–	–	–
Бичок пісочник Neogobius fluviatilis Pall., 1814	–	3	–	–	–	–	–	–
Бичок цуцик Proterorhinus marmoratus Pall., 1814	–	3	–	–	–	–	–	LC
Бичок пуголовка Браузера Benthophiloides brauneri Beling et Iljin, 1927	РД	–	–	–	–	–	–	DD
Бичок пуголовок зірчастий Benthophilus stellatus	РД	–	–	–	–	–	–	LC

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Sauv., 1874								
Усього:	7	17	–	–	–	–	1	22
Клас РЕПТИЛІЇ (REPTILIA) Черепаша болотна <i>Emys orbicularis</i> L., 1758	–	2	–	–	–	–	NT	LC
Ящірка прудка <i>Lacerta agilis</i> L., 1758	–	2	–	–	–	–	–	LC
Ящірка піщана <i>Eremias arguta</i> Pal., 1773	–	3	–	–	–	–	NT	–
Вуж звичайний <i>Natrix natrix</i> L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Вуж водяний <i>Natrix tessellata</i> Laurenti, 1768	–	2	–	–	–	–	–	VU
Мідянка європейська <i>Coronella austriaca</i> Laurenti, 1768	BP	2	–	–	–	–	–	–
Гадюка степова <i>Vipera renardi</i> Christoph, 1861	BP	2	–	–	–	–	VU	–
Гадюка звичайна <i>Vipera berus</i> L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Полоз каспійський <i>Dolichophis caspius</i> Gmelin, 1779	BP	2	–	–	–	–	–	LC
Усього	3	9	–	–	–	–	3	6
Клас АМФІБІЇ (Земноводні) (AMPHIBIA) Тритон звичайний <i>Lissotriton vulgaris</i> L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Ропуха сіра <i>Bufo bufo</i> L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Ропуха зелена <i>Bufo viridis</i> Laurenti, 1768	–	2	–	–	–	–	–	LC
Жаба озерна <i>Pelophylax ridibundus</i> Pal., 1771	–	3	–	–	–	–	–	LC
Жаба гостроморда <i>Rana arvalis</i> Nisson, 1842	–	2	–	–	–	–	–	LC
Райка (Квакша) звичайна <i>Hyla arborea</i> L., 1758	–	2	–	–	–	–	–	LC
Джерлянка червоночерева <i>Bombina bombina</i> L., 1761	–	2	–	–	–	–	–	LC
Землянка (Часничниця) звичайна <i>Pelobates fuscus</i> Vagler, 1830	–	2	–	–	–	–	–	LC
Усього	–	8	–	–	–	–	–	8

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Клас ПТАХИ (AVES) Гагара чорношия <i>Gavia arctica</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	+	–	VU	–
Пірнікоза мала <i>Podiceps ruficollis</i> (Pallas, 1764)	–	2	–	–	–	–	–	–
Пірнікоза чорношия <i>Podiceps nigricollis</i> C.L.Brehm+, 1831	–	2	–	–	–	–	–	–
Пірнікоза сірошока <i>Podiceps grisegena</i> (Boddaert, 1783)	–	2	–	2	+	–	–	–
Пірнікоза велика <i>Podiceps cristatus</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Пелікан кучерявий <i>Pelecanus crispus</i> Bruch, 1832	ЗК	2	1	1,2	–	–	–	VU
Баклан великий <i>Phalacrocorax carbo</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Бугай <i>Botaurus stellaris</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	+	–	–	–
Бугайчик <i>Ixobrychus minutus</i> (Linnaeus, 1766)	–	2	–	2	+	–	–	–
Квак <i>Nycticorax nycticorax</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Чепура велика <i>Egretta alba</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Чепура мала <i>Egretta garzetta</i> (Linnaeus, 1766)	–	2	–	–	–	–	–	–
Чапля сіра <i>Ardea cinerea</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Чапля руда <i>Ardea purpurea</i> (Linnaeus, 1766)	–	2	–	2	+	–	–	–
Лелека білий <i>Ciconia ciconia</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	+	–	–	–
Лелека чорний <i>Ciconia nigra</i> (Linnaeus, 1758)	РД	2	2	2	+	–	–	–
Гуска сіра <i>Anser anser</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Гуменник <i>Anser fabalis</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Гуска білолоба велика	–	3	–	1,2	+	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Anser albifrons (Scopoli, 1769)								
Лебідь-шипун Cygnus olor (Gmelin, 1789)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Крижень Anas platyrhynchos (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Чирянка мала Anas crecca (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Нерозень Anas strepera (Linnaeus, 1758)	РД	3	–	1,2	+	–	–	–
Свиц Anas penelope Linnaeus, 1758	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Шилохвіст Anas acuta (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Чирянка велика Anas querquedula (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Широконіска Anas platyrhynchos (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Попелях Aythya ferina (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	VU	NT
Чернь білоока Aythya nyroca (Güldenstädt, 1770)	ВР	3	–	1,2	+	–	–	–
Чернь чубата Aythya fuligula (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	EN	–
Чернь морська Aythya marila (Linnaeus, 1761)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Гоголь Vesperalis clangula (Linnaeus, 1758)	РД	3	–	1,2	+	–	–	–
Крех малий Mergus albellus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	1,2	+	–	–	–
Крех середній Mergus serrator (Linnaeus, 1758)	ВР	3	–	1,2	+	–	–	–
Крех великий Mergus merganser (Linnaeus, 1758)		3	–	1,2	+	–	–	–
Скопа Pandion haliaeetus (Linnaeus, 1758)	ЗК	2	2	2	–	–	–	–
Осоїд Pernis ptilorhynchus (Linnaeus, 1758)		2	2	1,2	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Орел-карлик <i>Hieraetus pennatus</i> (Gmelin, 1788)	РД	2	2	1,2	–	–	–	–
Шуліка чорний <i>Milvus migrans</i> (Boddaert, 1783)	ВР	2	2	1,2	–	–	VU	–
Лунь польовий <i>Circus cyaneus</i> (Linnaeus, 1766)	РД	2	2	1,2	–	–	–	–
Лунь лучний <i>Circus pygargus</i> (Linnaeus, 1758)	ВР	2	2	1,2	–	–	–	–
Лунь очеретяний <i>Circus aeruginosus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	2	1,2	–	–	–	–
Яструб великий <i>Accipiter gentilis</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	2	1,2	–	–	–	–
Яструб малий <i>Accipiter nisus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	2	1,2	–	–	–	–
Зимняк <i>Buteo lagopus</i> (Pontoppidan, 1763)	–	2	2	1,2	–	–	–	–
Канюк звичайний <i>Buteo buteo</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	2	1,2	–	–	–	–
Канюк степовий <i>Buteo rufinus</i> (Pontoppidan, 1763)	РД	2	2	1,2	–	–	VU	–
Змієїд <i>Circus gallicus</i> (Gmelin, 1788)	РД	2	2	1,2	–	–	–	VU
Могильник <i>Aquila heliaca</i> Savigny, 1809	РД	2	1	1,2	–	–	–	–
Орлан-білохвіст <i>Haliaeetus albicilla</i> (Linnaeus, 1758)	РД	2	1	1,2	–	–	–	–
Підсоколик великий <i>Falco subbuteo</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	2	2	–	–	–	–
Підсоколик малий <i>Falco columbarius</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	2	2	–	–	–	NT
Кібчик <i>Falco vespertinus</i> (Linnaeus, 1766)	–	2	2	2	–	–	VU	–
Боривітер звичайний <i>Falco tinnunculus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	2	2	–	–	–	–
Куріпка сіра <i>Perdix perdix</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	VU	–
Перепілка <i>Coturnix coturnix</i>	–	3	–	2	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(Linnaeus, 1758)								
Фазан Phasianus colchicus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Журавель сірий Grus grus (Linnaeus, 1758)	РД	2	2	1,2	–	–	–	–
Пастушок Rallus aquaticus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Погонич звичайний Porzana porzana (Linnaeus, 1766)	–	2	–	2	+	–	–	–
Погонич малий Porzana parva (Scopoli, 1769)	–	2	–	2	+	–	–	NT
Деркач Srex srex (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Курочка водяна Gallinula chloropus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Лиска Fulica atra (Linnaeus, 1758)	–	3	–	2	+	–	–	–
Пісочник малий Charadrius dubius (Scopoli, 1786)	–	2	–	2	+	–	–	–
Чайка Vanellus vanellus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	2	+	–	VU	–
Кулик сорока Haematopus ostralegus (Linnaeus, 1758)	ВР	3	–	–	–	–	–	–
Коловодник лісовий Tringa ochropus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	1,2	+	–	–	–
Коловодник болотяний Tringa glareola (Linnaeus, 1758)	–	2	–	1,2	+	–	–	–
Коловодник звичайний Tringa totanus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Коловодник ставковий Tringa stagnatilis (Bechstein, 1803)	ЗК	2	–	1,2	+	–	–	–
Набережник Actitis hypoleucos (Linnaeus, 1758)	–	2	–	1,2	+	–	–	–
Побережник малий Calidris minuta (Leisler, 1812)	–	2	–	1,2	+	–	–	–
Побережник білохвостий Calidris temminckii (Leisler, 1812)	–	2	–	1,2	+	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Баранець малий <i>Lymnocryptes minimus</i> (Brisson, 1764)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Баранець звичайний <i>Gallinago gallinago</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Слуква <i>Scolopax rusticola</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	NT
Грицик великий <i>Limosa limosa</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	VU	–
Мартин звичайний <i>Larus ridibundus</i> (Linnaeus, 1766)	–	3	–	–	–	–	–	–
Мартин сивий <i>Larus canus</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Крячок чорний <i>Chlidonias niger</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	+	–	–	–
Крячок білокрилий <i>Chlidonias leucopterus</i> (Temminck, 1815)	–	2	–	2	+	–	–	–
Крячок річковий <i>Sterna hirundo</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	+	–	–	–
Крячок малий <i>Sterna albifrons</i> (Pallas, 1764)	РД	2	–	2	+	–	–	–
Горлиця садова <i>Streptopelia decaocto</i> (Frisch, 1838)	–	3	–	–	–	–	–	–
Горлиця звичайна <i>Streptopelia turtur</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Зозуля звичайна <i>Cuculus canorus</i> Linnaeus, 1758	–	3	–	–	–	–	–	–
Сова вухата <i>Asio otus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	2	–	–	–	–	–
Сова болотяна <i>Asio flammeus</i> (Pontoppidan, 1763)	РД	2	2	–	–	–	–	–
Совка <i>Otus scops</i> (Linnaeus, 1758)	РД	2	2	–	–	–	–	–
Сич хатній <i>Athene noctua</i> (Scopoli, 1769)	–	2	2	–	–	–	–	–
Сова сіра <i>Strix aluco</i> Linnaeus, 1758	–	2	2	–	–	–	–	–
Дрімлюга <i>Caprimulgus europaeus</i>	–	2	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Linnaeus, 1758								
Серпокрилець чорний Arus arus (Linnaeus, 1758)	–	3	+	–	–	–	–	NT
Сиворакша Coracias garrulus Linnaeus, 1758	ЗК	2	–	2		–	VU	–
Рибалочка Alcedo atthis (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Бджолоїдка звичайна Merops apiaster (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Одуд Upupa epops (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Крутиголовка Jynx torquilla (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Жовна сива Picus canus (Gmelin, 1788)	–	2	–	–	–	–	–	–
Дятел звичайний Dendrocopos major (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Дятел сирійський Dendrocopos syriacus (Hemprich et Ehrenberg, 1833)	–	2	–	–	–	–	–	–
Дятел середній Dendrocopos medius (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Дятел малий Dendrocopos minor (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Ластівка берегова Riparia riparia (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Ластівка сільська Hirundo rustica Linnaeus, 1758	–	2	–	–	–	–	–	–
Ластівка міська Delichon urbica (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Посмітюха Galerida cristata (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Жайворонок малий Calandrella cinerea (Gmelin, 1789)	–	3	–	–	–	–	–	–
Жайворонок степовий Melanocorypha calandra (Linnaeus, 1766)	–	2	–	–	–	–	–	–
Жайворонок лісовий Lullula arborea (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Жайворонок польовий <i>Alauda arvensis</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Щеврик лісовий <i>Anthus trivialis</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Щеврик лучний <i>Anthus pratensis</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Плиска жовта <i>Motacilla flava</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Плиска біла <i>Motacilla alba</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Сорокопуд терновий <i>Lanius collurio</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Сорокопуд чорнолобий <i>Lanius minor</i> (Gmelin 1789)	–	2	–	–	–	–	–	–
Сорокопуд сірий <i>Lanius excubitor</i> (Linnaeus, 1758)	РД	2	–	–	–	–	–	–
Вивільга <i>Oriolus oriolus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Крук <i>Corvus corax</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Омелюх <i>Bombycilla garrulus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Волове око <i>Troglodytes troglodytes</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кобилочка солов'їна <i>Locustella luscinioides</i> (Savi, 1824)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кобилочка річкова <i>Locustella fluviatilis</i> (Wolf, 1810)	–	2	–	–	–	–	–	–
Очеретянка лучна <i>Acrocephalus schoenobaenus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Очеретянка чагарникова <i>Acrocephalus palustris</i> (Bechstein, 1798)	–	2	–	–	–	–	–	–
Очеретянка ставкова <i>Acrocephalus scirpaceus</i> (Hermann, 1804)	–	2	–	–	–	–	–	–
Очеретянка велика <i>Acrocephalus arundinaceus</i> (Linnaeus,	–	2	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
1758)								
Берестянка звичайна <i>Hippolais icterina</i> (Vieillot, 1817)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кропив'янка чорноголова <i>Sylvia atricapilla</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кропив'янка садова <i>Sylvia borin</i> (Boddaert, 1783)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кропив'янка сіра <i>Sylvia communis</i> (Latham, 1787)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кропив'янка прудка <i>Sylvia curruca</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Вівчарик весняний <i>Phylloscopus trochilus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Вівчарик-ковалик <i>Phylloscopus collybita</i> (Vieillot, 1817)	–	2	–	–	–	–	–	–
Вівчарик жовтобровий <i>Phylloscopus sibilatrix</i> (Bechstein, 1793)	–	2	–	–	–	–	–	–
Золотомушка жовточуба <i>Regulus regulus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Мухоловка строката <i>Ficedula hypoleuca</i> (Pallas, 1764)	–	2	–	2	–	–	–	–
Мухоловка білошия <i>Ficedula albicollis</i> (Temminck, 1815)	–	2	–	2	–	–	–	–
Мухоловка сіра <i>Muscicapa striata</i> (Pallas, 1764)	–	2	–	2	–	–	–	–
Трав'янка лучна <i>Saxicola rubetra</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Трав'янка чорноголова <i>Saxicola torquata</i> (Linnaeus, 1766)	–	2	–	2	–	–	–	–
Кам'янка звичайна <i>Oenanthe oenanthe</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Кам'янка попеляста <i>Oenanthe isabellina</i> (Temminck, 1829)	–	2	–	2	–	–	–	–
Горихвістка звичайна <i>Phoenicurus phoenicurus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Горихвістка чорна	–	2	–	2	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Phoenicurus ochruros (S.G.Gmelin, 1774)								
Вільшанка Erithacus rubecula (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Соловейко східний Luscinia luscinia (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Синьошийка Luscinia svecica (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Чикотень Turdus pilaris (Linnaeus, 1758)	–	3	–	2	–	–	–	–
Дрізд чорний Turdus merula (Linnaeus, 1758)	–	3	–	2	–	–	–	–
Дрізд співочий Turdus philomelos (C.L.Brehm, 1831)	–	3	–	2	–	–	–	–
Дрізд-омелюх Turdus viscivorus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	2	–	–	–	–
Синиця вусата Parus biarmicus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Синиця довгохвоста Aegithalos caudatus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Ремез Remiz pendulinus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Гайчка болотяна Parus palustris Linnaeus, 1758	–	2	–	–	–	–	–	–
Синиця блакитна Parus caeruleus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Синиця велика Parus major (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Повзик Sitta europaea (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Підкоришник звичайний Certhia familiaris (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Горобець польовий Passer montanus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Зяблик Fringilla coelebs (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
В'юрок Fringilla montifringilla	–	3	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(Linnaeus, 1758)								
Зеленяк Chloris chloris (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Чиж Spinus spinus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Щиглик Carduelis carduelis (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Коноплянка Acanthis cannabina (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Снігур Pyrrhula pyrrhula (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Костогриз Coccothraustes coccothraustes (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Просіянка Emberiza calandra (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Вівсянка звичайна Emberiza citrinella (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Вівсянка очеретяна Emberiza schoeniclus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Вівсянка садова Emberiza hortulana (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Усього	23	176	27	88	49	–	10	7
Клас ССАВЦІ (MAMMALIA) Білозубка білочерева Crocidura leucodon (Hermann, 1780)	НВ	3	–	–	–	–	–	–
Білозубка мала Crocidura suaveolens (Pallas, 1811)	–	3	–	–	–	–	–	–
Кутора (Рясоніжка) велика Neomys fodiens (Pennant, 1771)	–	3	–	–	–	–	–	–
Мідія звичайна Sorex araneus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Мідія мала Sorex minutus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Вечірниця мала Nucталus leisleri (Kuhl, 1819)	РД	2	–	2	–	+	–	–
Вечірниця велетенська Nucталus lasiopterus	ЗК	2	–	2	–	+	DD	NT

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(Schreber, 1780)								
Вечірниця руда <i>Nyctalus noctula</i> (Schreber, 1774)	ВР	2	-	2	-	+	-	-
Нетопир Натузійуса (Нетопір лісовий) <i>Pipistrellus nathusii</i> (Keyserling and Blasius, 1839)	НО	2	-	2	-	+	-	-
Нетопир карлик (звичайний) <i>Pipistrellus pipistrellus</i> (Schreber, 1774)	ВР	3	-	2	-	+	-	-
Лилик двоколірний <i>Vespertilio murinus</i> (Linnaeus, 1758)	ВР	2	-	2	-	+	-	-
Заєць сірий (русак) <i>Lepus europaeus</i> (Pallas, 1778)	-	3	-	-	-	-	-	-
Бобер європейський (річковий) <i>Castor fiber</i> (Linnaeus, 1758)	-	3	-	-	-	-	-	-
Вивірка звичайна <i>Sciurus vulgaris</i> (Linnaeus, 1758)	-	3	-	-	-	-	-	-
Мишівка степова <i>Sicista subtilis</i> (Pallas, 1773)	ЗК	2	-	-	-	-	NT	-
Вовк сірий <i>Canis lupus</i> (Linnaeus, 1758)	-	2	2	-	-	-	-	-
Видра річкова <i>Lutra lutra</i> (Linnaeus, 1758)	НО	2	1	-	-	-	NT	NT
Куниця кам'яна <i>Martes foina</i> (Erxleben, 1777)	-	3	-	-	-	-	-	-
Куниця лісова <i>Martes martes</i> (Linnaeus, 1758)	-	3	-	-	-	-	-	-
Борсук європейський <i>Meles meles</i> (Linnaeus 1758)	-	3	-	-	-	-	-	-
Горностай <i>Mustela ermine</i> (Linnaeus, 1758)	НО	3	-	-	-	-	-	-
Ласка <i>Mustela nivalis</i> (Linnaeus, 1758)	-	3	-	-	-	-	-	-
Лось європейський <i>Alces alces</i> (Linnaeus, 1758)	-	3	-	-	-	-	-	-
Кабан звичайний <i>Sus scrofa</i> (Linnaeus	-	3	-	-	-	-	-	-

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
1758)								
Європейська козуля або сарна <i>Capreolus capreolus</i> (Linnaeus, 1766)	–	3	–	–	–	–	–	–
Олень благородний <i>Cervus elaphus</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Усього:	10	26	2	6		6	3	2

* Охоронний статус: Червона Книга України – ВР – вразливий вид; РД – рідкісний вид; ЗК – зникаючий вид; НО – неоцінений вид; МСОП – Міжнародний список охорони природи: LC – знаходиться під найменшою загрозою; VU – знаходиться у вразливому стані; EN – вид знаходиться у небезпечному стані; CR – знаходиться у критичній загрозі; DD – даних недостатньо; NT – близький до стану загрози зникнення. Бернська конвенція: 2 – додаток II, види, що підлягають особливій охороні, 3 – додаток III, види фауни, що підлягають охороні.

Скорочення:

Бернська конвенція – Конвенція про охорону дикої фауни і флори і природних середовищ існування в Європі;

CITES – Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення;

CMS – Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин;

AEWA – Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів;

EUROBATS – Угода про збереження кажанів в Європі.

Таблиця 5.3.3.3. Перелік видів тварин, що охороняються, і які з'явилися чи зникли в регіоні з 2012 по 2015 роки

Назва виду	З'явилися	Зникли	Причина
1	2	3	4
РЕПТИЛІЇ Мідянка європейська <i>Coronella austriaca</i> (Laurenti, 1768)	У 2012 році	–	Удосконалення системи досліджень дозволило зареєструвати одиничні особини, уперше з 1990 року
Полоз каспійський <i>Dolichophis caspius</i> Gmelin, 1779	У 2013 році	–	Удосконалення системи досліджень дозволило зареєструвати одиничні особини, уперше з 1990 року
АФІБІЇ Тритон звичайний <i>Lissotriton vulgaris</i> L., 1758	У 2014 році	–	Удосконалення системи досліджень дозволило зареєструвати одиничні особини, уперше з 1990 року
РИБИ Сонячна риба синьо-зяброва, сонячний окунь <i>Lepomis gibbosus</i> (Linnaeus, 1758)	У 2013 році	–	Тотальне поширення у водоймах регіону
ПТАХИ Пірнікоза чорношия <i>Podiceps nigricollis</i> C.L.Brehm, 1831	У 2013 році	–	Зміна шляхів міграцій
Свищ <i>Anas penelope</i> Linnaeus, 1758	У 2012 році	–	Зміна шляхів міграцій

Назва виду	З'явилися	Зникли	Причина
1	2	3	4
Могильник <i>Aquila heliaca Savigny,</i> 1809	У 2012 році	–	Зміна шляхів міграцій
Погонич малий <i>Porzana parva (Scopoli,</i> 1769)	У 2013 році	–	Сприятливий охоронний режим, деталізація досліджень
ССАВЦІ Олень благородний <i>Cervus elaphus (Linnaeus,</i> 1758)	У 2012 році	–	Удосконалення системи охорони призвело до збільшення чисельності до параметрів які дозволили зареєструвати вид, як сталу популяцію

Таблиця 5.3.3.4. Перелік наукових досліджень щодо стану дикої фауни і заходів, вжитих щодо охорони тваринного світу, у тому числі на виконання вимог міжнародних договорів України у галузі дикої фауни та рішень її керівних органів

Назва дослідження або заходу	Виконавець/виконавці	Основні досягнуті результати
БЕЗХРЕБЕТНІ		
Облік чисельності та видового різноманіття тваринного населення ґрунту.	Жуков О. В., Трифанова М. В., Ганжа Д., Задорожна Г. О.	Встановлені показники чисельності та видового різноманіття тваринного населення дерново-степових ґрунтів на арені р. Дніпро, діброви та луку. Проведено ординацію рослинного угруповання методами багатовимірного шкалювання, виявлено оптимальні способи попередньої трансформації даних і метрики подібності/розбіжності, ідентифіковано багатовимірні виміри у просторі едафічних і фітоіндикаційних показників і виявлено характер взаємозв'язків матриць рослинного угруповання, фітоіндикаційних шкал і едафічних властивостей. Отримані результати свідчать про те, що матриці едафічних і кліматичних шкал несуть взаємодоповнюючу інформацію про властивості едафотопу, і, імовірно, кліматопу. Найбільш ймовірно те, що кліматичні шкали на великомасштабному рівні несуть специфічну інформацію про властивості середовища. Важко стверджувати, чи є характер цієї інформації адекватним номінативним властивостям шкали на макрорівні. Але із упевненістю можна говорити про те, що кліматичні фітоіндикаційні шкали дозволяють диференціювати екологічну обстановку в біогеоценозі на великомасштабному рівні. Таким чином, на даному етапі ми схилиємося до феноменологічної інтерпретації значення кліматичних фітоіндикаційних шкал на великомасштабному рівні.
РИБИ		
Фенологічні спостереження за іхтіофауною	Бондарев Д.Л., Кочет В.М.	Проведені моніторингові дослідження дозволили встановити загальний видовий склад іхтіофауни та поновити інвентаризаційний список риб водойм

Назва дослідження або заходу	Виконавець/виконавці	Основні досягнуті результати
заповідника. Облік чисельності. Вивчення умов відтворення. Визначення структурних параметрів популяцій риб та місць локалізації рідкісних видів.		<p>природного заповідника “Дніпровсько-Орільський”. На сучасному етапі існування заповідника його іхтіофауна налічує 50 видів риб (представники 15 родин).</p> <p>Визначено, що водойми заповідника є головним осередком збереження аборигенного іхтіокомплексу Дніпровського водосховища. До категорії аборигенних видів відносяться 71 % від загального видового списку.</p> <p>Встановлено, що серед зареєстрованих видів риб - 68 % (32 види) мають охоронний статус вітчизняного або міжнародного рівня. Серед видів риб, що занесені до Червоної книги України, зареєстровані стерлядь, ялець звичайний, карась золотий, минь річковий, берш, пуголовка зірчаста та бичок пуголовка Браунера.</p> <p>Констатовано, що роль акваторій заповідника в процесі природного відтворення риб постійно збільшується. Практично всі водойми заповідника (70 % акваторії) набули статусу якісних природних нерестовищ. В подальшому дані акваторії виконують нагульну функцію для молоді риб та інших вікових груп популяцій риб верхньої ділянки Дніпровського водосховища. В зимовий період частина акваторій (20%) виконує функцію зимувальних ям.</p> <p>Виявленню нові місця мешкання та відтворення рідкісних представників іхтіофауни області в придатковій системі водосховища для подальшої охорони цих місць. Збільшити площу акваторій заповідника шляхом приєднання частини акваторії русла Дніпра і заплави в районі Миколаївського уступу.</p> <p>Для оптимізації умов існування та відтворення риб в водоймах заповідника при критичному рівні антропогенної трансформації прилеглих ділянок водосховища, необхідним є розробка та впровадження обмеженого комплексу робіт по відновленню гідрологічного режиму на окремих акваторіях заповідника.</p> <p>Розроблено детальні рекомендації стосовно вдосконалення охорони та збереження аборигенної іхтіофауни.</p>
АФІБІЇ ТА РЕПТИЛІЇ		
Фенологія і екологічні дослідження земноводних та рептилій	Кочет В.М.	<p>Проведено деталізовані дослідження чисельності, місць локалізації та поширення амфібій та рептилій . Розроблено нову схему маршрутного обліку. Виявлено три нових охоронюваних види (згідно додатку 3), які не реєструвалися впродовж 25 років. Розроблено систему спостережних та охоронних заходів для цієї групи тварин.</p>
ПТАХИ		
Фенологічні дослідження	Трифанова М.В, Пономаренко О.Л.	Встановлені показники видового складу та чисельності мігруючих видів птахів, занесених до

Назва дослідження або заходу	Виконавець/виконавці	Основні досягнуті результати
орнітофауни, міграційних процесів, гніздування, стану популяцій птахів		охоронних списків, по окремих видах проведено аналіз багаторічної динаміки чисельності з виявленням можливих причин її зміни, надані рекомендації щодо особливостей охоронного режиму на окремих ділянках ПЗДО, сформульовано пропозиції щодо біотехнічних заходів для підтримання популяцій охоронних видів птахів. Встановлені показники видового складу та чисельності зимуючих видів птахів, занесених до охоронних списків, по окремих видах проведено аналіз багаторічної динаміки чисельності з виявленням можливих причин її зміни, надані рекомендації щодо особливостей охоронного режиму на окремих ділянках ПЗДО, сформульовано пропозиції щодо біотехнічних заходів для підтримання популяцій охоронних видів птахів. Встановлені показники видового складу та чисельності гніздуючих видів птахів, занесених до охоронних списків, по окремих видах проведено аналіз багаторічної динаміки чисельності з виявленням можливих причин її зміни, надані рекомендації щодо особливостей охоронного режиму на окремих ділянках ПЗДО, сформульовано пропозиції щодо біотехнічних заходів для підтримання популяцій охоронних видів птахів.
ССАВЦІ		
Фенологічні дослідження теріофауни заповідника	Задорожна Г.О., Трифанова М.В.	Визначено основні характеристики перебування представників теріофауни заповідника (динаміка чисельності, стан популяцій, особливості процесу відновлення та ін.). Детальні результати викладені в літописі природи та наукових публікаціях.

5.3.4. Інвазивні види тварин

Інвазивні види тварин – чужорідні немісцеві види, інтродуковані навмисно або ненавмисно поза межі їх природних середовищ існування, де вони осіли, розмножуються та поширюються способами, що чинять шкоду для середовища, до якого вони потрапили.

Інформація про чужорідні види тварин наведена за даними природного заповідника “Дніпровсько-Орільський” у таблиці 5.3.4.1.

Таблиця 5.3.4.1. Інформація про чужорідні види тварин

Назва виду (українська і латинська (наукова))	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
РИБИ Тюлька чорноморсько-азовська <i>Clupeonella cultriventris</i> (Nordmann, 1840)	Саморозселення з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи, заходи з регулювання чисельності не проводяться. Стабільно багато чисельний, але незагрозливий вид.
Амур білий <i>Stenopharyngodon idella</i> (Valenciennes, 1844)	Періодично зариблюється в Дніпровське водосховище, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи, самостійно не відтворюється. Малочисельний, незагрозливий вид.

Назва виду (українська і латинська (наукова))	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
Чебачок амурський <i>Pseudorasbora parva</i> (Temminck&Schlegel, 1846)	Потрапив у водосховище разом із зарибком рослиноїдних риб, адаптувався на всій акваторії, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи, заходи з регулювання чисельності не проводяться. Багаточисельний, поширений, загрозовий вид.
Карась сріблястий <i>Carassius auratus gibelio</i> (Bloch, 1782)	Інтродукований в водосховище, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи, Чисельність помірна, незагрозовий вид.
Білий товстолоб <i>Hypophthalmichthys molitrix</i> (Valenciennes, 1844)	Періодично зариблюється в Дніпровське водосховище, самостійно не відтворюється. Малочисельний, незагрозовий вид.
Строкатий товстолоб <i>Aristichthys nobilis</i> (Richardson, 1846)	Періодично зариблюється в Дніпровське водосховище, самостійно не відтворюється. Малочисельний, незагрозовий вид.
Вугор річковий <i>Anguilla anguilla</i> (Linnaeus, 1758)	Інтродуцент, самостійно не відтворюється. Реєструються поодинокі особини.
Атерина чорноморська <i>Atherina boyeri pontica</i> (Eichwald, 1831)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи. Мало чисельний, незагрозовий вид.
Колочка триголка <i>Gasterosteus aculeatus</i> (Linnaeus, 1758)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи. Малочисельний, незагрозовий вид.
Сонячна риба синьо-зяброва, сонячний окунь <i>Lepomis gibbosus</i> (Linnaeus, 1758)	Випадковий інтродуцент, саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи, заходи з регулювання чисельності не проводяться. Загрозовий вид, прогнозується спалах чисельності.
Судак волзький <i>Stizostedion volgense</i> (Gmelin, 1789)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався. Стабільно мало чисельний, незагрозовий вид.
Бичок кругляк <i>Neogobius melanostomus</i> (Pallas, 1814)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи
Бичок гонець <i>Neogobius gymnotrachelus</i> (Kessler, 1857)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи. Чисельність стабільно помірна, незагрозовий вид.
Бичок кнут <i>Mesogobius batrachocephalus</i> (Pallas, 1814)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи. Чисельність помірна, незагрозовий вид.
Бичок пуголовочок Браунера <i>Benthophiloides brauneri</i> (Beling et Pjin, 1927)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, Малочисельний незагрозовий вид.
ПТАХИ Баклан великий <i>Phalacrocorax carbo</i> (Linnaeus, 1758)	Щорічні дослідження на сезонних маршрутах. Чисельність постійно збільшується, загрозовий вид.*
ССАВЦІ Єнотоподібний собака (єнотоподібний пес, собака єнотовий) <i>Nyctereutes procyonoides</i> (Gray 1834)	Щорічні дослідження: зимовий маршрутний облік на “білій стежці”, облік чисельності на “чорній стежці” за слідами діяльності. Нечисельний вид, чисельність незагрозова, стабільна.
Олень благородний <i>Cervus elaphus</i> (Linnaeus, 1758)	Щорічні дослідження: зимовий маршрутний облік на “білій стежці”, облік чисельності на “чорній стежці” за слідами діяльності. Локальні популяції, чисельність помірна, стабільна.

Назва виду (українська і латинська (наукова))	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
Ондатра <i>Ondatra zibethica</i> (Linnaeus, 1668)	Облік чисельності за слідами діяльності
Вивірка звичайна <i>Sciurus vulgaris</i> (Linnaeus, 1758)	Щорічні дослідження: зимовий маршрутний облік на “білій стежці”, облік чисельності на “чорній стежці” за слідами діяльності. Чисельність помірна, не загрозлива, стабільна.

* для орнітофауни не використовується термін “чужорідні види”, тому що птахи є високо рухливими високо адаптивними тваринами, які можуть інтенсивно збільшувати ареал. За останні 60 років з’явився ряд видів, які вже адаптувалися до місцевих екосистем і є їх типовими функціональними елементами. До таких видів можна віднести як баклана великого, який є активним регулятором чисельності іхтіофауни в заповіднику і з’явився в області у 1980-х роках так і кулика-довгонога, який гніздиться на території області з 1964 року і занесений до Червоної книги України.

5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу.

Як відомо, головною особливістю фауни є її динамічність, що визначається можливостями та історично сформованими особливостями її видів до зміни свого місця у просторі і надзвичайно динамічній структурі угруповань у часі. На відміну від інших груп живих організмів, тварини активно переміщуються у просторі, змінюючи своє положення відповідно до змін факторів середовища та змін ресурсів. Тому всі заходи і програми щодо охорони фауни повинні враховувати цю її особливість, яка виявляється як в сезонних циклах, так і в багаторічних (при тому доволі стрімких) змінах ареалів, у міграціях, інвазіях, хвилях чисельності тощо. Сезонні та багаторічні зміни локальних угруповань вимагають розробки динамічної системи охорони біорізноманіття загалом і раритетних видів зокрема.

До критеріїв забезпечення фауни охороною необхідно відносити:

- 1) наявність в області стійких популяцій, місцезнаходження яких забезпечені загальною охороною;
- 2) внесення видів у “червоні” списки і розроблення відповідних планів дій;
- 3) формування механізмів підтримання стійкості популяцій в умовах тотальної фрагментації видових ареалів і порушення структури популяцій (вікової, статеві, просторової), життєвих і сезонних циклів тощо;
- 4) розвиток системи реабілітації популяцій на основі розплідників та системи рятування приречених популяцій з подальшим переселенням репродуктивного ядра в інші місця;
- 5) зміну ставлення пересічних людей до тих чи інших видів і зміну суспільних цінностей, включаючи ставлення до тварин як до трофею чи як до біологічного ресурсу загалом.

Ці п’ять базових факторів можуть бути ефективними при врахуванні кількох спільних для них знаменників, частина яких визначається біологічними особливостями видів, а частина особливостями нашого ставлення до видів:

динамічна просторово-часова структура популяцій і міграційна активність;

різний фактичний статус на заповідних і господарських об’єктах;

неоднакове ставлення до одних і тих самих видів в різних соціальних шарах людської популяції;

можливість переходу тварин зі статусу “раритетного” у статус “шкідника” і навпаки, залежно від його чисельності і статусу території оселення;

необхідність різного відношення до видів-аборигенів і до адвентивних видів, з урахуванням необхідності проектування квазіприродних угруповань.

Невиконання хоча б одного з п’яти базових положень першого блоку та неврахування будь-якого з положень другого блоку веде до руйнації всієї системи охорони видів дикої фауни.

Питання збереження біорізноманіття включені до Програми формування та розвитку національної екомережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки. Аналіз багаторічних даних свідчить про те, що заповідний режим та заходи з охорони безумовно позитивно впливають на стан мешкання та перебування усіх рідкісних видів тварин на території Дніпропетровської області.

За інформації природного заповідника “Дніпровсько-Орільський” збільшення чисельності деяких охоронюваних видів і числа видів у першу чергу пов’язано з удосконаленням системи охоронних заходів. З іншого боку, удосконалення системи досліджень дало можливість виявити місця перебування одиничних особин рідкісних видів, що раніше не реєструвалися. Не зникло жодного виду, що охороняється і також не реєструється загрозової (довготривалої) тенденції зменшення його чисельності, зареєстрованого з моменту створення заповідника по теперішній час.

Загалом, розвиток заповідної справи є потужним механізмом комплексного вирішення важливих екологічних проблем регіону. Збереження рідкісних видів тваринного світу – невід’ємна складова зазначеного механізму.

З метою збереження рідкісних видів тварин, що перебувають під загрозою зникнення на території Дніпропетровської області затверджений перелік Червоних списків тварин та рослин Дніпропетровської області (рішення Дніпропетровської обласної ради від 27.12.2011 № 219-10/VI). До Червоного списку тварин Дніпропетровської області занесено 423 видів тварин.

Також одним із важливих шляхів розв’язань проблем регіону – боротьба з браконьєрством.

Інформація про кількість виявлених фактів браконьєрства наведена у таблиці 5.3.5.1.

Таблиця 5.3.5.1. Кількість виявлених фактів браконьєрства

<i>Виявлено фактів браконьєрства, од.</i>	2013 рік	2014 рік	2015 рік
За даними ДОУЛМГ	259	140	111
За даними Дніпропетровськрибоохорона	1011	799	893
За даними ДЕІ у Дніпропетровській області	242	155	80

З метою охорони та відтворення водних біоресурсів у природних рибогосподарських водних об'єктах Дніпропетровської області Управлінням охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Дніпропетровській області організуються заходи щодо проведення нерестової кампанії під час весняно-літньої заборони лову риби, раків на Дніпровському, Дніпродзержинському, Каховському водосховищах та інших водоймах області (встановлення термінів заборони промислового, любительського рибальства та затвердження переліку нерестових ділянок).

Основним завданням проведення заходів є недопущення погіршення умов існування водних біоресурсів, припинення промислу рибодобувними організаціями, забезпечення контролю за роботою спеціальних товарних рибних господарств, а також за виконанням встановленого порядку любительського лову риби громадянами та членами громадських організацій в місцях де дозволено любительське рибальство в період весняно-літньої заборони.

Під час нересту риби заборонено днопоглиблювальні, вибухові, гідротехнічні роботи, видобуток гравію та пісчано-ракушкової суміші, а також пересування плавзасобів з двигунами у заборонених зонах і на нерестових ділянках, будь-яке перебування громадян (за винятком уповноважених органів, які здійснюють охорону водних біоресурсів) та лов риби у водоймах під час її масового ходу на нерестовища, в період відкладання ікри і виходу з неї мальків, з урахуванням погодних умов, а також лов раків у період вирощування ікри, першої та другої линьки.

Також в 2015 році на території Дніпропетровської області за участю громадських екологічних організацій та природоохоронних установ була організована кампанія з нагоди відзначення Всесвітнього дня мігруючих птахів під гаслом "Міграційні шляхи: перелітні птахи та туризм". Всесвітній день мігруючих птахів організується Секретаріатами Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (CMS) та угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA). Метою проведення заходів є розширення знань про мігруючих птахів, збереження їх чисельності та середовища безпосереднього їх перебування по всьому світі.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

Дніпропетровська область знаходиться в степовій зоні України і займає площу 3192 тис. га, в тому числі землі лісового фонду становлять 115,12 тис. га, із них вкриті лісовою рослинністю 77,2 тис. га, а лісистість області – 5,6 %. Наявність потужних запасів мінеральної сировини і сприятливі ґрунтово-кліматичні умови зумовлюють високу концентрацію промислових об'єктів і розвиток аграрного сектору. У результаті більша частина земель антропогенно трансформована. В таких умовах дуже складним є питання виявлення і заповідання природних територій і об'єктів.

У Дніпропетровській області проводиться значна робота щодо розвитку і розширення заповідних територій. Заповідна справа розглядається як головний засіб для комплексного вирішення важливих екологічних проблем, таких як збереження біорізноманіття, відновлення і підтримка екологічного балансу в біосфері в умовах техногенного забруднення тощо.

Станом на 01.01.2016 мережа територій та об'єктів природно-заповідного фонду області складає 177 об'єктів, загальною площею 93577,8 га, що становить 2,93 % від площі області. Із них 30 об'єктів загальнодержавного значення на площі 30347,7 га та 147 місцевого значення на площі 63230,1 га. (див. табл. 5.4.1.).

Таблиця 5.4.1. Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками (загальнодержавного та місцевого значення)

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2012 року		На 01.01.2013 року		На 01.01.2014 року		На 01.01.2015 року		На 01.01.2016 року	
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Природні заповідники	1	3766,2	1	3766,2	1	3766,2	1	3766,2	1	3766,2
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	2	9355,4	3	12156,7	3	12156,7	4	14000,1	4	14000,1
Заказники загальнодержавного значення	23	26280,5	23	26280,5	23	26280,5	23	26280,5	23	26280,5
Заказники місцевого значення	56	27879,7	62	31387,04	78	46462,4	80	47026,39	81	47959,4
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	3	148	3	148	3	148	3	148	3	148
Пам'ятки природи місцевого значення	49	276,9	49	276,9	49	276,9	50	356,9	50	356,9
Заповідні урочища	3	466,4	3	466,4	3	466,4	3	466,4	3	466,4
Ботанічні сади загальнодержавного значення	2	108	2	108	2	108	2	108	2	108
Ботанічні сади місцевого значення	1	27	1	27	1	27	1	27	1	27
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	1	2,8	1	2,8	1	2,8	1	2,8	1	2,8
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	45	1	45	1	45	1	45	1	45
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	7	417,5	7	417,5	7	417,5	7	417,5	7	417,5
РАЗОМ	149	68773,4	156	75081,5	172	90156,8	176	92644,8	177	93577,8
Фактична площа ПЗФ *	68773,4		75081,5		90156,8		92644,8		93577,8	
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	2,15		2,35		2,8		2,9		2,93	

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

Розвиток природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2016 наведений в таблиці 5.4.1.1., рисунку 5.4.1.1.

Таблиця 5.4.1.1. Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2016

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування	
Природні заповідники	1	3766,2	3766,2	-	-	-	1	3766,2	3766,2	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	4	14000,1	-	4	14000,1	-	-
Заказники, усього	23	26280,5	X	81	47959,4	X	104	74239,9	X	-
у тому числі:										-
ландшафтні	14	22244,5	X	48	38891,29	X	62	61135,79	X	-
лісові	5	2956	X	3	1021	X	8	3977	X	-
ботанічні	2	332	X	19	4710	X	21	5042	X	-
загальнозоологічні	-	-	X	1	287	X	1	287	X	-
орнітологічні	2	748	X	3	144	X	5	892	X	-
ентомологічні	-	-	X	4	462,1	X	4	462,1	X	-
іхтіологічні	-	-	X	2	2422	X	2	2422	X	-
гідрологічні	-	-	X	1	22	X	1	22	X	-
загальногеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	3	148	X	50	356,9	X	53	504,9	X	-

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування	
у тому числі:										-
комплексні	1	30	X	1	3,7	X	2	33,7	X	-
ботанічні	1	56	X	35	312,24	X	36	368,24	X	-
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	2	1,5	X	2	1,5	X	-
геологічні	1	62	X	12	44,5	X	13	106,5	X	-
Заповідні урочища	-	-	X	3	466,4	X	3	466,4	X	-
Ботанічні сади	2	108	-	1	27	-	3	135	108	-
Дендрологічні парки	-	-	-	1	2,8	-	1	2,8		-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	45	-	7	417,5	-	8	462,5	-	-
Зоологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	30	30347,7	-	147	63230,13	-	177	93577,83	-	-

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКА
ОБЛАСТЬ**

**"Програма формування
та розвитку національної екологічної
мережі Дніпропетровської області
на 2006-2015 роки"**

**Природні території,
включені до
національної екологічної мережі**

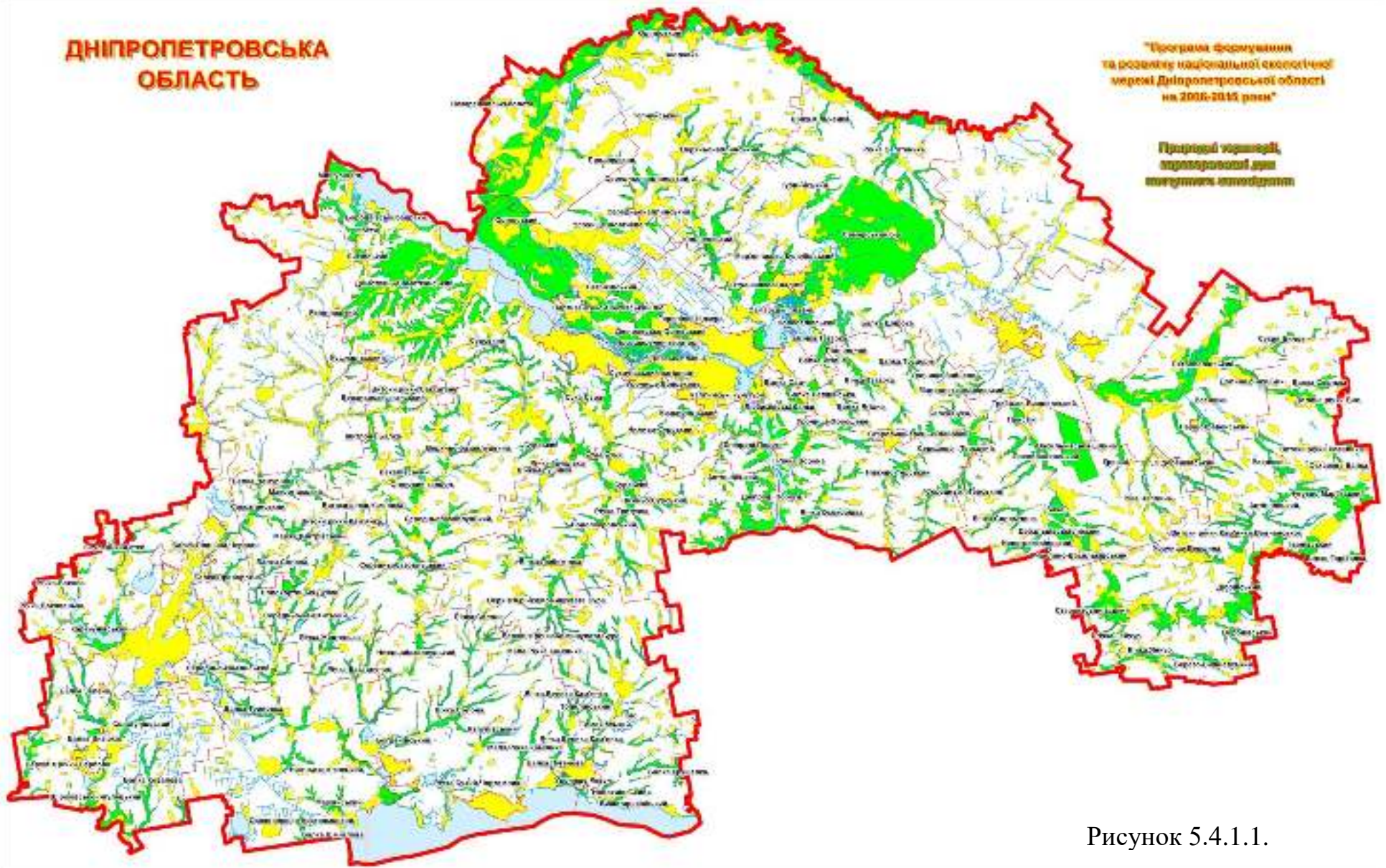

Рисунок 5.4.1.1.

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

У межах Дніпропетровської області водно-болотні угіддя міжнародного значення відсутні.

Однак до списку цінних водно-болотних угідь України, які відповідають критеріям Рамсарської конвенції, затвердженої ПКМУ від 23.11.1995 № 935, увійшла Дніпровсько-Орільська заплава (територія “Дніпровсько-Орільського” природного заповідника).

5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Туристично-рекреаційні ресурси Дніпропетровської області – це об’єкти, що використовуються чи можуть бути використані для відпочинку, туризму, лікування, оздоровлення населення. Вони можуть бути поділені на природні та соціально-економічні (культурні об’єкти, пам’ятки архітектури, історії, археологічні стоянки, місця, пов’язані з перебуванням видатних діячів тощо).

На території Дніпропетровської області знаходиться 30 територій та об’єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

М’який клімат, мінеральні джерела, лікувальні грязі Дніпропетровщини – все це створює умови для лікування та відпочинку. Тут працює 40 санаторіїв, профілакторіїв та пансіонатів з лікуванням, 87 баз відпочинку,

913 дитячих таборів відпочинку (з них 25 позаміських). Природно-рекреаційний потенціал: Солоний лиман – рівнинний грязьовий і бальнеологічний курорт степової зони, розташований за 20 км від Дніпропетровська. Лікувальні природні ресурси – грязь і рапа лиману, а також питна вода, що після промислового розливу використовується як столова та лікувальна під назвою “Знаменська”. Села Орлівщина та Новотроїцьке Новомосковського району внесено до Переліку населених місць, віднесених до курортних (постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.1997 № 1391 “Про внесення змін до Переліку населених пунктів, віднесених до курортних”).

У літній період функціонує більше 10 міських пляжів, які є безпечними для купання: проведено очистку піску, дна водоймищ, дезінфекція пляжного обладнання, підсипано пісок або галька тощо.

5.6. Туризм

Улаштування інформаційно-туристичних центрів на територіях та об’єктах природно-заповідного фонду загальнодержавного значення відсутнє, але на сьогодні у місті Дніпропетровську працює 2 приватних туристичних інформаційних центри.

Все активніше розвивається сільський “зелений” туризм. На сьогодні в Дніпропетровській області існує 14 сільських садиб, які надають такі послуги, як прогулянки на конях, човнах і велосипедах; майстер-класи з гончарства, петриківського розпису, виготовлення витинанки і

соломоплетіння; знайомство з українським побутом та національною кухнею. Такий відпочинок можна отримати в Петриківському, Межівському, Нікопольському, Царичанському районах.

Відпочити від напруженої роботи мешканці області можуть у парках культури та відпочинку (14 комунальних об'єктів).

Історична пам'ять зберігається в численних об'єктах культурної спадщини, розташованих на території області. На Дніпропетровщині під охороною держави перебувають понад 10 тис. пам'яток, з них: археології – 7870, у тому числі 13 національного значення; історії – 3457, у тому числі 10 національного значення; монументального мистецтва – 125, архітектури та містобудування – 339.

Розвитку духовності та культурного рівня населення сприяють 14 театрів, 2 державних цирку, 5 концертних організацій, 16 кінотеатрів.

У нашій області сформувався неповторний промисел – петриківський художньо-декоративний розпис. Вироби петриківських майстрів добре відомі у багатьох країнах світу й гідно представляють мистецтво України. Підтвердження цього є включення 05.12.2013 петриківського розпису до Репрезентативного списку нематеріальної спадщини людства ЮНЕСКО.

Повною мірою насолодитись гарними краєвидами та відчутти справжній національний колорит можна в сільських “зелених” садибах області, яких, на сьогоднішній день, налічується 14 одиниць. Відпочинок в агрооселях є різновидом оздоровчого туризму.

До найвідоміших туристичних об'єктів культурно-архітектурного напрямку є пам'ятки у с. Старі Кодаци, місця боїв козацьких військ із польською шляхтою під м. Жовті Води та с. Княжі Байраки, історико-культурні пам'ятки в м. Дніпропетровську, садиба — музей Д.І. Яворницького, місця, пов'язані з форсуванням Дніпра в роки Другої світової війни, скіфські кургани IV ст. до н. е., місця розташування козацьких січей, музей ужиткового мистецтва петриківського художнього орнаменту в смт. Петриківці.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земель

Територія області займає 3192,3 тис. га, з них: сільськогосподарські землі – 2513,0 тис. га, ліси і інші лісовкриті площі – 192,8 тис. га, забудовані землі – 193,2 тис. га, відкриті заболочені землі – 26,1 тис. га, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом – 41,6 тис. га. Усього земель (суші) – 3036,6 тис. га, води – 155,7 тис. га.

Основний фонд ґрунтового покриття Дніпропетровської області складають чорноземи звичайні різної глибини гумусового шару та механічного складу від легкосуглинкових до легкоглинистих.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

В області найбільшу питому вагу займають сільськогосподарські угіддя, що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель.

Структура та динаміка основних видів земельних угідь у 2015 році наведена у таблиці 6.1.1.1.

Таблиця 6.1.1.1. Динаміка структури земельного фонду області

Основні види угідь	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014		2015	
	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Загальна територія	3192,3	100	3192,3	100	3192,3	100	3192,3	100	3192,3	100	3192,3	100
у тому числі:												
1. Сільськогосподарські землі	2514,4	78,7	2514,4	78,7	2583,2	80,9	2581,8	80,9	2513,2	78,7	2513,0	78,7
2. Ліси і інші лісовкриті площі	192,4	6,0	192,4	6,0	192,7	6,03	192,8	6,0	192,8	6,0	192,8	6,0
3. Забудовані землі	190,3	6,0	190,3	6,0	192,7	6,03	194,2	6,1	194,2	6,1	193,2	6,1
4. Відкриті заболочені землі	26,6	0,8	26,6	0,8	26,1	0,8	26,1	0,8	26,1	0,8	26,1	0,8
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	38,5	1,2	38,5	1,2	42,1	1,3	41,8	1,3	41,8	1,3	41,6	1,3

Продовження таблиці 6.1.1.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
6. Інші землі	230,1	2,4	230,1	2,4	-	-	-	-	68,6	2,1	69,9	2,2
Усього земель (суша)	3035,6	95,1	3035,6	95,1	3036,8	95,1	3036,7	95,1	3036,7	95,1	3036,6	95,1
Території, що покриті поверхневим и водами	155,6	4,9	155,6	4,9	155,5	4,9	155,6	4,9	155,6	4,9	155,7	4,9

6.1.2 Стан ґрунтів

Проблема збереження ґрунтового покриву сільськогосподарських угідь та родючості ґрунтів набула загрозливих масштабів. Особливо великої шкоди родючості чорноземів в області завдає водна ерозія, причинами якої є велика розораність сільськогосподарських угідь, насиченість сівозмін просапними культурами, невиконання протиерозійних заходів на схилах.

В зв'язку з цим проводиться моніторинг земель з метою оцінки ефективності родючості ґрунту, прогнозування та оброблення інформації про сучасний стан сільськогосподарських угідь, розроблення обґрунтованих рекомендацій щодо запобігання негативним змінам стану земель.

До основних джерел забруднення сільськогосподарських угідь відносять забруднення ґрунтів важкими металами, пестицидами, нітратами, радіоактивними елементами. Головною причиною забруднення ґрунтів є наднормативне внесення отрутохімікатів, мінеральних добрив.

Систематично проводиться лабораторний моніторинг за забрудненням ґрунтів. Проведення спостережень за забрудненням ґрунтів включає вибіркове визначення токсикантів промислового походження, а також спостереження за забрудненням ґрунтів сільськогосподарських угідь залишковими кількостями пестицидів та нітратів, важкими металами, радіонуклідами.

Кожного року лабораторія обстежує ґрунти населених пунктів на токсиканти промислового походження та землі адміністративних районів на залишкові кількості пестицидів. Оцінка стану забруднення ґрунтів проводиться шляхом порівняння концентрації вмісту забруднюючих речовин з встановленими гранично допустимими концентраціями.

6.1.3. Деградація земель

До деградованих земель відносяться земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин та земельні ділянки з еродованими, перезволоженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними речовинами ґрунтами. До малопродуктивних земель відносяться сільськогосподарські угіддя, ґрунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання за призначенням є економічно не ефективним.

В області налічується 1083,9 тис. га деградованих

сільськогосподарських угідь, підданих вітровій або водній ерозії. За даними Держземагентства в області налічується 14,04 тис. га сільськогосподарських земель, що перебувають у державній власності, які в першу чергу потребують консервації, з них: 3,42 тис. га – деградовані, 10,62 тис. га – малопродуктивні.

Найбільші площі земель, що потребують консервації, знаходяться: у П'ятихатському районі – 4,1 тис. га, 1,2 тис. га в Томаківському районі, 1,1 тис. га в Петропавлівському районі, 0,9 тис. га в Павлоградському районі, а також Верхньодніпровському та Криничанському районах.

Підлягають поліпшенню 20,1 тис. га малопродуктивних земель, зокрема 4,9 тис. га у Петропавлівському районі, 2,0 тис. га у Новомосковському районі, 1,6 тис. га у Нікопольському районі, 0,9 тис. га у Павлоградському районі.

Процес формування гумусового шару та процес його деградації носять довгостроковий характер, тому виділити зміни, які відбулися за останні два – три роки, не уявляється можливим.

Таблиця 6.1.3.1. Консервація деградованих і малопродуктивних земель за 2015 рік

Види земель	усього на початок року		проведено консервацію		потребують консервації	
	тис.га	% до загальної площі території	тис.га	% до загальної площі території	тис.га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Деградовані та малопродуктивні землі (всього)	1083,90	33,95	-	-	14,04	0,44

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Одним з основних чинників антропогенного впливу на земельні ресурси є гірничо-видобувна промисловість.

Розробка корисних копалин відкритим способом потребує проведення розкривних робіт, що призводить до порушення земель. На території Дніпропетровської області станом на 01.01.2016 порушено 0,062 тис. га земель, відпрацьовано – 0,0019 тис. га, рекультивовано – 0 тис. га (Дані надані Головним управлінням Держгеокадастру у Дніпропетровській області станом на 01.01.2016).

Таблиця 6.2.1. Порушення та рекультивация земель

Землі	2010 р.	2011*	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Порушені, тис. га	0,0490	-	0,0143	-	0,1627	0,062
% до загальної площі території	0,0015	-	0,0004	-	0,0051	0,0019
Відпрацьовані, тис. га	0,0200	-	0,0460	-	0,1027	0,0017
% до загальної площі території	0,0006	-	0,0014	-	0,0033	0,00005
Рекультивовані, тис. га	0,0155	-	0,2906	0,2176	0,0020	0
% до загальної площі території	0,0005	-	0,0091	0,0090	0,0001	0

* - у 2011 році вказані види робіт не здійснювались

6.3. Охорона земель.

Рішенням Дніпропетровської обласної ради від 25.03.2011 № 73-5/VI затверджена “Програма розвитку земельних відносин і охорони земель у Дніпропетровській області на 2011 – 2018 роки”.

Мета Програми полягає у проведенні державної політики, спрямованої на збалансоване забезпечення потреб населення і галузей економіки в земельних ресурсах, раціональне використання та охорону земель, захист їх від виснаження, деградації, забруднення, підвищення врожайів екологічно чистої продукції та забезпечення продовольчої безпеки держави, збереження ландшафтного і біологічного різноманіття, створення екологічно безпечних умов для проживання населення і провадження господарської діяльності, стабілізація та нарощування обсягів виробництва в рослинництві, підвищення родючості ґрунтів (регулювання водного режиму, гіпсування ґрунтів), забезпечення життєздатності сільського господарства, його конкуренто-спроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

На даний час затверджено програми в усіх районах та містах області та у всіх сільських та селищних радах. Основними завданнями та заходами Програми є:

- 1) організація робіт з підвищення родючості ґрунтів шляхом меліоративних заходів;
- 2) встановлення меж населених пунктів;
- 3) проведення інвентаризації земель;
- 4) розмежування земель державної та комунальної власності;
- 5) нормативно грошова оцінка.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

Мінерально-сировинна база Дніпропетровської області на 29,5% складається в паливно-енергетичних корисних маслах (нафта, газ, кам'яне та буре вугілля), на 38% – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта – це руди матеріалів, а також прісні та мінеральні підземні води.

Концентрація промислових потужностей Дніпропетровської області перевищує середньо державний рівень у 2 рази.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

На території Дніпропетровської області налічується 395 родовищ (в тому числі 97 об'єктів обліку комплексних родовищ) різноманітних корисних копалин, з яких 164 родовища (в тому числі 67 об'єктів обліку) розробляється.

Мінерально-сировинна база області на 31,1 % складається з корисних копалин паливно-енергетичного комплексу (нафта, газ, конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 30,05 % – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, 11,66 % – питні, технічні та мінеральні підземні води, 11,4% – це руди металів, решта – 15,79% – нерудні корисні копалини для металургії, гірничохімічні, гірничорудні корисні копалини.

В межах області відомо 15 родовищ вуглеводнів, більша частина яких комплексні, з них: три – газових, три – газоконденсатних, 9 – нафтогазо-конденсатних. У промисловій розробці знаходиться 12 родовищ, 1 – підготовлено до промислового освоєння, 1 розвідується, 1 родовище не залучено до надрокористування.

Балансові (видобувні) запаси вільного газу підраховані на 15 родовищах у кількості 15,691 млрд м³ (1,68 % від запасів в Україні).

Балансові (видобувні) запаси нафти обліковуються на 9 родовищах кількістю 1,072 млн т (0,85 % від запасів в Україні).

На 7 родовищах підраховані балансові (видобувні) запаси розчиненого у нафті газу кількістю 0,255 млрд м³ (0,8 % від запасів в Україні).

Балансові (видобувні) запаси газового конденсату підраховані на 12 родовищах в кількості 0,778 млн т.

Перспективи відкриття нових родовищ вуглеводнів в області в першу чергу пов'язані з 10 нафтогазоперспективними структурами, які підготовлені до глибокого буріння, і перспективні ресурси (кат.С₃) яких оцінюються в 0,659 млрд м³ вільного газу та 0,8211 млн т нафти.

Перспективними для видобутку нафти і газу після проведення повного обсягу геологорозвідувальних робіт є 4 об'єкти – Західно-Дмитрівська, Лугова, Північно-Загорівська, Північно-Рожнівська площі.

Держбалансом враховується 21 родовище бурого вугілля, балансові запаси яких підраховані за промисловими категоріями А+В+С₁ у кількості

1320,6 млн т. З них 18 родовищ бурого вугілля розташовані у межах Дніпровського басейну, балансові запаси яких складають за промисловими категоріями $A+B+C_1$ – 1033,9 млн т.

Верхньодніпровська (Верхньодніпровське родовище) та Петрівська (Синельниківське родовище) – підготовлені під будівництво вуглерозрізів проектною потужністю 4,0 та 1,5 млн т вугілля на рік, відповідно. Загальні запаси бурого вугілля цих ділянок складають 219,7 млн т.

На 3-х ділянках у комплексі з бурим вугіллям підраховані запаси бітуму в кількості 4018 тис. т промислових категорій $B+C_1$ та 555 тис. т категорії C_2 .

У межах Петриківського вугленосного району, який є складовою частиною Донецького басейну, розташовані три ділянки бурого вугілля карбонового віку з запасами 286,7 млн т. Родовища на даний час не розробляються.

У межах Донецького басейну зосереджено 56 об'єктів кам'яного вугілля, балансові запаси якого складають 10800,7 млн т промислових категорій $A+B+C_1$, при цьому частка коксівного вугілля складає 1485,3 млн т. Із 10 шахт виробничою потужністю 12,19 млн т вугілля на рік, 6 шахт потужністю 6,93 млн т повністю або частково відпрацьовують коксове вугілля.

Запаси кам'яного вугілля всіх діючих шахт області складають 953,8 млн т за категорією $A+B+C_1$. Глибина експлуатації вугільних пластів коливається від 200 до 585 м і в середньому складає 340,3 м.

На території Дніпропетровської області підготовлено 6 ділянок під будівництво нових шахт загальною потужністю 10,5 млн т вугілля на рік. Загальні запаси вугілля цих ділянок оцінюються в 1033,2 млн т.

Виявлено 26 ділянок, перспективних для проведення геологорозвідувальних робіт. Орієнтовні запаси вугілля цих ділянок складають 8415,8 млн т, або 77,9 % від загальних запасів кам'яного вугілля по області. У Дніпропетровській області обліковане 1 техногенне родовище вугільної сировини “Шламонакопичувач Дніпровського меткомбінату”.

В якості супутньої корисної копалини на 25 родовищах в комплексі з кам'яним вугіллям підраховані запаси германію, кількість якого складає 20750,5 т за категоріями C_1+C_2 . По 10 діючих шахтах запаси германію оцінюються в 7375,5 т за категоріями C_1+C_2 . Германій з вугілля не вилучається і він повністю втрачається внаслідок видобутку вугілля – 86,9 т та втрат – 30,8 т.

На 5 родовищах кам'яного вугілля підраховані запаси газу – метану в кількості 8993,24 млн m^3 за категоріями C_1+C_2 .

У надрах Дніпропетровської області зосереджені значні запаси і ресурси залізних, марганцевих і титанових руд.

Основна частина залізних руд України (50%) зосереджена в Криворізькому залізрудному басейні, де розвідано 31 родовищ, з яких 20 на даний час експлуатуються. Залізні руди Криворізького басейну представлені багатими магнетит-гематитовими рудами та магнетитовими і окисленими залізистими кварцитами. У південній і північній частинах басейну серед

багатих руд виділяються бурі залізняка, які за відсутністю попиту не розробляються.

Держбалансом враховано три родовища марганцевих руд. На сьогоднішній день видобуток марганцевої руди на Нікопольському родовищі здійснюється 4 шахтними та 9 кар'єрними полями: у східній частині родовища – ПАТ “МГЗК”, а в західній – ПАТ “ОГЗК”. Також проводився видобуток шламів техногенного родовища “Шламосховище ім. Максимова”, спеціальний дозвіл на розробку якого надано ТОВ “Ландшафт”. Загальний видобуток марганцевої руди склав 3,5 млн т, що складає 100 % від загального видобутку по Україні. На території області розташоване Федорівське родовище марганцевих руд (шахта № 3).

Дніпропетровська область володіє двома великими за розмірами і кількістю розвіданих запасів титано-цирконієвими родовищами – Малишевським (унікальним) і Вовчанським, які розробляються. Переробка (збагачування) рудних пісків Малишевського родовища здійснювалась філією “Вільногірський ГМК” ДП “Об'єднана гірничо-хімічна компанія”, який виробляє ільменітовий, рутиловий, цирконовий, дистен-силіманітовий та ставролітєвий концентрати. Промислові відходи використовуються для виробництва скляних та формувальних пісків.

Вовчанське родовище розробляється ТОВ “Демуринський ГЗК”, техногенні родовища балка Крута (Західна ділянка) та балка Крута (Східна ділянка) – ТОВ з П “Кольорові метали”. На території області розташоване розсипне Воскресенівське родовище титано-цирконієвих руд, яке розвідується. На території області виявлені та в різній мірі оцінені родовища бокситів, силікатних руд нікелю і кобальту, руд свинцю та цинку.

Незважаючи на те, що на території області виявлено й оцінено декілька родовищ і рудопроявів бокситів, таких як Високопільське, Південно-Нікопольське, Девладівське тощо, Держбалансом на сьогоднішній день враховано лише одне, середнє за розміром, Високопільське родовище, розташоване у Широківському районі. Потужність бокситоносного горизонту коливається від 3-4 до 8 м, потужність перекриваючих порід, у середньому, складає 60-80 м. Слід відзначити підвищений вміст скандію і галію у бокситах.

Держбалансом враховується чотири комплексних родовища силікатних руд нікелю і кобальту: Девладово, Червоний Яр (Софіївський район), Тернівське (Криворізький район), Нове (Нікопольський район), які не розробляються. Родовища досить однотипові, невеликі за розмірами, бідні за вмістом нікелю і кобальту в руді. В цілому, мінерально-сировинна база цих руд незначна. Промисловість області задовольняє свої потреби у феронікелі та інших нікелевих сплавах, переважно за рахунок імпорту.

Держбалансом враховане Жовторіченське родовище уран-ванадій-скандієвих руд, яке на даний час не розробляється.

Із різним ступенем детальності проводяться геологорозвідувальні роботи на золоторудних об'єктах області. Саме з ними пов'язані подальші становлення та розвиток золотодобувної промисловості держави. Особливий

інтерес з цієї точки зору викликають зеленокам'яні структури Середньодніпровського блоку Українського щита. Найдосконаліше вивчені родовища Балка Широка, Сергіївське, Балка Золота.

За результатами геологозйомочних робіт виявлена ціла низка рудопроявів молібдену, окремі з яких – Аннівське (П'ятихатський район), Олександрівське (Широківський район), Сергіївське (Солонянський район), оцінені як перспективні об'єкти для постановки на них пошукових робіт. Першочерговим у зазначеному переліку є Сергіївський рудопрояв.

Держбалансом враховані запаси 4 родовищ та 4 об'єктів обліку формувальних пісків, запаси яких складають 142,4 млн т.

Глини для вогнетривів представлені 4 родовищами (в тому числі 1 об'єктом обліку), які на даний час не розробляються.

В області розвідані 2 родовища кварцитів для вогнетривів (Васильківське (ділянка Балка Лабзунова) і Біла Скеля), запаси яких складають 25768,7 тис. т за промисловими категоріями А+В+С₁ та 6893 тис. т за категорією С₂.

Держбалансом враховане 1 родовище магнезиту із загальними запасами за кат. А+В+С₁ - 105134 тис. т, яке не розробляється.

Флюсові вапняки та доломітова сировина постачаються на заводи області з кар'єрів Донецької області, а талько-магнезити імпортуються в Україну з інших країн світу.

В області існують перспективи створення власної сировинної бази для гірничорудної промисловості за рахунок таких корисних копалин, як азбест і вермікуліт, а також наращування приросту запасів первинних каолінів.

Із гірничорудної сировини виділена ціла низка перспективних проявів хризотил-азбесту, серед яких найбільшій уваги заслуговує Варварівський прояв, розташований на території Верхньодніпровського району. Прогнозні ресурси одного з покладів цього прояву складають 1,5 млн т.

Поклади вермікуліту вивчені недостатньо. Для подальшої оцінки його прогнозних ресурсів виділено чотири ділянки – Усть-Кам'янська, Солонівська, Славгородська та Родинська.

Держбалансом враховані два родовища первинних каолінів Просянівське та Павлівське із запасами 118848,0 тис. т за промисловими категоріями А+В+С₁.

У надрах Дніпропетровської області зосереджений цілий комплекс різноманітних корисних копалин, які застосовуються в промисловості будівельних матеріалів. Це вапняки і глини для виготовлення цементу, вапняки для випалювання на вапно, пісок будівельний, камінь облицювальний, будівельний і пиляльний, глинисті породи для виробництва керамзиту та цегли.

Вапняки для випалювання на вапно представлені 3 родовищами, але через низьку якість сировини розробка їх не здійснюється. Свої потреби у вапняках підприємства області задовольняють за рахунок завезення їх з Вінницької, Донецької, Хмельницької областей та АР Крим, крейди – з Волинської та Донецької областей.

Розвідані родовища скляної сировини в області відсутні. Піски одержують на Верхньодніпровському ГЗК при вилученні рудних мінералів із корисної товщі Малишевського родовища. Іншим постачальником скляних пісків є Просянівський каоліновий комбінат, який щорічно постачає підприємствам цього профілю до 0,02 млн т піску.

Окрім зазначених вище, на території області розвідано 44 родовища (в тому числі 5 об'єктів обліку) каменю будівельного, з яких 25 родовищ (в тому числі 5 об'єктів обліку) експлуатуються; чотири родовища каменю облицювального (два експлуатуються); один об'єкт обліку (комплексне з рудами марганцю) – каменю пиляльного – експлуатується; 18 родовищ будівельних пісків із загальними запасами 296206,6 тис. м³; два родовища експлуатуються; один об'єкт обліку керамзитової сировини не розробляється.

Цегельно-черепична сировина представлена 44 родовищами (в тому числі 2 об'єктами обліку) з загальними запасами 149760,4 тис. м³ за промисловими категоріями А+В+С₁.

В якості цементної сировини на території області використовуються вапняки, червоно-бурі глини та суглинки. Як мінеральні добавки до цементу можуть бути використані опоки та опоковидні глини. Державним балансом запасів враховане два родовища цементної сировини (Жовтокам'янське і Мар'янське). Розробляється тільки одне родовище Жовтокам'янське (ділянка № 3).

Дніпропетровська область в геоструктурному відношенні розташована в межах Дніпровсько-Донецького артезіанського басейну та області тріщинних вод Українського щита. Основні водоносні горизонти підземних питних і технічних вод приурочені до четвертинних алювіальних, еолово-делювіальних відкладів, представлених пісками, палеогенових відкладів, представлених дрібно-тонкозернистими пісками та до кристалічних порід докембрію, представлених гранітами.

За хімічним складом води гідрокарбонатно-сульфатні кальцієво-натрієві, сульфатно-гідрокарбонатні натрієво-кальцієві.

За звітний період приросту балансових експлуатаційних запасів підземних питних та технічних вод в області не було.

На території області розвідані та взяті на облік балансові експлуатаційні запаси підземних питних та технічних вод, які затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ України, ДКЗ України по 17 родовищах, які включають 27 ділянок з експлуатаційними запасами у кількості 657,546 тис.м³/добу за категоріями А+В+С₁ та 45,00 тис. м³/добу – за категорією С₂.

Загальна кількість невикористаних запасів підземних питних і технічних вод в області становить 694,880 тис. м³/добу.

Найбільш перспективними для розробки є родовище Орельське ділянка Орельська, балансові експлуатаційні запаси якої складають 424,900 тис. м³/добу за категоріями А+В+С₁ та родовище Лівобережне ділянка Лівобережна, балансові експлуатаційні запаси якої складають 24,000 тис. м³/добу за категоріями А+В+С₁.

Основні водоносні горизонти підземних мінеральних вод

Дніпропетровської області приурочені до бучацьких відкладів палеогену, які представлені пісками, до тріщинуватих порід архей-протерозойського віку, представлених гранітами, а також до піщано-галькових відкладів триасу.

Приріст запасів відбувся за рахунок Криворізького родовища мінеральних вод ділянка “Криворізька міська лікарня №11”, балансові експлуатаційні запаси якої затверджені у тріщинуватій зоні кристалічних порід докембрію за категорією: В – 92,000 м³/добу.

Всього на території Дніпропетровської області розвідано і взято на облік балансові експлуатаційні запаси підземних мінеральних вод, які затверджені в ДКЗ СРСР, УТКЗ, ДКЗ України по 15 родовищах, що включають 17 ділянок підземних мінеральних вод, з них розроблялись 13 ділянок, не розроблялись 4. Балансові експлуатаційні запаси розвіданих родовищ складають 2947,400 м³/добу за сумою категорій А+В+С₁. Мінеральні води, що розробляються, відносяться до типу радонових, кременистих, бромних високомінералізованих, йодо-бромних розсолів, а також малої та середньої мінералізації без специфічних компонентів і властивостей та природно-столових. Балансові експлуатаційні запаси мінеральних лікувальних вод становлять 2270,400 м³/добу за сумою категорій А+В+С₁; природно-столових – 677,000 м³/добу.

Загальна кількість неосвоєних запасів становить 956,400 м³/добу.

Так як експлуатаційні запаси підземних мінеральних вод Дніпропетровської області використовуються лише на 6,91 %, то можна вважати, що всі неосвоєні експлуатаційні, а також оцінені запаси, що не пройшли державну експертизу, є перспективними на подальше використання.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

У відповідності до геолого-структурної будови та гідрогеологічних умов до практично непридатної щодо організації централізованого водопостачання за рахунок підземних вод відноситься переважна частина території області, яка пристосована до Українського басейну тріщинних вод (Верхньодніпровський, Дніпропетровський, Синельниківський, Васильківський, Покровський, П'ятихатський, Криничанський, Солонянський, Криворізький, Софіївський, Нікопольський, Томаківський райони) та Причорноморського басейну (Широківський, Апостолівський райони). До найбільш непридатної для організації водопостачання відноситься територія Апостолівського, Васильківського, Криворізького, Нікопольського, Софіївського, Томаківського, Широківського районів.

Зони з найбільш високою водозбагаченістю горизонтів тяжіють до долин рр. Самари, Орлі, Вовчої на території Дніпровсько-Донецького басейну (Царичанський, Петриківський, Магдалинівський, Новомосковський, Юр'ївський, Павлоградський, Петропавлівський, Межівський райони), р. Дніпро у районі Дніпродзержинського водосховища (Петриківський

район), Домотканьської депресії на території Українського басейну тріщинних вод (Верхньодніпровський район).

До найбільш сприятливих за умовами водопостачання підземною водою відносяться території Петриківського, Петропавлівського, Павлоградського, Верхньодніпровського, Магдалинівського районів.

Водозабезпечення Васильківського, Магдалинівського, Межівського, Петриківського, Покровського, Царичанського, Юр'ївського районів водою питної якості відбувається тільки за рахунок підземних вод.

Станом на 31.12.2015 загальні балансові прогнозні ресурси складають 1043,8 тис. м³/добу, забалансові з мінералізацією 1,5 – 5,0 г/дм³ – 66,9 тис. м³/добу.

По гідрогеологічним басейнам підземних вод балансові прогнозні ресурси розподіляються наступним чином:

Дніпровсько-Донецький артезіанський басейн – 422,3 тис. м³/добу (40,5%);

Український басейн тріщинних вод – 617,3 тис. м³/добу (59,1%);

Причорноморський артезіанський басейн – 40,2 тис. м³/добу (0,4%).

Розподіл прогнозних ресурсів по площі області є вкрай нерівномірний.

Відповідно до районування території області прогнозні ресурси підземних вод відсутні на 22,87 тис. км² площі області (71,7%), на 1,86 тис. км² (5,8%), вони вкрай малі, тобто 77,5% території області не забезпечена підземними водами питної якості (таблиця 7.2.1.1).

Найбільша кількість прогнозних ресурсів приходить на водоносні горизонти в четвертинних алювіальних відкладах – 498,4 тис. м³/добу (47,7%), бучацьких і бучацько-обухівських відкладах – 193,6 тис. м³/добу (18,5 %). Із 498,4 тис. м³/добу прогнозних ресурсів по четвертинному водоносному горизонту 424,9 тис. м³/добу – це затверджені запаси по Орільському родовищу підземних вод.

Всі ділянки родовищ підземних вод з затвердженими запасами, які знаходяться в експлуатації, та найбільша кількість підземних вод, що відбираються, приходить на Дніпровсько-Донецький артезіанський басейн (Петриківський, Петропавлівський, Павлоградський, Юр'ївський, Магдалинівський райони). Основне навантаження відмічається на перший від поверхні водоносний комплекс як при максимальному водовідборі (58 – 64%), основним джерелом формування якого є природні ресурси.

Освоєність прогнозних ресурсів у межах області склало у 2015 році – 2,9 %. (таблиця 7.2.1.1).

Із 25 ділянок родовищ підземних вод (ДРПВ), розвіданих та затверджених ДКЗ, ТКЗ, у 2015 році в експлуатації знаходились – 6 із загальним водовідбором 7,7 тис. м³/добу.

Освоєність експлуатаційних запасів підземних вод у 2015 році складає лише 1,1 %.

Потреба у воді на господарчо-побутове водопостачання (ГПВ) та забезпеченість прогнозними запасами потреб в підземній воді, в таблиці 7.2.1.1 віднесені до даних на 2000 рік, з причини відсутності в

Придніпровській ГГП КП “Південукргеологія” інформації за подальші роки, включно 2015 рік.

Сучасне водопостачання міст, селищ, сільських населених пунктів базується на використанні поверхневих та підземних вод. Водопостачання населених пунктів, віддалених від водопровідних магістралей поверхневих вод, організовано за рахунок підземних вод, що каптуються груповими та поодинокими водозаборами, а при відсутності підземних вод – за рахунок води, що підвозиться.

Підземні води у загальному водоспоживанні області складають лише 2%, у споживанні води питної якості з підземних джерел – 7,3%.

За 2015 рік фактично відзвітувалось 373 підприємств, у веденні яких знаходяться 739 експлуатаційних свердловин і 67 шахтних колодязів, в тому числі 52 свердловин на двох ділянках дренажних водовідливів на підтоплених масивах.

Сумарний відбір підземних вод з мінералізацією, в основному, до 1,5 г/дм³, що використовуються організаціями водоспоживачами для водопостачання населення, сільськогосподарських об’єктів, технічних цілей, зрошення земель, а також, що відкачуються на підтоплених територіях, складає 30,73 тис. м³/добу.

Таблиця 7.2.1.1 Забезпеченість районів Дніпропетровської області підземними водами станом на 01.01.2016 рік

Назва районів	Займана площа, тис.км ²	Потреба у воді на ГПВ на 2000 р., тис. м ³ /добу	Прогнозні запаси підземної води, тис. м ³ /добу	Кількість затверджених/апробованих запасів підземної води, тис. м ³ /добу		Сумарний водовідбір з мінералізацією до 1,5г/дм ³ , тис. м ³ /добу	Середній модуль прогнозних запасів підземної води, м ³ /добу/км ²	Середній модуль експлуатації підземної води з мінералізацією до 1,5г/дм ³ , м ³ /добу/км ²	Забезпеченість прогнозними запасами потреб в підземній воді на 2000рік, %
				ДКЗ, ТКЗ	НТС				
Апостолівський	1,4	84,5	2,1	-	-	0,15	1,5	0,1	2,5
Васильківський	1,3	67,6	6,9	-	7,36	0,72	5,3	0,6	10,2
Верхньодніпровський	1,3	159,1	46,0	-	-	0,86	35,4	0,7	28,9
Дніпропетровський	1,5	1259,1	61,2	31,0	-	6,60	30,1	4,4	4,9
						(6,16*)		(4,1**)	
Криворізький	1,5	2208,3	0,2	-	-	0,10	0,1	0,1	0,0
Криничанський	1,7	51,7	42,1	-	11,0	0,16	24,8	0,1	81,4
Магдалинівський	1,7	52,3	61,0	15,5	15,0	2,63	35,9	1,5	116,6
Межівський	1,3	52,3	32,5	20,0	9,5	0,51	25,0	0,4	62,1
Нікопольський	2,0	284,2	1,4	-	-	4,51	0,7	2,3	0,5
						(0,40*)		(0,1**)	
Новомосковський	2,0	147,6	22,5	6,0	65,0	1,82	11,2	0,9	15,2
Павлоградський	1,5	222,4	97,8	75,74	9,0	2,04	65,2	1,4	43,9
Петриківський	0,8	260,7	466,9	430,1	-	4,04	583,6	5,1	179,1
Петропавлівський	1,3	61,3	125,2	99,145	21,0	2,02	96,3	1,6	204,2
Покровський	1,3	51,7	19,3	-	8,3	1,60	14,8	1,2	37,3
П'ятихатський	1,8	67,1	5,2	-	-	0,20	2,9	0,1	7,7
Синельниківський	1,8	95,6	18,9	17,9	-	0,99	10,5	0,6	19,8
Солонянський	1,8	59,7	7,2	-	-	0,44	4,0	0,2	12,1
Софіївський	1,4	46,8	-	-	-	0,01	0,0	0,01	0,0
Томаківський	1,3	29,0	-	-	-	0,01	0,0	0,05	0,0
Царичанський	1,0	50,0	9,8	2,8	-	1,00	9,8	1,0	19,6
Широківський	1,3	43,8	2,1	-	-	0,01	1,6	0,01	4,8
Юр'ївський	0,9	50,0	15,5	-	9,0	0,28	17,2	0,3	31,0
Разом по області:	31,9	5405	1043,8	698,136	155,16	30,73 (26,18*)	32,7	1,0 (0,8**)	19,3

* Сумарний водовідбір без обліку дренажного водовідливу

** Середній модуль експлуатації підземної води без обліку дренажного водовідливу

За цільовим призначенням підземні води питної та технічної якості використовуються для цілей: господарсько-питного – 18,5 тис. м³/добу (60,2%), виробничо-технічного – 5,9 тис. м³/добу (19,2%), зрошення земель – 1,7 тис. м³/добу (5,5%), скид без використання – 4,5 тис. м³/добу (14,6%).

Стан та якість підземних вод

У відповідності до схеми районування території України за умовами формування режиму підземних вод територія Дніпропетровської області віднесена до зони нестійкого зволоження. В цій зоні зв'язок режиму ґрунтових вод з кліматичними факторами менш чіткий - зрегульований.

Станом на 01.01.2016 спостережна мережа нараховує 181 пункти (кількість спостережних свердловин та їх розташування обґрунтована науково-методичним центром Державного моніторингу підземних вод ДВ УкрДГРІ), у тому числі:

державний рівень моніторингу – 24 свердловин,
територіальний рівень моніторингу – 86 свердловини,
ділянки опорних полігонів – 71 свердловин.

Спостереження за станом та якістю підземних вод проводиться по 22 пунктам (державного рівня).

Весняний максимальний рівень, який характеризує найвище положення ґрунтових вод у річному коливанні і, в значній мірі, визначає загальну водність року, у 2013 році був нижче за норму в середньому на 36% (коеф. забезпеченості $P=86\%$); літньо-осінній мінімальний рівень, який характеризує витрачання запасів ґрунтових вод на стік та випарування з поверхні водоносного горизонту, був також нижче норми в середньому на 45% ($P=95\%$), та досягнув найнижчого положення рівня ґрунтових вод. Середньорічний рівень дає загальне уявлення про положення ґрунтових вод в річному циклі. У 2013 році середньорічний рівень майже по всій території області був нижче норми в середньому на 32% ($P=82\%$).

На водозаборах Західного Донбасу у зв'язку із відсутністю фінансування спостереження за рівнем води у водоносних горизонтах не велися, у тому числі не велися спостереження по водозаборах ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”.

У порушених умовах найбільш значні зміни природного геологічного середовища під впливом техногенних факторів відбуваються у гірничо-промислових районах області (Західний Донбас, Кривбас, Орджонікідзевський і Марганецький ГЗК). Основними причинами зміни гідрогеологічних умов продовжують залишатися інтенсивний водовідлив на площах родовищ корисних копалин, що розроблюються, а також існуюча технологія скиду, акумуляції забруднених промислових стічних і мінералізованих шахтних вод, стічних вод промислових підприємств і відходи великих тваринницьких комплексів.

На площі гірничих відводів шахт Західного Донбасу, за результатами спостережень по відомчій мережі спостережних свердловин ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”, у звітному періоді спостерігалось зниження рівня

підземних вод у водоносних горизонтах мезо-кайнозойського кам'яновугільного віку. Після закриття ш. Першотравневої спостерігається подальший підйом рівня міжпластових підземних вод.

Зменшення скиду підземних вод у ставки-накопичувачі і несприятливі метеоумови зумовили незначне зниження рівня підземних вод на прилягаючих територіях.

Якісний стан підземних вод на території області істотно не змінився. Забруднення підземних вод має локальний характер, та пов'язане з роботою підприємств вугільної і хімічної промисловості, чорної металургії, житлокомунгоспу і держагропрому. В попередні роки усього було враховано 63 джерела забруднення. Осередки забруднення продовжують формуватися в районі накопичувачів, скидних колекторів та випусків токсичних промислових стічних вод у долинах річок Дніпра, Самари і частково Вовчої.

Забрудненню піддається, переважно, незахищений ґрунтовий водоносний та горизонт четвертинних відкладів, на локальних ділянках забрудненню піддаються підземні води палеогену та докембрію. Дані про якісний склад застарілі, оскільки гідрохімічне випробування раніше виявлених осередків забруднення не проводиться через недостатнє фінансування.

Ряд крупних підприємств проводили моніторингові гідрогеологічні дослідження по власній режимній мережі: ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля” – 111 свердловин, ПАТ “ДніпроАзот” – 127 свердловин, ПАТ “Новомосковський трубний завод” – 24 свердловини, ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” – 37 свердловин.

Забруднення промисловими стічними та господарчо-побутовими водами, які містять у підвищених кількостях токсичні елементи, є небезпечним джерелом забруднення як підземних, так і поверхневих вод. Основні випуски їх у річкову мережу відбуваються, як і в минулі роки, у межах великих міст Дніпропетровської області, де зосереджені водоемки виробництва.

За даними статзвітності водокористувачів за 2015 рік на території області виявлено 91 джерело забруднення басейнів річок в тому числі по адміністративних районах: Верхньодніпровському – 4 джерел (скинуто 7,0 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Дніпропетровському – 23 джерела (скинуто 1913,57 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Криничанському – 13 джерел (скинуто 531,6 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Криворізькому – 8 джерел (скинуто 277,5 тис. м³/добу промислових стічних вод), Нікопольському – 9 джерел (скинуто 13,04 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Новомосковському – 4 джерел (скинуто 9,65 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Павлоградському – 10 джерел (скинуто 63,75 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Петриківському – 3 джерела (скинуто 38,69 тис. м³/добу промислових стічних вод), Петропавлівському – 5 джерел (скинуто 78,91 тис. м³/добу

промислових стічних вод), Покровському – 2 джерела (скинуто 0,14 тис. м³/добу господарчо-побутових вод), П'ятихатському – 3 джерела (скинуто 7,67 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Синельниківському – 5 джерела (скинуто 7,11 тис. м³/добу господарчо-побутових вод), Широківському – 1 джерело (скинуто 0,14 тис. м³/добу господарчо-побутових вод), Царичанському – 1 джерело (скинуто 0,11 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод). Основні випуски їх зосереджені в басейні р. Дніпра, Самари, Каховське в-ще і частково Вовчої, М.Сура, Самарчук, Базавлук Томаківка, Саксагань, Інгулець, Лозоватка, Жовта та інші в межах великих міст Дніпропетровської області. Врахований сумарний скид їх складає 2948,77 тис. м³/добу, із них забруднених – 298,77 тис. м³/добу, недостатньо очищених – 268,25 тис. м³/добу, нормативно чистих – 1750,51 тис. м³/добу.

Виснаження запасів підземних вод на території Дніпропетровської області має локальний характер. Основний осередок виснаження продовжує залишатися в районі східної групи шахт Західного Донбасу на площі близько 220 км² (виведений з ладу Самарський водозабір, колодязі у с. Миколаївці Петропавлівського району), в зоні впливу гірничих робіт Орджонікідзевського і Марганецького ГЗКів.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Систематичне вивчення розповсюдження екологічних геологічних процесів (далі – ЕГП) в частині розвитку зсувних процесів на території області розпочалось у 1977 році. У результаті виконаних попередніх спостережень на території області виділяється 382 зсувів і зсувонебезпечних ділянок, у тому числі в межах м. Дніпропетровськ виявлено 133 зсуви, в межах м. Дніпродзержинськ – 22, окремо по районах – 227. Загальна площа зсувів та зсувонебезпечних ділянок – 20,8 км². Відомості про розвиток зсувів та зсувних ділянок на території області зведені у таблиці 7.2.3.

Ведення режимних спостережень на 25 ділянках зсувів передбачені об'єктом держзамовлення “Моніторинг поширення та розвитку інженерно-геологічних процесів та явищ (ЕГП) в межах території Дніпропетровської області з метою геологічного забезпечення УІАС НС та протизсувних заходів”. Розподіл моніторингових ерозійно-зсувних ділянок по районах області наведений у таблиці 7.2.2.

Таблиця 7.2.2 – Кількість моніторингових ерозійно-зсувних ділянок по районах

Адміністративний район, місто	Кількість зсувів	Адміністративний район, місто	Кількість зсувів
Нікопольський	1	Томаківський	2
Широківський	1	Всього по районам:	11
Новомосковський	4	м. Дніпродзержинськ	4
Павлоградський	2	м. Дніпропетровськ	10
Солонянський	1	Всього по області:	25

Інвентаризація раніше виявлених зсувних ділянок та обстеження новоутворених зсувів і оперативні обстеження об'єктів в зоні розвитку зсувних процесів, що постраждали від виникнення НС (у складі виїзних комісій) відбувається на підставі маршрутних обстежень окремих територій. Востаннє такий виїзд відбувся 02.11.2011 (м. Дніпропетровськ, пров. Самаркандський, гаражні кооперативи Світлофор-1 і Яструб). За 2006 – 2015 роки інвентаризовано 134 ділянки (з них 74 зсувних і 60 зсувонебезпечних) та виявлено ще 17 нових зсувів (див. таблицю 7.2.3).

На території області вирізняються чотири райони, де зсувна активність характеризується високою інтенсивністю і завдає значних збитків народному господарству.

1. Район правого схилу долини р. Дніпро, в басейні річок Омельник, Домоткань і Самоткань (територія Верхньодніпровського, частково П'ятихатського і Криничанського адміністративних районів). Зсувні процеси мають переважно природно-техногенне походження. Це активізація яружно-балочної системи, розвантаження ґрунтових та міжпластових вод в долинах великих річок та глибоких балок, вплив на рівень ґрунтових вод через зрошення орних земель, підрізка схилів дорогами тощо. Всього визначено 140 зсувів та зсувних ділянок.

2. Район правого схилу долини р. Дніпро і балок, що впадають до нього у межах міст Дніпропетровськ і Дніпродзержинськ. Тут значно проявляється вплив техногенних факторів на виникнення та розвиток зсувів. Головна причина їх активізації – перезволоження лесових ґрунтів поверхневими та підземними водами в результаті постійного або періодичного підйому підземних вод (після сніготанення, випадання опадів), неорганізоване скидання поверхневих вод (балки Шамишина, Біла), посилення донної ерозії за рахунок скидання промислових і побутових стоків (балки Баранникова, Аптекарьська, Червоноповстанська). Переважають в'язко-пластичні зсуви і зсуви-обвали. Деякі глибокі зсуви, що захоплюють червоно-бурі та строкаті глини, за геологічними даними є тектонічно обумовленими. Такі є як у Дніпропетровську (балка Червоноповстанська – район інституту чорної металургії, балка Аптекарьська – біля агрегатного заводу), так і у Дніпродзержинську (правий схил балки Шамишина – район житлового масиву “Черьомушки”). Всього визначено 163 зсуви та зсувні ділянки.

3. Район правого схилу долини р. Самара та крупних балок, що впадають до нього (територія Новомосковського району). Зсувні процеси мають переважно природно-техногенне походження: активізація яружно-балочної системи, розвантаження ґрунтових та міжпластових вод в долинах великих річок та глибоких балок, вплив на рівень ґрунтових вод через зрошення орних полів, підрізка схилів дорогами тощо. Всього визначено 44 зсуви та зсувні ділянки.

4. Район правого схилу долини р. Дніпро вздовж узбережжя Каховського водосховища (територія Томаківського та Нікопольського районів). Зсувні процеси мають переважно техногенне походження. Цей район

характеризується наявністю численних зсувів на узбережжі Каховського водосховища, які взаємопов'язані з інтенсивною абразивною діяльністю хвиль водосховища та підпору ґрунтових вод (зсув-потоки та зсув-обвали). Всього визначено 17 зсувів та зсувних ділянок.

За результатами обстеження зсувних ділянок у 2015 році проявів активізації моніторингових зсувів не виявлено. З загального числа моніторингових зсувних ділянок характеризуються як схильні до стабілізації – 14 (активних зсувних процесів у 2015 р. не відмічено), стабілізовані – 11 (активних зсувних процесів у 2015 р. не відмічено) (таблиця 7.2.4).

Зсувні ділянки можна поділити на:

- такі, що загрожують житловим спорудам (будинки і присадибні ділянки) – 14;

- такі, що загрожують інженерно-технічним спорудам регіонального і державного значення (заасфальтовані дороги, залізниці, лінії електромереж) – 7;

- такі, що загрожують ґрунтовим дорогам – 5;

- такі, що загрожують гідрологічним об'єктам (річки, ставки) – 7;

- такі, що загрожують господарським об'єктам (орні поля, лісоутіття) – 3;

деякі ділянки можуть становити одночасну загрозу для кількох видів об'єктів (див. таблицю 7.2.4).

Зсувні ділянки, без виключення, що розташовані в балках міст Дніпропетровська та Дніпродзержинська, залишаються небезпечними для інженерних споруд та життя людей. Загалом, до зсувонебезпечних зон відносяться площі на відстані 30-50 м від краю балок та ярів, особливо на тих територіях, де можливі витіки води з водоводів, перенавантаження схилів будовами, відсутні заходи із запобігання виникненню зсувних процесів.

Таблиця 7.2.3. Зсуви у Дніпропетровській області (станом за 2015 р.)

Адміністративна область, район	Загальна кількість зсувів, шт.*	Площа зсувів, км ² *	Кількість активних зсувів, шт.	Площа активних зсувів, км ²	Кількість активних зсувів з попереднього року, шт.	Кількість активних ряд років (кількість років), шт.	Кількість новостворених зсувів у 2015 р., шт.	Кількість зсувів, що виявлені в період дозвечення території, шт.	На забудованій території				В районах проведення гірничовидобувних робіт				Кількість об'єктів економіки в зонах зсувів, шт.
									Кількість зсувів, шт.	Площа зсувів, км ²	Кількість активних зсувів, шт.	Площа зсувів, км ²	Кількість зсувів, шт.	Площа зсувів, км ²	Кількість активних зсувів, шт.	Площа зсувів, км ²	
Апостолівський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Васильківський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Верхньодніпровський	119	1,238	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,018	-	-	2
м. Дніпродзержинськ	22	0,279	-	-	-	-	-	-	22	0,279	-	-	-	-	-	-	22
м. Дніпропетровськ	133	14,926	7	0,244	-	2-4	-	8	141	15,198	10	0,29	-	-	-	-	141
Дніпропетровський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Криворізький	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Криничанський	12	0,253	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Магдалинівський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Межівський	12	0,509	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Нікопольський	-	-	-	-	-	-	-	2	1	0,189	-	-	-	-	-	-	1
Новомосковський	43	1,955	1	0,006	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Павлоградський	7	0,234	1	0,030	-	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Петропавлівський	2	0,019	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Петриківський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Покровський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
П'ятихатський	9	0,175	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Синельниківський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Солонянський	1	0,020	1	0,020	-	3	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Софіївський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Томаківський	15	1,035	2	0,138	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Царичанський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Широківський	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0,076	-	-	-	-	-	-	1
Юр'ївський	7	0,194	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього	382	20,835	12	0,438	-	2-6	-	17	165	15,742	10	0,29	2	0,018	-	-	167

*згідно каталогу дешифрування аерофотоматеріалів у минулі роки

Таблиця 7.2.4. Коротка характеристика моніторингових зсувних ділянок

Номер п/п	Місцезнаходження	Загроза з боку зсуву				
		житловим спорудам	інженерно-технічним спорудам	грунтовим дорогам	гідрологічним об'єктам	господарським об'єктам
1	2	3	4	5	6	7
1.	Схильні до стабілізації ділянки					
1.1	м. Дніпропетровськ (вул. Нахімова, 90; вул. Гавриленко, 10; пр. Кірова, 92а, 94г, 98в); б. Рибальська, правий схил	+	+			
1.2	м. Дніпропетровськ (вул. Горяна та Роднікова, пров. Червона Балка, тупик Червона Балка); б. Рибальська, правий схил	+	+			
1.3	Томаківський р-н, с. Вищетарасівка (1 км на схід від східної окраїни); правий схил долини р. Дніпро (Каховське водосховище)			+	+	+
1.4	Павлоградський р-н, с. Привовчанське (1 км на північний схід від північної окраїни); лівий схил долини р. Вовча, урочище Паланка			+	+	
1.5	Широківський р-н, с. Новоселівка (центральна частина); лівий схил долини р. Інгулець	+	+		+	
1.6	м. Дніпродзержинськ (пров. Островського); б. Баранникова, верхів'я	+				
1.7	м. Дніпродзержинськ (сел. Карнаухівка); правий схил долини р. Дніпро, яр, середня частина	+				+
1.8	м. Дніпропетровськ (ж/м Західний, сел. Дієвка); б. Дієвська, верхів'я		+			+
1.9	м. Дніпропетровськ (ж/м Мирний, завод "Дніпрошина", вул. Б. Кротова та Підмогильного); б. Краснопільська, верхів'я та правий схил	+	+			
1.10	м. Дніпропетровськ (вул. Токарного, Богданова, Канатна, пров. Токарного); б. Аптекарьська, правий схил	+				
1.11	м. Дніпропетровськ (вул. генерала Пушкіна, Університетська, Призаводська, 61, 63); б. Червоноповстанчеська, правий схил	+				
1.12	м. Дніпропетровськ (вул. Сірко, Ласточкина та Балка Красноповстанчеська); б. Червоноповстанчеська, правий схил, правий відвершок, обидва схили	+				
1.13	Томаківський р-н, с. Добра Надія (південна окраїна); правий схил долини р. Дніпро (Каховське водосховище)	+			+	
1.14	Солонянський р-н, с. Військове (південно-західна окраїна); яр, середня частина, лівий схил	+			+	
	Всього по п.1	11	5	2	5	3

1	2	3	4	5	6	7
2	Стабілізовані ділянки					
2.1	м. Дніпродзержинськ (0,05 км до з/с Баглей); б. Водяна, верхів'я		+			
2.2	м. Дніпродзержинськ (околиці заводу «Дніпроазот»); правий схил долини р. Дніпро, протока Коноплянка					
2.3	м. Дніпропетровськ (сел. Таромське); б. Природна, лівий схил, верхів'я яру			+		
2.4	м. Дніпропетровськ (ж/м Тополь-1, вул. М. Салакунова); б. Зустрічна, лівий схил	+				
2.5	м. Дніпропетровськ (вул. Мільмана, 145, 147, 149, 230); правий схил долини р. Дніпро, яр, лівий схил	+				
2.6	Новомосковський р-н, с. Євелько-Миколаївка (2,5 км на північ від північної окраїни); б.Іскова, правий схил, верхів'я урочища Попова Дача					
2.7	Новомосковський р-н, с. Новостепанівка (0,3 км на південний схід від південної окраїни); верхів'я б. Іскова, лівий схил			+		
2.8	Новомосковський р-н, с. Андріївка (0,5 км на схід від східної окраїни); правий схил долини р. Самара				+	
2.9	Павлоградський р-н, с. Троїцьке (1 км на північний схід від північної окраїни); лівий схил долини р. Терса, урочище Обод				+	
2.10	Нікопольський р-н, с. Придніпровське (центральна частина); правий схил долини р.Дніпро	+				
2.11	Новомосковський р-н, смт. Губиниха (0,7 км на південний схід від південної окраїни); б.Огланова, лівий схил, яр, правий схил		+	+		
	Всього по п.2	3	2	3	2	0
	Всього:	14	7	5	7	3

Розташування території області на межі двох морфоструктур – Дніпровсько-Донецької западини та Українського кристалічного щита – зумовило природну спрямованість екзогенних геологічних процесів у межах правобережної та лівобережної частин даної території. У загальному виді, на правобережжі р. Дніпро (цокольна піднята рівнина – Українського кристалічного щита) переважають акумулятивно-денудаційні й ерозійно-денудаційні типи рельєфу, на лівобережжі (акумулятивна лісова рівнина – Дніпровсько-Донецької западини) – ерозійно-акумулятивні.

Техногенне навантаження території сприяє розвитку екзогенних геологічних процесів. У межах Дніпропетровської області набули розвитку такі ЕГП природного та техногенного походження як зсуви, карст, підтоплення, осідання земної поверхні над гірничими виробками, переробка берегів водосховищ та просідання лесових ґрунтів.

Загальна кількість зсувів складає 382, з них в активному стані знаходиться 12, площею 0,438 км²; на забудованій території зафіксовано 165 проявів, в зоні впливу яких знаходяться 167 об'єктів господарювання. Всього у м. Дніпропетровську у зсувонебезпечних зонах розташовано понад 500 житлових будинків і близько 50 промислових підприємств.

Техногенна активізація зсувного блоку відмічалась в м. Дніпропетровську на правому схилі балки Рибальська (пр. Кірова 92 а, вулиці Нахімова 90, Гавриленко 10). Загальна площа порушеної ділянки близько 0,053 км². У верхній частині схилу балки знаходяться гаражі (частково зруйновані), школи (№№ 22 і 75) і багатоповерхові будинки. На цьому ж схилі балки нижче від верхів'я розташований приватний житловий сектор (вул. Закарпатська, Ужгородська, Нікопольська).

У центральній частині міста, на лівому схилі балки Красна (вул. Горяна та Роднікова, пров. Червона Балка, тупик Червона Балка) знаходиться зсувна ділянка площею 0,025 км², що має ознаки активізації. Причини активізації зсуву природно-техногенні: ерозія схилів балки, просідання насипних ґрунтів під будинками та забудова верхньої частини схилу. Зсуви, що знаходяться на схилах балок, переважно фронтальні, за механізмом зміщення – зсуви-потоки з пласким ковзанням. У результаті активізації на лівому схилі балки Красна були пошкоджені всі будинки, що розташовані по вул. Роднікова, чотири будинки по вул. Горяна (всі відселені) та три будинки по пров. Червона Балка (два відселені). При повторних обстеженнях простежується збільшення тріщин у пошкоджених будинках. Проведення протизсувних заходів чи ліквідації наслідків активізації зсувів не виявлено.

У центральній частині міста на правому схилі балки Красноповстанська (вулиці Сірка та Балка Красноповстанська) розташовані зсуви блокового типу. Під час активізації (1983 та 1997 рр.) було зруйновано та пошкоджено декілька будинків, після чого відселили майже всіх мешканців з вул. Балка Красноповстанська. Причини утворення зсувів природно-техногенні: ерозія на схилах, забудова верхньої частини схилу та замочування ґрунтів витоками з комунікацій. Загальна площа порушеної ділянки близько 0,067 км². Під час весняного обстеження 2012 року на лівому схилі відрогу балки

(вул. Ласточкина, 78), де розташований приватний житловий сектор, виявлено невеликий зсув.

Після активізацій 1997 року було виконано терасування ділянки схилу в районі буд. 54 – 56 по вул. Сірко з прокладанням по терасах горизонтальних і похилого дренажних лотків. Зараз лотки частково зруйновані або засипані. По дну балки та її відрогу проходить закритий (за винятком окремих ділянок) бетонний дренажний колектор. Також були терасовані ділянки схилу в районі буд. 84 – 92 та 126 – 134 по вул. Сірко. Аналогічна ситуація спостерігається в Красноповстанській балці в районі вулиць Ласточкина (буд. 76 – 78), Пирогова (буд. 1 – 23), Саксаганського (буд. 31А – 45А), Призаводської (буд. 110 – 120), Напорної (буд. 56А), Університетської (буд. 109 – 118). Останнім часом дренажі засипані сумішшю з глини та сміття, де в подальшому утворяться місцеві звалища.

На правому схилі Каховського водосховища в районі с. Вищетарасівка Томаківського району під впливом підмивання схилу водосховищем і зрошення прилеглих полів утворився зсув, який поступово руйнує лісосмугу, що його утримує. На прилеглий території на площі 0,088 км² широко поширені повторні зсуви-обвали.

На лівому схилі долини р. Вовча в районі с. Привовчанське Павлоградського району фіксуються повздовжні тріщини, навколо межі відриву спостерігається кілька неглибоких тріщин, що характерно для зон повторної активізації зсувів. Загальна площа порушеної ділянки складає близько 0,030 км². Активізація зсувів також спостерігається у мм. Кривий Ріг, Дніпродзержинськ і с. Новоселівка.

За результатами обстежень межі площ *підтоплення*, у порівнянні з попереднім та минулими роками, несуттєво збільшились та становлять 7,29 тис. км². Підтоплення відмічається на території 925 населених пунктів, з них 18 міст, 34 селищ та 873 сіл. У межах населених пунктів підтоплення обумовлено наявністю зрошувальної системи, втрат з каналу Дніпро-Донбас, підпором ґрунтових вод Дніпродзержинським водосховищем, замуленням і зарегулюванням стоку рр. Оріль, Самара, Бик і Тернівка, забудовою заплави і відсутністю належного поверхневого стоку. У багатьох випадках прокладені раніш дренажні канали замулені, засипані і не виконують свої функції. На ділянці с. Богданівка – м. Тернівка підтоплення і часткове заболочення обумовлене підробкою гірничими виробками шахт Самарська, Тернівська та Західно-Донбаська. Підтоплені є міста Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Кривий Ріг, Апостолове, Зеленодольськ, Широке, Інгулець, Вільногорськ, Тернівка, Першотравенськ, П'ятихатки, Нікополь, Орджонікідзе, Марганець, Гірницьке, Синельникове, Чаплине, Перещепине, Царичанка, Петриківка, Новомосковськ, Верхньодніпровськ, Павлоград тощо. Основними чинниками активізації процесу в містах є пориви водоводів, відсутність централізованого водовідведення, підпір ґрунтових вод водосховищами, хвостосховищами, зарегулювання русел рр. Саксагань та Інгулець, затоплення кар'єрів.

Карст на території області розвивається в карбонатних породах на площі 17,63 тис. км²; карст покритого типу фіксується на площі 1,55 тис. км² (4,86 %),

перекритого – на площі 16,08 тис. км² (50,41 %). На межиріччях поверхневі карстопрояви представлені панорами та корозійними воронками, підземні – розширеними тріщинами та зонами кавернозності. Активізація карстового процесу можлива в районі м. Кривий Ріг: тут відмічались випадки катастрофічного поглинання карстовими порожнинами мінералізованих шахтних вод. Аварійні ситуації в минулому відбувались в районі Свистунівського водосховища.

Переробка берегів спостерігається вздовж абразійно-обвальних берегів Дніпродзержинського водосховища, де середня швидкість переробки становить 3,2 м/рік, (у районі с. Дніпровське швидкість переробки – 5,6 м/рік, ширина абразійно-обвального берегу – 117,9 м).

Осідання земної поверхні над гірничими виробками в межах гірничих відводів шахт Західного Донбасу зафіксоване на площі 109,0 км², глибина осідання змінюється від 0,7 до 1,4 м. У межах гірничих робіт шахт Кривбасу осідання має площу 47,11 км², глибина осідання тут складає в середньому 15,0 м. Загальна площа осідання в межах забудованих територій становить 22,35 км². Існує вірогідність небезпеки прояву процесу для об'єктів господарювання, що розташовані в м. Кривий Ріг, смт Рахманова, забудови території над полями шахт Павлоградська, Благодатна, Тернавська, а також в заплаві р. Самара. Закриття шахт з припиненням водовідливу викличе активізацію зсувів та утворення провальних явищ та осідань на місцях існуючих гірничих виробок і відвалів порід, формування техногенних водоносних горизонтів на раніше осушених територіях, і, як наслідок, підтоплення міських територій.

Лесові ґрунти поширені на площі 22,28 тис. км² (69,84 % території). Лесові ґрунти, які характеризуються I типом ґрунтових умов за просіданням, займають площу 7,32 тис. км² (22,96 %). На площі 14,95 тис. км² (46,88 %) поширені ґрунти, які характеризуються II типом ґрунтових умов за просіданням, решта – непросідаючі. На лесових ґрунтах другого типу розбудовані мм. Апостолове, П'ятихатки, частково – Жовті Води, Кривий Ріг, Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ і Марганець.

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державний контроль і нагляд за веденням робіт по геологічному вивченню надр, їх використанням та охороною спрямовані на забезпечення додержання всіма державними органами, підприємствами, установами, організаціями та громадянами встановленого порядку користування надрами, виконання інших обов'язків щодо охорони надр, встановлених законодавством України.

Державний контроль за геологічним вивченням надр (державний геологічний контроль) та раціональним і ефективним використанням надр України здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Державний нагляд за веденням робіт з геологічного вивчення надр, їх використанням та охороною, а також використанням і переробкою мінеральної сировини (державний гірничий нагляд) здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці.

Державний контроль за використанням і охороною надр у межах своєї компетенції здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

Державний облік родовищ, запасів і проявів корисних копалин та облік наданих спеціальних дозволів на користування надрами здійснює ДНВП “Геоінформ України”.

Особливу занепокоєність викликає припинення діяльності гірничо-видобувних підприємств. У першу чергу, це пов’язано з невиконанням вимог щодо консервації або ліквідації гірничих виробок та рекультивації порушених земель, що призводить до негативних наслідків та поступової деградації земель. Ще за радянських часів в області залишилося багато кар’єрів, які на теперішній час частково затоплені, частково заростають амброзією та бур’яном. Найбільш екологічні проблеми виникають при припиненні діяльності з видобування корисних копалин підземним способом.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

На підприємствах області за даними експрес-випуску Головного управління статистики у Дніпропетровській області від 02.06.2016 № 160 протягом 2015 року утворилося 227,1 млн т відходів, що на 12,4 % менше у порівнянні із 2014 роком. Із загального обсягу утворених відходів 54,3 тис. т становили відходи I–III класів небезпеки (на 8,2% менше).

Найбільшу частку утворення відходів у 2015 році за категоріями матеріалів складають:

Хімічні відходи – 14,4 тис. т

Осад промислових стоків – 1313,4 тис. т

Відходи чорних металів – 2235,9 тис. т

Паперові та картонні відходи – 11,0 тис. т

Гумові відходи – 5,8 тис. т

Деревні відходи – 8,3 тис. т

Відходи тваринного походження та змішані харчові – 70,2 тис. т

Відходи рослинного походження – 78,2 тис. т

Тваринні екскременти, сеча та гній – 443,2 тис. т

Побутові та подібні відходи – 514,2 тис. т

Змішані та недиференційовані матеріали – 3826,5 тис. т

Звичайний осад – 15,4 тис. т

Мінеральні відходи будівництва та знесення, у тому числі змішані будівельні відходи – 332,4 тис. т

Інші мінеральні відходи – 1227,2 тис. т

Відходи згоряння – 195561,9 тис. т

Пуста порода від днопоглиблювальних робіт – 21375,8 тис. т

Протягом 2015 року утилізовано 71,49 млн т відходів, це третина від загальної кількості утворених.

На кінець 2015 року у спеціально відведених місцях чи об'єктах накопичено 10,154 млрд т відходів, з них 285,6 тис. т відходів I–III класів небезпеки.

Інформація щодо накопичення відходів по видах приводиться у таблиці 8.1.1.

Таблиця 8.1.1. Накопичення відходів (станом на 01.01.2016)

Показник	Одиниця виміру	Кількість
Накопичено небезпечних відходів, усього	тис. т	10 154 109,28
у тому числі:		
відходи I–III класу небезпеки	тис. т	285,6
відходи IV класу небезпеки	тис. т	10 153 823,68

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Протягом 2015 року на підприємствах області утворено 227,1 млн т відходів, близько 31,5 % з них утилізовано. Решта – 155,58 млн т поповнили накопичувачі відходів.

Детальна інформація стосовно відходів та сміттєзвалищ наведена у таблицях 8.2.1 та 8.2.2.

Таблиця 8.2.1. Основні показники поведження з відходами I-IV класів небезпеки (тис. т)

№ з/п	Показники	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
1	Утворилося	291188,6	300581,8	259353,9	227076,8
2	Одержано від інших підприємств	-	-	-	-
3	у тому числі з інших країн	-	-	-	-
4	Використано	94763,3	102195,5	83937,3	71495,6
5	Знешкоджено (знищено)	-	-	-	-
6	у тому числі спалено	103,5	25,2	27,2	23,4
7	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	197391,3	199280,3	144104,3	102670,5
8	Передано іншим підприємствам	-	-	-	-
9	у тому числі іншим країнам	-	-	-	-
10	Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств	-	-	-	-
11	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	-	-	-	-
12	Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств	9548363,4	9739080,6	9996575,4	10154109,3

Таблиця 8.2.2. Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) станом на 01.01.2016 (за даними Департаменту житлово – комунального господарства та будівництва облдержадміністрації)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га
Сміттєзвалища			
1	Вільногірськ	1	20,87
2	Кам'янське	1	5
3	Дніпро	0	0
4	Жовті Води	0	0
5	Кривий Ріг	0	0
6	Марганець	0	0
7	Нікополь	0	0
8	Новомосковськ	0	0
9	Покров	0	0
10	Павлоград	0	0
11	Першотравенськ	0	0
12	Синельникове	0	0
13	Тернівка	0	0

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га
14	Апостолівський	0	0
15	Васильківський	39	21,05
16	Верхньодніпровський	0	0
17	Дніпропетровський	0	0
18	Криворізький	0	0
19	Криничанський	0	0
20	Магдалинівський	2	14,54
21	Межівський	2	12,43
22	Нікопольський	0	0
23	Новомосковський	1	5,1
24	Павлоградський	0	0
25	Петриківський	0	0
26	Петропавлівський	0	0
27	Покровський	19	85,8
28	П'ятихатський	0	0
29	Синельниківський	1	1,5
30	Солонянський	1	9
31	Софіївський	0	0
32	Томаківський	0	0
33	Царичанський	1	4,6
34	Широківський	0	0
35	Юр'ївський	0	0
	Усього	68	179,89
Полігони			
1	Кам'янське	1*	0
2	Дніпро	1	33
3	Жовті Води	1	2,25
4	Кривий Ріг	2	31,3
5	Марганець	1	6,21
6	Новомосковськ	1**	11
7	Покров	1	9
8	Павлоград	1	8
9	Синельникове	1	11
10	Апостолівський	2	7,33
11	Васильківський	1***	4
12	Верхньодніпровський	2	7,6
13	Дніпропетровський	2	161,15
14	Криничанський	1	6
15	Нікопольський	1	22,18
16	П'ятихатський	1	1,75
17	Широківський	1***	3,2
18	Юр'ївський	1	3,3
	Усього	22	328,27
Заводи по переробці твердих побутових відходів			
	-	-	-
	Усього	-	-

* Розпочато будівництво полігону

** Закритий Полігон

*** Полігон не введений в експлуатацію

8.3 Використання відходів як вторинної сировини

Специфіка промисловості області обумовлює наявність відходів, які мають певну ресурсну цінність. Зокрема, ряд накопичувачів відходів (хвостосховища збагачення марганцевої руди, накопичувач вугільних шлаків ПАТ “Дніпродзержинський меткомбінат”, тощо) вже переведено до категорії техногенних родовищ та оцінено запаси сировини, яка там зберігається.

Шламосховища відходів збагачення залізної руди необхідно, також розглядати, як техногенні родовища та джерело мінеральної сировини на перспективу. Крім заліза, у хвостах міститься фосфор, сірка, алюміній та ін. На ПрАТ “Центральний гірничо – збагачувальний комбінат” впроваджуються заходи, направлені на утилізацію цих відходів.

Продуктами переробки шлаків металургійного виробництва є щебінь, граншлак, шлакова пемза, мінвата. Рівень використання сталеливарних шлаків становить 47 %, у відвалах площею майже 400 га знаходиться близько 50 млн т. Низький рівень використання сталеливарних шлаків пояснюється неоднорідністю їх хімічного та мінерального складу, відсутністю потужностей з їх переробки.

У повному обсязі використовуються шлаки феросплавного виробництва, у тому числі частково утилізуються відходи, накопичені раніше. З 1993 року вирішено питання утилізації шлаків феросплавного виробництва в обсязі річного утворення.

Інші відходи металургійного виробництва (колошниковий пил, окалина, залізомісткі шлами) використовуються практично в повному обсязі.

Рівень утилізації горілої землі становить близько 45 %. Можливість її використання для інженерних відсіпок потребує підтвердження спеціалістів СЕС про відсутність негативного впливу на навколишнє середовище та здоров'я людини.

Незважаючи на можливість широкого використання золошлаків від спалення вугілля, рівень їх утилізації не перевищує 20 %. Протягом останніх років на ДТЕК Криворізькій ТЕС частково вирішено питання реалізації шлаків для виробництва будівельних матеріалів. Згідно з рекомендаціями будівельних організацій, золу можливо використовувати як заповнювач в залізобетонних виробках, у цементно-піщаних розчинах, тощо.

Зменшення кількості золи можливо досягти лише шляхом упровадження нових технологій, або переведення станцій на природний газ чи паливний мазут.

Основну частку відходів вуглевидобутку та вуглезбагачення складають “пусті” породи та хвости збагачення. Рівень їх використання становить 64 %. Частіше ці відходи використовуються при рекультивзації зон обвалення.

Загальний рівень річного використання відходів складає близько 31,5 %. На території області зареєстровано 43 підприємства – об'єктів утилізації відходів. Серед відходів, які утилізуються цими підприємствами: відпрацьовані нафтопродукти та нафтовміщуючі відходи, відходи виробництва свинцевих акумуляторних батарей та відпрацьовані свинцеві акумуляторні батареї, стічні води лакофарбового виробництва, шлаки доменні, відпрацьовані

формувальні суміші, золошлаки, відпрацьовані каталізатори та інші.

Крім того, на території області функціонують 24 підприємства, які отримали ліцензії на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами. Ці підприємства здійснюють збирання, перевезення, зберігання, оброблення та утилізацію таких відходів, як: відходи розчинів кислот чи основ, відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, відпрацьовані нафтопродукти, відходи у вигляді смолистих залишків, шлаки з високим вмістом сірки та важких металів, відходи сумішей масло/вода, вуглеводні вода, емульсії, відходи негалогенованих та галогенованих органічних розчинників, відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті, клінічні та подібні їм відходи, відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи, розчини після травлення металів, відпрацьовані каталізатори, шлами бензину, тощо.

Динаміка використання відходів в Дніпропетровській області наведена у таблиці 8.3.1.

Таблиця 8.3.1 Динаміка використання відходів

№ з/п	Показник	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
1	Обсяги утворення відходів, т	291 188 600	300 581 800	259 353 900	227 076 841
2	Обсяги використання відходів, т	94 763 300	102 195 500	83 937 300	71 495 651
3	Рівень використання, %	32,5	33,9	32,4	31,5

8.4. Транскордонне перевезення відходів

Керуючись постановами Кабінету Міністрів України від 20.03.95 № 198, від 28.06.97 № 704, від 26.10.20.01 № 1429, а також Положенням про екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць і митниць, Держекоінспекцією за 2015 рік проаналізовано пакети документів та проведено відповідно 56 629 контролів, з них 7736 екологічних (1 376 251,7т) та 48 893 радіологічних (9 650 536,1 т) контролів вантажів загальною вагою 11 026 787,8 т.

За звітний період держінспекторами виявлено 4 факти порушення вимог природоохоронного законодавства України.

За вищезазначеними фактами порушень вимог природоохоронного законодавства України складено 2 протоколи про адміністративні правопорушення, 2 посадові особи притягнуто до адмінвідповідальності у вигляді штрафу на загальну суму 238,0 грн. Штрафи стягнуто у повному обсязі.

Також за 2015 рік держінспекторами при проведенні екологічного контролю здійснено 2 затримки вантажів на постах екологічного контролю “Дніпропетровськ” та “Павлоград” у зв’язку із порушенням вимог чинного законодавства у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами.

Відповідно до постанови КМУ від 13.07.2000 № 1120 Держекоінспекцією при проведенні екологічного контролю вантажів, що перетинають державний кордон, перевіряються наявність дозволів та повідомлень Мінприроди України

на транскордонне перевезення відходів. У 2015 проведено екологічний контроль експортних партій шлаку сталеплавильного виробництва – 127 757,1 т; суміші залізовмісної – 38 103,1 т; лушпиння насіння гречихи – 1271,1 т; корму кукурудзяного – 29 562,7 т; ізгарі та гарту цинку – 497,7 т, шлаки та шлами, що містять переважно мідь – 169,8 т; відпрацьованих діафрагм – 46,0 т; відходи поліетиленової плівки – 22,6 т, макулатури – 256,3 т.

Проведено екологічний контроль імпортованих відходів, а саме: відходів чорних металів (обрізки штампування сталі) – 522 099,3 т; відходів бавовни – 59,8 т; відходів поліетилену – 516,9 т; відходів текстильних – 211,8 т; одягу, який був у вжитку – 927,7 т, у тому числі в якості гуманітарної допомоги (41,0 т); гумових шин, які були у вжитку – 195,4 т; відходи та брухт титану – 23,9 т; відходів какао – 15,1 т, макулатури – 150,4 т.

8.5. Державне регулювання в сфері поводження з відходами

З метою впровадження ефективної системи контролю за рухом та операціями у сфері поводження з відходами, а також підвищення якості надання адміністративних послуг створено першу електронну послугу в екологічній сфері “Декларація про відходи”. З 1-го липня по 18 лютого 2016 року електронна послуга працювала у пілотному режимі. Подання декларації відбувалось через електронну систему здійснення дозвільних процедур у сфері поводження з відходами (menr.in.ua) з використанням електронного цифрового підпису.

18.02.2016 набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України № 118 “Про затвердження Порядку подання декларації про відходи та її форми”, якою регламентується порядок одержання декларації про відходи.

В рамках пілотного проекту зареєстровано 117 декларацій про відходи за 2014 рік.

З метою систематизації та уніфікації інформації щодо об’єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, здійснення контролю за їх станом, оцінки обсягів утворення відходів і рівня їх екологічної безпеки облдержадміністрацією здійснюється ведення реєстру об’єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, який складається з двох частин: перша – об’єкти утворення відходів, друга – об’єкти оброблення та утилізації відходів. Протягом 2015 року до реєстру внесено 67 об’єктів утворення відходів та 6 об’єктів оброблення та утилізації відходів.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

Екологічна безпека сьогодні розглядається як один з невід'ємних елементів національної безпеки. Дніпропетровська область є одним з найбільш індустріально-розвинених регіонів України. Мінерально-сировинна база області на 29,5% складається в паливно-енергетичних корисних маслах (нафта, газ, кам'яне та буре вугілля), на 38% – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта – це руди матеріалів, а також прісні та мінеральні підземні води. Концентрація промислових потужностей Дніпропетровської області перевищує середньо державний рівень у 2 рази.

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

На території Дніпропетровської області розташовано більше 500 промислових підприємств.

Однією з найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості Дніпропетровської області є металургія, яка включає в себе коксове, прокатне виробництво та інше. Технології, що використовуються на значній частині підприємств металургійної галузі, застарілі, їх вплив на навколишнє природне середовище проявляється в гігантських відвалах кар'єрів та шламонакопичувачах Кривбасу, міст Дніпродзержинська, Дніпропетровська та ін.

Внаслідок діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу виникають значні забруднення атмосферного повітря, зсувонебезпечні явища, підтоплення населених пунктів та сільськогосподарських угідь. Негативний вплив на навколишнє природне середовище здійснюють утворені гігантські відвали кар'єрів та шламонакопичувачів.

Чотири найбільші шламонакопичувачі створили зону екологічної небезпеки для м. Кривий Ріг, а один з них – для більшості сільської території Широківського району. Техногенне навантаження складають гігантські хвостосховища і шламонакопичувачі м. Жовті Води та Західного Донбасу, а також теплових електростанцій; кар'єри м. Марганця, Орджонікідзе, Вільногірська; провали земної поверхні під шахтами Західного Донбасу і Кривбасу, десятки відстійників і накопичувачів токсичних відходів.

Екологічна безпека оборонної діяльності

Головними екологічними проблемами для військових підрозділів та підприємств ВПК є:

- відсутність правовстановлюючих документів на землю;
- відсутність відповідних дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, розміщення відходів;
- забруднення території нафтопродуктами;
- незадовільний стан очисних споруд;
- бази і склади паливно-мастильних матеріалів в незадовільному стані;

- несанкціоновані звалища побутових відходів навкруги військових містечок.

У 2015 році Державною екологічною інспекцією у Дніпропетровській області перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства України на території військових частин не здійснювалось.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Інформацію щодо об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, наведено у таблиці 9.2.1.

9.3. Радіаційна безпека

Інформація п. 9.3.1. та 9.3.2. представлена за даними Центральної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки, яка здійснює нагляд за діяльністю у сфері використання ядерної енергії на територіях Дніпропетровської та Кіровоградської областей.

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території

1. За даними ДП "Східний гірничо-збагачувальний комбінат"

Гідрометалургійний завод, м. Жовті Води

Потужність дози гамма-випромінювання території:

Санітарно-захисна зона 0,1 – 0,6 мкЗв/год;

Зона спостереження 0,1 – 0,12 мкЗв/год

Ліквідована ділянка ПВ-1 "Девладове"

Потужність дози гамма-випромінювання території ліквідованої ділянки складає від 0,10 до 0,21 мкЗв/год.

Сумарна альфа-активність у ґрунті 105 – 1406 Бк/кг.

2. За даними ДП "Бар'єр"

Вміст природних радіонуклідів у ґрунтах

Таблиця 9.3.1.1

№ з/п	Назва пункту відбору	Концентрація радіонуклідів, Бк/кг сухої ваги		
		K-40	Ra-226	Th-232
Хвостосховище "Дніпровське"				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	D_sC1-1	358	72	45
2	D_sC1-2	268	47	28
3	D_sC2-1	731	64	46
4	D_sC2-2	557	87	56
5	D_sC3-1	50	38	31
6	D_sC3-2	38	9	21
7	D_sC4-1	46	30	18
8	D_sC4-2	46	31	17

№ з/п	Назва пункту відбору	Концентрація радіонуклідів, Бк/кг сухої ваги		
		K-40	Ra-226	Th-232
9	D_sC5-1	10	31	18
10	D_sC5-2	65	16	14
11	D_sC6-1	56	14	12
Хвостосховище "Західне"				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	Z_sC1-1	417	35	25
2	Z_sC2-1	413	38	24
3	Z_sC3-1	281	110	30
4	Z_sC4-1	350	137	27
5	Z_sC4-3	380	178	29
6	Z_sT1-11	412	47	26
7	Z_sT2-11	356	31	22
8	Z_sT3-1	421	34	25
9	Z_sT3-2	285	30	19
10	Z_sT4-1	406	41	27,4
11	Z_sT4-22	410	62	25
12	Z_sT4-2	382	662	40
13	Z_sT2-21	316	32	25
14	Z_sT2-22	278	81	22
ПЕД гамма-випромінювання від 0,3 до 0,6 мкЗв/год				
15	Z_sC6-1	314	144	76
Хвостосховище "Центральний Яр"				
до 0,3 мкЗв/год				
1	CY_s C7-1	514	92	22,7
2	CENTR	94	25	7
3	CY_sT 1-2	576	589	52
4	CY_s T 4 -1	491	190	14
5	CY_s T 4 -2	237	98	30
до 0,6 мкЗв/год				
6	CY_sC 1-2	407	80	28
7	CY_sC 2-3	460	174	29
8	CY_sC 3-2	221	492	46
9	CY_sC 6-1	483	1150	62
10	CY_sC 8-1	405	112	24
11	CY_sT1-12	427	492	45
12	CY_sT1-21	396	229	34
13	CY_sT3-1	257	330	32
14	CY_sT3-12	346	491	51
від 0,6 до 1,2 мкЗв/год				
15	CY_sC2-1	153	487	63
16	CY_sT1-11	337	743	48
від 1,2 до 10 мкЗв/год				
17	CY_sC 4-1	91	3500	211
18	CY_sC 5-1	320	952	62
19	CY_sT1-1	10	3770	312
від 10 мкЗв/год				
20	CY_sC 3-1	1440	282000	19200
Хвостосховище "Південно-Східне"				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	YV_sC1-1	757	67	53
2	YV_sC2-1	411	32	29

№ з/п	Назва пункту відбору	Концентрація радіонуклідів, Бк/кг сухої ваги		
		K-40	Ra-226	Th-232
3	YV_sC3-1	466	38	30
4	YV_sC4-1	470	39	30
5	YV_sC5-1	310	44	28
6	YV_sC6-1	485	58	40
7	YV_sC7-1	389	34	26
8	YV_sC8-1	397	32	24
9	YV_sT1-31	389	295	31
10	YV_sT1-21	398	336	52
11	YV_sT4-21	243	20	11
від 0,3 до 0,6 мкЗв/год				
12	YV_sT4-1	283	89	53
13	YV_sT4-2	20	383	23
14	YV_sT4-11	392	495	43
15	YV_sT1-3	293	764	88
Сховище "База С"				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	BC_sC1-1	495	123	31
2	BC_sC2-1	537	460	39
3	BC_sC4-4	464	271	45
4	BC_sT-2-1	526	155	31
5	BC_sT2-11	521	62	35,5
6	BC_sT2-12	573	32	32
7	BC_sT2-13	594	49	27
8	BC_sT2-2	601	72	29
9	BC_sT2-3	592	46	33
10	BC_sT21	589	48	31
11	BC_sT211	538	58,5	30
ПЕД гамма-випромінювання від 0,6 до 1,2 мкЗв/год				
12	BC_sC3-1	245	1550	110
13	BC_sC5-1	440	1580	109
ПЕД гамма-випромінювання від 1,2 до 10 мкЗв/год				
14	BC_sC3-2	421	10600	567
15	BC_sC4-1	84	1910	157
16	BC_sC4-2	244	6910	376
17	BC_sC4-3	388	14600	1880
18	BC_sC5-2	110	4660	244
19	BC_sC6-1	101	2270	163
Хвостосховище "Сухачівське" 1-ша та 2-га секції				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	S_sT1	10	535	36
2	S_sT2	10	348	14
3	S_sC1-3-1 R	445	36	29
4	S_sC1-3-2 L	402	43	32
5	S_sC1-3-3R	450	113	39
6	S_sC1-3-6L	607	42	33
7	S_sC1-3-6R	528	112	37
8	S_s602-1	613	62	33
9	S_s602-2	503	75	35
10	S_sC2-1-1L	547	39	27
11	S_sC2-1-1 R	377	38	86

№ з/п	Назва пункту відбору	Концентрація радіонуклідів, Бк/кг сухої ваги		
		K-40	Ra-226	Th-232
12	S_sC2-1-3R	48	40	21
ПЕД гамма-випромінювання від 0,3 до 0,6 мкЗв/год				
13	S_sC1-3-7 L	537	99	34
від 1,2 до 10 мкЗв/год				
14	S_sC1-3-7 R	10	6890	549
15	S_sC1-3-8 L	468	386	45
16	S_sC1-3-8 R	10	6880	366
17	S_sC2-1-3L	10	3850	234
18	CENTR	10	7780	422

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Дніпропетровський державний міжобласний спецкомбінат УкрДО “Радон”

Діяльність по збору, перевезенню та захороненню радіоактивних відходів, які утворюються на підприємствах, установах та організаціях Дніпропетровської області здійснює Дніпропетровський державний міжобласний спецкомбінат, що входить до об’єднання “Радон” (далі – ДДМСК). Згідно з ліцензією, виданою Держатомрегулювання України, до зони обслуговування комбінату, входять Дніпропетровська, Кіровоградська, Запорізька, Донецька та Луганська області.

Пункт зберігання радіоактивних відходів (далі – ПЗРВ) ДДМСК розміщений у Дніпропетровському р-ні, на 23 км Запорізького шосе. Майданчик відведений під ПЗРВ, займає 42,3 га, споруди займають територію 3,5 га. Санітарно-захисна зона радіусом 1 км встановлена згідно з Рішенням Виконавчого комітету Дніпропетровської обласної Ради народних депутатів УРСР від 24.11.1988 за № 453-07. У 1989 році Республіканським науково-дослідним і проектно-вишукувальним інститутом з землеустрою (Дніпропетровська філія) розроблений проект “Установление охранных зон ПЗРО в Днепропетровской области”.

Основна частина радіоактивних відходів, що приймаються на захоронення, це зняті з експлуатації промислові радіонуклідні ДІВ та радіоактивно-забруднений металобрухт. Незначну частину складають відходи, що приймаються від медичних закладів онкологічного профілю.

ДДМСК здійснює радіаційний моніторинг в санітарно-захисній зоні ПЗРВ відповідно до Регламенту, затвердженому Дніпропетровською обласною СЕС. Моніторинг виконується фахівцями служби радіаційної безпеки ДДМСК.

У відповідності до Програми радіаційного контролю продовжувалось проведення скринінгового аналізу стану забруднення природного середовища у зонах впливу розташування ПЗРВ та ДДМСК. Параметри та об’єм радіаційного контролю розроблені відповідно з вимогами державного стандарту (ГОСТ 12.1.048-85) та СПОРО-85.

Таблиця 9.2.1 Перелік екологічно небезпечних об'єктів

<i>Перелік об'єктів у галузі атомної енергетики і атомної промисловості</i>	<i>Найменування підприємства</i>	<i>Юридична адреса</i>
Ядерні установки	-	-
Об'єкти призначені для поводження з радіоактивними відходами	Державне спеціалізоване підприємство “Дніпропетровський державний міжобласний спецкомбінат”	49061, м. Дніпропетровськ, вул. Героїв Сталінграда, буд. 24-Б.
Уранові об'єкти	Державне підприємство “Східний гірничозбагачувальний комбінат”	52210, Дніпропетровська область, м. Жовті Води, вул. Горького, буд. 2
	Державне підприємство “Бар'єр”	51917, Дніпропетровська область, м. Дніпродзержинськ, пр. Аношкіна, буд.179б

Таблиця 9.2.1. Перелік екологічно небезпечних об'єктів

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітки
<i>Підприємства металургійної промисловості загальнодержавного значення</i>				
1	ПАТ “Євраз - Дніпропетровський метзавод ім. Петровського”, м. Дніпропетровськ	Виробництво чавуну, сталі, прокату, товарів народного споживання, коксу і побічних продуктів	Мінекономрозвитку України	
2	ПАТ “Дніпровський меткомбінат”, м. Дніпродзержинськ	Виробництво і реалізація агломерату, чавуну, сталі, прокату, товарів народного споживання	Мінекономрозвитку України	
3	ПАТ “ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод”, м. Дніпропетровськ	Виробництво труб та товарів широкого вжитку	Мінекономрозвитку України	
4	ПрАТ “ЮтіСТ”, м. Нікополь	Виробництво труб та товарів широкого вжитку	Приватна	
5	ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”, м. Кривий Ріг	Металургійне, коксохімічне та гірничо-збагачувальне виробництво	Мінекономрозвитку України	
6	ПАТ “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод”, м. Дніпродзержинськ	Виробництво коксу і побічних продуктів	Мінекономрозвитку України	
7	ПАТ “Євраз Баглійкокс”, м. Дніпродзержинськ	Виробництво коксу і побічних продуктів	Мінекономрозвитку України	
8	ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”, м. Нікополь	Виробництво феросплавів	Мінекономрозвитку України	
9	ПАТ “ІНТЕРПАЙП Новомосковський трубний завод”, м. Новомосковськ	Виробництво труб та товарів широкого вжитку	Мінекономрозвитку України	
<i>Підприємства вугільно-добувної промисловості загальнодержавного значення</i>				
10	ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”, м. Павлоград	Збагачення гірничої маси, випуск вугільного концентрату.	Міненерговугілля України	
<i>Гірничо-збагачувальні підприємства загальнодержавного значення</i>				
11	ПАТ “ПівдГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінекономрозвитку України	
12	ПАТ “ПівНГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінекономрозвитку України	
13	ПАТ “ІнГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінекономрозвитку України	
14	ПАТ “ЦГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінекономрозвитку України	
15	ПАТ “Орджонікідзевський гірничо-збагачувальний комбінат”, м. Орджонікідзе	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінекономрозвитку України	

<i>№ з/п</i>	<i>Назва екологічно небезпечного об'єкту</i>	<i>Вид діяльності</i>	<i>Відомча належність (форма власності)</i>	<i>Примітки</i>
16	ПАТ "Марганецький ГЗК", м. Марганець	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінекономрозвитку України	
17	Філія "Вільногірський ГМК" ДП "Об'єднана гірничо-хімічна компанія"	Видобування руд кольорових металів, видобування каменю для будівництва, видобування вапняку, гіпсу та крейди, видобування глинистого сланцю	Державна	
18	Східний ГЗК, м. Жовті Води	Видобуток та переробка уранових руд	Міненерговугілля України	
<i>обласного значення</i>				
19	ПАТ "Суша балка", м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінекономрозвитку України	
20	ПАТ "Криворізький залізорудний комбінат", м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінекономрозвитку України	
<i>Підприємства хімічної промисловості загальнодержавного значення</i>				
21	ПАТ "ДніпроАзот", м. Дніпродзержинськ	Виробництво аміаку, мінеральних добрив (карбамід), їдкою натру, рідкого хлору, соляної кислоти, товарів народного споживання	Мінекономрозвитку України	
22	ДП НВО "Павлоградський хімічний завод", м. Павлоград	Виробництво вибухових речовин і хімічної продукції	Державне космічне агенство України	
<i>обласного значення</i>				
23	ДП "Смоли", м. Дніпродзержинськ	Виробництво іонообмінних смол, гербіцидів	Міненерговугілля України	
24	ДНВП "Цирконій", м. Дніпродзержинськ	Виробництво цирконію, гафнію	Міненерговугілля України	
25	ДП "Екоантилід", м. Дніпродзержинськ	Виробництво концентрованої і неконцентрованої азотної кислоти, антиожеледної некорозійної суміші, кальцевої селітри, технічного вапна	Мінекономрозвитку України	
<i>Підприємства енергетики загальнодержавного значення</i>				
26	ДТЕК Криворізька ТЕС, м. Зеленодольськ Апостолівського району	Виробництво електричної енергії	Міненерговугілля України	
27	ДТЕК Придніпровська ТЕС, м. Дніпропетровськ	Виробництво електричної енергії	Міненерговугілля України	
<i>Підприємства комунального господарства, що використовують хлор загальнодержавного значення</i>				
28	ТОВ "Аульська хлор переливна станція", с. Аули Криничанського району	Зберігання рідкого хлору та передача його споживачам	Держбудархітектури та житлової політики України	
29	КВП ДМР "Міськводоканал"	Водопостачання та водовідведення	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
<i>обласного значення</i>				

<i>№ з/п</i>	<i>Назва екологічно небезпечного об'єкту</i>	<i>Вид діяльності</i>	<i>Відомча належність (форма власності)</i>	<i>Примітки</i>
30	КП "Нікопольське ВУВКГ" НМР, м. Нікополь	Підготовка та реалізація води питної якості та приймання в систему каналізації стоків	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
31	КП Кривбасводоканал, м. Кривий Ріг	Водопостачання та водовідведення	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
<i>Підприємства водопровідно-каналізаційного господарства загальнодержавного значення</i>				
32	Дніпродзержинське ВУВКГ, м. Дніпродзержинськ	Водопостачання та водовідведення, очищення стічних вод на очисних спорудах	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
33	Дніпропетровське ВУВКГ, м. Дніпропетровськ	Водопостачання та водовідведення, очищення стічних вод на очисних спорудах	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
34	Павлоградське регіональне управління водозабезпечення і каналізаційних стоків (ПРУВОКС) ПАТ "ДТЕК Павлоградвугілля"	Водопостачання і очистка каналізаційних стоків	Міненерговугілля України	
<i>обласного значення</i>				
35	ПАТ "ДТЕК Дніпроенерго"	Водопостачання та водовідведення, очищення стічних вод на очисних спорудах	Міненерговугілля України	
36	ДПП "Кривбаспромводопостачання", м. Кривий Ріг	Промислове водопостачання	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
37	Нікопольське комунальне підприємство "Західне", м. Нікополь	Очищення госпобутових та промислових стічних вод м. Нікополь	Нікопольський міськвиконком	
<i>Підприємства інших галузей промисловості загальнодержавного значення</i>				
38	ДП ВО "Південний машинобудівний завод", м. Дніпропетровськ	Виробництво ракетно-космічної продукції, тракторів, тролейбусів, трамваїв та спеціального устаткування	Державне космічне агенство України	
39	ПрАТ "ІнтерМікро Дельта, Інк" м. Дніпропетровськ	Виробництво шин та гумово-технічних виробів	Приватна	
40	ПрАТ "Іста-Центр", м. Дніпропетровськ	Багатосерійне виробництво стартерних акумуляторних батарей	Приватна	
<i>обласного значення</i>				
41	ПАТ "Дніпрометиз", м. Дніпропетровськ	Виробництво товарів народного споживання	Мінекономрозвитку України	
42	ПАТ "Дніпровський машинобудівний завод", м. Дніпропетровськ	Випуск товарів народного споживання та електронних автоматичних телефонних станцій	Мінекономрозвитку України	
43	ТДК "Дніпрокомунтранс", м. Дніпропетровськ	Збирання та транспортування ТПВ	Місцеві органи влади	
44	Звалища побутових відходів області	Складування ТПВ	Місцеві органи влади	

<i>№ з/п</i>	<i>Назва екологічно небезпечного об'єкту</i>	<i>Вид діяльності</i>	<i>Відомча належність (форма власності)</i>	<i>Примітки</i>
45	ДП “Новомосковський шпалопросочувальний завод”, м. Новомосковськ	Шпалопросочування	Укрзалізниця	
46	Склади ВВ та боеприпасів сел. Черкаське		Міноборони	
47	ПАТ “ХайдельбергЦемент”, м. Кривий Ріг	Виробництво цементу	Мінекономрозвитку України	
<i>Водосховища</i>				
48	Дніпродзержинське	Накопичення та використання води	Державне агентство водних ресурсів України	
49	Дніпровське	Накопичення та використання води	Державне агентство водних ресурсів України	
50	Каховське	Накопичення та використання води	Державне агентство водних ресурсів України	
<i>Нафтопроводи та нафтопродуктопроводи</i>				
51	Кременчук-Херсон	Транспортування нафтопродуктів	Мінекономрозвитку України	
52	Лисичанськ-Кременчук	Транспортування нафтопродуктів	Мінекономрозвитку України	
53	Лисичанськ-Нижньодніпровськ	Транспортування нафтопродуктів	Мінекономрозвитку України	
54	АЗС та сховища нафтопродуктів, які розташовані у прибережно-захисній смузі	Реалізація нафтопродуктів		
<i>Газопроводи</i>				
55	Слець-Кременчук-Кривий Ріг	Транспортування газу	Мінекономрозвитку України	
56	Кривий Ріг-Одеса	Транспортування газу	Мінекономрозвитку України	
57	Шебелінка-Дніпропетровськ-Кривий Ріг-Одеса	Транспортування газу	Мінекономрозвитку України	
58	Газоконденсатне родовище ГПУ “Харківгазвидобування” (Юр’ївський р-н)	Видобування та зберігання газу	Мінекономрозвитку України	
59	Газосховище ГПУ “Харківгазвидобування”, Новомосковський р-н	Зберігання газу	Мінекономрозвитку України	
60	Пролетарське УПЗГ Магдалинівський р-н	Зберігання газу	Мінекономрозвитку України	
61	Перещепинський НГП	Видобування та зберігання газу	Мінекономрозвитку України	
<i>Аміакопроводи</i>				
62	Аміакопровід “Тольятті-Одеса”	Транспортування аміаку	Мінекономрозвитку України	
<i>Підприємства біохімічної і фармацевтичної промисловості</i>				
63	ПАТ “Дніпрофарм”, м. Дніпропетровськ	Випуск лікарських препаратів	Міністерство охорони здоров'я України	
64	ТОВ “Медіком”, м. Кривий Ріг	Випуск лікарських препаратів	Міністерство охорони здоров'я України	

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

Дніпропетровська область – одна з ключових промислових регіонів України.

Основні галузі виробництва Дніпропетровської області: гірничо-видобувна, вугільна, металургійна, машинобудівна, у тому числі ракетно-космічна, хімічна, сільсько-господарська, будівельна та інші.

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Структура базових підприємств промислового виробництва.

СЕКЦІЯ В – Добувна промисловість і розроблення кар'єрів.

Розділ 07 – добування металевих руд

Група 07.1 – добування залізних руд

Клас 07.10 – добування залізних руд: ПАТ “Криворізький залізорудний комбінат”, ПрАТ “Євраз Суха Балка”, ПАТ “ПівдГЗК”, ПрАТ “ЦГЗК”, ПрАТ “ПівНГЗК”, ПрАТ “ІнГЗК”, структурний підрозділ ПАТ “ММК ім. Ілліча” гірничо-збагачувальний комплекс “Укрмеханобр”.

Клас 07.29 – добування руд інших кольорових металів: ПАТ “Орджонікідзевський ГЗК”, ПАТ “Марганецький ГЗК”; філія Вільногриський гірничо-металургійний комбінат” ДП “Об’єднана гірничо-хімічна компанія”.

СЕКЦІЯ С – Переробна промисловість

Розділ 19 – виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення

Група 19.1 – виробництво коксу та коксопродуктів

Клас 19.10 – виробництво коксу та коксопродуктів: ПАТ “Євраз Дніпродзержинський КХЗ”, ПрАТ “Євраз Южкокс”.

Розділ 20 – виробництво хімічних речовин і хімічної продукції: ПАТ “ДНПРОАЗОТ”; ДП “НВО “Павлоградський хімічний завод”; ТОВ “ЗІП”; ПАТ “ХІМДИВІЗІОН”.

Розділ 22 – виробництво гумових і пластмасових виробів

Група 22.1 – виробництво гумових виробів

Клас 22.11 – виробництво гумових шин, покришок і камер; відновлення протектора гумових шин і покришок: ТОВ “Український завод понад великогабаритних шин”.

Розділ 24 – металургійне виробництво

Група 24.1 – виробництво чавуну, сталі та феросплавів

Клас 24.10 – виробництво чавуну, сталі та феросплавів: ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”, ПАТ “Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського”, ПрАТ “Євраз Дніпровський металургійний завод”, ПрАТ “НПО Дніпропрес”, ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”.

Група 24.2 – виробництво труб, порожнистих профілів і фітінгів зі сталі

Клас 24.20 – виробництво труб, порожнистих профілів і фітінгів зі сталі:

ПАТ “Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод”, ПАТ “Інтерпайп Новомосковський трубний завод”, ТОВ “Інтерпайп Ніко Тьюб”, ПАТ “Комінмет”, ТОВ “ВНЦ “Трубосталь”, ПрАТ “Сентравіс Продакшн Юкрейн”, ЗАТ “Нікопольський завод сталевих труб “ЮТіСТ”, ТОВ “ВСМПО Титан Україна”.

Група 24.3 – виробництво іншої продукції первинного оброблення сталі

Клас 24.34 – холодне волочіння дроту: ПАТ “Дніпрометиз”, ТДВ “Завод Метиз”.

Група 24.5 – лиття металів

Клас 24.52 – лиття сталі: ТОВ “Металургійний завод “Дніпросталь” (Інтерпайп Сталь).

Розділ 25 – виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування

Група 25.9 – виробництво інших готових металевих виробів

Клас 25.99 – виробництво інших готових металевих виробів, н.в.і.у.: ТОВ “Новомосковський посуд”.

Розділ 27 – виробництво електричного устаткування

Група 27.2 – виробництво батарей і акумуляторів

Клас 27.20 – виробництво батарей і акумуляторів:

ТОВ ДДЗ “Енергоавтоматика”; ПрАТ “ІСТА – Центр”.

Розділ 28 – виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.: ПАТ “Павлоградхіммаш”, ПАТ “Дніпропетровський завод прокатних валків”.

Розділ 29 – виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів

Група 29.3 – виробництво вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів

Клас 29.32 – виробництво інших вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів: ПАТ “Синельниківський ресорний завод”

Розділ 30 – виробництво інших транспортних засобів: ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод”; ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод”; ДП “НВК “Електровозобудування”, ПАТ “Дніпровагонмаш”.

За даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області – ІНДЕКС промислової продукції за основними видами діяльності в розрізі підприємств промислового комплексу області за 2015 рік та виробництво основних видів промислової продукції області у 2015 році у натуральному виразі наведено у таблицях 10.1.1., 10.1.2.

Таблиця 10.1.1. ІНДЕКС промислової продукції за основними видами діяльності

	2015 до 2014, %
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	97,0
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	88,9
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	105,3
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	82,4
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	83,2
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	85,9
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	87,6

Таблиця 10.1.2. Виробництво основних видів промислової продукції області у 2015 році у натуральному виразі

	2015	% до 2014
Концентрати залізорудні неагломеровані, млн.т	52,4	96,5
Концентрати залізорудні агломеровані, млн.т	25,5	94,6
Кокс і напівкокс із вугілля кам'яного; кокс газовий, млн.т	3,9	105,8
Чавун переробний і дзеркальний у чушках, болванках чи формах первинних інших, млн.т	8,8	98,6
Сталь без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям, млн.т	6,0	96,3
Прокат готовий чорних металів, млн.т	4,1	89,9
Труби та трубки, профілі порожнисті зі сталі, тис.т	750,1	66,7

Обсяг реалізованої продукції за 2015 рік по промисловості області наведено у таблиці 10.1.3.

Таблиця 10.1.3. Обсяг реалізованої продукції за основними видами промислової у 2015 році

	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу	
	млрд грн	у % до всієї реалізованої продукції
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	68,7	23,8
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	1,1	0,4
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	6,5	2,3
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	15,1	5,2
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	11,3	3,9
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	105,9	36,8
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	7,5	2,6

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Дніпропетровська область є унікальною за різноманітністю і запасами корисних копалин, тут зосереджені унікальні родовища. Область володіє близько 50% загальнодержавних запасів корисних копалин. В області видобувається 100% загальноукраїнського обсягу марганцевої і майже 80% залізної руди. Мінеральні ресурси є основою для розвитку господарства регіону, особливо виробництв чорної металургії, оскільки наявна як головна так і допоміжна сировина.

Добувна промисловість регіону забезпечує понад 23% загального обсягу реалізованої промислової продукції області.

За 2015 рік у натуральному виразі виробництво основних видів продукції підприємствами гірничо-металургійного комплексу наведено у таблиці 10.2.1.1.

Таблиця 10.2.1.1.

	Вироблено за 2015рік	% до 2014року
Концентрати залізородні неагломеровані, млн тонн	52,4	96,5
Концентрати залізородні агломеровані, млн тонн	25,5	94,6
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного; кокс газовий, млн тонн	3,9	105,8
Чавун, млн тонн	8,8	98,6
Сталь, без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям, млн тонн	6,0	96,3
Прокат готовий чорних металів, млн тонн	4,1	89,9
Труби та трубки, профілі порожнисті зі сталі, млн тонн	0,75	66,7

10.2.2. Металургійна промисловість

Металургія належить до числа основних галузей промисловості України. На цей час у гірничо-металургійному комплексі України налічується майже 800 підприємств, в тому числі 19 металургійних комбінатів та заводів, 12 трубних заводів, понад 20 металовиробничих підприємств, понад 100 спеціалізованих підприємств по переробці металобрухту та відходів. Більш 10 % від загальної чисельності зайнятих у промисловості складають робітники металургійної галузі. Чорні метали та вироби з них займають одне з найважливіших місць у структурі українського експорту.

Основна галузь переробної промисловості – металургія та оброблення металу, яка забезпечує близько 37 % від загального обсягу реалізованої промислової продукції області. Металургійні підприємства області виробляють високоякісну сталь та конкурентоспроможний прокат. На металургійних підприємствах зайнято понад 78,0 тис. осіб.

До головних забруднювачів повітря в Україні відносяться підприємства металургії, хімічної промисловості та енергетики, на які приходяться відповідно – 35 %, 15 % та 32 % всіх викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел.

З метою поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області, підприємствами забруднювачами виключно за власні кошти виконуються природоохоронні заходи.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Хімічна промисловість – це близько 90 підприємств, обсяг реалізованої продукції складає 5,2 % обсягу промислового виробництва в області. Чисельність працюючих – 20,9 тис. осіб.

Загальний стратегічний прогноз для хімічної галузі є не дуже сприятливим.

Насамперед це стосується ринку мінеральних добрив, який регулюється низкою факторів, у верхівці яких все-таки сировина – природний газ. Низька собівартість природного газу в країнах Перської затоки стимулює будівництво нових потужностей з виробництва мінеральних добрив, надмірна активність китайських виробників, які працюють на кам'яновугільному газі (також відносно дешевий) і реанімація американських продуцентів на дешевому сланцевому газі визначатимуть розвиток галузі в перспективі. Безумовно, є й інші чинники, що визначають ринкові тренди, але головне – це вартість сировини – газу. Основна тенденція галузі – це істотне перевищення пропозиції мінеральних добрив над попитом на ключових світових ринках, яке супроводжується падінням цін і, як наслідок, зниженням прибутковості хімічних компаній.

Зростання попиту на азотні мінеральні добрива на внутрішньому ринку суттєво не впливає на збільшення обсягів їх виробництва, оскільки цей попит в більшості своїй не забезпечений фінансово. Тому, актуальним залишається питання підтримки вітчизняних виробників і мінеральних добрив, і сільгосппродукції, наприклад, через пільгове кредитування.

У виробництві *гумових і пластмасових виробів*, іншої неметалевої мінеральної продукції спостерігається збільшення (на 6,0 %) обсягів виробництва порівняно з відповідним періодом минулого року переважно завдяки виробництву пластмасових виробів та іншої неметалевої продукції. Підприємства з виробництва гумової продукції здійснюють виробничу діяльність вкрай неритмічно. Через несвоєчасне відшкодування ПДВ, високі тарифи на енергоносії, заборгованість споживачів продукції, високі відсоткові ставки на кредитні ресурси, підприємства відчувають нестачу обігових коштів. Негативний вплив також має насиченість ряду сегментів ринку шинної продукції аналогічною, більш дешевою китайською продукцією.

10.2.4. Харчова промисловість

Індекс виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у 2015 році склав 105,9 %.

Це стало можливим завдяки стабільному забезпеченню промисловості сировинними ресурсами, насамперед гарному врожаю зернових, безперебійному постачанню тваринницької сировини, як місцевими товаровиробниками, так і за рахунок надходження з інших регіонів

Провідними галузями харчової промисловості є: олійножирова, борошномельно-круп'яна та комбікормова, хлібопекарська, кондитерська,

м'ясопереробна, молокопереробна, крохмале-патокова, виробництво харчових концентратів, виробництво безалкогольних напоїв і мінеральної води, лікеро-горілчана, виноробна та пивоварна галузі, плодоовочева, рибопереробна, дріжджова і тютюнова

Обсяг реалізованої продукції, а саме: харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів за 2015 рік склав 22,7 млрд грн. У загальному обсязі промислового виробництва області харчова промисловість складає близько 8%.

За підсумками роботи підприємств харчової та переробної промисловості за 2015 рік у порівнянні з 2014 роком збільшено виробництво таких продуктів харчування як: кисломолочних, м'яса та ковбасних виробів, круп, хлібобулочних та макаронних виробів, крохмалю, мінеральної води.

кисломолочних – на 2,2 %; ковбасних виробів – на 12,8 %; м'яса включаючи субпродукти – на 4,7 %; макаронних виробів – на 10,4 %; круп – на 18,1 %; хлібобулочних виробів – на 8,1 %; крохмалю – на 6,3 %; мінеральної води – на 10,5 %; дріжджів – на 1,9 %.

В 2016 – 2017 роках очікується зростання інвестицій в основний капітал у харчову промисловість на підприємства по виробництву олії, кондитерських, ковбасних виробів, крохмало-патоки, дріжджів.

Поєднання власних коштів підприємств з іноземними та вітчизняними дасть змогу значно зміцнити матеріально-технічну базу галузі, поліпшити якість, розширити асортимент та зовнішнє оформлення продукції, що теж впливає на її привабливість.

Сьогодні продукція АПК, харчових підприємств області міцно закріпила високу якість дніпропетровської марки не тільки на обласному і вітчизняному ринках, а і за межами країни.

Виробничі потужності харчової галузі Дніпропетровщини завантажені з урахуванням попиту споживачів.

Обсяги виробництва продуктів харчування задовольняють потребу населення області в основних продовольчих товарах з урахуванням переміщених осіб за винятком молока та молочних продуктів.

Норма споживання молока та молочних продуктів на одну особу 341 кг, фактично споживається в середньому 190-205 кг. Відсутність молока є загальнодержавною проблемою.

Соняшника за останні 3 роки фонд споживання 50,0 тис тонн олії, в перерахунку на насіння соняшника 109 тис тонн при середньому виробництві 950 тис тонн у рік (при мінімальній нормі споживання 8 кг в рік на 1 особу, населення області споживає 13,3 кг на 1 особу).

Середній фонд споживання картоплі 350 тис тонн, що в 1,3 рази більше середньорічному виробництві (при мінімальній нормі споживання 96 кг в рік на 1 особу, населення області споживає 119,7 кг на 1 особу).

Середній фонд споживання овочів 550,0 тис тонн, що в 1,3 рази більше середньорічного виробництва (при мінімальній нормі споживання 105 кг в рік на 1 особу, населення області споживає 180,6 кг на 1 особу).

За оцінками споживчого попиту та ресурсного наповнення ринків

Дніпропетровської області основними видами продовольчих товарів, можна зробити висновок, що в регіоні виробляється достатня кількість продовольчих ресурсів. Рівень виробництва дозволяє в цілому забезпечити потребу населення в харчових продуктах відповідно до норм споживання.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Реалізація окремих екологічно орієнтованих проектів у 2015 році на підприємствах гірничо-металургійного комплексу:

Так, у 2015 році ПАТ “Євраз - ДМЗ ім. Петровського” закінчив виконання природо-охоронного заходу “Установка пилопригнічення азотом на ливарному дворі під час випуску чавуну на доменній печі № 3 (2013 – 2014 рр)”. Ефект – Зменшення викидів у атмосферу на 315 т/рік.

На ПАТ “Дніпровський меткомбінат” виконувався щорічний природоохоронний захід “Очищення ставка-освітлювача від шламу”. Екологічний ефект – кількість вибраного шламу становить 240,539 тис. м³. Також, в стадії завершення проект “Реконструкція доменного цеху з будівництвом установки приготування й вдування пиловугільного палива в доменні печі 1М, 8, 9, 12”, що дозволить зменшити споживання природного газу та значно підвищити показники виробництва.

ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” у 2015 році продовжував виконувати щорічні природоохоронні заходи: “Переробка шлаків від феросплавного виробництва”. Ефект – переробка 662716 т шлаків, зменшення шлакового відвалу на 52548 т. та “Переробка шлаків від феросплавного і агломераційного виробництв”. Ефект – переробка 162209 т шлаків.

Також, завершено виконання заходу “АГЦ. Реконструкція газоочисток В-21, В-22, В-23 з установкою рукавних фільтрів”. Ефект – зменшення викидів пилу на 255,964 тонн/рік, в т.ч. по Mn та його сполуках на 88,29 тонн/рік. Отримано Сертифікат відповідності закінченого будівництвом об’єкта серії IV №164153300519 від 26.11.2015.

На ПАТ “ЦГЗК” завершено реконструкцію аспіраційних установок В-2, В-4, АТУ-21 на фабриці окомкування, які введено в експлуатацію, виконувалися роботи з ремонту аспіраційних пристроїв у цехах комбінату.

На ПАТ “ПВНГЗК” завершено пуско-налагоджувальні роботи аспіраційної системи на випалювальній машині ЦВО-1, аспіраційної газоочистки розвантажувальної ділянки. Також, забезпечується режим гідрозахисту при експлуатації шахти “Першотравнева” шляхом відкачки води, обсяг відкаченої води становить 515 тис. м³.

У 2015 році ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” виконано: будівництво нової ГОУ з технологією допалювання СО на конвертерах №5, 6. Встановлено систему екологічного моніторингу за викидами в атмосферне повітря – пиломір, пуско-налагоджувальні роботи комунікацій та вузлів технологічного та екологічного обладнання. Згідно проекту передбачається зменшення викидів забруднюючих речовин на 899 тонн на рік на одному конвертері;

будівельно-монтажні роботи електрофільтру від зони спікання агломації №6 аглоцеху №2, будівництво будівлі бункерів вапна та пилу, чотирьох ГОУ від бункера, будівельно-монтажні роботи чотирьох рукавних фільтрів від укриттів конвеєрів, галереї №31. Виконуються пуско-налагоджувальні роботи.

Також, в межах реалізації заходу щодо модернізації ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” діючих ГОУ від обертових печей виконано реконструкцію ГОУ обертової печі №2, ведуться пуско-налагоджувальні роботи.

На ПАТ “Марганецький гірничозбагачувальний комбінат” введено до експлуатації установку з переробки відходів основного технологічного процесу збагачення – переробки шламів. Здійснюються роботи з налагодження технологічного процесу.

На ПАТ “Орджонікідзевський гірничозбагачувальний комбінат” закінчено реконструкцію пилогазоочисних установок агломераційної машини Богданівської збагачувально-агломераційної фабрики з введенням рукавних фільтрів, що дозволить зменшити викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 10 разів.

На ПАТ “Євраз Баглійкокс” завершено масштабний проект реконструкції хімводопідготовки ТЕЦ, який дозволить істотно знизити викиди забруднюючих речовин у водні ресурси. Запуск нового комплексу надає можливість практично виключити негативний вплив виробництва на поверхневі води – всі стічні води процесу хімводопідготовки включено в замкнений цикл, вода проходить ряд ступенів очищення й повторно використовується у виробництві. Введення до експлуатації нового комплексу хімводопідготовки ТЭЦ – це важливий етап програми поліпшення стану навколишнього середовища Дніпропетровської області.

На ПАТ “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод” у стадії завершення проект з будівництва цеху очистки коксового газу від сірководню. Введення до експлуатації заплановано на 2016 рік.

Підприємства Кривбасу при проведенні масових вибухів обов’язково здійснюють природоохоронні заходи, спрямовані на скорочення техногенного навантаження на довкілля та людину: використовують внутрішню і зовнішню гідрозабірку, застосовують виключно безтритолові вибухові речовини та інше.

Так, у 2015 році на ПАТ “ПівНГЗК” досягнуто зменшення викидів пилу – 2489,886 тонн, газоподібних речовин – 2364,391 тонн; ПАТ “ІнГЗК” фактично зменшено викидів пилу – 1593,46 тонн; на ПАТ “ЦГЗК” фактично зменшено викидів пилу на 268,265 тонн; ПАТ “ПівдГЗК” – загальне зниження викидів з початку реалізації заходу (2007 рік) складає – 11607,336 т, в т.ч. за 2015 рік – 1586,023 тонн.

З метою запобігання пилоутворенню на відвалах, хвостосховищах, шламонакопичувачах підприємствами постійно здійснюється закріплення поверхонь речовинами, які затримують пил, зволоження “сухих” пляжів хвостосховищ, полив технологічних автодоріг, зрошення складів готової продукції, висаджується рослинність тощо.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Дніпропетровська область – один з найбільш економічно розвинених регіонів України. Характеризується вигідним географічним положенням, багатими природними ресурсами та розвиненим сільськогосподарським виробництвом. Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави.

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої області і держави в цілому, дає значній частині сільського населення робочі місця.

Основу агропромислового комплексу області складають 943 сільськогосподарських підприємства з різними формами власності та підпорядкування, 3,3 тисяч селянських фермерських господарств, близько 1400 підприємства харчової та переробної промисловості, 4 науково-дослідні станції, Інститут сільського господарства степової зони України УААН, аграрний університет, 6 коледжів, навчально-виробничі бази і філіали кафедр створені на десятках високотехнологічних підприємств Дніпропетровщини.

Основні напрямки виробничої діяльності сільгоспідприємств області – є вирощування зернових, технічних і овочевих культур, виробництво м'ясо-молочної продукції.

Дніпропетровська область одна з провідних областей, що майже повністю задовольняє потреби споживачів в основних продуктах харчування за рахунок власного виробництва та насамперед завдяки тісній співпраці підприємств потужного агропромислового комплексу і багатогалузевої харчової та переробної промисловості.

Дніпропетровщина відноситься до регіонів, в яких виробляється значна частина сільськогосподарської продукції України. Площа сільськогосподарських угідь складає – 2,5 млн га (біля 7% сільгоспугідь України), з них площа ріллі – 2,1 млн га.

Виробництво валової продукції в усіх категоріях господарств області за 2015 рік в порівнянні з 2014 роком складає 105,8 % (по Україні 95,2 %); за темпом область займає четверте місце серед інших областей України (після Запорізької, Полтавської та Херсонської областей), за обсягом третє (після Вінницької та Полтавської областей).

Виробництво валової продукції сільського господарства складає 6,3 % від загального обсягу по Україні.

В області у минулому році намолочено 3,9 млн тонн зернових культур (у заліковій вазі), при середній урожайності 32,5 ц/га (у 2014 році – 29,3 ц/га), у тому числі: пшениці близько 2,0 млн тонн, кукурудзи на зерно

намолочено – 1,1 млн. тонн, ячменю близько 665 тис тонн.

Отриманий валовий збір дає можливість повністю забезпечити потребу області у 2015/2016 маркетинговому році (період 01.07.2015 до 30.06.2016 року) в продовольчому зерні 535 тис. тонн (в тому числі для хлібопекарської промисловості – 250 тис. тонн), потребу в насінневому матеріалі – близько 200 тис. тонн, забезпечено тваринництво фуражем – 1,0 млн тонн, провести розрахунки з селянами за оренду земельних і майнових паїв та по заробітній платі – 283,6 тис. тонн.

Намолочено 1 млн 200 тис тонн соняшника.

В області для зберігання зернових та технічних культур є в наявності 68 зернових складів ємкістю 2,5 млн тонн.

Крім того в сільськогосподарських підприємствах області знаходиться 1522 зерносховища місткістю 1,9 млн тонн.

Таким чином загальна ємкість зернових складів складає 4,4 млн. тонн.

Картоплі накопано 560 тис. тонн(середній фонд споживання 350 тис тонн, що в 1,6 рази більше)

овочів отримано 728 тис. тонн (середній фонд споживання 550,0 тис тонн, що в 1,3 рази більше).

Отриманий врожай картоплі та овочів повністю задовольняє потребу населення.

Загальна кількість сховищ в області налічується – 62 одиниці, у тому числі овочів – 46, картоплі – 9, фруктів – 7.

Загальна ємність сховищ складає 173,1 тис. тонн, у тому числі для зберігання овочів – 84,9 тис. тонн, картоплі – 59,8 тис. тонн, фруктів – 28,4 тис. тонн.

Із загальної ємності сховища з холодильним обладнанням складають 105,9 тис. тонн.

В поточному році очікується отримати зернових культур близько 3,0 млн тонн, соняшнику більше 1,0 млн тонн, овочів та картоплі на рівні минулого року, що повністю забезпечить потребу населення області в продуктах харчування.

11.2. Вплив на довкілля.

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Накопичений досвід свідчить, що мінеральні добрива — один з найефективніших засобів підвищення родючості ґрунтів, урожайності та поліпшення якості продукції рослинництва. За допомогою мінеральних добрив можна керувати процесами живлення рослин, змінювати якість урожаю та впливати на родючість, фізико-хімічні та біологічні властивості ґрунту. Результати наукових досліджень вітчизняних учених свідчать, що завдяки застосуванню добрив можна одержати у середньому 40–50% приросту

основних сільськогосподарських культур, що значно вище, ніж частка приросту врожаю від сорту насіння, засобів захисту рослин чи обробітку ґрунту.

Однак широкомасштабне безконтрольне застосування мінеральних добрив може призвести до негативного їх впливу на навколишнє середовище, рослинницьку продукцію, тваринний світ і здоров'я працюючих з добривами та населення.

Обсяг внесених добрив на 1 га по Дніпропетровській області нижче ніж в середньому по Україні. При цьому, приріст внесення мінеральних добрив по Дніпропетровській області перевищує приріст показника по Україні. Тобто при дотриманні даної тенденції з часом рівень внесення добрив в Дніпропетровській області досягне середнього рівня по країні. Так, під урожай 2015 року внесено мінеральних добрив 65,9 тис тонн, удобрена площа мінеральними добривами склала 930,0 тис. га, що становить 77,4% від загальної посівної площі. На 1 га посівної площі внесено 55,0 кг поживних речовин.

Удобрена площа органічними добривами склала 13,4 тис. га, що складає 1,1% від загальної площі, внесено органічних добрив 373,3 тис. тонн.

11.2.2. Використання пестицидів.

Реалізація пестицидів і агрохімікатів проводиться за наявності на них висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи. Кожна партія продукції, що реалізується супроводжується товарно-транспортною накладною та сертифікатом якості. Пестициди і агрохімікати, що реалізуються, упаковані і промарковані. Кожний пестицид застосовується суворо за призначенням і лише на певних культурах.

Незважаючи на скрутне становище в агропромисловому секторі економіки, сільгоспвиробники всіх форм власності активно продовжують використовувати хімічні засоби захисту рослин. За даними Державної фітосанітарної інспекції в Дніпропетровській області, у господарствах області було використано в 2015 році різних препаративних форм пестицидів 1898,6 тонн, в тому числі: інсектицидів – 237,1 тонн; гербіцидів – 1277,9 тонн; десикантів – 73,6 тонн; фунгіцидів – 179,0 тонн; протруйників – 119,9 тонн, родентицидів – 8,1 тонн, фумігантів 3,0 тонн.

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Одним з основних способів збереження і покращання родючого ґрунту є меліорація земель у всіх її видах.

Дніпропетровська область розташована в зоні недостатнього зволоження. Літні дощі, в основному, мають характер злив і їх корисне використання незначне. Це створює несприятливі умови водного режиму ґрунтів у вегетаційний період.

З метою збільшення врожаїв, людство придумало систему по якій землі,

які знаходяться в сільськогосподарському обігу штучно зрошувались. Це значно збільшило врожайність та гарантувало отримання врожаїв, в порівнянні з тим, коли єдиним джерелом Води для рослин був дощ.

На сьогоднішній день у Дніпропетровській області в структурі загальної площі земель сільськогосподарського призначення майже 200 тисяч гектар або 9% становлять зрошувані землі.

Поливні землі забезпечують не тільки збільшення врожайності сільськогосподарських культур, але й підвищення продуктивності земель, особливо при екстремальних погодних умовах.

Підприємства агропромислового комплексу області, які вирощують овочі, плоди та ягоди застосовують крапельне зрошення. Це дає можливість регулювання глибини зволоження, кількості, якості та періодичності зрошення, та економне витрачання зрошуваної води. В області побудовано більше чотирьох тисяч гектарів краплинного зрошення

Для порівняння середня урожайність зернових за останні 5 років склала 25,4 ц /га, на зрошуваних землях 39,8 ц/га. Середня урожайність овочів відкритого ґрунту - складає 151,9 ц/га, на зрошуваних землях – 241,2 ц/га.

У 2015 році завершено виконання першого етапу Програми відновлення систем зрошуваного землеробства у Дніпропетровській області на 2013 – 2021 роки, а саме – проведено інвентаризацію зрошуваних земель. За підсумками проведеної у 2013 році інвентаризації лише на 18% зрошуваних земель (35 тис. га) можливо здійснювати полив сільськогосподарських культур без залучення додаткових фінансових ресурсів. На 40% площ (80 тис. га) можливо відновити функціонування внутрішньогосподарської мережі без залучення значних капітальних вкладень шляхом проведення ремонтних і відновлювальних робіт, 42% площ у зв'язку з незадовільним технічним станом і випадками несанкціонованого демонтажу вимагають проведення повної реконструкції, а інколи і нового будівництва.

Відповідно до матеріалів інвентаризації у комунальній власності знаходиться 89 тис. га зрошуваних земель, на балансі приватних фермерських та колективних підприємств 25,7 тис. га, без господаря 76,7 тис. га, 7,3 тис. га знаходяться на балансі державної власності.

Відповідно до затверджених обсягів фінансування за рахунок обласного бюджету у 2013 – 2015 роках на виконання заходів з реконструкції, модернізації, будівництва та капітального ремонту зрошуваних систем в області виконано роботи на об'єктах:

“Капітальний ремонт магістрального трубопроводу МТ Миколаївської зрошувальної системи Новомосковського району Дніпропетровської області ” на суму 5398,7608 тис. грн, в тому числі 4961,0938 тис. грн виплачено у 2015 році. Крім коштів обласного бюджету виконано та профінансовано роботи на даному об'єкті на суму 5642,887 тис. грн з державного бюджету;

“Реконструкція зрошувальної системи на землях території Чумаківської сільської ради Дніпропетровського району” – 8552,380 тис грн. Відновлено зрошення на площі 253 га шляхом укладання поліетиленових труб у кількості

4517,5 метрів;

“Підвищення родючості ґрунтів шляхом відновлення споруд зрошуваної системи в “ВПК-Агро” Магдалинівського району (II черга)” – 5153,78351 тис грн. Укладено трубопроводів із поліетиленових труб у кількості 3821 метрів.

За рахунок коштів державного та обласного бюджетів укладено 4565 м магістральних трубопроводів, що дало можливість збільшити площу зрошуваних земель у Новомосковському районі до 3100 га.

Усього на виконання заходів Програми направлено з обласного бюджету – 19,1 млн грн, (водокористувачами) – 83,8 млн грн, а саме:

у 2013 році водокористувачами на суму 36,2 млн грн придбано 19 дощувальних машин нового виробництва типу широкозахватної “Bauer”, замінено більше 17 км трубопроводів, що дозволено відновити 3,8 тис. га краплинного зрошення;

у 2014 році на суму 25 млн грн відновлено внутрішньогосподарської мережі більше 18 км, прокладено трубопроводи, придбано 11 дощувальних машин;

у 2015 році водокористувачами на відновлення внутрішньогосподарської мережі витрачено 22,6 млн грн на придбання 7 дощувальних машин і замінено трубопровід довжиною 17,1 км.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Роль галузі тваринництва – це перш за все забезпечення населення основними продуктами харчування, переробну та харчову промисловість – сировиною, галузь рослинництва – органічними добривами, населення – робочими місцями.

Тваринництво – одна із стратегічних галузей сільського господарства області, рівень розвитку якої значною мірою визначає продовольчу безпеку регіону і якість харчування населення, а значить і здоров’я нації.

У 2015 році усіма категоріями господарств області вироблено:

- 297,8 тис. тонн м’яса у живій вазі, що на 4,4 тис. тонн більше рівня 2014 року;

- 344,3 тис. тонн молока, що на 12,9 тис. тонн (на 3,7%) менше, ніж у 2014 році;

- 923,5 млн. штук яєць, що на 123,1 млн. штук (на 11,8%) менше в порівнянні з аналогічним періодом 2014 року.

В агропромисловому комплексі області за останні роки створено умови для поліпшення існуючого інвестиційного клімату та впровадження інвестиційних проектів.

Відкрито відділення ПП “Віктор і К” ТМ “Королівський смак”. На сьогоднішній день обсяг прийому соняшника складає 28,5 тис. тонн.

Технологія роботи елеватора включає кілька етапів, зокрема розвантаження автомашин на механізованих підйомниках, очистку насіння від сміттевої домішки, сушку (за необхідності), закладення в ємності на зберігання

і передачу на заводи з переробки. Процес зберігання сільгоспкультур на елеваторі повністю автоматизований, що дозволяє забезпечувати цілодобову оперативну роботу з прийому та видачі сільгоспкультур.

НПФГ “Компанія Маїс” Синельниківського району у червні 2015 року в селі Зайцево відкрито насінневий завод по виробництву гібридів кукурудзи. Завод побудований у відповідності до світових вимогам та стандартам. Завод має потужність 5 тис. тон насіння на рік. Складів готової продукції 10 шт. загальною ємністю 25 тис. тонн.

У 2015 році розпочато дію Канадського кооперативного зернового проекту “Проект розвитку зерносовищ та сільськогосподарських кооперативів в Україні”. На базі СОК “Зерновий” Васильківського району будується елеватор потужністю 30 тис. тонн, який планують ввести в дію у другому півріччі 2016 року. Кооперативний підхід дозволить фермерам здійснювати загальні закупівлі (включаючи придбання високоякісного посівного матеріалу), мати спільний доступ до сучасного обладнання з доробки та зберігання зерна, спільно здійснювати поставки зернових безпосередньо до найбільших покупців тоді, коли ціни є найвищими.

У Покровському районі на базі кооперативу “Добробут Андріївки” відкрився новий молокоприймальний пункт. Він обладнаний двома охолоджувальними камерами по 5 тонн кожна та має спеціальну лабораторію для визначення якості молока. Новий пункт дозволить кооперативу наростити обсяги заготівлі молока більш ніж вдвічі. Загальна вартість проекту – понад 800 тис. грн. Його реалізація стала можливою завдяки співпраці обласної влади з канадським урядом.

11.3. Органічне сільське господарство

З метою покращення екологічної безпечності тваринницьких комплексів ефективно використовуються біогазові технології у ТОВ “Агро-Овен” Магдалинівського і ТОВ “Агро-Еліта” Нікопольського районів та будується у ТОВ “Деміс-Агро” Дніпропетровського району.

Впроваджується прогресивна технологія первинної обробки гною та досліджується використання біологічного препарату для зменшення виділення аміаку та супутніх газів на свинокомплексі приватного підприємства “Сігма” в Новомосковському районі.

Проект захисту навколишнього середовища по зберіганню та утилізації рідкого гною діє в ТОВ “Дніпро-Гібрид” Пятихатського району.

12. ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Інформація про використання, споживання паливно-енергетичних ресурсів та викиди забруднюючих речовин у Дніпропетровській області наведено у таблиці 12.1.1.; 12.1.2.;12.1.3.

Таблиця 12.1.1. Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

	2000	2011	2012	2013	2014	2015
Усього, тис. т у. п.	30719	28213	28520	26449	25445	21507
у тому числі						
котельно-пічне паливо, тис. т у. п.	20884	18570	18811	17389	16375	13219
електроенергія, млн. кВт г	22338	24140	24631	23178	23481	21535

Таблиця 12.1.2. Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2015 році

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис.т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, кг/грн	Темп зміни, % порівняно з 2014 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції
Усього стаціонарними джерелами	73	238,3		67,2	
у тому числі за видами діяльності:					
добування кам'яного та бурого вугілля	8	129,8		106,0	
добування кам'яного вугілля	8	129,8		106,0	
добування сирої нафти та природного газу	3	0,1		108,9	
добування природного газу	3	0,1		108,9	
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	2	3,0		91,7	
виробництво коксу та коксопродуктів	2	3,0		91,8	
виробництво продуктів нафтоперероблення	–	–		–	
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	60	105,4		46,0	
виробництво електроенергії	7	99,8		44,9	
передача електроенергії	1	0,0		100,0	
виробництво газу	5	0,0		72,4	
розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи	4	0,1		38,1	
постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря	41	5,4		83,7	

Таблиця 12.1.3. Споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹

	2014	2015
Усього, млн. т умов. палива Україна	103,2	89,8
у тому числі Дніпропетровська область	21,2	18,2
Вугілля кам'яне, тис. т Україна	53433,4	44800,8
у тому числі Дніпропетровська область	10773,6	8175,5
Газ природний, млн м ³ Україна	24492,8	21050,7
у тому числі Дніпропетровська область	3009,0	2401,9
Бензин моторний ² , тис. т Україна	656,1	559,4
у тому числі Дніпропетровська область	53,0	47,4
Газойлі (паливо дизельне) ² , тис. т Україна	3658,8	3432,7
у тому числі Дніпропетровська область	424,8	400,1
Мазути топкові важкі, тис. т Україна	144,7	367,3
у тому числі Дніпропетровська область	11,1	43,1

¹ Без обсягів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти, реалізованих населенню.

² Без урахування обсягів роздрібного продажу через автозаправні станції.

12.2. Ефективність енергоспоживання

Інформація щодо використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти та використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами діяльності у 2015 році у Дніпропетровській області наведена у таблицях 12.2.1.;12.2.2.

Таблиця 12.2.1. Використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹

	2015
Усього, тис. т умов. палива	18159,8
у тому числі	
вугілля кам'яне, тис.т	8175,5
газ природний, тис.м ³	2401949,0
дрова для опалення, м ³ щілін	8628,7
інші види первинного палива, т умов. палив	34949,0

	2015
кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, кокс газовий, тис. т	5449,6
бензин авіаційний, т	4,3
бензин моторний ² , т	47431,0
дистиляти нафтові легкі, фракції легкі інші, т	127,4
паливо для реактивних двигунів типу гас, т	6124,9
гас, т	1015,8
газойлі (дизельне паливо) ² , т	400104,1
мазути паливні важкі, т	43093,4
оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, т	24230,4
пропан і бутан скраплені ² , т	8209,6
вазелін нафтовий, парафін, воски нафтові та інші, т	4,4
бітум нафтовий (включаючи сланцевий), т	11857,1
інші види нафтопродуктів, т умов. палив	465,6
коксівий газ, отриманий як попутний продукт, тис.м ³	1501675,5
інші продукти переробки палива, т умов. палив	–

¹ Без обсягів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти, реалізованих населенню.

² Без урахування обсягів роздрібного продажу через автозаправні станції.

Таблиця 12.2.2. Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹ за видами економічної діяльності у 2015 році

	Усього витрачено, тис. т умов. палив	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне, тис. т	газ природний, млн м ³	бензин моторний ² , тис. т	газойлі ² (паливо дизельне), тис. т
Усього	18159,8	8175,5	2401,9	47,4	400,1
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	180,0	1,7	35,4	8,6	72,9
Промисловість	17659,4	8159,9	2281,0	17,7	221,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	691,6	76,0	228,5	5,5	142,1
Переробна промисловість	14274,7	6011,1	1255,5	7,5	69,8
у тому числі металургійне	12016,3	4124,2	948,3	2,5	52,5

	Усього витрачено, тис. т умов. палив	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне, тис. т	газ природний, млн м ³	бензин моторний ² , тис. т	газойлі ² (паливо дизельне), тис. т
виробництво					
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	1678,4	1713,5	0,1	0,2	0,9
виробництво харчових продуктів та напоїв	116,2	20,8	57,6	1,5	4,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2676,5	2072,6	793,4	2,7	3,6
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	16,6	0,2	3,6	2,0	5,7
Будівництво	28,7	0,8	5,8	1,9	10,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	25,8	0,4	4,1	3,7	9,0
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	154,4	2,6	12,0	4,9	79,0
Операції з нерухомим майном	8,3	0,1	6,0	0,4	0,4
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	53,6	8,4	31,4	4,5	1,6
Освіта	19,6	0,4	15,7	0,5	0,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	7,5	0,9	3,9	1,0	0,4
Інші види діяльності	22,4	0,3	6,6	4,2	4,8

¹ Без обсягів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти, реалізованих населенню.

² Без урахування обсягів роздрібного продажу через автозаправні станції.

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Дніпропетровщина за основними економічними показниками займає провідне місце серед інших регіонів України. Для успішного вирішення питань розвитку і досягнення високого рівня самодостатності економіки області, насамперед, необхідно надійне і достатнє забезпечення населення, соціальної сфери та суспільного виробництва паливно-енергетичними ресурсами.

На сьогодні область, господарський комплекс якої є одним з найбільш енергоємних у країні, за рахунок власних енергоресурсів забезпечує близько половини потреб власної економіки.

Стійка залежність між обсягами виробництва та споживання енергоресурсів перетворює енергоспоживання на визначальний фактор конкурентоспроможності та стабільності економічного розвитку області і добробуту суспільства. Виходячи з цього постає стратегічне питання щодо ефективного, раціонального та заощадливого використання паливно-енергетичних ресурсів.

Неефективне використання енергоресурсів є в усіх секторах економіки області, у першу чергу у складових паливно-енергетичного комплексу: виробництво, транспортування та споживання енергії. Це призводить до підвищених витрат енергоресурсів та забрудненню довкілля.

Раціональна й економічна витрата палива, тепла і електроенергії, зниження втрат, прискорений перехід до ресурсозберігаючих технологій – одне з основних завдань, що входить в енергетичну програму будь-якої країни. Вирішувати ці завдання покликана і Програма підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергетичних ресурсів у Дніпропетровській області на 2010 – 2015 роки.

Метою Програми є підвищення рівня енергоефективності суспільного виробництва шляхом зниження енергоємності валового регіонального продукту в результаті оптимізації паливно-енергетичного балансу області.

Це дозволить забезпечити зростання конкурентоспроможності продукції підприємств області та поліпшення якості суспільного життя.

Впровадження основних заходів програми забезпечить:

суттєве зменшення обсягів споживання природного газу та заміщення його альтернативними видами палива, зниження енергоємності виробництва, впровадження енерго-ефективних технологій та обладнання;

запровадження використання місцевих видів палива (відходів рослинного походження, нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини, відновлювальних джерел енергії (сонячна енергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів) і вторинних енергетичних ресурсів, введення нових виробничих потужностей;

підвищення ефективності функціонування комунальної енергетики через модернізацію існуючого тепло-генеруючого обладнання;

впровадження сучасних енергозберігаючих технологій, приладів обліку теплової енергії, індивідуальних теплових пунктів;

зменшення обсягу шкідливих викидів і парникових газів у атмосферу та зниження екологічного навантаження на навколишнє природне середовище.

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

З метою реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів облдержадміністрацією розроблена “Програма підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергетичних ресурсів у Дніпропетровській області на 2010 – 2015 роки” (далі – Програма). Програмою передбачено заходи і проекти підвищення енергоефективності експлуатації громадських і адміністративних будівель, переведення об’єктів соціальної сфери та житлово-комунального господарства на альтернативні види палива, модернізації котельного устаткування і промислового обладнання підприємств області. Відповідно до зазначеної програми з урахуванням базового 2009 року до 2015 року включно планується зменшення витрат енергетичних ресурсів на 22 %. Після реалізації всіх заходів, передбачених Програмою, щорічна економія паливно-енергетичних ресурсів очікується на рівні 2,5 млн т у.п., що в грошовому еквіваленті складатиме 1,67 млрд грн щорічно.

В рамках Програми у 2015 році по області впроваджено 804 заходи з енергозбереження на загальну суму 416,47 млн грн. По закладах охорони здоров’я впроваджено 122 заходи на суму 27,99 млн грн, що дозволить щорічно економити 5,79 млн грн. По закладах освіти впроваджено 191 захід на суму 82,98 млн грн, що дозволить зекономити 13,41 млн грн. По підприємствам ВКГ – 20 на суму 17,31 млн грн, що дозволить зекономити 2,99 млн грн. По підприємствам ТКЕ – 49 на суму 26,28 млн грн, що дозволить зекономити 21,13 млн грн. В цілому по області у 2015 році впроваджено заходів по заміні газових котлів на котли, які використовують будь-які інші види палива крім природного газу на суму 15,97 млн грн, що дозволить зекономити 6,13 млн грн за опалювальний період.

Аналіз споживання енергетичних ресурсів в натуральних показниках свідчить про те, що результати роботи з енергозаощадження в цілому по області мають позитивний характер. Порівняння обсягів газоспоживання в 2014 та 2015 роках свідчить про зменшення на 818 млн м³, або на 16,8 %, у тому числі підприємствами теплокомуненерго – на 139,9 млн м³ або на 17,5 %, бюджетними установами та закладами – на 8,9 млн м³ або на 14,5 %. Споживання електроенергії в цілому по області зменшено в 2015 у порівнянні з аналогічним періодом 2014 року на 1459 млн кВт*год, або на 5,49 %, в тому числі підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства – на 41 млн кВт*год, або на 7,63 %, бюджетними установами та закладами – на 9,7 млн кВт*год, або на 2,2 %.

Слід зазначити, що значна кількість енергоефективних заходів спрямована на зменшення споживання природного газу за рахунок переведення об’єктів соціальної сфери та житлово-комунального господарства на альтернативні види енергоносіїв. Це свідчить про те, що робота у напрямку зменшення споживання енергоносіїв здійснюється.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа Дніпропетровської області

Транспортний комплекс області є важливою складовою у галузевій структурі економіки. У системі комплексу функціонує залізничний, автомобільний, річковий, авіаційний транспорт.

Розвиток транспортного комплексу області створює передумови для реформування інших галузей економіки, тому є важливою складовою у галузевій структурі. У системі комплексу функціонує залізничний, автомобільний, річковий, авіаційний транспорт.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Аналіз виконання основних показників соціально-економічного розвитку області за 2015 рік свідчить: перевезено 391,3 млн т вантажів, що на 14 % менш ніж у 2014 році, вантажообіг 24097,3 млн т км, що на 25,7 % менш, ніж у 2014 році.

У 2015 році залізничним транспортом Дніпропетровської області перевезено 90,5 млн т вантажів, що на 2,9 % менш ніж у 2014 році, вантажообіг виконано в обсязі 20412,3 млн т км, що на 28,6 % менш, ніж у 2014 році.

Вантажним автомобільним транспортом упродовж 2015 року перевезено 300,4 млн т вантажів, що на 17 % менш ніж у 2014 році, вантажообіг виконано в обсязі 3641,6 млн т км, що на 4,1 % менше ніж у попередньому році.

Річковим транспортом області перевезено 0,4 млн т вантажів, що на 62,3 % більше ніж у 2014 році, вантажообіг виконано в обсязі 39,6 млн т км, що на 136,5 % більше ніж у попередньому році.

Упродовж 2015 року авіаційним транспортом доставлено споживачам вантажі на 206,5 % більше ніж у 2014 році, вантажообіг виконано в обсязі 3,8 млн т км, що на 100,4 % більше ніж у попередньому році.

У 2014 році залізничним транспортом Дніпропетровської області перевезено перевезено 37,1 млн осіб, що на 4,4 % більше ніж у попередньому році, а пасажирообіг склав 2409,9 млн пас. км, що на 7,2 % менше, ніж у 2014 році.

Упродовж 2015 року його послугами скористалися 163,2 млн осіб, що на 38,4 % менше ніж у 2014 році, при пасажирообігу 2404,1 млн пас. км, що на 35,4 % менше показника попереднього року.

Водночас, послугами авіаційного транспорту в 2015 році скористалися 0,1 млн осіб, що на 13,5 % менш ніж у 2014 році, при пасажирообігу 109,2 млн пас. км, що на 9,3 % менше показника попереднього року.

У 2015 році електричним транспортом області було обслуговано 216,7 млн осіб, що на 14 % більш показника попереднього року.

Динаміка транспортних перевезень та динаміка викидів в атмосферне повітря у 2010 – 2015 роках наведена у таблицях 13.1.1.1., 13.1.1.2., 13.1.1.3.

Таблиця 13.1.1.1. Динаміка транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажооборот		Перевезено пасажирів		Пасажирооборот	
		млн т	% ²	млн т км	% ²	млн	% ²	млн пас. км	% ²
Залізничний	2000	73,6	107,0	28376,6	102,6	61,3	106,8	5550,7	105,2
	2011	94,2	103,7	37944,0	117,4	37,2	100,6	3648,9	101,9
	2012	93,7	99,5	34751,4	91,6	37,3	100,3	3624,6	99,3
	2013	96,8	103,3	33520,8	96,5	36,8	98,8	3554,9	98,1
	2014	93,3	96,4	28606,9	85,3	35,6	96,3	2597,1	73,1
	2015 ¹	90,5	97,1	20412,3	71,4	37,1	104,4	2409,9	92,8
Автомобільний ³	2000	234,9	112,9	1389,7	109,4	179,6	128,7	1991,1	129,5
	2011	355,9	99,1	3805,5	106,1	332,7	95,7	4414,5	94,4
	2012	345,1	97,0	3738,0	98,2	313,9	94,3	4106,2	93,0
	2013	376,1	109,0	3730,1	99,8	316,4	100,8	4413,4	107,5
	2014	361,7	96,2	3798,3	101,8	264,9	83,7	3719,3	84,3
	2015 ¹	300,4	83,0	3641,6	95,9	163,2	61,6	2404,1	64,6
Водний	2000	0,7	78,2	75,0	97,5	0,0	47,5	0,9	45,9
	2011	0,7	101,6	53,0	84,4	0,0	x	0,3	x
	2012	0,7	100,6	84,6	159,6	0,0	111,1	0,3	110,7
	2013	0,7	92,7	75,9	89,7	0,0	414,2	0,6	169,9
	2014	0,3	37,8	16,7	22,1	0,0	86,9	0,4	70,4
	2015 ¹	0,4	162,3	39,6	236,5	0,0	88,2	0,5	109,4
Авіаційний	2000	0,0	59,9	10,1	86,4	0,1	117,2	85,5	107,5
	2011	0,0	66,4	11,5	76,7	0,7	86,3	458,1	61,5
	2012	0,0	39,5	4,1	35,7	0,1	12,3	44,3	9,7
	2013	0,0	251,8	6,0	147,3	0,1	161,7	89,1	201,1
	2014	0,0	20,4	1,3	20,9	0,2	120,5	120,4	135,1
	2015 ¹	0,0	306,5	3,8	300,4	0,1	86,5	109,2	90,7
Трубопровідний	2000	–	–	–	–	–	–	–	–
	2011	–	–	–	–	–	–	–	–
	2012	–	–	–	–	–	–	–	–
	2013	–	–	–	–	–	–	–	–
	2014	–	–	–	–	–	–	–	–
	2015	–	–	–	–	–	–	–	–
Міський електротранспорт	2000	–	–	–	–	508,4	101,2	3504,3	x
	2011	–	–	–	–	225,0	107,5	1490,0	107,5
	2012	–	–	–	–	199,3	88,6	1306,7	87,7
	2013	–	–	–	–	185,6	93,1	1214,9	93,0
	2014	–	–	–	–	190,0	102,4	1225,9	100,9
	2015 ¹	–	–	–	–	216,7	114,0	1401,6	114,3
Всього	2000	309,2	111,3	29851,4	102,8	749,4	107,1	11132,5	x
	2011	450,8	100,0	41814,0	116,2	595,6	100,1	10011,8	96,4
	2012	439,5	97,5	38578,1	92,3	550,6	92,5	9082,1	90,7
	2013	473,6	107,7	37332,8	96,8	538,8	97,9	9272,9	102,1
	2014	455,3	96,1	32423,2	86,8	490,7	91,0	7663,1	82,6
	2015 ¹	391,3	86,0	24097,3	74,3	417,1	85,0	6325,3	82,5

¹ За 2015р. наведено попередні дані. Термін оприлюднення остаточних даних за 2015р. – III декада вересня 2016р.

² У % до попереднього року.

³ Дані “перевезено вантажів” та “вантажооборот” наведені з урахуванням перевезень, виконаних для власних потреб. З 2011 року – з урахуванням комерційних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

Таблиця 13.1.1.2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області, тис. т.

Роки	Вантажні автомобілі	Пасажирські автобуси	Пасажирські легкові автомобілі	Спеціальні легкові автомобілі	Спеціальні нелегкові автомобілі
2000	...	...	...	...	...
2010	29,8	4,9	11,8	1,7	5,9
2011	31,1	4,8	12,2	1,8	5,9
2012	30,8	7,2	12,0	1,4	5,3
2013	30,0	4,7	11,6	1,2	4,9
2014	27,6	3,7	9,5	1,0	4,3
2015	25,9	3,6	9,4	0,9	3,8

Таблиця 13.1.1.3. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Роки	Обсяги викидів, тис.т.	У тому числі від використання			Частка викидів забруднюючих речовин від використання бензину у загальних обсягів викидів, %
		бензину	газойлів (дизельного палива)	зрідженого та стисненого газу	
2000	155,9	135,6	17,7	2,6	87,0
2009	197,3	141,3	48,1	7,2	71,6
2010	207,4	141,9	54,3	10,3	68,4
2011	207,5	138,2	56,7	11,9	66,6
2012	211,1	138,8	58,8	13,3	65,7
2013	203,3	129,8	58,6	14,4	63,8
2014	181,3	108,8	55,9	13,7	60,0
2015	152,6	85,3	48,1	18,8	55,9

13.2 Вплив транспорту на довкілля

Через Дніпропетровську область проходять дві міжнародні та 3 національні автомагістралі. Також в області зосереджені великі промисловий та агропромисловий комплекси. Отже, враховуючи географічне розташування Дніпропетровщини – область є великим логістичним транспортним центром, що супроводжується значним навантаженням транзитним транспортом.

При цьому, донедавна місто Дніпропетровськ було одним з небагатьох обласних центрів, який не мав об'їзних доріг, що негативно впливало на стан навколишнього середовища.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Стратегію розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року (рішення Дніпропетровської обласної ради від 26.09.2014 № 561-27/VI) передбачається вирішення питань, спрямованих на розвиток та вдосконалення організації пасажирських перевезень на міському

електротранспорті, а саме:

будівництво об'їзних автодоріг біля крупних населених пунктів області, що дасть змогу вивести за межі міста більш ніж 25 тисяч одиниць транзитного автотранспорту на добу;

будівництво та введення в експлуатацію 3 станцій метрополітену, що сприятиме розв'язанню транспортної проблеми центральної частини м. Дніпропетровська та дасть можливість підвищити майже втричі рентабельність пасажироперевезень, а також збільшити обсяги перевезених пасажирів на метрополітені, як одному з екологічно чистих видів громадського транспорту;

будівництво нових тролейбусних та трамвайних ліній;

часткове оновлення рухомого складу пасажирського електротранспорту, термін експлуатації якого перевищує 15 років;

оновлення рухомого складу автобусів, які використовуються на автобусних маршрутах загального користування області, щорічно на 7 – 15 %, що в свою чергу сприятиме поліпшенню екологічного стану, при цьому щорічні витрати пального при перевезенні пасажирів зменшуватимуться до 2 %.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Динаміка використання водних ресурсів наведена в таблиці 14.1.1.

Таблиця 14.1.1. Динаміка водокористування

Показники	Од. виміру	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Забрано води всього із природних джерел, усього:	млн м ³	1571	1565	1097
у тому числі:				
поверхневої	млн м ³	1422	1426	947,4
підземної	млн м ³	148,7	138,7	149,5
морської	млн м ³	-	-	-
Забрано води всього із природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	-	-	-
Використано свіжої води усього:	млн м ³	1349	1359	880,9
у тому числі на потреби:				
господарсько-побутові	млн м ³	230,6	224,1	180,6
виробничі	млн м ³	1079	1099	670,3
сільськогосподарські	млн м ³	3,802	3,404	2,939
зрошення	млн м ³	19,54	18,7	20,83
Використано свіжої води всього із природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	-	-	-
Втрачено води при транспортуванні	млн м ³	164,4	165,3	4,783
	% до забраної води	10,46	10,56	0,44
Скинута зворотних вод, усього:	млн м ³	1136	1194	750,6
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн м ³	0,971	0,638	0,406
у накопичувачі	млн м ³	80,03	70,5	68,11
у поверхні водні об'єкти	млн м ³	1056	1123	682,4
Скинута зворотних вод в поверхневі водні об'єкти, усього	млн м ³	1056	1123	682,4
з них:				
нормативно очищених, усього	млн м ³	92,43	83,87	102,7
у тому числі:				
- на спорудах біологічного очищення	млн м ³	89,17	80,05	99,5
- на спорудах фізико-хімічного очищення	млн м ³	-	-	-
- на спорудах механічного очищення	млн м ³	3,254	3,818	3,163
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн м ³	638,3	727,5	313,1
забруднених усього:	млн м ³	324,9	311,6	266,6
у тому числі:				
недостатньо очищених (НДО)	млн м ³	198,6	193,0	151,9
без очищення	млн м ³	126,3	118,6	114,7

14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки

Дніпропетровська область одна з найбільш економічно розвинених областей України.

Область має потужний промисловий потенціал. Він характеризується високим рівнем розвитку важкої індустрії та концентрації великих підприємств. У регіоні діють понад 700 великих промислових підприємств двадцяти основних видів економічної діяльності, на яких працюють 295,3 тис. осіб. Найпотужнішими промисловими центрами області є міста Дніпропетровськ, Кривий Ріг, Дніпродзержинськ, Нікополь, Павлоград. Потужні промислові підприємства розташовані також у містах Марганець і Новомосковськ.

Основний обсяг реалізованої продукції виробляється фактично у двох містах області – Дніпропетровськ та Кривий Ріг.

Дніпропетровська область є унікальною за різноманітністю і запасами корисних копалин, тут зосереджені унікальні родовища. Область володіє близько 50% загальнодержавних запасів корисних копалин. В області видобувається 100% загальноукраїнського обсягу марганцевої і майже 80% залізної руди. Мінеральні ресурси є основою для розвитку господарства регіону, особливо виробництв чорної металургії, оскільки наявна як головна так і допоміжна сировина.

На підприємствах Дніпропетровщини модернізується обладнання, впроваджуються енергозберігаючі технології, значна увага приділяється дотриманню екологічних стандартів. Все це дозволяє нарощувати темпи промислового виробництва та зберігати одні з перших позицій Дніпропетровщини серед регіонів у промисловій галузі України.

Металургійні підприємства виробляють високоякісну та конкурентоспроможну продукцію, що переважно експортується.

З діяльністю гірничо-металургійного комплексу (далі – ГМК) мають прямий і зворотний зв'язок енергетика, вуглевидобуток, машинобудування, будівництво, фінансова сфера тощо. Зазначені та багато інших галузей спираються і працюють на металургійну промисловість.

Процеси глобалізації економіки, які набирають обертів, призводять до створення наднаціональних ринків з новими, жорсткими правилами.

Враховуючи те, що визначальним вектором розвитку економіки Дніпропетровщини є передусім забезпечення стійкого зростання виробничих показників підприємств ГМК – підвищення конкурентоспроможності економіки регіону, це в першу чергу модернізація базових виробництв гірничо-металургійного комплексу.

Модернізація та структурна перебудова ГМК Дніпропетровщини спрямована на забезпечення підтримки виробничих потужностей, підвищення конкурентоздатності шляхом підвищення якості і зниження собівартості продукції, поліпшення технологічної структури виробництва та впровадження нових сучасних ресурсозберігаючих, екологічно чистих технологій.

У цьому напрямі ГМК розвивається, не дивлячись на виклики

економічно-складного часу.

Першочергові зусилля підприємств ГМК спрямовуються на зниження енерговитратності виробництва на кожному виробничому циклі, на кожному агрегаті.

Ще один пріоритет в роботі ГМК та основний елемент регіональної екологічної політики – зменшення забруднення навколишнього середовища.

Одним із кращих проектів регіону у 2007 – 2015 роках було впровадження “Програми поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки”, затвердженої рішенням обласної ради від 04.12.2007 № 295-13/V (зі змінами та доповненнями, далі – Програма).

Її виконавці – 25 найбільших промислових підприємств області, загальний обсяг впливу на довкілля яких становить понад 96%. Реалізація Програми дозволяла залучити кошти самих підприємств-забруднювачів на впровадження та модернізацію підприємств із залученням новітніх природоохоронних технологій.

Протягом останніх 8 років на це було витрачено понад 8,3 млрд грн. Як результат, зменшено викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 24,1 % (або 261,2 тис. тонн), скорочено скиди у водні об’єкти на 0,7 % (або на 7,254 млн м³).

*Витрати підприємств – забруднювачів на впровадження заходів
Програми у 2008-2015 роках*

Роки	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обсяг коштів, млн. грн.	730,7	527,2	838,3	958,8	997,73	1274,595	1395,4	1308,75

Підвищення екологічної безпеки в області – одна зі стратегічних цілей у розвитку регіону.

З метою посилення обласної екологічної Програми була прийнята Довгострокова програма по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки (далі – Програма Кривбасу), (рішення обласної ради від 29.04.2011 №110-6/VI).

В рамках Програми Кривбасу за 2015 рік на реалізацію програмних заходів усього направлено 1433,5 млн грн або 257,7 % від передбачених календарним планом обсягів, з них:

власних коштів підприємств – 1369,5 млн грн (станом на 01.12.2015), кошти направлялись на фінансування природоохоронних заходів за такими напрямками відповідно до завдань, передбачених програмою:

на охорону та поліпшення стану атмосферного повітря – 702,692 млн грн;
на охорону та раціональне використання водних ресурсів – 116,513 млн грн;

на заходи щодо поводження з відходами та забезпечення раціонального використання земель – 544,121 млн грн;

на заходи щодо аналізу існуючого стану складових довкілля міста – 6,174 млн грн;

на охорону, збереження, утримання об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) – 53,178 тис. грн.

бюджетних коштів – 18,19 млн грн, фінансування проводилось з міського фонду охорони навколишнього природного середовища – майже 13,8 млн грн, які направлені на:

розширення та реконструкцію загальноміських каналізаційних очисних споруд – 292,2 тис. грн;

заходи з захисту від підтоплення – 6360,1 тис. грн.;

проектування та будівництво каналізаційних мереж – 2200,2 тис. грн.;

заходи щодо озеленення території міста – 4205,9 тис. грн;

придбання обладнання та механізмів для проведення заходів з озеленення – 1704 тис. грн.;

придбання обладнання для збирання та складування побутових відходів – 3424 тис. грн.

З вересня 2015 року за рахунок субвенції міського бюджету державному бюджету розпочато роботи з реалізації проекту “Відновлення гідрологічного режиму водойм Дзержинського району м. Кривий Ріг Дніпропетровської області”. Загальна кошторисна вартість по проекту складає 54,4 млн грн, станом на 01.01.2016 профінансовано 15,28 млн грн.

Фінансування заходів, запланованих на 2015 рік за рахунок обласного бюджету, здійснено на суму 23,5 млн грн на виконання проекту “Протиповеневі заходи та поліпшення гідрологічного стану р. Інгулець у Дніпропетровській області”, 179,6 тис. грн на завершення робіт по влаштуванню відвідного водогону по проекту “Відновлення водності р. Стара Саксагань в Центрально-Міському районі м. Кривий Ріг” (об'єкт введено в експлуатацію), 6,837 млн грн на заходи з озеленення території міста.

В результаті виконання підприємствами передбачених Програмою Кривбаса заходів з охорони атмосферного повітря станом на 01.12.2015 вдалося запобігти надходженню в атмосферне повітря майже 14 тис. тонн викидів забруднюючих речовин.

Для захисту прилеглих територій від забруднення та підтоплення підприємствами – учасниками Програми Кривбасу виконуються заходи щодо розширення хвостового господарства та систем оборотного водопостачання.

Загальний обсяг перехоплених та повернутих дренажних та фільтраційних вод за поточний період 2015 року складає більше 31 млн м³.

ПАТ “ПІВНГЗК” забезпечується режим гідрозахисту при експлуатації шахти “Першотравнева” шляхом відкачки води, обсяг відкаченої води становить 515 тис. м³.

З метою зменшення обсягів розміщення відходів виробництва підприємствами здійснюється використання розкривних порід для засипки зон обвалення шахт та кар'єрів, будівництва хвостосховищ, виробництва щебеню, будівництва (ремонт) автомобільних доріг тощо.

В межах реалізації Програми Кривбасу з метою зменшення обсягів розміщення відходів виробництва підприємствами гірничо-збагачувального комплексу міста у 2015 році повторно використано та утилізовано понад 28 млн тонн промислових відходів.

У сфері покращення стану земель в межах Програми Кривбасу у 2015 році проведені роботи з гірничотехнічної рекультивації:

кар'єру №2 ПАТ “ЦГЗК” – шляхом засипки відпрацьованої ємності розкритими породами цього підприємства в обсязі 3,5 млн тонн;

зон обвалення шахт “Ювілейна” ім. Фрунзе ПАТ “ЄВРАЗ Суха Балка” пустими породами в обсязі 905,056 тис. тонн;

зон обвалення ПАТ “Кривбасзалізрудком” в обсязі 1127,5 тис. тонн.

ПАТ “ЄВРАЗ Суха Балка” виконано рекультивацію порушених земель сел. Куйбишева та Верабового на площі 2,0 га.

В межах Програми Кривбасу розбудовується мережа державного та відомчого контролю за станом довкілля шляхом впровадження автоматизованої системи екологічного моніторингу навколишнього природного середовища. У 2015 році робота з розбудови автоматизованої системи екологічного моніторингу направлена на координацію діяльності найбільших підприємств-забруднювачів у частині створення відповідних власних систем.

У 2015 році публічними акціонерними товариствами “ПВНГЗК”, “ЦГЗК”, “ПівдГЗК”, “ЄВРАЗ Суха Балка” розроблені та погоджені у встановленому порядку робочі проекти автоматизованої системи моніторингу навколишнього природного середовища.

На “ЄВРАЗ Суха Балка” проведено тендерну процедуру щодо визначення підрядної організації, яка буде виконувати роботи по упровадженню автоматизованої системи моніторингу навколишнього природного середовища і на теперішній час оформлюється відповідний договір.

ПАТ “ПівдГЗК” за результатами відкритих торгів визначено виконавця робіт, оформлено договір на поставку обладнання, виконання робіт з монтажу та випробування підсистем, комплексних випробувань.

ПАТ “ІнГЗК” отримано робочий проект по впровадженню автоматизованої системи моніторингу атмосферного повітря. Підприємством проводяться роботи з підготовки “Інвестиційного проекту”, після чого планується проведення тендерної процедури щодо упровадження автоматизованої системи моніторингу.

ПАТ “Кривбасзалізрудком” проведені відкриті торги по визначенню виконавця робіт по “Розробці та узгодженню робочого проекту автоматизованої системи моніторингу навколишнього природного середовища” (І етап) та впровадження автоматизованої системи моніторингу навколишнього природного середовища – поставка обладнання, матеріалів прикладного та ліцензійного програмного забезпечення, а також виконання монтажних та пусконаладжувальних робіт з навчання персоналу комбінату...” (ІІ етап).

З переможцем торгів проводиться процедура по узгодженню специфікації на виконання робіт та обладнання.

На ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” три автоматичні пости спостереження, які встановлені на межі санітарно-захисної зони металургійного, коксохімічного виробництв, гірничо-збагачувального комплексу, введені в експлуатацію. Виконано всі необхідні метрологічні роботи та одержано свідоцтво “Про державну атестацію методики виконання вимірювань”, “Про державну метрологічну атестацію Автоматизованої системи екологічного моніторингу параметрів атмосферного повітря на межі СЗЗ ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”.

Згідно з інформацією ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” опрацьовується питання висвітлення результатів спостереження за якістю атмосферного повітря на межі санітарно-захисної зони підприємства на інформаційному табло. Табло знаходиться в режимі тестової експлуатації та буде введено в експлуатацію після установки всього обладнання.

За інформацією АТ “КОРУМ Криворізький завод гірничого обладнання” проводиться тендер по визначенню виконавця робіт щодо здійснення розробки проекту автоматизованої системи моніторингу навколишнього природного середовища.

ПАТ “ХайдельбергЦемент Україна” створення автоматизованої системи моніторингу навколишнього природного середовища у 2015 році не планувалося.

За рахунок власних коштів підприємств у 2015 році виконуються:

моніторинг стану поверхневих вод суші в місцях скидання зворотних вод, моніторинг довкілля в районі місць видалення відходів, моніторинг якості питної води в централізованій мережі водопостачання на загальну суму 2903 тис. грн;

моніторинг атмосферного повітря на загальну суму 3271,8 тис. грн.

У межах реалізації заходів Програми Кривбасу підприємствами, якими оформлені охоронні зобов'язання щодо утримання та збереження об'єктів природно-заповідного фонду, здійснюються відповідні заходи власним коштом підприємств.

З метою організації розроблення проекту винесення меж об'єкта природно-заповідного фонду - геологічної пам'ятки природи місцевого значення “Сланцеві скелі” в натуру ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” отримано дозвіл на розробку проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду в Саксаганському районі (рішення Криворізької міської ради від 25.02.2015 № 3453).

14.3. Впровадження елементів “більш чистого виробництва” в Дніпропетровській області

Одним із напрямом впровадження елементів “більш чистого виробництва” – є впровадження стандартів системи ISO 14000, тому на засіданні Комітету з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи Верховної Ради України було

піднято питання виконання “Програми поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки” та прийняв рішення, в якому окремим пунктом зазначено: “вжити заходів до запровадження на підприємствах системи контролю управління якістю довкілля згідно зі стандартами ISO 14000”.

Відповідно до Рішення Комітету від 18.03.2009 № 43/3 на основним підприємствам-забруднювачам необхідно було впровадити на підприємствах систему управління якістю довкілля згідно зі стандартами ISO 14000. Така система вже впроваджена та успішно функціонує на 15 підприємствах області.

Якість та безпечність харчових товарів

Особливе значення у створенні продовольчої безпеки регіону приділяється комплексному використанню сировини, поліпшенню її якості.

Система управління якістю (ISO серій 9000, 14000, 22000) впроваджена (сертифікована) на п'ятдесяти п'яти підприємствах харчової та переробної промисловості області. У стані впровадження – на чотирнадцяти підприємствах області.

Система управління безпечністю харчових продуктів (НАССР) впроваджена (сертифікована) – на п'ятдесят одному підприємстві харчової промисловості. У стані впровадження – на тринадцяти підприємствах області.

14.4. Ефективність використання природних ресурсів

Оцінка роботи підприємств паливно-енергетичного комплексу в осінньо-зимовий період 2015/2016 рр.

На підприємствах паливно-енергетичного комплексу області продовжувались впроваджуватись заходи, спрямовані на забезпечення надійного, безперебійного та якісного енерго- та газозабезпечення усіх категорій споживачів у Дніпропетровській області.

В осінньо-зимовий період 2015/2016 року підприємства паливно-енергетичного комплексу області працювали відповідно до потреб господарського комплексу області та забезпечили, у повному обсязі, потреби в паливно-енергетичних ресурсах.

На всіх підприємствах розроблені конкретні вичерпні заходи щодо забезпечення сталого функціонування відповідних галузей економіки, особливо техногенно-небезпечних об'єктів, об'єктів соціальної сфери.

Підприємства паливно-енергетичного комплексу області стабільно реалізують виробничу програму та виконують заплановані фінансово-економічні показники.

Моніторинг щодо обсягів електроспоживання та газоспоживання Дніпропетровської області за 2014 – 2015 роки у розрізі категорій споживачів наведена у таблицях 14.4.1.;14.1.2.

Таблиця 14.4.1. Моніторинг обсягів електроспоживання Дніпропетровської області за 2014 – 2015 роки у розрізі категорій споживачів (станом на 19.01.2016)

Споживачі	Фактичне електроспоживання за 2014 рік	Фактичне електроспоживання за 2015 рік	Збільшення/ зменшення електроспоживання 2015 р. до 2014 р.	Збільшення/ зменшення електроспоживання 2015 р. до 2014 р.
	тис. кВт*год	тис. кВт*год	тис. кВт*год	%
1	2	3	4	5
Всього по області	26 596 243,6	25 137 057,4	-1 459 186,2	-5,49
у тому числі				
Підприємства промисловості	16 406 503,3	17 869 764,4	1 463 261,1	8,92
Залізниця	103 821,0	100 521,0	-3 300,0	-3,18
Сільгоспспоживачі	197 263,6	192 721,1	-4 542,5	-2,30
Підприємства житлово-комунального господарства	1 065 711,9	1 027 264,7	-38 447,2	-3,61
у т.ч. водоканали	541 192,3	499 917,0	-41 275,3	-7,63
Бюджетні організації	441 727,1	431 998,2	-9 728,9	-2,20
у тому числі:				
державного бюджету	216 144,6	209 826,7	-6 317,9	-2,92
місцевих бюджетів	225 582,5	222 171,5	-3 411,0	-1,51
Населення	3 260 607,0	3 215 851,0	-44 756,0	-1,37
Інші споживачі	5 120 610,9	2 298 937,0	-2 821 673,9	-55,10

Таблиця 14.4.2. Моніторинг обсягів газоспоживання Дніпропетровської області за 2014 – 2015 роки у розрізі категорій споживачів

	2014 рік	2015 рік	Збільшення/зменшення газоспоживання	Збільшення/зменшення газоспоживання у %
	тис. м3	тис. м3	тис. м3	
Всього по області	4 858 576,6	4 040 837,7	-817 738,9	-16,83
у тому числі				
Підприємства промисловості	2 581 990,5	2 133 657,0	-448 333,5	-17,36
Підприємства житлово-комунального господарства (теплоенергетика)	797 833,7	657 927,3	-139 906,4	-17,54
Бюджетні організації	61 519,6	52 588,0	-8 931,6	-14,52
Населення	1 417 232,8	1 196 665,4	-220 567,3	-15,56

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика Дніпропетровської області

Рішенням Дніпропетровської обласної ради від 04.12.2007 № 295-13/V було затверджено Програму поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки (зі змінами), далі – Програма.

До Програми увійшли 25 найбільших промислових підприємств області, загальний обсяг впливу на довкілля яких становить понад 95%.

Головною метою Програми було визначення пріоритетних напрямів і реалізація комплексу взаємопов'язаних заходів щодо мінімізації та запобігання викидам і скидам забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, утворення відходів, збільшення обсягів залучення відходів до господарського обігу.

Реалізація Програми дозволила залучити кошти підприємств-забруднювачів на впровадження та модернізацію підприємств із залученням новітніх природоохоронних технологій. Орієнтовні обсяги фінансування Програми – майже 4 млрд грн. Програмою не передбачено фінансування (співфінансування) заходів за рахунок коштів обласного бюджету.

При реалізації запропонованих заходів у 2007 – 2015 роках очікувалось зниження рівня забруднення природного середовища, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, оптимізація прийняття управлінських рішень із урахуванням їх впливу на природні екосистеми, зниження обсягів викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел і скидів у водні об'єкти, збільшення обсягів переробки відходів, підвищення екологічної безпеки на території області.

За результатами виконання Програми передбачалось зниження техногенного навантаження на навколишнє природне середовище, при цьому очікувалось:

загальний ефект зниження обсягів викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря – 265,740 тис. тонн /рік;

скорочення скиду забруднених стічних вод на 291,1 млн м³/рік;

упровадження заходів щодо поводження з відх Продовження додатка
обсягу їх накопичення на 119,3 млн тонн.

Згідно з проведеним аналізом на реалізацію заходів підприємствами області за період реалізації Програми витрачено 8 191,715млн грн.

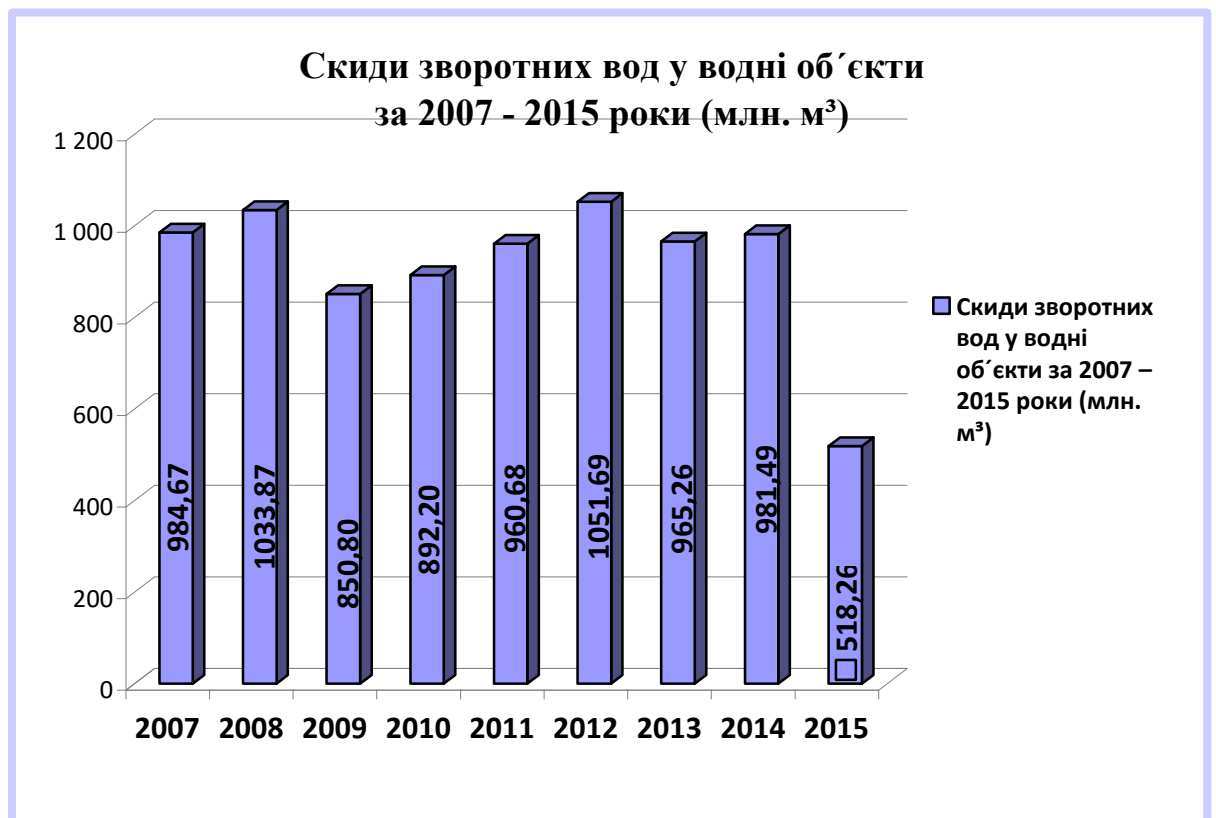
Програмою було заплановано до виконання 272 природоохоронні заходи, з яких виконано 188 (69,1 %), не виконано – 84 заходи (30,9 %).

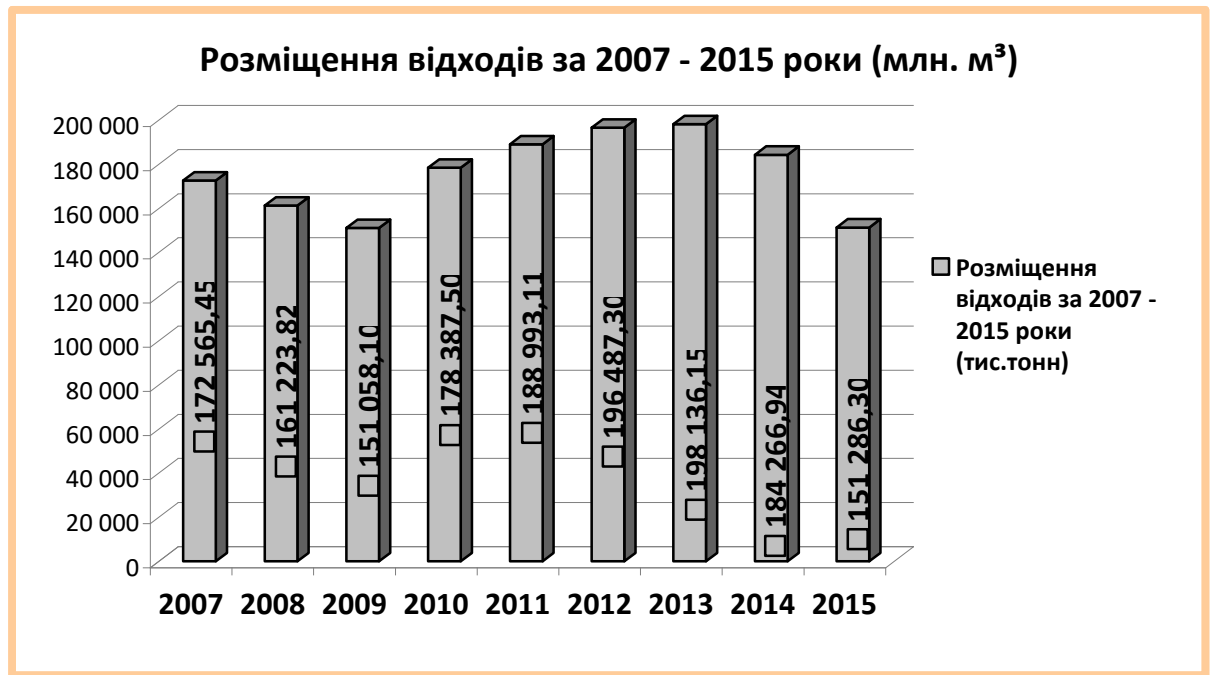
Протягом реалізації Програми за 2007 – 2015 роки основними підприємствами-забруднювачами було зменшено викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 35,3% (або на 378,6 тис. тонн).

За 2007 – 2015 роки підприємствами – учасниками Програми скорочено скиди у водні об’єкти на 47,4% (або на 466,4 млн м³).

Протягом 2007 – 2015 років розміщення відходів на основних підприємствах-забруднювачах було зменшено на 12,3% (або 21279,2 тис. тонн).

Підприємства – публічні акціонерні товариства: “ДНПРОАЗОТ”, “Орджонікідзевський гірничозбагачувальний комбінат”, “Нікопольський завод феросплавів”, “Південний гірничозбагачувальний комбінат”, “Північний гірничозбагачувальний комбінат”, “Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат”, “Марганецький гірничозбагачувальний комбінат”, “ЄВРАЗ Баглійкокс” виконали природоохоронні заходи згідно з Програмою у повному обсязі.

Підприємства – відокремлені підрозділи: “Придніпровська теплова електрична станція” та “Криворізька теплова електрична станція” публічного акціонерного товариства “ДТЕК ДНПРОЕНЕРГО”, публічні акціонерні товариства “ЄВРАЗ – Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського”, “Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е.Дзержинського”, “АрселорМіттал Кривий Ріг”, “ЄВРАЗ Дніпро-дзержинський коксохімічний завод”, “Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод”, “ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ”, “Центральний гірничо-збагачувальний комбінат”, комунальні підприємства: “Дніпроводоканал” ДМР”, КП ДМР “Міськводоканал”, ПрАТ “Енергоресурси”, ТОВ “Укрсплав”, ПрАТ “ІСТА-ЦЕНТР” не виконали заплановані природоохоронні заходи, що не дозволило досягти повної реалізації Програми.

ВАТ “Дніпрококс”, ВАТ “Дніпрошина” та Філія “Вільногірський гірничо-металургійний комбінат” приватного акціонерного товариства “Кримський титан” не здійснюють виробничу діяльність.

ВАТ “Дніпрококс” входить як виробництво до складу ПАТ “ЄВРАЗ – Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського” та не є юридично самостійним підприємством. На момент приєднання підприємством не виконано 1 природоохоронний захід у встановлені Програмою терміни.

ВАТ “Дніпрошина” призупинило виробничу діяльність у зв’язку з тим,

що постановою господарського суду Дніпропетровської області (справа №29/5005/10405/2011) ВАТ “Дніпрошина” визнано банкрутом та відкрито процедуру ліквідації. На момент банкрутства підприємством не виконано 4 природоохоронні заходи у встановлені Програмою терміни.

Філія “Вільногірський гірничо-металургійний комбінат” приватного акціонерного товариства “Кримський титан” призупинило виробничу діяльність у зв’язку з припиненням договору оренди Вільногірського гірничо-металургійного комбінату з приватним акціонерним товариством “Кримський ТИТАН” та передачею цілісного майнового комплексу Філії “Вільногірський гірничо-металургійний комбінат” державного підприємства “Об’єднана гірничо-хімічна компанія”, яка не є його правонаступником, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року № 406 “Деякі питання забезпечення функціонування підприємств титанової галузі”, наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 06 вересня 2014 року № 1074 “Про управління цілісними майновими комплексами Іршанського гірничо-збагачувального і Вільногірського гірничо-металургійного комбінатів”.

На момент припинення договору оренди підприємством не виконано 8 природоохоронних заходів у встановлені Програмою терміни.

Протягом реалізації Програми виключно за кошти підприємств забезпечено завершення масштабних заходів поліпшення стану довкілля області, зокрема:

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”:

ДП-6: реконструкція ГОУ підбункерного приміщення; будівництво ГОУ ливарного двору, вирівнювання тиску у міжконусному просторі азотом; упровадження автоматизованої системи екологічного моніторингу та технологічного процесу з екологічним ефектом – зменшення викидів у атмосферу на 7 057,0 тонн/рік;

зупинка печі ДП-5, екологічний ефект – зменшення викидів забруднюючих речовин на 10 300,0 тонн/рік;

зупинка мартенівської печі № 4, екологічний ефект – зменшення викидів забруднюючих речовин на 4 157,6 тонн/рік, ліквідація джерела викидів;

ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”:

АГЦ: реконструкція газоочисток В-21, В-22, В-23 з установкою рукавних фільтрів з екологічним ефектом – зменшення викидів пилу на 213,052 тонн/рік, у тому числі по Mn та його сполуках на 55,089 тонн/рік;

АГЦ: реконструкція газоочисток В-3, В-5 з установкою рукавних фільтрів з екологічним ефектом – зменшення викидів пилу на 260,848 тонн/рік, у тому числі по Mn та його сполуках на 111,16 тонн/рік;

АГЦ: агломашини 1-4, оптимізація режиму роботи „мокрої” газоочистки зі збільшенням коефіцієнту очищення, ефект – зм^с Продовження додатка речовин – 247,548 тонн/рік;

повне припинення скиду забруднених зворотних вод, ефект – припинення забруднених зворотних вод – 400 тис. м³/рік;

ДТЕК Криворізька ТЕС:

реконструкція електрофільтрів на енергоблоці № 3, ефект – зменшення викидів твердих речовин – 6 500,0 тонн/рік;

реалізація золошлакових відходів, ефект – зменшення накопичення золошлакових відходів на 140 тис. тонн;

ДТЕК Придніпровська ТЕС:

реконструкція золоочисного устаткування на енергоблоці № 9, ефект – зменшення викидів твердих часток – 11 909,51 тонн;

заміна електрофільтрів на енергоблоці №11, ефект – зменшення викидів твердих часток на 10 948,47 тонн;

ПАТ “ЄВРАЗ – Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського”:

зупинка доменної печі № 5 на консервацію, екологічний ефект – зменшення викидів забруднюючих речовин на 7 266,1 тонн/рік;

система оборотного водопостачання розливних машин доменного цеху, екологічний ефект – припинено скидання зворотних вод водовипуска № 3 у р. Дніпро;

ПАТ “Дніпровський меткомбінат”:

виведення з експлуатації ДП-11, екологічний ефект – зниження викидів забруднюючих речовин на 2 190,0 тонн/рік;

ПАТ “ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод”:

поетапне виведення з експлуатації мартенівських печей № 1–4 та вакууматора, екологічний ефект – зменшення викидів забруднюючих речовин на 2753,508 тонн/рік;

Реалізація проекту припинення скиду забруднених стічних вод, екологічний ефект – зменшення скиду забруднених стічних вод на 3,5 млн м³/рік;

ПАТ “Орджонікідзевський гірничо-збагачувальний комбінат”:

проведення реконструкції газоочисних споруд Богданівської збагачувально-агломераційної фабрики, екологічний ефект – зменшення обсягів викидів шкідливих речовин у атмосферне повітря від агломераційного виробництва до показників технологічних нормативів на 78%;

рекультивация порушених земель, екологічний ефект – відновлення родючого шару землі на 178,62 га;

ПАТ “Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат”:

рекультивация порушених земель, екологічний ефект – відновлення родючого шару землі на 182 га;

створення ландшафтного заказника місцевого значення на відпрацьованих землях Грушівського кар’єру, проект погоджено рішенням Дніпропетровської обласної ради від 27 грудня 2011 року № 218-10/VI;

КП “Дніпроводоканал” ДМР”:

реконструкція аерації із заміною фільтроносних плит на аераційну дрібнобульбашкову систему на очисних спорудах: Лівобережної станції аерації

та Південної станції аерації, ефект – зменшення скидів забруднюючих речовин на 240 т/рік та 300 т/рік відповідно.

Крім того, на гірничо-металургійних підприємствах Кривбасу постійно застосовувались природоохоронні заходи при проведенні масових вибухів; раціональне використання розкривних порід для нарощування, будівництва дамб і греблі хвостосховища та для виробництва щебеню.

Для подовження роботи, спрямованої на поліпшення стану довкілля в Дніпропетровській області, облдержадміністрацією розроблено Дніпропетровську обласну комплексну програму (стратегію) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2026 роки (рішення Дніпропетровської обласної ради від 21 жовтня 2015 року № 680-34/VI), яка базується на основних принципах та засадах сталого розвитку.

На реалізацію понад 380 природоохоронних заходів Програми підприємствами-забруднювачами заплановано витратити майже 26 млрд грн.

У рамках реалізації державної політики України у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, здійснює контроль та координацію за виконанням “Програми моніторингу довкілля Дніпропетровської області” (далі – Програма моніторингу, затвердженої рішенням сесії Дніпропетровської обласної ради від 04.12.2007 № 294-13/V.

Метою Програми моніторингу є впровадження заходів щодо удосконалення та розвитку регіональної системи моніторингу довкілля, підвищення рівня виконання її основних функцій, які направлені на забезпечення потреб органів державного управління, місцевого самоврядування та громадськості в оперативній і достовірній інформації про стан довкілля області.

Основні завдання Програми моніторингу стосуються кількох напрямів:

Перший напрям – створення та забезпечення функціонування нової інфраструктури системи моніторингу довкілля, на основі інтеграції відомчих та локальних підсистем в єдину систему обласного рівня.

Другий напрям – удосконалення елементів створеної системи та її інфраструктури.

Упровадження Програми моніторингу дозволить розв’язати цілу низку екологічних, соціально-економічних, науково-технічних, організаційно-виховних проблем та забезпечити системне вивчення природних процесів, прогнозування і комплексну оцінку змін природного середовища. На жаль, Програма моніторингу виконується дуже повільними темпами, основною причиною є мізерні обсяги фінансування з обласного фонду ОНПС.

На виконання Закону України *“Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 рр.”* із залученням: фахівців інших управлінь та науково-дослідних закладів регіону було розроблено Програму формування та розвитку національної екомережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки, яку затверджено сесією обласної ради у березні 2006 р.

Основною метою програми є формування територіально-функціональної системи екологічної мережі в області, яка забезпечить збільшення відсотку заповідності щонайменше до 8 % від загальної площі області при нинішньому 2,82 %, а також збереження і відтворення ландшафтного та біологічного різноманіття в межах області. Створення повноцінних, реально діючих заповідних об'єктів з власною інфраструктурою, яка повинна враховувати всі природні і соціально-економічні передумови для їх функціонування – складна справа, яка потребує значних коштів і залучення достатнього науково-виробничого потенціалу. Збереженню біорізноманіття сприяють заходи, пов'язані з розширенням природно-заповідного фонду області.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки

З метою удосконалення правового регулювання використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки в області, протягом 2015 року сесіями Дніпропетровської обласної ради, були прийняті наступні рішення:

1. № 680-34/VI від 21.10.2015 “Про Дніпропетровську обласну комплексну програму (стратегію) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки”

2. № 689-34/VI від 21.10.2015 “Про внесення змін до рішення обласної ради від 29 квітня 2011 року № 109-6/VI „Про регіональну програму „Ліси Дніпропетровщини” на 2011 – 2015 роки” (з урахуванням змін та доповнень)”.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Інспекційна діяльність Держекоінспекції здійснюється на підставі Положення про державну екологічну інспекцію, яке затверджене Указом Президента України від 13.04.2011 № 454/2011, у відповідності з квартальними планами робіт, які є складовою частиною річного плану. Плани робіт формуються з урахуванням Указів Президента України, постанов КМУ, наказів і розпоряджень Мінприроди України, Держекоінспекції, облдержадміністрації інших правових і нормативних документів.

Основними завданнями Держекоінспекції є здійснення державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та радіаційної безпеки, а саме за:

охороною земель, надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів та іншої рослинності, тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, додержанням норм екологічної та радіаційної безпеки;

додержання установлених лімітів використання природних ресурсів, нормативів викидів та скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище;

додержання екологічних вимог у процесі зберігання, транспортування, використання, знешкодження та поховання (складування) хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив, токсичних та радіоактивних речовин, виробничих побутових та інших видів відходів;

додержання вимог екологічної безпеки в техногенній сфері;

додержанням екологічних вимог під час транспортування вантажів у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць і митниць.

Протягом 2015 року інспекторським складом Держекоінспекції в Дніпропетровській області перевірено 238 об'єкти.

За результатами перевірок складено 760 протоколів про адміністративні правопорушення, до адмінвідповідальності у вигляді штрафів притягнуто 534 відповідальних осіб на загальну суму 98,073 грн.

Для відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства, у тому числі і за результатами аналітичного контролю, до підприємств, організацій та громадян області пред'явлено 75 позовів на суму 82603,624 тис. грн.

Протягом 2015 року стягнуто 62 збитків на загальну суму 1745,422 грн.

За пропозиціями Держекоінспекції призупинено господарську діяльність 1 ділянки виробництв та об'єктів.

До правоохоронних органів (у т.ч. органів прокуратури) передано 27 матеріали щодо порушення природоохоронного законодавства.

Таблиця 15.3.1. Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2013	2014	2015
1	Кількість перевірених об'єктів	од.	1471	892	238
2	Складено актів перевірок	од.	1471	892	238
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	4794	3274	760
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	чол./грн	2874/ 760,036	1998/ 482,273	534/ 98,073
5	Стягнуто адміністративних штрафів	чол./грн	2861/ 751,264	1997/ 481,423	534/ 98,073
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	303/ 28306,227	278/ 37128,628	75/ 82603,624
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	246/ 2695,142	224/ 1628,785	62/ 1745,422
8	Прийнято рішень про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) господарської діяльності	од.	75	1	1
9	Прийнято рішень про призупинення фінансування будівництва (реконструкції) об'єктів	од.	-	-	-
10	Кількість дозволів, виданих на відновлення господарської діяльності та фінансування	од.	28	7	-

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2013	2014	2015
11	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або лімітів	од.	268	214	58
11.1	на спеціальне водокористування	од.	72	61	14
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	39	43	11
11.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	157	153	42
11.3	на утворення та розміщення відходів	од.	0	0	2
12	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	-	-	-
13	Кількість матеріалів про порушення, що містили ознаки злочину, переданих на розгляд в правоохоронні органи (прокуратури, внутрішніх справ, СБУ)	од.	30	53	27

Протягом 2015 року Держекоінспекцією перевірено 301 об'єктів. Усього здійснено 665 ресурсних перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства України на території Дніпропетровської області.

За звітний період було складено 760 протоколів про адміністративні правопорушення, до адмінвідповідальності притягнуто 534 відповідальних осіб, на правопорушників накладено штрафи на загальну суму 98 073, 0 грн, які сплачені у повному обсязі до Державного бюджету України.

Загальна сума розрахованих збитків, нанесених державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства України становить 82 633 193,0 грн, у т.ч. 23 693,0 грн нанесених державі невстановленими особами.

Для відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства, у тому числі і за результатами аналітичного контролю, до підприємств, організацій та громадян області пред'явлено 75 претензій на суму 82 603 624,0 грн, протягом року стягнуто 62 збитки на загальну суму 1 745 422,0 грн (з урахуванням збитків, які були пред'явлені в минулі роки).

За звітний період Держекоінспекцією передано 27 матеріалів перевірок до правоохоронних органів, у т.ч. 10 матеріалів передано до органів прокуратури, 17 матеріалів передано до органів МВС, СБУ та інших правоохоронних органів.

Протягом 2015 року до Держекоінспекції надходила наступна інформація про факти аварійного забруднення навколишнього природного середовища (надзвичайну ситуацію):

30.07.2015 на ПАТ "ПІВНГЗК" м. Кривого Рога виникла позаштатна ситуація, а саме: аварійний скид забруднюючих речовин зі зворотними водами підприємства з перевищенням встановленого нормативу ГДК на території фільтраційної насосної станції № 1 (№ 6) балки Петриково. За скид зворотніх вод в р. Саксагань з перевищенням нормативів ГДС були нараховані збитки на суму 438,0 грн., які сплачені у повному обсязі до Державного бюджету України.

27.07.2015 на ПАТ “Дніпровський меткомбінат” м. Дніпродзержинськ, виникла позаштатна ситуація, а саме: вилив 15 т чугуну, під час якого виникла пожежа. За наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря нараховані збитки на суму 1433,18 грн, які сплачені у повному обсязі до Державного бюджету України.

За звітний період Держекоінспекцією здійснено 136 ресурсних перевірок щодо охорони поверхневих водних ресурсів, в тому числі 17 – щодо підземних вод.

За результатами перевірок складено акти, надано відповідні приписи на усунення виявлених порушень, до адмінвідповідальності притягнуто 89 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 12 767,0 грн. Пред’явлено 14 претензій за збитки, заподіяні державі, на суму 7 761 668,0 грн., з яких сплачено 19 на загальну суму 615 142,0 грн.

Наприклад:

У ході планової перевірки ПАТ “Лінде Газ Україна” встановлено:

- водопостачання дільниці виробництва ацетилену та цеху по наповненню балонів промисловими газами здійснюється з 4 свердловин: № 5 – 1240130067 (вода технічної якості), № 51 – 1240130070 (вода питної якості) – діючі, № 7 – 1240130068, № 50 – 1240130069 – опломбовані. В наявності дозвіл на спеціальне водокористування від 17.08.2015 № 00464 строком дії до 01.08.2018. Термін дії попереднього дозволу на спеціальне водокористування від 22.05.2014 № 00189 скінчився 01.06.2015. Тобто в період з 02.06.2015 по 16.08.2015 підприємство здійснювало виробничу діяльність без дозволу на спеціальне водокористування (порушення ст. 44, 49 Водного кодексу України). Також, термін дії попереднього дозволу на спеціальне водокористування від 01.03.2011 № 02597 скінчився 01.03.2014. Тобто в період з 02.03.2014 по 21.05.2014 підприємство здійснювало виробничу діяльність без дозволу на спеціальне водокористування (порушення ст. 44, 49 Водного кодексу України). Зазначені факти стали підставою для розрахунку розміру відшкодування збитків, обумовлених самовільним використанням водних ресурсів при відсутності дозвільних документів згідно з Методикою розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів (зі змінами, далі – Методіка), затвердженої наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 13.10.2015 № 367, та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 05.11.2015 за № 1369/27814. Розмір відшкодування збитків, обумовлених самовільним використанням водних ресурсів при відсутності дозвільних документів склав 13285,73 грн. Дозвіл на користування надрами передбачений ст.ст. 19, 21 Кодексу України “Про надра” відсутній.

Основні виявлені при перевірках порушення: перевищення встановлених нормативів ГДС забруднюючих речовин в поверхневі водні об’єкти; порушення правил експлуатації водогосподарських споруд (порушення правил експлуатації очисних споруд та системи зливової каналізації), відсутність дозволу на спеціальне водокористування на скид стічних вод у поверхневий водний об’єкт.

Протягом 2015 року здійснено 149 ресурсних перевірок щодо дотримання вимог повітроохоронного законодавства. За порушення природоохоронного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 146 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 21 403,0 грн. Пред'явлено 42 претензії за збитки, заподіяні державі внаслідок наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та викидів без відповідних дозволів, на суму 74 184 027,0 грн., з яких сплачено 37 на загальну суму 912 319,0 грн.

Наприклад:

У ході планової перевірки ПАТ “Комінмет” встановлено:

- на підприємстві у 2011 році розроблено звіт про інвентаризацію джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел ПАТ “Комінмет”, на підставі якого отримано дозвіл на викиди від 28.11.2011 № 1210136300-1103, терміном дії до 28.11.2016. Але, матеріали інвентаризації викидів забруднюючих речовин в атмосферу, на підставі яких отримано дозвіл на викиди, не відповідають фактичному стану підприємства за переліком обладнання, що є джерелами утворення викидів та за обсягами виготовленої продукції (порушення ст. ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”).

- у 2014 році на ПАТ “Комінмет” згідно із договором з ПрАТ “Укренергочермет” розроблено доповнення до звіту про інвентаризацію джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел, яке неодноразово направлялось до Мінприроди України на його реєстрацію, Однак, доповнення до звіту з інвентаризації повернуто на доопрацювання. Тобто на цей час викид забруднюючих речовин від джерел викидів (зазначених у Доповненні до звіту про інвентаризацію джерел викидів), здійснюється без дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферу (порушення ст. ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”).

У ході планової перевірки ДТЕК КРИВОРІЗЬКА ТЕС встановлено, що вузли пересипки №№ 2, 4, 5, 8, 9, 10, 11 та другого вузла подрібнення вугілля паливо-транспортного цеху працюють без дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів. Технологічне устаткування ДВ №№ 404-408, а саме вузли пересипки №№ 1, 3, 6, 7 та вузла подрібнення вугілля паливо-транспортного цеху працюють при відключених та несправних ГОУ. Направлено позовну заяву до адміністративного суду про тимчасову заборону (зупинення) діяльності ДТЕК КРИВОРІЗЬКА ТЕС, провадження зупинено. За результатами проведених перевірок складено акти та надано приписи.

Протягом 2015 року здійснено 97 ресурсних перевірок дотримання природоохоронного законодавства з охорони земельних ресурсів (у тому числі 7 перевірок по землям водного фонду). За виявлені порушення чинного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 10 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 2 958,0 грн. За шкоду, заподіяну державі внаслідок забруднення навколишнього природного середовища, пред'явлено

6 претензій до підприємств та організацій області на суму 566 824,0 грн, з яких сплачено 4 на загальну суму 214 310,0 грн.

Наприклад:

У ході планової перевірки ПАТ “Комінмет” встановлено:

- користування земельною ділянкою за адресою: вул. Амур-Гавань, 3, м. Дніпропетровськ, загальною площею 2,7320 га, під розміщення ставка-освітлювача, здійснювалось на підставі договору оренди земельної ділянки від 28.12.2005, укладеного між Дніпропетровською міською радою та ВАТ “Дніпропетровський металургійний завод імені Комінтерну”. На цей час термін дії договору оренди скінчився, тобто користування зазначеною земельною ділянкою здійснюється без правостановлюючих документів, (порушення вимог ст.ст. 125, 126 Земельного кодексу України).

У ході планової перевірки ПрАТ “ДТРЗ” встановлено:

- користування земельними ділянками за адресами: вул. Алтайська, 19-а, вул. Булигіна, 2, пров. Калініна, 3-а, б, в, г, 5а, вул. Краснозаводська, 12, вул. Краснозаводська, 13, вул. Філософська, 7, м. Дніпропетровськ. Правостановлюючі документи на землекористування зазначеними земельними ділянками не оформлені (порушенням ст.ст. 124 – 126 Земельного кодексу України).

Основним порушенням, яке найчастіше виявлене під час проведення перевірок у галузі охорони земель є відсутність правостановлюючих документів на користування земельними ділянками.

Протягом 2015 року здійснено 120 ресурсних перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства у сфері поводження з відходами. За виявлені порушення до адмінвідповідальності притягнуто 197 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 54 128,0 грн, які сплачено у повному обсязі до Держбюджету України.

У ході планової перевірки ПАТ “Комінмет” встановлено:

- у 2014 році на підприємстві проведені роботи з інвентаризації відходів ПАТ “Комінмет”, згідно якої на підприємстві утворюється 56 видів відходів. У матеріалах інвентаризації відходів не обліковуються наступні види відходів: фільтрувальна тканина ГОУ, відходи кровельних матеріалів, відходи хімічного скла, тощо. Їх склад, властивості, ступінь небезпечності для навколишнього природного середовища та норми утворення не визначено. (порушення ст. ст. 7, 17, 26 Закону України “Про відходи”).

- на підприємстві розроблено технічні паспорти на 56 видів відходів, які не погоджені у відповідності до вимог чинного законодавства, що не відповідає вимогам ст. 26 Закону України “Про відходи” та постанови КМУ від 01.11.1999 № 2034 “Про затвердження Порядку ведення державного обліку та паспортизації відходів”.

- за аналізом паспорту МВВ № 138/15 встановлено, що підприємством наведено недостовірні відомості щодо обсягів розміщення на території МВВ відходів шлаку нейтралізації за попередній 2014 рік, а саме: 3,0 т. При цьому в розрахунку податкового зобов'язання з екологічного податку за 1 та 2 квартали

2014 року зазначено загальний обсяг 47 т. Також згідно статзвітності 1тп-відходи обсяг зазначених відходів видалених на підприємстві в 2014 році складає 27 т. Таким чином, підприємством порушуються вимоги постанови КМУ від 01.11.1999 № 2034 “Про затвердження Порядку ведення державного обліку та паспортизації відходів” та ст. 26 Закону України “Про відходи”.

- з метою передачі відходів підприємством укладено договір з ТОВ “СВК-ПЛЮС” щодо надання послуг по збиранню, зберіганню для подальшого їх видалення, захороненню чи утилізації відпрацьованих травильних розчинів. За аналізом зазначеного договору встановлено, що згідно із п. 1.3. договору доставка розчинів після травлення металів здійснюється транспортом “Замовника” (ПАТ “Комінмет”) на склад “Виконавця” (ТОВ “СВК-ПЛЮС”), який розташований за адресою: Дніпропетровська область, м. Новомосковськ, вул. Сучкова, 115А. Ліцензія на перевезення небезпечних відходів у ПАТ “Комінмет” відсутня (порушення ст. 7 Закону України “Про ліцензування видів господарської діяльності”, ст.ст. 17, 34 Закону України “Про відходи”);

- з метою передачі відходів підприємством укладено договір з ТОВ “Укрвторутилізація”. Реєстрова карта об’єктів утворення, оброблення та утилізації відходів ТОВ “Укрвторутилізація” та інформація і документи щодо місць видалення чи утилізації відходів 4 класу небезпеки на розгляд не надані (порушення ст. 17 Закону України “Про відходи”, ст. 20² Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”). Підтверджуючі документи щодо передачі відходів на ТОВ “Укрвторутилізація” на розгляд не надані (порушення ст. 20² Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”). Крім того, вищезазначеним договором передбачено збирання відходів медпункту та фотохімії відпрацьованої. Згідно положень постанови КМУ від 13.07.2000 № 1120 “Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням і Жовтого та Зеленого переліків відходів” зазначені види відходів (клінічні відходи та подібні їм відходи і відходи виробництва, одержання і застосування фотохімікатів чи матеріалів для обробки фотоматеріалів) відносяться до небезпечних видів відходів. Ліцензія на поводження з зазначеними відходами у ТОВ “Укрвторутилізація” відсутня. Таким чином договір укладено з порушенням вимог ст. 7 Закону України “Про ліцензування видів господарської діяльності”, ст. 34 Закону України “Про відходи”, ст. 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

- за аналізом журналу обліку надання медичної допомоги медпункту встановлено, що на підприємстві в 2014 – 2015 рр. утворювались відходи медпункту (клінічні відходи та подібні їм відходи). Первинний облік зазначених небезпечних відходів не ведеться, статзвітність 1-ВТ складається без урахування зазначених видів відходів. Договір із спеціалізованою організацією щодо видалення чи утилізації клінічних відходів та подібні їм відходів не укладено, підтверджуючі документи щодо передачі з метою подальшої утилізації чи видалення на 2013 – 2015 рр. відсутні (акти виконаних

робіт). Місця тимчасового зберігання та накопичення даних видів відходів, обладнані згідно із вимогами чинного законодавства, на підприємстві відсутні. Також, відсутня ліцензія на операції поводження з небезпечними відходами на підприємстві. Таким чином, підприємством здійснюється несанкціоноване розміщення небезпечних відходів в навколишньому природному середовищі (грубе порушення ст. ст. 17, 32, 33, 34 Закону України “Про відходи”, ст. ст. 24, 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”).

- ПАТ “Комінмет” передані відходи фотохімії відпрацьованої на ТОВ “ЕКО ТЕРРА” в обсязі 140 кг. Ліцензія на поводження з зазначеними відходами у ТОВ “ЕКО ТЕРРА” відсутня. Таким чином зазначені відходи передані з порушенням вимог ст. 7 Закону України “Про ліцензування видів господарської діяльності”, ст. 34 Закону України “Про відходи”, ст. 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

- підприємством утворюються та несанкціоновано розміщуються в навколишньому природному середовищі відходи, в тому числі небезпечні: розчинники відпрацьовані, окалина свинцево-олов’яна, відходи лакофарбових матеріалів, окалина, пил ГОУ неорганічний, відпрацьовані формувальні суміші, відходи електроізоляції, відпрацьовані автомобільні шини (грубе порушення ст.ст. 17, 33, 34 Закону України “Про відходи”, ст.ст. 20², 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, ст. ст. 8, 11 Закону України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності”).

Не наданий первинний облік відходів за формою 1-ВТ за 10 місяців 2015 року (порушення ст. 20² Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, ст. ст. 8, 11 Закону України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності”).

- ПАТ “Комінмет” здійснюється транспортування небезпечних хімічних речовин (ацетон, калій хромовокислий, кислота сірчана, калій їдкий, та ін.). Документи щодо транспортування небезпечних хімічних речовин ПАТ “Комінмет” в повному обсязі на розгляд не надані (порушення ст. 20² Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, ст. ст. 8, 11 Закону України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності”).

- матеріали ідентифікації ОПН-1 не в повному обсязі відповідають фактичному стану підприємства, а саме: не обліковані небезпечні речовини, які використовуються та зберігаються в ЦЗЛ (ацетон, кислота соляна, кислота сірчана, калій їдкий, натрій їдкий, тощо). Таким чином підприємством порушуються вимоги ст. 9 Закону України “Про об’єкти підвищеної небезпеки”.

Основними порушеннями при перевірках підприємств є: порушення правил складування відходів III-IV класу небезпеки, порушення правил ведення первинного обліку в цехах підприємств, неотримання дозволів та лімітів на утворення та розміщення відходів.

Протягом 2015 року Держекоінспекцією проведено 71 перевірку з питань охорони рослинного світу, у тому числі – 25 з питань охорони лісів. За виявлені порушення вимог природоохоронного законодавства складено 48 протоколів, накладено штрафи на загальну суму 2 907,0 грн, у тому числі з питань охорони лісів 1 717,0 грн.

Під час проведення рейдових перевірок у межах операції “Новорічна ялинка” виявлено 2 порушення вимог природоохоронного законодавства України, складено 2 адміністративних протоколів на загальну суму 102,0 грн.

У період проведення рейдових перевірок в межах операції “Первоцвіт” виявлено 14 порушень вимог природоохоронного законодавства України, складено 14 адміністративних протоколів, які передано на розгляд до суду.

Під час проведення рейдових перевірок в межах операції “Нерест” виявлено 45 порушень вимог природоохоронного законодавства України, складено 45 адміністративних протоколів, 4 з яких передано на розгляд до суду, на правопорушників накладено штрафи на загальну суму 1 394,0 грн. За грубе порушення правил рибальства одній особі пред’явлено збиток на суму 714,0 грн., вилучено 8 знарядь незаконного лову ВЖР, також вилучено 6,9 кг риби.

Протягом 2015 року Держекоінспекцією проведено перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства України на наступних об’єктах природно-заповідного фонду:

- Природний заповідник “Дніпровсько-Орільський”;
- Парк пам’ятка садово-паркового мистецтва “Парк ім. Глоби”.

Перелік перевірених районних організації УТМР Дніпропетровської області:

- Солонянська районна організація УТМР;
- Дніпропетровська міськрайонна організація УТМР;
- Васильківська районна організація УТМР;
- П’ятихатська районна організація УТМР.

Держекоінспекцією виявлено 59 випадків порушення правил рибальства, складено 59 адміністративних протоколів (13 адміністративних протоколів передано на розгляд до суду), на 46 правопорушників накладено штрафи на загальну суму 1734 грн (стягнуто 1734 грн). За грубе порушення правил рибальства 10 особам пред’явлено збитки на загальну суму 14977 грн.

Виявлено 18 випадків порушень правил полювання та вимог Закону України “Про мисливське господарство та полювання”, складено 18 адміністративних протоколів, притягнуто до адмінвідповідальності 16 осіб, на правопорушників накладено штрафи на загальну суму 1938 грн. (стягнуто 1938 грн).

У 2015 році здійснювався аналітичний контроль за станом довкілля. Спостереження за гідрохімічним станом р.р. Дніпро, Самара, М. Сура, Інгулець, проводяться по 25 показниках у створах, розташованих в місцях впливу на водойми скидів зворотних вод промислових підприємств. Було

відібрано 45 проб зворотних вод, що скидаються в поверхневі водойми, в яких проведено визначення вмісту шкідливих речовин. На більшості з перевірених підприємств вміст забруднюючих речовин в стічних водах перевищував встановлені нормативи гранично допустимого скиду.

Проконтрольовані викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 45 підприємствах області, в тому числі на 13 екологічно небезпечних об'єктах. Під час інструментального контролю на 246 джерелах викидів було відібрано 1146 об'єднаних проб, в яких проведено 7674 визначення вмісту забруднюючих речовин по 18 показниках. На 46 стаціонарних джерелах викидів в 75 випадках викиди в атмосферне повітря перевищували встановлені нормативи ГДВ по 10 забруднюючим речовинам.

Проведено хімічний аналіз 1 проби промислових відходів та 5 проб ґрунту з території та зон впливу 2 промислових підприємств. На 2 промислових підприємствах вміст забруднюючих речовин на обстеженій території перевищував нормативи гранично допустимих концентрацій.

Перевірена діяльність 26 лабораторій промислових підприємств по здійсненню виробничого контролю за станом навколишнього середовища, прийнята участь в атестації 29 екологічних лабораторій.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Державна цільова програма радіаційного та соціального захисту населення м. Жовті Води на 2013-2022 роки

Облдержадміністрація є ініціатором розроблення, замовником “Державної цільової програми радіаційного та соціального захисту населення м. Жовті Води на 2013 – 2022 роки”, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 25.06.2012 №579 (зі змінами та доповненнями), (далі – Програма). Керівник Програми – голова Дніпропетровської облдержадміністрації. Виконавець заходів Програми – виконавчий комітет Жовтоводської міської ради.

Метою Програми є забезпечення захисту мешканців м. Жовті Води від радіаційного впливу та пов'язаних з ним шкідливих чинників, поліпшення соціального захисту населення, а також збереження здоров'я населення міста.

Основними завданнями Програми є:

створення та забезпечення функціонування системи постійного моніторингу території м. Жовті Води;

приведення радіаційного фону в житлових, адміністративних будівлях і спорудах до рівня, визначеного Нормами радіаційної безпеки України (НРБУ - 97);

проведення комплексу робіт з реабілітації забрудненої території міста для зниження дозових навантажень на населення;

поліпшення соціального захисту населення, яке проживає на територіях з підвищеним радіаційним фоном;

приведення відділення функціональної діагностики та відділення відновлювального лікування Державного закладу “Спеціалізована медико-санітарна частина МОЗ” № 9 до сучасних вимог;

оздоровлення жителів міста у зазначеному відділенні відновлювального лікування;

забезпечення Державного закладу “Спеціалізована медико-санітарна частина МОЗ” № 9 медичним обладнанням та медикаментами для повноцінного її функціонування.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

З метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень в Україні створюється система державного моніторингу навколишнього природного середовища.

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 за № 1376 було затверджено Державну цільову екологічну програму проведення моніторингу навколишнього природного середовища.

Пріоритетним напрямком в реалізації екологічної політики Дніпропетровської області залишається контроль та координація виконання заходів “Програми моніторингу довкілля Дніпропетровської області”, затвердженої рішенням Дніпропетровської обласної ради від 04.12.2007 № 294-13/V, яка спрямована на впровадження розроблених заходів, що повинні забезпечити вдосконалення регіональної системи моніторингу довкілля Дніпропетровської області, підвищення рівня виконання її основних функцій.

Упровадження Програми моніторингу дозволить розв’язати цілу низку екологічних, соціально-економічних, науково-технічних, організаційно-виховних проблем та забезпечити системне вивчення природних процесів, прогнозування і комплексну оцінку змін природного середовища.

Одним із важливих заходів з поліпшення екологічного стану є створення автоматизованої системи комплексного екологічного моніторингу стану довкілля, пріоритетними функціями якої є захист життєво важливих екологічних інтересів людини і суспільства, а також запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

Згідно доручення голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації у 2011 році було розпочато впровадження систем локального екологічного моніторингу. Протягом 2015 року постійно проводилась робота з органами місцевого самоврядування таких міст, як: Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ та Кривий Ріг, як найбільш забруднених міст області, а саме в напрямку підключення до обласної системи моніторингу довкілля – локальних (систем екологічного моніторингу на території міст області) та керівниками основних підприємств-забруднювачів довкілля, що увійшли до Програми поліпшення – в напрямку підключення до обласної системи

моніторингу довкілля – об’єктових систем моніторингу (системи моніторингу на підприємствах).

Відповідно до Положення про державну систему моніторингу, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 “Про затвердження положення про державну систему моніторингу” (далі – Положення) органи місцевого самоврядування не входять до переліку суб’єктів системи моніторингу та не можуть здійснювати експлуатацію автоматизованих постів спостереження. Це питання стало перепоною на шляху подальшої розбудови регіональної та загальнодержавної системи екологічного моніторингу.

З метою створення автоматизованих систем комплексного екологічного моніторингу в м. Кривому Розі здійснюється розбудова системи моніторингу довкілля за рахунок введення в експлуатацію постів автоматичного спостереження за станом атмосферного повітря в місті.

В межах реалізації Довгострокової програми по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки для підвищення ефективності контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, з метою створення автоматизованих систем комплексного екологічного моніторингу в м. Кривому Розі здійснюється розбудова системи моніторингу довкілля за рахунок введення в експлуатацію постів автоматичного спостереження за станом атмосферного повітря в місті, з подальшим поєднанням автоматизованих постів спостереження в регіональну систему моніторингу довкілля Дніпропетровської області.

У місті діє 4 обладнаних автоматизованих стаціонарних пости для спостереження та обробки показників якості атмосферного повітря, придбаних за рахунок коштів міського фонду охорони навколишнього природного середовища.

Моніторингові дослідження за станом забруднення атмосферного повітря в м. Дніпродзержинськ здійснюються на 4-х стаціонарних постах спостереження, схема розташування яких враховує особливості розміщення промислових підприємств та охоплює всі адміністративні райони міста.

Лабораторні дослідження стану атмосферного повітря проводяться Дніпродзержинською лабораторією спостережень за станом атмосферного повітря (далі – ДЛСЗА) Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології. ДЛСЗА виконуються аналізи з визначення концентрацій забруднюючих речовин по дев’яти інгредієнтам відповідно до атестованих методик вимірювання, а саме: пил (завислі частки), двооксид сірки, оксид вуглецю, двооксид азоту, оксид азоту, сірководень, фенол, аміак, формальдегід. Лабораторією відбираються фільтри на визначення важких металів та бенз/а/пірену. Визначення концентрацій важких металів здійснюється в Київській регіональній лабораторії.

У 2010 році за рахунок коштів Державного бюджету України в рамках Плану заходів щодо забезпечення екологічної безпеки м. Дніпродзержинська та

поліпшення соціального захисту населення міста (далі – План), який затверджено розпорядженням Кабінетом Міністрів України від 11.08.2010 № 1628-р (із змінами) було розпочато створення системи комплексного екологічного моніторингу міста, селищ Таромське і Сухачівка, території зони впливу хвостосховищ (далі – СКЕМ).

Реалізація заходу СКЕМ здійснюється розпорядником бюджетних коштів нижчого рівня – Дніпродзержинською міською радою.

Виконані роботи із обстеження об'єкту моніторингу, розроблено концептуальний проект системи комплексного екологічного моніторингу, технічне завдання на СКЕМ, відомість обладнання для комплектації та постачання постів СКЕМ I етапу, поставлено обладнання I етапу СКЕМ. Загальний обсяг виконаних робіт становив 1699,8 тис. грн.

Протягом 2011 – 2015 років фінансування заходу за рахунок коштів Державного бюджету України не здійснювалось.

Система моніторингу створюється у складі: пост гама моніторингу – 2 шт, пост хімічного моніторингу – 2 шт., пост контролю радіоактивних аерозолів – 1 шт., пост контролю нерозповсюдженню радіоактивних забруднень – 1 шт., центр управління екологічним моніторингом – 1шт.

Функції моніторингу забезпечать цілодобові непереривні спостереження за якістю атмосферного повітря, гамма-випромінюванням.

Технічне завдання на створення СКЕМ розроблене Корпорацією “Укратомприлад” погоджено державним управлінням охорони навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області та зареєстровано Мінприроди України (27.11.2012 за № 6/12/ТЗ-2012). Проектно-кошторисну документацію СКЕМ розглянуто департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації.

Рішенням Дніпродзержинської міської ради від 27.04.2012 № 436-22/VI “Про внесення змін у додаток 2 до рішення міської ради від 29.04.2011 № 92-07/VI “Про екологічний стан міста та затвердження Програми виходу з екологічної кризи м. Дніпродзержинська на 2011 – 2015 роки” (зі змінами)” з міського фонду охорони навколишнього природного середовища було виділено коштів у сумі 1700,0 тис. грн.

По об'єкту отримано експертний звіт ДП “Укрдержбудекспертизи” № 04-1439-14(0319-14)(2792-13)(2248-13)/КД від 08.12.2014 про відповідність документації вимогам ДСТУ Б Д.1.1-1:2013 “Правила визначення вартості будівництва”.

За інформацією управління промисловості та екології Дніпродзержинської міської ради (далі – Управління) (лист від 31.03.2015 № 01-03/304вих) з липня 2015 року продовжені роботи по створенню СКЕМ в складі автоматизованих постів контролю.

Розуміючи важливість для м. Дніпродзержинська зазначеного природоохоронного заходу, довготривалість реалізації договору та зміни які відбулись у цінній політиці країни, Управлінням було ініційовано проведення переговорів з корпорацією “Укратомприлад”, які відбулись 04.08.2015 у формі

засідання робочої групи з координації та сприяння організації роботи щодо розробки проекту “Екологічна Програма міста Дніпродзержинська на 2016 – 2020 роки”.

Окрім цього, 30.09.2015 відбулися переговори між Управлінням та корпорацією “Укратомприлад” за участю департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, у результаті яких сторони дійшли домовленості щодо розгляду можливості введення в дію двох постів СКЕМ міста у 2015 році та укладення додаткової угоди до договору від 20.12.2012 № 13-601 на продовження робіт у 2016 році.

У м. Дніпропетровську контроль за станом атмосферного повітря здійснюється на 6 стаціонарних постах спостереження, які належать Дніпропетровському регіональному центру з гідрометеорології та автоматизованим постом контролю атмосферного повітря, який розташований у Ленінському районі та знаходиться на балансі в управлінні охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської міської ради. Пост здійснює виміри вмісту у повітрі діоксиду азоту, діоксиду сірки, оксиду вуглецю, результати публікуються в режимі реального часу на виділеному сервері.

На даний час по технічним причинам робота посту призупинена. Управлінням охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської міської ради проводяться організаційні заходи щодо визначення організації, яка буде обслуговувати пост, оскільки підприємство ТОВ “ІТ ІНЖИНІРИНГ” м. Донецьк, яке виконувало технічне обслуговування посту, припинило своє існування.

У 2015 році департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації ініційовано розробку нового унікального проекту моніторингу атмосферного повітря у Дніпропетровській області. Було створено сайт (<http://eco.dp.gov.ua>), який відображає стан забруднення атмосферного повітря міст Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ та Кривий Ріг та інформацію щодо впливу основних підприємств-забруднювачів на довкілля регіону.

Всього на сайт станом на 01.01.2016 нанесено понад 100 точок спостереження, серед них:

- 15 постів Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології та дані спостереження по кожному посту;
- 66 стаціонарних пости спостереження основних підприємств-забруднювачів атмосферного повітря, з яких по 40 – відображається інформація щодо вмісту забруднюючих речовин у атмосферному повітрі;
- 25 основних підприємств-забруднювачів, по яких внесена інформація щодо річних показників за 2014 – 2015 роки по викидам забруднюючих речовин, скидам у водні об’єкти та розміщенню відходів.

Унікальність проекту полягає у тому, що це єдиний в Україні проект, який надає змогу усім бажаючим зайти на сайт та ознайомитись з інформацією стосовно рівня забруднення атмосферного повітря, розташування стаціонарних постів спостереження та статистичною інформацією по підприємствам-

забруднювачам області (серед яких 25 підприємств, які складають 96% від техногенного навантаження області), яка в online режимі передається від об'єктів та відображається на екранах монітору, дисплея телефону тощо.

У Дніпропетровській області функціонує мережа державного моніторингу за станом забруднення навколишнього природного середовища. (таблиці 15.5.1., 15.5.2.).

Протягом року проводились систематичні спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря, зворотних, поверхневих, підземних вод та ґрунтів.

Атмосферне повітря

Постійні спостереження за станом атмосферного повітря, атмосферними опадами і випадінням забруднюючих речовин з атмосфери, за джерелами викидів забруднюючих речовин та іншими джерелами забруднення атмосферного повітря виконують:

Державна екологічна інспекція в Дніпропетровській області;

Дніпропетровський регіональний центр з гідрометеорології.

У 2015 році Держекоінспекцією здійснювався аналітичний контроль за станом довкілля.

Проконтрольовані викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 45 підприємствах області, в тому числі на 13 екологічно небезпечних об'єктах. Під час інструментального контролю на 246 джерелах викидів було відібрано 1146 об'єднаних проб, в яких проведено 7674 визначення вмісту забруднюючих речовин по 18 показникам. На 46 стаціонарних джерелах викидів у 75 випадках викиди в атмосферне повітря перевищували встановлені нормативи по 10 забруднюючим речовинам.

Перевірена діяльність 26 лабораторій промислових підприємств по здійсненню виробничого контролю за станом навколишнього середовища, прийнята участь в атестації 29 екологічних лабораторій.

Дніпропетровський регіональний центр з гідрометеорології (далі – ДРЦГМ) проводив спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря на стаціонарних та маршрутних постах спостереження (далі – ПСЗ). На стаціонарних ПСЗ у 2015 році було відібрано та проаналізовано 89531 пробу атмосферного повітря. Лабораторії акредитовані на право проведення вимірювань по 9 інгредієнтам. Крім того, на деяких постах спостереження був здійснений відбір проб повітря на вміст важких металів, також на ПСЗ відбирались проби на вміст бенз(а)пірену. Визначення концентрацій важких металів проведено в Київській регіональній лабораторії. Відбір проб повітря на бенз/а/пірен продовжувався на протязі всього року. З липня 2014 року було припинено відправку проб повітря на визначення бенз/а/пірену до Донецької РЛА, відібрані проби на бенз/а/пірен зберігаються у приміщеннях лабораторій спостережень за забрудненням атмосферного повітря міст Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Кривий Ріг.

У 2015 році лабораторіями ДРЦГМ проводились спостереження за забрудненням атмосферного повітря по повній програмі:

за станом забруднення атмосферного повітря – у м. Дніпропетровську спостереження проводилися на 6 стаціонарних ПСЗ, у м. Дніпродзержинську –

на 4 стаціонарних постах, у м. Кривому Розі – на 5 стаціонарних постах.

Згідно комплексному індексу забруднення атмосфери пріоритетними речовинами (ІЗА), обчисленому за даними спостережень 2015 року (таблиця 15.5.3.), рівень забруднення атмосферного повітря міст Дніпропетровської області залишається вище середнього.

Таблиця 15.5.3. Індекс забруднення атмосфери (ІЗА) у містах Дніпропетровської області за 2015 рік

Перелік пріоритетних домішок	ІЗА		
	Дніпропетровськ	Дніпродзержинськ	Кривий Ріг
Формальдегід	5,41	4,17	6,06
Двооксид азоту	2,25	1,75	1,5
Пил	2,33	2,67	5,33
Оксид вуглецю			0,7
Фенол	1,00	3,01	0,59
Аміак	1,00	1,22	
Комплексний ІЗА	11,99	12,82	14,18

Аналізуючи хід величин індексу забруднення атмосфери міст Дніпропетровської області у 2015 році в порівнянні з 2014 роком, відмічається зменшення рівня забруднення у місті Дніпродзержинську, та збільшення рівня забруднення у м. Дніпропетровськ та м. Кривий Ріг. Якщо значення $ІЗА \leq 5$, рівень забруднення повітря міста вважається нижче середнього, якщо $5 < ІЗА \leq 8$ – приблизно дорівнює середньому, якщо $8 < ІЗА \leq 15$ – вище середнього, якщо $ІЗА > 15$ – значно вище середнього. (див. рис. 15.5.3.).

У 2015 році в повітрі міст Дніпропетровської області спостерігається така тенденція:

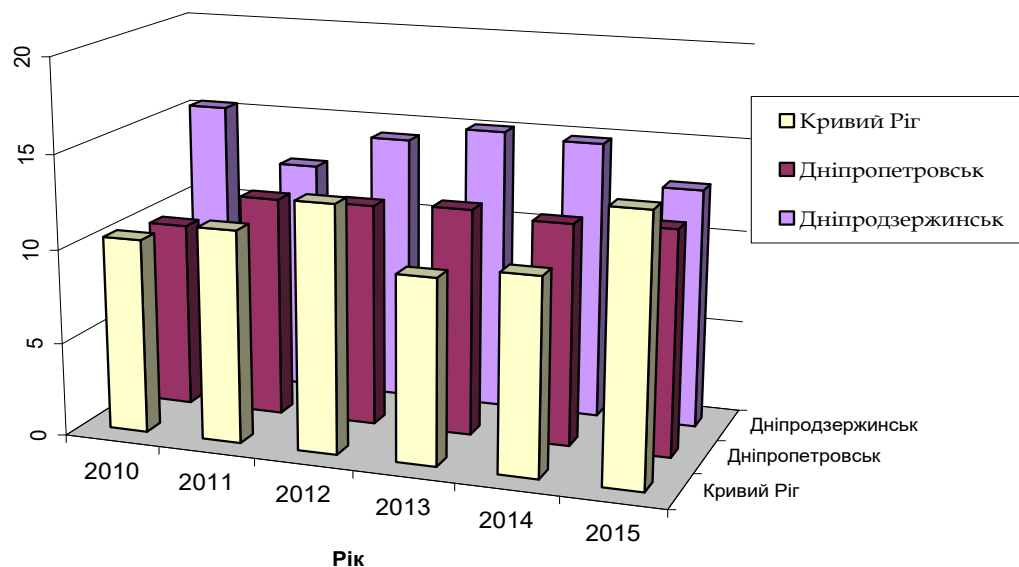

Рис. 15.5.3. Індекс забруднення атмосферного повітря у містах Дніпропетровської області за 2010 – 2015 роки

Значний внесок у викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря міст Дніпропетровської області в 2015 році перепадав на підприємства чорної металургії:

по Дніпропетровську (ПрАТ “Євраз Дніпровський металургійний завод”, ПАТ “Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод”, ПАТ “Дніпропетровський трубний завод”, КХВ ПрАТ “Євраз Дніпровський металургійний завод”);

по Кривому Рогу (ПАТ “ХайдельбергЦемент Україна”, ТЕЦ ім. Ілліча, а також представники гірничо-металургійної галузі: ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”; ПАТ “ПівНГЗК”, ПАТ “ПівдГЗК”, ПрАТ “ЦГЗК”, ПрАТ “ІнГЗК”, ПАТ “Кривбасзалізрудком”);

по Дніпродзержинську (ПАТ “Дніпровський меткомбінат”, ПАТ “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод” та ПрАТ “Євраз Южкокс”);

енергетики (ДТЕК Придніпровська ТЕС, Дніпродзержинська ТЕЦ), хімічної промисловості, а також на автотранспорт.

У викидах підприємств чорної металургії міститься пил, двооксид сірки, оксид вуглецю, оксиди азоту, сірководень, фенол, бенз(α)пірен.

Практично з усіх джерел в атмосферне повітря потрапляють двооксид сірки, пил, оксид вуглецю, оксиди азоту (таблиця 15.5.4).

Характеристики забруднення атмосферного повітря (середньорічні та максимальні концентрації, мг/м³ та в частках ГДК) у містах Дніпропетровської області наведені у таблицях 15.5.4., 15.5.5. та 15.5.6.

Таблиця 15.5.4. Зміна середнього рівня забруднення атмосферного повітря за 5 років (2011 – 2015 роки) у містах Дніпропетровської області

Домішки	Тенденція за 5 років (2011-2015р.р.)		
	Дніпропетровськ	Дніпродзержинськ	Кривий Ріг
Пил	+0,01	+0,05	+0,04
Двооксид сірки	+0,0015	0	-0,002
Оксид вуглецю	-0,1	+0,2	-0,3
Двооксид азоту	-0,002	0	+0,002
Оксид азоту	-0,001	+0,002	-0,001
Сірководень	-0,0003	+0,0003	0
Фенол	-0,0002	+0,0003	0
Аміак	-0,003	-0,001	-0,006
Формальдегід	+0,0003	+0,0158	+0,0003

Таблиця 15.5.5. Характеристики забруднення атмосферного повітря у містах Дніпропетровської області за 2015 рік

Домішки	ГДК с.д., мг/м ³	ГДК н.р., мг/м ³	Концентрація середньорічна, мг/м ³		
			Максимальна концентрація, мг/м ³		
			Дніпропетровськ	Дніпродзержинськ	Кривий Ріг
1	2	3	4	5	6
Пил	0,15	0,5	0,4	0,4	0,8
			1,5	1,5	2,4
Двооксид сірки	0,050	0,500	0,010	0,007	0,012
			0,216	0,040	0,064
Оксид вуглецю	3	5	2	3	2
			8	6	8

Домішки	ГДК с.д., мг/м ³	ГДК н.р., мг/м ³	Концентрація середньорічна, мг/м ³		
			Максимальна концентрація, мг/м ³		
			Дніпропетровськ	Дніпродзержинськ	Кривий Ріг
Двооксид азоту	0,04	0,20	0,09	0,07	0,06
			0,37	0,41	0,42
Оксид азоту	0,06	0,40	0,05	0,04	0,03
			0,15	0,11	0,14
Сірководень	-	0,008	0,002	0,006	0,001
			0,036	0,015	0,015
Фенол	0,003	0,010	0,003	0,007	0,002
			0,017	0,024	0,016
Аміак	0,04	0,20	0,04	0,05	0,02
			0,16	0,27	0,24
Формальдегід	0,003	0,035	0,011	0,009	0,012
			0,081	0,034	0,090
Важкі метали (мкг/м ³)					
Кадмій	0,3 мкг/м ³	-	0,003	0,006	0,003
			0,01	0,01	0,01
Залізо	40 мкг/м ³	-	1,38	4,83	0,41
			2,94	6,84	1,02
Марганець	1 мкг/м ³	-	0,071	0,17	0,012
			0,13	0,28	0,03
Мідь	2 мкг/м ³	-	0,016	0,09	0,011
			0,04	0,25	0,03
Нікель	1 мкг/м ³	-	0,016	0,02	0,01
			0,04	0,03	0,02
Свинець	0,3 мкг/м ³	-	0,021	0,03	0,02
			0,06	0,09	0,04
Хром	1,5 мкг/м ³	-	0,013	0,01	0,01
			0,02	0,02	0,02
Цинк	5 мкг/м ³	-	0,072	0,17	0,02
			0,16	0,52	0,10

Таблиця 15.5.6. Концентрації забруднюючих речовин атмосферного повітря в Дніпропетровській області у 2015 році (в частках ГДК)

Домішки	Середньорічна концентрація		
	Максимальна концентрація		
	Дніпропетровськ	Дніпродзержинськ	Кривий Ріг
1	2	3	4
Пил	2,7	2,7	5,3
	3,0	3,0	4,8
Двооксид сірки	0,20	0,14	0,24
	0,43	0,08	0,13
Оксид вуглецю	0,7	1,0	0,7
	1,6	1,2	1,6
Двооксид азоту	2,3	1,8	1,5
	1,9	2,1	2,1
Оксид азоту	0,8	0,7	0,5
	0,4	0,3	0,4
Сірководень	-	-	-
	4,5	1,9	1,9
Фенол	1,0	2,3	0,7
	1,7	2,4	1,6

Домішки	Середньорічна концентрація		
	Максимальна концентрація		
	Дніпропетровськ	Дніпродзержинськ	Кривий Ріг
Аміак	1,0	1,3	0,5
	0,8	1,4	1,2
Формальдегід	3,7	3,0	4,0
	2,3	1,0	2,6
Кадмій	0,01	0,02	0,01
	0,03	0,03	0,03
Залізо	0,03	0,12	0,01
	0,07	0,17	0,03
Марганець	0,07	0,17	0,01
	0,13	0,28	0,03
Мідь	0,008	0,05	0,01
	0,02	0,13	0,02
Нікель	0,02	0,02	0,01
	0,04	0,03	0,02
Свинець	0,07	0,1	0,07
	0,2	0,3	0,13
Хром	0,009	0,007	0,007
	0,01	0,01	0,01
Цинк	0,01	0,03	0,004
	0,03	0,10	0,02

Поверхневі, зворотні, підземні води

Якість поверхневих вод контролюється підрозділами Держекоінспекції, облСЕС, Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології, облводресурсів.

Обласні організації, що ведуть контроль стану водних ресурсів, практично усі мають у своєму складі хімічні лабораторії. Радіологічний контроль поверхневих вод, питної води, здійснюють облСЕС, облводрес. Баканаліз проводять лабораторії облСЕС та міських водоканалів. Гідрологічні параметри водних об'єктів досліджує відділ гідрології Дніпропетровського регіонального центру по гідрометеорології. облСЕС має в своєму складі групу метрології та стандартизації, яка займається повіркою аналітичного обладнання по вимірам показників стану водних ресурсів. Спостереження за гідрохімічним станом поверхневих водойм області здійснює Держекоінспекція. Спостереження за станом ґрунтових вод меліорованих земель в структурі Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів проводить гідрогеолого-меліоративна експедиція.

Невідповідність якості питної води нормативним вимогам в основному пов'язана з підвищеним рівнем забарвленості, каламутності, загальної жорсткості та вмісту мінеральних солей.

Найчастіше нестандартні проби питної води за показниками епідемічної безпеки виявляються у м. Павлограді, Новомосковському та Нікопольському районах.

У той же час, проблеми сталого та безпечного питного водопостачання окремих населених пунктів області, на жаль, мають місце.

За даними місцевих органів житло-комунального господарства та статистики у середньому централізованим водопостачанням охоплено приблизно 75 % населення Дніпропетровської області, у тому числі 39 % - сільського.

Централізоване питне водопостачання мається у 20 містах області, 42 селищах та тільки у 293 селах (з 1481).

У той же час, відповідно до Національних цільових показників питного водопостачання, затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.09.2011 № 324 “Про затвердження Національних цільових показників до Міжнародного Протоколу про воду та здоров'я”, частка населення, забезпеченого водою належної якості повинна становити наприкінці 2015 р.: в містах і селищах України 90 %, селах – 50 %, а наприкінці 2020 р. – відповідно 100 % та 70 %.

Таким чином, необхідно продовжувати розвиток системи централізованого водопостачання.

Насамперед це стосується 250 населених пунктів дев'яти районів, де майже 70 тисяч чоловік, не мають іншої питної води, ніж привізана. На привозній воді по області ще змушені працювати 105 об'єктів підвищеного епідемічного ризику, серед яких 43 дошкільних навчальних заклади та 62 школи.

Продовжують подавати до 6 тисяч чоловік населення технічну воду з ріки Дніпро окремі сільські водопроводи, розташовані у Томаківському, Синельниківському та Дніпропетровському районах.

Питна водопровідна вода подається нецілодобово у окремих селищах і селах, розташованих у Новомосковському, Софіївському, Широківському, Томаківському, Апостолівському та інших районах.

За результатами лабораторних досліджень не відповідають гігієнічним нормативам рівні окремих хімічних показників (мінеральних солей жорсткості, мінерального складу - хлоридів, сульфатів, сухого залишку, заліза, нітратів) ряду підземних водопроводів області, найгірші з них зареєстровані у селищах Васильківка, Покровка, Перопавлівка, Петриківка, Межова, Васильківка, Царичанка, містах П'ятихатки, Перещепине. Перевищення ГДК зазначених мінеральних хімічних речовин становить ризик виникнення сечокам'яної та гіпертонічної хвороб, а нітратів – водно-нітратної метгемоглобінемії, особливо небезпечної для дітей перших трьох років життя.

Так, у порушення статті 18 Закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, п. 3.2 ДСанПіН 2.2.4-171-10 “Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною” за даними Держсанепідслужби якість води джерела водопостачання м. П'ятихатки (Макортівського водосховища на р. Саксагань) не відповідає гігієнічним вимогам за попередні роки: рівень жорсткості 27 моль/м³ (норматив не більше 7 моль/м³), сухого залишку – 3244 мг/дм³ (норматив не більше 1000 мг/дм³, сульфатів 1090 мг/дм³ (норматив не більше 500 мг/дм³), хлоридів - 487 мг/дм³ (не більше 350 мг/дм³), марганець – 0.12 мг/дм³ (не більше 0,1 мг/дм³).

Особливу тривогу викликає перевищення у декілька разів (до 3,5 разів) токсикологічних показників питної води, який стали нормуватися з початку

минулого року: тригалогенметанів (ТГМ), серед яких переважає (до 90 %) хлороформ. ТГМ мають виражений канцерогенний ефект, внаслідок споживання хлорованої питної води кумулятивний ризик виникнення додаткових випадків на рак. Звертає увагу факт, що на усіх вказаних водопроводах не здійснюються заходи з метою зменшення рівня ТГМ. Тільки на Аульському водопроводі за останні зимові місяці рівень хлороформу зменшився до ГДК за рахунок суттєвого зменшення первинного хлорування, але з потеплінням води його рівень знову підвищиться. Так, за результатами досліджень питної води на виході з Кайдакської НФС, проведених ДУ «Дніпропетровський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України» 03.03.2016 р, рівень окиснюваності сягав 7,28 мг/дм³ при нормативі не більш 5 мг/дм³, хлороформу – 65 мкг/дм³ при нормативі не більш 60 мкг/дм³. Слід зауважити, що хлороформ сягав у 2015 р. на Кайдакській НФС 151 мкг/дм³, а на Ломівській НФС понад 161 мкг/дм³.

Пильної уваги з боку місцевої влади вимагає ситуація з нецентралізованим водопостачанням, насамперед колодязів, яких в області не менш 50 тисяч, з них 704 колодязя громадського загального користування.

Результати лабораторного контролю води об'єктів нецентралізованого водопостачання працівниками лабораторних центрів Держсанепідслужби області наведені у таблиці.

Досліджені 220 проб води колодязів, з них не відповідали гігієнічним нормативам за фізико-хімічними показниками 67 % проб, у 8 % проб у воді колодязів виявлялися підвищені рівні коліформних бактерій. За минулий 2015 рік виконані дослідження 3182 проб води джерел децентралізованого водопостачання на фізико-хімічні показники та 3360 проб на мікробіологічні показники. Питома вага нестандартних проб склала за фізико-хімічними показниками 45 % та 8,4 % за бактеріологічними показниками (у 2014 році – відповідно 31,5 % та 7,2 %). У створі водозабору групового міжрайонного водопроводу “Дніпро-Західний Донбас”, що у с. Василівка Синельниківського району (на межі із Запорізькою областю), виявлялися перевищення нормативів БСКповн. у 1,6 рази, ХСК у 2 – 2,3 рази.

Найгірші показники епідемічної безпеки води колодязів зареєстровані у Апостолівському та Новомосковському районах.

Таким чином, показники води якості води колодязів у декілька раз гірші, ніж у водопроводах, що призводить до щорічних одного - двох випадків отруєнь немовлят нітратами. Найчастіше вони виявляються у воді колодязів П'ятихатського та Новомосковського районів.

Відповідно до програми моніторингу за період 2005 – 2015 рр. працівниками Держсанепідслужби України у межах Дніпропетровської області в місцях основних 10 питних водозаборів систематично відбиралися проби води водоймищ категорії господарсько-питного водокористування (рр. Дніпро, Інгулець, Саксагань).

Аналіз результатів зазначених досліджень свідчить, що вода поверхневих питних водозаборів Дніпропетровської області характеризується помірним

рівнем забруднення: за останні 10 років питома вага нестандартних проб за фізико-хімічними показниками становила 60%, за мікробіологічними 12%, вірусологічними 10%.

Пріоритетними забруднюючими речовинами протягом багатьох років залишаються органічні сполуки, які супроводжуються перевищенням показників біологічного та хімічного споживання кисню (БСК, ХСК) до 2,5 одиниць нормативу. Серед збудників захворювань із водоймищ найчастіше виявлялися сальмонели, ентеровіруси, з мікробіологічних показників – підвищені рівні індексу лактопозитивних кишкових паличок та коліфагів, як непрямих показників вірусного забруднення води, що також свідчить про забруднення води органічними речовинами, з якими надходять мікроби та віруси.

У той же час проблема забруднення водних об'єктів області забрудненими стічними водами, насамперед господарчо-побутовими та зливовими залишається вкрай актуальною.

Так, в жодному населеному пункті області відсутні очисні споруди на комунальних системах зливової каналізації, частина міських зливових мереж навіть не знаходиться на балансі відповідних комунальних підприємств. Мають місце незаконні підключення до мереж зливової каналізації госпфекальних стоків.

Потужними забруднювачами води водоймищ (74,5 млн м³, або 28 % від загального обсягу) забруднених стоків залишаються за даними ф. 2ТП-водгосп за 2015 рік 15 комунальних підприємств області, серед яких водоканали міст Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Кривого Рогу, Марганця, Нікополя, Новомосковська, Павлограду, Жовтих Вод та інших, що є порушенням Водного Кодексу України, вимог постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.1999 № 465 “Про затвердження правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами”.

Про забруднення води поверхневих водойм свідчать данні лабораторного контролю проб води водойм відібраних у місцях купання населення протягом 2016 року.

При лабораторному контролі 197 проб води водойм, відібраних у місцях купання населення, мало місце перевищення вмісту сухого залишку, хлоридів, БПК на пляжі правобережної зони відпочинку в районі вул. Набережної м.Дніпродзержинська. У пробі води, відібраній на міському пляжі м.Павлограду – виявлено перевищення БСК, сульфатів, хлоридів, сухого залишку. Данні свідчать про техногенний вплив на стан водойм.

У 2015 році Держекоінспекцією здійснювався аналітичний контроль за станом довкілля. Спостереження за гідрохімічним станом р.р. Дніпро, Самара, М. Сура, Інгулець, проводяться по 25 показниках у створах, розташованих в місцях впливу на водойми скидів зворотних вод промислових підприємств. Було відібрано 45 проб зворотних вод, що скидаються в поверхневі водойми, в яких проведено визначення вмісту шкідливих речовин. На більшості з перевірених підприємств вміст забруднюючих речовин в стічних водах перевищував встановлені нормативи гранично допустимого скиду.

Ґрунти

Підрозділами Держекоінспекції в Дніпропетровській області було проведено хімічний аналіз 1 проби промислових відходів та 5 проб ґрунту з території та зон впливу 2 промислових підприємств. На 2 промислових підприємствах вміст забруднюючих речовин на обстеженій території перевищував нормативи гранично допустимих концентрацій.

15.6. Державна екологічна експертиза

Законом України “Про регулювання містобудівної діяльності” (від 17.02.2011 № 3038-17) внесено зміни до Закону України “Про екологічну експертизу”, якими розмежовано повноваження Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України і Міністерства екології та природних ресурсів України.

На підставі пункту 7 постанови Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 560 “Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи”, експертизу проводять експертні організації, що відповідають критеріям у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 23.05.2011 № 554.

Таблиця 15.5.1. Середовища, які контролюються суб'єктами моніторингу довкілля та число точок спостережень

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	Поверхневі води	Джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Державна служба України з надзвичайних ситуацій	15	-	10	-	-	-	-	-	-
2	Держводагентство	-	-	22	-	-	-	-	-	-
3	Мінприроди України	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Держсанепід-служба України	226	-	337	-	-	-	-	-	139
5	Мінагрополітики України	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Держлісагентство	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Держземагентство	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Мінрегіон України	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	Держгеонадра	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	інші	4	-	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця 15.5.2. Здійснення моніторингу довкілля за регіональними (місцевими) програмами природоохоронних заходів

№ з.п.	Назва регіональної (локальної) програми моніторингу довкілля	Суб'єкти моніторингу довкілля, що залучені до виконання програм	Основні рекомендації, що надаються за результатами впровадження регіональних програм
1	“Програма моніторингу довкілля Дніпропетровської області”, затверджена рішенням сесії обласної ради від 04.12.2007. № 294-13/V	ОДА, МОЗ, Держводагентства, Мінбуду, МНС, Мінагропрому, Держкомзему, Держлісагентство	Програма виконується дуже повільними темпами. Основною причиною є мізерні обсяги фінансування. Протягом 2014 року не було передбачено фінансування заходів програми.

<i>Таблиця 15.5.3. Середньорічні концентрації речовин в контрольних створах річок: Самара, Вовча, Оріль, Інгулець за 2015 р.</i>																				
№ з/п	Місце спостереження за якістю води	Показники складу та властивостей																		
		Стронцій-90, пКи/дм ³	Цезій-137, пКи/дм ³	Кольоровість, град.	Прозорість, см	Каламутність, мг/дм ³	Завислі речовини, мг/дм ³	Сухий залишок, мг/дм ³	Лужність, мг-екв/дм ³	pH	K+Na	Кальцій, мг/дм ³	Магній, мг/дм ³	Залізо загальне, мг/дм ³	Амоній сольовий, мг/дм ³	Нітрити, мг/дм ³	Нітрати, мг/дм ³	Жорсткість загальна, мг-екв/дм ³	Бікарбонати, мг/дм ³	Хлориди, мг/дм ³
<i>Притоки р. Дніпро</i>																				
1	р. Оріль, смт Царичанка	0,64	< 2,7	26,95	29	1,18	8,8	1417	6,9	8,18	264	126,25	72,35	0,31	0,48	0,04	1,13	12,3	424	185,36
2	р. Самара, с. Вербки	0,62	< 2,7	16,39	25	2,18	10,7	4343	6,2	7,93	981	270,14	189,58	0,12	0,33	< 0,03	1,86	28,5	375	1126,22
3	р. Самара, м.Підгороднє, ГВС-2 маг каналу ФМУВР	-	-	16,57	30	0,39	7,3	2619	6,0	8,16	497	197,39	138,02	0,18	0,36	< 0,03	1,77	21,2	366	414,19
4	р. Вовча, м. Павлоград	-	-	12,55	23	5,03	10,6	3927	5,6	8,03	793	278,05	165,98	0,12	0,32	0,05	2,78	27,5	340	626,46
5	р. Інгулець, с. Іскрівка, нижче впадіння р. Жовта	0,70	< 2,7	12,03	30	1,37	8,3	861	4,7	8,30	140	87,67	53,20	0,09	0,34	0,10	2,05	8,7	287	98,33
6	р. Інгулець, Карачунівське в-ще, питний в/з м. Кривий Ріг	0,72	< 2,7	9,26	30	1,10	7,7	996	4,4	8,09	177	81,16	55,63	0,11	0,28	0,03	1,36	8,6	268	109,57
7	р. Інгулець, нижче впадіння р. Саксагань (I – III квартал)	-	-	10,37	25	3,39	13,7	1218	4,4	7,98	205	92,18	65,25	0,24	0,29	0,08	2,53	10,0	268	142,56
	р. Інгулець, с.Чкалівка (IV квартал)	-	-	10,02	30	0,40	< 5,0	1127	4,2	8,10	183	80,16	69,31	0,15	0,28	< 0,03	4,02	9,7	256	125,85
8	р. Інгулець, с.Андріївка	0,67	< 2,7	9,41	29	2,34	13,6	2697	4,4	8,11	541	162,23	111,42	0,18	0,34	0,09	4,44	16,6	265	815,94

№ з/п	Місце спостереження за якістю води	Показники складу та властивостей															
		Сульфати, мг/дм ³	Розчинений кисень, мгО ₂ /д ³	БСК ₅ , мгО ₂ /дм ³	ХСК, мгО/дм ³	Фториди, мг/дм ³	Марганець, мг/д ³	Ортофосфати, мг/дм ³	АПАР, мг/д ³	Мідь, мг/д ³	Цинк, мг/дм ³	Нікель, мг/дм ³	Хром ⁺⁶ , мг/дм ³	Хром ⁺³ , мг/дм ³	Нафтопродукти, мг/дм ³	Феноли, мг/дм ³	Алюміній, мг/д ³
<i>Притоки р. Дніпро</i>																	
1	р. Оріль, смт Царичанка	512,94	9,27	2,4	29,3	0,31	0,11	0,61	<0,025	0,010	< 0,005	<0,05	<0,01	<0,01	0,027	<0,001	0,01
2	р. Самара, с. Вербки	1437,32	10,8	4,4	48,2	0,16	0,10	0,64	<0,025	0,010	< 0,005	<0,05	<0,01	<0,01	0,041	<0,001	0,01
3	р. Самара, м. Підгороднє, ГВС-2 маг каналу ФМУВР	1122,98	10,4	4,1	46,2	0,31	0,18	0,25	<0,025	0,009	< 0,005	<0,05	<0,01	<0,01	0,034	<0,001	0,01
4	р. Вовча, м. Павлоград	727,89	10,95	4,3	41,8	0,17	0,08	0,16	<0,025	0,007	< 0,005	<0,05	<0,01	<0,01	0,040	<0,001	0,01
5	р. Інгулець, с. Іскрівка, нижче впадіння р. Жовта	329,61	10,45	2,1	36,4	0,29	0,09	0,49	<0,025	0,009	< 0,005	<0,05	<0,01	<0,01	0,027	<0,001	0,01
6	р. Інгулець, Карачунівське в-ще, питний в/з м. Кривий Ріг	395,79	10,09	2,5	31,6	0,29	0,06	0,30	<0,025	0,006	< 0,005	<0,05	<0,01	<0,01	0,029	<0,001	0,02
7	р. Інгулець, нижче впадіння р. Саксагань (I – III квартал)	477,20	10,59	2,3	35,4	0,30	0,08	0,37	<0,025	0,007	< 0,005	<0,05	<0,01	<0,01	0,045	<0,001	0,02
	р. Інгулець, с.Чкалівка (IV квартал)	449,36	11,28	2,1	25,5	0,28	0,13	0,48	<0,025	0,008	< 0,005	<0,05	<0,01	<0,01	0,026	<0,001	0,01
8	р. Інгулець, с.Андріївка	629,36	10,50	3,4	35,1	0,31	0,08	0,19	<0,025	0,008	< 0,005	<0,05	<0,01	<0,01	0,043	<0,001	0,02

* У таблиці приведені середньорічні концентрації показників складу та властивостей поверхневих вод в пунктах спостереження Дніпропетровського облводресурсів, відповідно до “Програми державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагентством контролю якості поверхневих вод”, затвердженої наказом Держводагентства України від 30.12.2011 № 310 із змінами введеними наказом від 06.12.2012 № 339

Таблиця 15.5.4. Водність річок - розташованих в межах Дніпропетровської області за 2015 рік

(% по відношенню до норми)

№	Річка-пост	Дані	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	За рік
1	р. Оріль – смт Царичанка	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	8,25	16,5	35,8	46,7	10,5	4,18	3,23	2,62	2,06	2,68	4,32	6,17	11,9
		За 2015 рік, %	38	54	34	31	112	148	95	42	32	19	14	20	53
2	р. Самара – с. Кочережки	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	13,3	28,1	44,3	31,3	8,99	6,39	5,17	2,70	3,14	4,08	5,95	8,54	13,6
		За 2015 рік, %	81	73	36	57	149	102	80	87	77	73	73	79	81
3	р. Велика Тернівка – с. Богданівка	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	0,98	3,03	3,96	1,48	0,44	0,28	0,17	0,072	0,13	0,23	0,38	0,47	0,89
		За 2015 рік, %	18	58	20	56	89	77	52	49	24	16	14	49	44
4	р. Самара – с. Коханівка*	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	1,41	2,93	4,44	2,45	0,77	0,49	0,38	0,24	0,88	0,99	0,75	0,89	1,39
		За 2015 рік, %	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб
5	р. Вовча – смт Васильківка	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	10,3	20,5	31,6	14,0	5,93	5,16	3,91	1,79	2,14	2,94	4,57	6,79	9,15
		За 2015 рік, %	40	26	14	60	105	85	68	63	41	57	63	42	55
6	р. Мала Терса – с. Троїцьке	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	0,49	1,42	1,97	1,30	0,41	0,41	0,45	0,22	0,20	0,20	0,25	0,31	0,64
		За 2015 рік, %	45	24	16	68	78	38	38	13	-	7	59	55	40
7	р. Солоня – с. Новопавлівка	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	1,26	2,46	3,20	1,56	0,73	0,64	0,45	0,27	0,42	0,62	0,90	1,09	1,16
		За 2015 рік, %	37	38	25	55	46	17	13	-	-	6	20	42	30
8	р. Гайчур – с. Андріївка	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	1,27	2,84	4,76	1,93	0,76	0,85	0,53	0,28	0,29	0,30	0,50	0,79	1,22
		За 2015 рік, %	51	56	19	77	92	41	31	22	21	29	44	34	43
9	р. Кільчень – с. Олександрівка I	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	0,59	1,03	1,50	0,96	0,35	0,29	0,19	0,09	0,10	0,17	0,27	0,34	0,50
		За 2015 рік, %	47	44	40	105	89	23	29	22	18	17	66	63	47
10	р. Мокра Сура – смт Кринички*	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	0,30	0,53	1,15	0,31	0,13	0,15	0,18	0,20	0,27	0,26	0,23	0,17	0,33
		За 2015 рік, %	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб
11	р. Інгулець – м. Кривий Ріг	Середньобагаторічні витрати, м ³ /с	5,38	14,8	33,2	16,3	3,03	3,65	3,44	2,31	2,25	2,20	3,35	4,28	7,54
		За 2015 рік, %	95	40	12	99	328	455	404	261	13	-	-	-	190

* Стоку не було, протягом усього 2015 р. вода була стоячою

Таблиця 15.5.5. Середньомісячні витрати води, м³/с за 2015 рік

№ з/п	Річка – пункт	місяць												Серед. річн.
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1	р. Оріль – смт Царичанка W = 174 млн.куб.м h = 19 мм M = 0,61 л/с кв.км F = 9100 кв.км	3,35	8,64	11,9	14,3	13,0	6,99	3,38	1,23	0,76	0,58	0,70	1,39	5,52
2	р. Самара – с. Кочережки W = 312 млн.куб.м h = 16мм M = 0,50 л/с кв.км F = 19800 кв.км	11,5	20,8	16,0	19,9	15,3	7,35	4,88	3,55	3,03	3,51	5,26	7,70	9,90
3	р. Велика Тернівка – смт Богдановка W = 12,3 млн.куб.м h = 13 мм M = 0,42 л/с кв.км F = 924 кв.км	0,18	1,63	0,75	0,91	0,47	0,24	0,11	0,054	0,031	0,040	0,060	0,26	0,39
4	р. Самара – с. Коханівка* F = 1430 кв.км	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб
5	р. Вовча – смт Васильківка W = 129 млн.куб.м h = 11 мм M = 0,35 л/с кв.км F = 11600 кв.км	4,20	5,27	4,43	9,26	7,00	5,16	3,19	1,71	1,03	1,83	3,06	2,95	4,09
6	р. Мала Терса – с. Троїцьке W = 7,57 млн.куб.м h = 10 мм M = 0,32 л/с кв.км F = 750 кв.км	0,21	0,31	0,32	0,92	0,39	0,18	0,17	0,028	нб	0,015	0,17	0,18	0,24
7	р. Солона – с. Новопавлівка W = 10,7 млн.куб.м h = 16 мм M = 0,50 л/с кв.км F = 680 кв.км	0,47	0,87	0,75	0,86	0,35	0,11	0,058	нб	нб	0,040	0,18	0,45	0,34
8	р. Гайчур – с. Андріївка W = 18,3 млн.куб.м h = 9 мм M = 0,28 л/с кв.км F = 2100 кв.км	0,71	1,71	0,94	1,53	0,77	0,34	0,17	0,073	0,062	0,10	0,24	0,28	0,58
9	р. Кільчень – с. Олександрівка Перша W = 8,83 млн.куб.м h = 23 мм M = 0,74 л/с кв.км F = 376 кв.км	0,28	0,44	0,59	1,05	0,33	0,065	0,061	0,024	0,021	0,037	0,21	0,24	0,28
10	р. Мокра Сура – смт Кринички* F = 389 кв.км	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб	нб
11	р. Інгулець – м. Кривий Ріг W = 214 млн.куб.м h = 25 мм M = 0,79 л/с кв.км F = 8600 кв.км	5,19	5,57	3,78	16,7	13,4	16,7	13,6	6,27	0,30	нб	нб	нб	6,79

* Стоку не було, протягом усього 2015 р. вода стояча

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

На виконання вимог статті 250.3 Податкового кодексу України щоквартально надається перелік підприємств, установ, організацій, фізичних осіб - підприємців, яким в установленому порядку видано дозволи на викиди, спеціальне водокористування до Державної податкової інспекції у Дніпропетровській області.

Впродовж 2015 року здійснювалось управління в галузі охорони довкілля із застосуванням економічного механізму забезпечення охорони атмосферного повітря, поверхневих вод, надр та заповідних територій.

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

У 2015 році в області реалізовувались заходи 10 регіональних програм екологічного напрямку. Інформація щодо реалізації екологічних програм за 2015 рік наведена в табл. 15.7.2.1.

У 2015 році за спеціальне використання природних ресурсів до бюджетів усіх рівнів надійшло 5694,0 млн грн.

У 2015 році на виконання природоохоронних заходів за рахунок надходжень до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища спрямовано 205,4 млн грн, з них за рахунок коштів, які надходять до обласного фонду охорони навколишнього природного середовища – 63,2 млн грн.

Станом на 01.01.2016 на рахунках місцевих бюджетів обліковуються залишки коштів, що надходять до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища, у сумі 185,9 млн грн.

Дані щодо платежів по ресурсах наведено в табл. 15.7.2.2; інформація щодо надходження та використання коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища наведена в табл. 15.7.2.3; 15.7.2.4.

Таблиця 15.7.2.1. Інформація щодо реалізації екологічних програм за 2015 рік

№ з/п	Програми	Ким прийнята	№ та дата прийняття	Кількість виділених коштів у звітному році за програмою всього		
				виділено, тис. грн.	Фактично профінансовано, тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
1	Регіональна програма розвитку водного господарства у Дніпропетровській області	Обласна рада	від 17.11.2003 № 243-11/XXIV	70 033,3	61 772,3	88,2
2	Регіональна програма ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах Дніпропетровської області	Обласна рада	від 18.07.2003 № 184-9/XXIV	94 107,9	91 056,6	96,8
3	Програма охорони	Обласна	від 24.12.2004	172 994,3	171 335,0	99,0

№ з/п	Програми	Ким прийнята	№ та дата прийняття	Кількість виділених коштів у звітному році за програмою всього		
				виділено, тис. грн.	Фактично профінансовано, тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
	навколишнього середовища Дніпропетровської області на 2005–2015 роки	рада	№ 495-24/IV			
4	Обласна комплексна програма поводження з відходами на 2006-2015 роки	Обласна рада	від 16.11.2001 № 485-18/XXIII, від 22.03.2006 № 767-33/IV	14 278,8	7 456,2	52,2
5	Програма формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006-2015 роки	Обласна рада	від 22.03.2006 № 768-33/IV	4 250,0	4 155,7	97,8
6	Програма моніторингу довкілля Дніпропетровської області	Обласна рада	від 04.12.2007 № 294-13/V	-	-	-
7	Програма “Ліси Дніпропетровщини” на 2010 – 2015 роки	Обласна рада	від 29.04.2011 № 109-6/VI	5 499,0	5 454,2	99,2
8	Програма поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки	Обласна рада	від 04.12.2007 № 295-13/V	481632,45	1308747,762	271,7
9	Довгострокова програма по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки*	Обласна рада	від 29.04.2011 № 110-6/VI	556219,896	1433541,927	257,7
10	Регіональна програма “Питна вода Дніпропетровщини” на 2006 - 2020 роки	Обласна рада	від 16.09.2005 № 657-28/IV	58 253,10	44 106,60	75,7

* фінансування програми здійснюється рамках реалізації інших регіональних програм:

на реалізацію програмних заходів усього направлено майже 1433,5 млн грн або 257,7 % від передбачених календарним планом обсягів, з них:

- власних коштів підприємств – 1369,5 млн грн (станом на 01.12.2015),
- бюджетних коштів – майже 18,19 млн грн, фінансування проводилось з міського фонду охорони навколишнього природного середовища.

Таблиця 15.7.2.2. Надходження платежів за використання природних ресурсів, тис. грн.

Податкові надходження	Фактичні надходження за 2015 рік до бюджетів:		
	Державного	обласного	місцевих
Рентна плата за спеціальне використання природних ресурсів:			
Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів			1024,0
Рентна плата за спеціальне користування водними ресурсами	90534,8	90534,8	0,3
Рентна плата за користування надрами	2659865,6	590133,8	3895,0
Земельний податок (у складі місцевих бюджетів і зборів)			2257924,4
Рентна плата за спеціальне використання рибних та інших ресурсів		103,6	
Усього	2750400,4	680772,2	2262843,7

Таблиця 15.7.2.3. Надходження та використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, тис. грн.

	2015 рік
Залишок коштів на початок звітної періоду	69669,2
Надійшло коштів у звітному періоді - всього	689,3
залишок коштів на кінець звітної періоду	7130,5
Витрачено коштів - всього	63228,1
% використання коштів (дані пункту 4 поділити на ((дані п.1 + дані п.2)x100))	90,0

Таблиця 15.7.2.4. Надходження та використання грошових коштів місцевих (село, селище, місто) фондів охорони навколишнього природного середовища, тис. грн.

	2015 рік
Залишок коштів на початок звітної періоду	318416,1
Надійшло коштів у звітному періоді – всього	2626,1
Залишок коштів на кінець звітної періоду	178822,6
Витрачено коштів – всього	142219,6
% використання коштів (дані пункту 4 поділити на ((дані п.1 + дані п.2)x100))	44,3

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів від 02.07.1998 № 999 Держекоінспекцією протягом 2015 року надано 71 сертифікат екологічного контролю експортних партій брухту чорних металів загальною вагою 128150,96 т.

У 2015 році видано підприємствам та організаціям Дніпропетровської області:

дозволів на викид забруднюючих речовин у атмосферне повітря – 783;

дозволів на спецводокористування – 242;

затверджено проектів нормативів ГДС – 24;

затверджено паспортів місць видалення відходів – 26;

дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами – 0.

погоджено проектів питомих балансових норм водоспоживання – 70;

У 2015 році видача документів дозвільного характеру у сфері поводження з відходами призупинена у зв'язку відсутністю порядку їх одержання.

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

Відповідно до статті 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря” викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися після отримання дозволу, виданого суб’єкту господарювання, об’єкт якого належить до другої або третьої групи, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися на підставі дозволу, виданого суб’єкту господарювання, об’єкт якого належить до першої групи, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Відповідно до статті 4 Закону України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” від 06.09.2005 № 2806-IV (зі змінами), (далі – Закон) суб’єкт господарювання набуває права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності на підставі відповідного документу, наданого дозвільним органом.

Для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб’єкту господарювання необхідно подати на розгляд до центру дозвільно-адміністративних процедур “Єдине вікно” за адресами м. Дніпропетровськ, пр. імені Газети “Правда”, 42 та пр. Карла Маркса, 75 документи, у яких обґрунтовуються обсяги викидів у порядку, встановленому постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 302 “Про порядок затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов’язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян-суб’єктів підприємницької діяльності, які отримали такі дозволи” (зі змінами) та відповідно до Наказу Мінприроди України від 27.06.2006 № 309 “Про затвердження нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел”, зареєстрованого в Мін’юсті України від 01.08.2006 за № 912/12786.

Документи, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, розробляються з урахуванням вимог “Інструкції про загальні вимоги до оформлення документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-підприємців”, затвердженої наказом Мінприроди України від 09.03.2006 № 108 та зареєстрованої у Міністерстві юстиції України від 29.03.2006 № 341/12215.

Протягом 2015 року розглянуто 530 матеріалів для видачі дозволів на спеціальне водокористування (СВК), з яких – видано 242 дозволів на СВК; 70 – розрахунки нормативів водоспоживання та водовідведення; розглянуто – 24 проектів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об’єкти зі зворотніми водами.

У 2015 році видача документів дозвільного характеру у сфері поводження з відходами призупинена у зв’язку відсутністю порядку їх одержання.

15.10. Екологічний аудит

Відповідно до Закону України “Про екологічний аудит” обов’язковий екологічний аудит здійснюється на замовлення заінтересованих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування щодо об’єктів або видів діяльності, які становлять підвищену екологічну небезпеку, відповідно до переліку, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Враховуючи вимоги чинного законодавства України обов’язковий екологічний аудит на підприємствах області не здійснювався.

Не зважаючи на це, екологічний аудит розглядається як один з ефективних методів виявлення у діяльності підприємств невідповідностей природоохоронному законодавству та розробки рекомендацій щодо їх усунення.

Так, ТОВ НВП “Центр екологічного аудиту” у 2015 році було виконано екологічний аудит таких підприємств:

Проведення екологічного аудиту ДП “Виробниче об’єднання “Знамя”.

Проведення екологічного аудиту ПАТ “Дніпродзержинської ТЕС”.

Необхідно й надалі продовжувати роботу з проведення екологічного аудиту для одержання незалежної оцінки впливу на довкілля основних підприємств-забруднювачів.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

У відповідності з основними напрямками наукових досліджень, затвердженими НАН України, а саме:

- розробка та обґрунтування методології вибору стратегії сталого розвитку техногенно навантажених регіонів України;

- розробка наукових основ регіональної системи екологічного моніторингу;

- оцінка та прогноз екологічних наслідків застосування технологій природокористування та схем розміщення гірничопромислового виробництва

Інститут природокористування та екології Національної академії наук України у 2015 році виконав низку досліджень, результати яких стосувались охорони довкілля Дніпропетровської області.

Так, в науково-дослідній роботі (НДР) “Формування вторинних екосистем як засіб відтворення ландшафтного та біотичного різноманіття порушених земель” вперше розроблено класифікацію технологій реабілітації порушених земель за критерієм участі в них природних екосистемних процесів, з обґрунтуванням просторових основ відтворення ландшафтного та біотичного різноманіття, що дозволяє впроваджувати технологічні рішення відновлення популяції рідкісних та ресурсно-цінних видів.

В НДР “Наукові основи залучення техногенних родовищ і втрачених ділянок родовищ з некондиційною потужністю руди для нарощування запасів корисних копалин в Україні та технології їх відпрацювання” підтверджено сформульовану раніше гіпотезу про те, що проблеми вичерпаності мінеральних ресурсів не існує, а існує проблема наукового прогнозування стану забезпеченості в часі мінеральними ресурсами відповідної якості, гірничо-геологічних умов їх залягання та розвитку техніки і технологій видобутку та збагачення корисних копалин відповідної якості. Апробація результатів виконана на прикладах родовища окислених кварцитів Петровського кар’єру ПАТ “ЦГЗК” і хвостів Жовторіченської збагачувальної фабрики ВАТ “Східний ГЗК”.

В науково-дослідній роботі “Розробка наукових основ збалансованого функціонування складних техноекосистем та шляхи його досягнення” доведено, що темпи та саме втручання у функціонування великих і складних гео-техно-екосистем можливі до тих пір, доки хоча б один з компонентів цих систем не досягає початку стадії деградації: (для гірничодобувних регіонів – загальна площа порушених земель, для річок – темпи замулення, для торф’яно-болотних територій – загальне зволоження).

На відміну від традиційної методології вибору за цільовим техніко-економічним результатом обґрунтовано нову методологію, алгоритм якої визначає вибір технологічних рішень за екологічними наслідками впливу на літосферу, атмосферу, гідросферу і біосферу, ресурси, природні та технологічні процеси. Цей алгоритм був використаний підприємствами ДРПВІ “Дніпрогіпроводгосп” та ТОВ “Дніпропетровська будівельна компанія “Гідромеханізація” при виборі найкращого технологічного рішення розчистки заболочених ділянок плавнів долини р. Дніпро, що дозволило підвищити очікуваний екологічний ефект у 2-3 рази.

На замовлення сторонніх організацій виконані НДР для практичного впровадження у виробництво, а саме:

- для ПАТ “ЦГЗК” “Обґрунтування природоохоронних заходів, підвищення їх ефективності для формування Комплексної регіональної програми (стратегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату Дніпропетровської області на 2016 – 2025 роки”;

- для ТОВ “Дніпропетровська будівельна компанія “Гідромеханізація” “Обґрунтування експертного висновку по проекту “Оздоровлення екологічного

стану території Діівської пойми м. Дніпропетровська” стосовно розчистки озера Гідропаркове”.

У відповідності до тематичного плану досліджень, виконуючі обов’язки головної організації зі створення наукових основ вибору стратегії сталого розвитку Придніпровського регіону (постанова Президії НАН України від 03.04.1996 №118) інститут сприяв координації відповідних структур у вирішенні питань переходу на принципи сталого розвитку. Це стосується завдань збалансованого функціонування складних техноекосистем, екологічної безпеки техногенних об’єктів, створених у геологічному середовищі гірничодобувних регіонів, залучення техногенних і втрачених ділянок родовищ для нарощування запасів корисних копалин, зменшення впливу ерозії земель на екобезпеку гірничодобувних територій, інші. Деякі результати роботи відображені у публікаціях, що увійшли до збірника наукових праць інституту “Екологія і природокористування” (випуск 19, 2015 р.). Важливу роль відіграє факт входження провідних вчених інституту до складу Координаційної ради з питань екології та використання природних ресурсів, а також робочої групи з проблем поводження з відходами Дніпропетровської обласної ради.

Слід зазначити, що інститут першим в країні розпочав дослідження теми сталого розвитку, навіть раніше, ніж про це було заявлено на конференції ООН у Ріо-де-Жанейро. У 1996 і 1999 роках інститут видав перші в Україні монографії: “Методичні підходи до вибору стратегії сталого розвитку території” і “Методичні підходи до вибору та обґрунтування критеріїв і показників сталого розвитку різних ландшафтних регіонів України”, котрі визначили головні напрямки розбудови цієї теми в країні. Мабуть не випадково Президія НАН України визнала інститут головною організацією з цього напрямку у одному із найбільш економічно потужному Придніпровському регіоні.

В якості головної організації Мінпромполітики України по розрахунку і обґрунтуванню стійкості бортів кар’єрів на відкритих гірничорудних розробках (наказ Міністерства від 27.05.2004 №249) інститут надав необхідні консультації, рекомендації, поради відповідним фахівцям гірничорудних підприємств і наукових установ Дніпропетровської та Полтавської областей. Це стосується інноваційних ресурсо- і енергозберігаючих технологій відкритої розробки крутопадаючих родовищ з внутрішнім відвалоутворенням, розроблених інститутом і відзначених Державною премією України 1999 року. Не менш важливим є запропоновані інститутом технології відродження порушених гірничими роботами земель в якості елементів екомережі, відзначені Державною премією України 2008 року.

Якщо перші технології підвищують ефективність виробництва і зменшення техногенного тиску на довкілля, то другі – залічують рани на тілі Землі (тобто кар’єри) і відновлюють на них біотичну складову у більш привабливому природному вигляді. У найближчі десятки років в країні не очікується подібних проривних технологій у цих напрямках.

По названим технологіям інститут підготував низку основних нормативних документів, котрі введені у дію наказами Мінпромполітики України, а також видав ряд монографій.

Певну наукову координацію інститут здійснював у виконанні регіональних програм поліпшення екологічного стану, моніторингу довкілля, використання порушених земель гірничодобувних підприємств у якості елементів екомережі Дніпропетровської області, що знайшло відображення у публікаціях року: “Будова поверхні порушених гірничими роботами земель – основний фактор розвитку вторинних екосистем”, “Основні технології формування вторинного ландшафтного та біотичного різноманіття порушених земель”, “Деякі особливості підготовки регіональних програм з екобезпеки і пом’якшення наслідків зміни клімату”, “Методологія комплексної оцінки природоохоронних заходів”, “До питання оцінки негативних наслідків використання хімічних добрив для гідросфери” (збірник наукових праць “Екологія і природокористування”, вип. 19, 2015 р.).

Роботи інституту з питань поліпшення екологічного стану Придніпровського регіону, створення системи екомоніторингу були визнані в Україні ще у 1991 році, коли за участю першого Міністра з охорони навколишнього середовища України у Дніпропетровську відбулась спеціальна нарада. Саме тут принципи створення регіональної системи екомоніторингу (СЕМ “Придніпров’я”) були визнані як базові для розбудови СЕМ “Україна”. З тих пір інститут займає провідні позиції у цій сфері в країні.

02.07.2015 відбувся громадський захід на тему “Міжнародний день Дніпра. Минуле. Сьогодні. Майбутнє”. Основу заходу склали матеріали багаторічних досліджень інституту стосовно деградації екосистеми басейну р. Дніпро і поступовому перетворенню її на болотну систему.

У наступному році планується розвивати наукові напрацювання з затверджених Президією НАН України напрямів діяльності інституту, пов’язаних з проблемами сталого розвитку територій, раціонального використання природних ресурсів, збереження та поліпшення стану навколишнього середовища, зниження техногенного тиску на довкілля і здоров’я людей. Визначальними буде тісна взаємодія і співробітництво з органами місцевої влади, науковими установами і вищими навчальними закладами, виробничими структурами, громадськими організаціями, у т.ч. Придніпровського регіону, на ключових позиціях сталого розвитку.

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

З метою сприяння захисту права кожної людини нинішнього і майбутніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров’я та добробуту, кожна із Сторін гарантує права на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, у відповідності до положень Орхуської Конвенції (стаття 1 Орхуської Конвенції).

15.12.1. Діяльність громадських рад

Для створення сприятливих умов вирішення екологічних проблем на обласному рівні та для більш широкого залучення громадськості до участі у підготовці та прийнятті важливих рішень, направлених на здійснення природоохоронних заходів у 2015 році працювала Громадська екологічна рада при Дніпропетровській облдержадміністрації, в яку входять 16 громадських організацій. Рада є колегіальним виборним консультативно-дорадчим органом, утвореним для забезпечення участі інститутів громадянського суспільства в управлінні державними справами, налагодження ефективної взаємодії з громадськістю.

Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації з метою досягнення погодженості дій державних і громадських органів при взаємодії з екологічною Радою запроваджено дієві механізми інформування, комунікацій та консультування в сфері охорони довкілля області.

У 2015 році на засіданнях екоРади, за участі керівництва та представників департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації було розглянуто наступні питання: стан справ з видалення зелених насаджень в Дніпропетровській області; розчищення ріки Саксагань; впровадження зелених технологій на виробництві; екологічний моніторинг стану навколишнього середовища; очищення госппобутових стічних вод в Дніпропетровській області; безконтрольне утворення, накопичення та розміщення різноманітних відходів та сміття на території Дніпропетровської області; розробка комплексної екологічної програми області; створення нових об'єктів ПЗФ.

Впродовж 2015 року департаментом спільно з екоРадою проводилась практична природоохоронна робота з різноманітних напрямків:

- вирішення проблеми спалювання опалого листя, яка із року в рік є однією з найгостріших екологічних та соціальних проблем області й України;
- вирішення проблеми збереження перших квітучих рослин, які віднесені до категорії рідкісних й зникаючих видів та занесені до Червоної книги України;
- проведення заходів з охорони рибних запасів та інших та інших представників водних біоресурсів з метою збереження біорізноманіття водойм та недопущення незаконного лову риби бракон'єрами;
- проведення екологічних акцій щодо відновлення природного стану довкілля, висадження дерев, прибирання територій від засмічення.

15.13. Екологічна освіта та інформування

Екологічна освіта і виховання на сучасному етапі є найважливішою складовою освітньої системи української держави. Одними з основних організаторів екологічної і природоохоронної діяльності в області є профільні позашкільні заклади, які, спираючись на екологічний актив міст і районів: педагогів, школярів, громадськість, проводять активну діяльність по збереженню і відновленню довкілля.

В Дніпропетровській області розроблена і впроваджується низка заходів,

пов'язаних із екологічним вихованням і екологічною освітою дітей та учнівської молоді по наступним напрямкам:

- позашкільна екологічна освіта і виховання в навчальних закладах (наявність шкіл, ліцеїв, гімназій екологічного напрямку, забезпеченість шкіл комп'ютерними класами тощо);

- розробка і видання навчально-методичної літератури;

- розробка періодичних видань з екологічної тематики;

- співпраця з громадськими центрами, організаціями екоосвітнього напрямку;

- проведення семінарів, конференцій, симпозіумів з екологічної тематики для різних категорій педагогічних працівників та для дітей;

- неформальна екологічна освіта (агітбригади, екскурсії, робота екологічних стежок, екологічна пропаганда тощо).

У 2015 році юннатівський рух України відсвяткував своє 90-річчя. Позашкільна екологічна освіта Дніпропетровщини відмітила цю знаменну ювілейну дату з вагомими показниками і досягненнями, найбільшим з яких є збереження мережі позашкільних еколого-натуралістичних закладів, яка, за даними Міністерства освіти і науки України, є сьогодні найбільшою серед інших областей і складає 15 закладів: обласний – 1, в містах області – 9, в сільських районах – 5.

Цю потужну освітню систему очолює Дніпропетровський обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді (КЗО “ОЕНЦДУМ”) - один з найстаріших позашкільних закладів України. Сьогодні – це сучасний позашкільний освітній заклад, координатор природоохоронної, екологічної та науково - дослідницької роботи з учнями всієї області, а також потужний методичний центр для системи профільних еколого-натуралістичних та загальноосвітніх навчальних закладів, де екологічна освіта і виховання є провідним напрямом діяльності.

В навчальних закладах області діти та учнівська молодь активно залучаються до участі в міжнародних, всеукраїнських, регіональних масових заходах. Щороку різноманітними формами організаційно-масової діяльності еколого-натуралістичного профілю охоплюється понад 12 тисяч дітей всіх вікових рівнів.

У 2015 році було організовано та проведено перший обласний екологічний конкурс “Лелека”. Захід проводився з метою подальшої реалізації та координації заходів з організації спостережень за гніздами білого лелеки, ознайомлення учнівської молоді з його річним циклом життя, дослідження кормових територій та особливостей живлення лелеки в умовах регіону, візуального та інформаційного виявлення гнізд білого лелеки за участю науковців вищих навчальних закладів, представників Публічного акціонерного товариства “ДТЕК ДНПРООБЛЕНЕРГО” та громадських екологічних організацій.

З метою активізації еколого-просвітницької та практичної природоохоронної діяльності школярів і молоді по відновленню довкілля в березні-квітні 2015 року проводився обласний етап Всеукраїнського конкурсу

“Земля – наш спільний дім”, який мав назву “Усе життя у цій краплині. Тож бережи її, дитино!”. Головна тема конкурсу у 2015 році – охорона водних ресурсів України.

З метою поліпшення стану довкілля в закладах освіти області проводилась низка масових заходів природоохоронного та екологічного спрямування. На місцях ініціювались і проводились акції, конкурси, операції, трудові десанти: “Пожовкле листя”, “Чистий берег”, “Смерть амброзії”, “Захистимо первоцвіти”, “Зустрічаємо пернатих друзів”, “Замість ялинки – зимовий букет”, “Посади дерево”, “Міжнародний день домашніх тварин”, “Збережемо стародавні дерева”, “Лишайники – індикатори чистоти повітря”, “Свято квітів”, “Рідній Орелі – чисті води”, “Зелений паросток майбутнього”, “День Землі, день довкілля”, “Збережемо ріки чистими”, “Зробимо наше місто чистим та зеленим”, “Збережемо птахів – Збережемо дерева – Збережемо Землю”, “Не рубай ялинку”, “Жива зелена хвиля”, “Прибережні смуги”, “Барви осені”, “Рідкісні рослини – символи України”, “Зупинимо лавину сміття” та ін.

Також учні та вихованці навчальних закладів приймали участь у Всеукраїнських масових заходах природоохоронного та екологічного спрямування: акція “Годівничка”; акція учнівської молоді “День зустрічі птахів”; еколого-натуралістичний похід “Біоцит”; акція “Птах року 2015”; конкурс “До чистих джерел”; конкурс “Вчимося заповідувати”.

Вивчення заповідних територій – національного надбання України – окремих напрямків роботи закладів освіти, перспективна форма співпраці позашкільних освітніх установ з науковцями вищих навчальних закладів і фахівцями природно-заповідної справи.

Наукові практики та комплексні екологічні експедиції виховують в дітях особливе ставлення до природи, розуміння важливості збереження її неповторної краси. І тому, з метою ознайомлення юннатів з основними об’єктами природно-заповідного фонду області і України, залучення їх до практичних заходів по охороні та збереженню довкілля, в області діє програма організації літніх наукових практик та комплексних експедицій “Вивчаємо заповідні території України”.

Також одним з важливих резервів формування в закладах освіти екологічної свідомості у школярів є створення і використання екологічної стежки. Організація екостежки сприяє тому, що учні вивчають об’єкти і явища в самій природі, визначають основні види рослин і тварин, з’ясовують шляхи впливу людини на довкілля, ознайомлюються з основними видами природокористування, накопичують досвід оцінювання характеру та результатів взаємодії людини і природи, опановують навички екологічно грамотної поведінки у природному середовищі, розширюють кругозір щодо сучасних місцевих екологічних проблем і шляхів їх розв’язання.

Одним з найважливіших напрямів методичної роботи в позашкільних еколого-натуралістичних закладах освіти області на сучасному освітньому етапі є видавнича діяльність. У 2015 році вся видавнича продукція, видана КЗО “ОЕНЦДУМ”, була присвячена 90-річчю юннатівського руху в Україні.

У системі закладів вищої освіти функціонують факультет біології, екології та медицини Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, навчально-науковий комплекс “Акваріум”, зоологічний музей, віварій, гербарій, ботанічний сад, Міжнародний біосферний стаціонар ім. О.Л.Бельгарда, біостанції.

Кафедри випускають фахівців за профілем: загальної біології та водних біоресурсів; фізіології людини та тварин; фізіології та інтродукції рослин; мікробіології та вірусології; біохімії та біофізики; зоології та екології; геоботаніки; ґрунтознавства та екології; тощо.

Таблиця 15.13.1. Інформація про організацію підготовки фахівців екологічного профілю у вищих навчальних закладах Дніпропетровської області

<i>ВНЗ</i>	<i>Спеціальність</i>	<i>Напрямок підготовки</i>
Дніпропетровський Національний ун-т залізничного транспорту імені академіка В.Лазаряна	Екологія	Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування
		Екологія та охорона навколишнього середовища
Дніпродзержинський державний технічний університет	Екологія	Екологія та охорона навколишнього середовища
Національна металургійна академія України	Екологія	Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування
		Екологія та охорона навколишнього середовища
Український державний хіміко-технологічний університет	Екологія	Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування
		Екологія та охорона навколишнього середовища
Національний гірничий університет	Екологія	Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування
		Екологія та охорона навколишнього середовища
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури	Екологія	Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування
		Екологія та охорона навколишнього середовища
Криворізький національний університет	Екологія	Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування
		Екологія та охорона навколишнього середовища
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет	Екологія	Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування
		Екологія та охорона навколишнього середовища

Таблиця 15.13.2. Інформація про наявність спеціалізованих кафедр охорони навколишнього середовища у вищих навчальних закладах Дніпропетровської області

<i>ВНЗ</i>	<i>Факультет</i>	<i>Кафедра</i>
Дніпропетровський національний університет ім.Олеса Гончара	Геолого-географічний	Кафедра гідрометеорології і геоекології
	Біології, екології і медицини	Зоології і екології
Національний гірничий університет	Гірничий факультет	Екології
Український державний хіміко-технологічний університет	Технології не органічних речовин	Технології не органічних речовин та екології
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет	Водогосподарської інженерії та екології	Кафедра екології та охорони навколишнього середовища
Дніпропетровська державна медична академія	II медичний факультет	Гігієни та екології
Дніпродзержинський державний технічний університет	Хіміко-технологічний	Екології та охорони навколишнього середовища
Криворізький національний Університет	Геолого-економічний	Екології
Криворізький педагогічний університет ДВНЗ “КНУ”		Ботаніки та екології

Таким чином, з метою вирішення глобальних на сьогодні питань вивчення, охорони, збереження та відновлення навколишнього природного середовища, формування екологічної культури учнів та вихованців навчальних закладів створена певна система від дошкільного до вищого навчального закладу системи освіти.

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

15.14.1. Двостороннє та багатостороннє співробітництво

З кожним роком Міжнародний екологічний форум “Довкілля для України” набуває все більшого впливу на усвідомлення громадянами України, керівниками підприємств різних галузей національної економіки, комерційних структур важливості дбайливого ставлення, збереження, ефективного і раціонального використання природних ресурсів, необхідності та екологічної доцільності суворого додержання вимог природоохоронного законодавства.

У квітні 2015 року в Українському центрі МВКФ у м. Києві, за підтримки

Кабінету Міністрів України, відбувся Міжнародний екологічний форум “Довкілля для України”. Організаторами заходу є Міністерство екології та природних ресурсів України та Український центр Міжнародних виставок та конференцій.

Метою Міжнародного екологічного форуму “Довкілля для України” є інтеграція стратегії “зеленої” економіки в суспільно-політичне, економічне та соціальне життя України для забезпечення збалансованого (сталого) розвитку держави, співпраця органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій, науки, бізнесу в розв’язанні екологічних проблем, впровадження “чистих”, ресурсо- та енергоефективних технологій в усіх галузях економіки, екологічно збалансованої системи природокористування і збереження екосистем, гарантування екологічної безпеки для здоров’я та життя населення, а також міжнародне співробітництво та розроблення рекомендацій для комплексної охорони довкілля.

Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації взято участь у роботі Міжнародного екологічного форуму “Довкілля для України”, а саме у виставці “Довкілля 2015”. На заходах форуму були представлені найкращі розробки та досягнення в екологічній сфері, обговорювались головні проблеми довкілля та шляхи їх вирішення.

Щорічне проведення Міжнародного екологічного форуму “Довкілля для України” сприяє захисту і відтворенню довкілля, створенню ефективних систем гармонізації життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі тощо та презентації досягнень і можливостей у природоохоронній сфері, адже подібні заходи дають можливість обмінюватися досвідом та знайомитися з демонстраціями передових досягнень та розробок провідних фахівців у галузі охорони довкілля.

22.05.2015 в приміщенні департаменту проведено зустріч із спостерігачем ОБСЄ спеціальної моніторингової місії в Україні Йозасом Казласом (США).

Мета зустрічі – обговорення питань щодо охорони навколишнього природного середовища на території Дніпропетровської області та можливість проведення на Дніпропетровщині Міжнародної конференції “Всесвітня зміна клімату. Альтернативні джерела енергії”.

У зустрічі також взяли участь фахівці департаменту та голова Громадської екологічної ради при Дніпропетровській облдержадміністрації.

17.09.2015 директор департаменту взяв участь у Форумі з енергетичної безпеки на якому обговорювались питання щодо створення умов для сталого розвитку в Україні та покращення стану навколишнього природного середовища.

Організатори форуму – Спеціальна Моніторингова Місія ОБСЄ, Дніпропетровська облдержадміністрація та Дніпропетровська обласна екологічна асоціація Зелений Світ/Друзі Землі України.

Захід відбувся за адресою: м. Дніпропетровськ, вул. Набережна Перемоги 9 Б.

З 30 вересня по 02 жовтня директор департаменту взяв участь у роботі першого засідання учасників проекту “Реалізація політики охорони

атмосферного повітря від забруднення зумовленого автомобільним транспортом в українських у світлі позитивного досвіду Амстердаму та Цюриху”.

Метою Проекту є здійснення аналізу заходів зі зниження автотранспортного забруднення атмосферного повітря у містах України,

Амстердамі та Цюриху, з метою запропонувати українським містам заходів зниження автотранспортного забруднення атмосферного повітря, які могли б бути ефективними в умовах конкретних міст України. Захід відбувся у приміщенні посольства Швейцарської конфедерації в Україні.

08.10.2015 керівництвом департаменту взято участь у Всеукраїнському форумі “Зелена економіка та енергоефективність” з ініціативи Дніпропетровської обласної ради спільно з Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) ГмбХ.

13.10.2015 департаментом взято участь у засіданні круглого столу між представниками голландської бізнес-місії та представниками органів влади Дніпропетровщини, яке відбулося у готелі “Гранд готель “Україна”.

Під час заходу обговорювалися такі питання:

1. Чим привабливий Дніпропетровський регіон для ведення бізнесу.
2. Впровадження економічних реформ: порядок денний для органів місцевого самоврядування у Дніпропетровську.
3. Взаємодія бізнесу та влади.
4. Початок функціонування Зони Вільної Торгівлі між Україною та ЄС: очікування, реалії, перспективи. Експортний потенціал Дніпропетровщини.
5. Ключові та пріоритетні сектори економіки регіону для співпраці з голландськими компаніями:

сільське господарство та виробництво продуктів харчування;
перспективи розвитку сектору логістики та інфраструктури;
сталий розвиток: енергоефективність, водне господарство, поводження з відходами.

Також, відбулася індивідуальна зустріч з керівництвом компанії Пілкенрод Груп в рамках дипломатичного візиту Голандської Бізнес Місії на чолі з Послом Королівства Нідерландів. Мета зустрічі – обговорення потенціального співробітництва в контексті очистки промислових стоків та підготовки питної води, а також різних варіантів фінансування обладнання.

05.11.2015 директор департаменту провів зустріч із Полом Якобсом – керівником бельгійської компанії РНІ Consultancy із офісом у місті Дніпропетровськ. Компанія надає консалтингові послуги в сфері енергозбереження, захисту навколишнього природного середовища, безпеки праці, управління якістю.

Мета зустрічі – обговорення питань щодо покращення стану навколишнього природного середовища.

Захід відбувся в приміщенні департаменту екології та природних ресурсів ОДА.

ВИСНОВКИ

Екологічні проблеми області останніми роками залишаються не вирішеними, деякі можливо віднести до загальнонаціональних екологічних проблем, і не дивно, що це є одним із важелів, який стримує розвиток конкурентоспроможності області.

За оцінкою установ НАН України за ступенем забруднення майже вся територія області відноситься до категорії дуже забрудненої, а понад третини – до надзвичайно забрудненої. Наслідком такої екологічної ситуації в області є щорічне зменшення чисельності населення: хоч народжуваність останніми роками почала збільшуватись, продовжує зростати загальна смертність та погіршується стан здоров'я населення.

З метою поліпшення екологічної ситуації в Дніпропетровській області основні напрямки природоохоронної діяльності спрямовані на:

поліпшення екологічного стану басейну Дніпра;

зменшення рівня забруднення атмосферного повітря;

сприяння розв'язанню проблем поводження з відходами, насамперед з токсичними та непридатними;

розширення площі природно-заповідного фонду, формування екологічної мережі області;

відновлення лісів, збільшення їх площі, збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, охорона рослинного і тваринного світу та лісових екосистем;

удосконалення системи екологічного моніторингу в області;

покращення стану інформованості громадськості, сприяння її участі у процесі прийняття рішень з питань охорони довкілля.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємні умови сталого економічного та соціального розвитку. Тому в області здійснюється екологічна політика, спрямована на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля, на досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, на охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів.

Використання природних ресурсів і пов'язане з ним відповідне навантаження на навколишнє природне середовище – це та сфера людської діяльності, яка визначає широке коло соціальних, економічних та екологічних проблем. Особливо актуальними вони є сьогодні, оскільки раціональне природокористування і збереження довкілля – ті важливі чинники, що в умовах вичерпання ресурсів і погіршення екологічного стану навколишнього природного середовища можуть сприяти запобіганню подальшій деградації середовища проживання людини, динамічному розвитку економіки і задоволенню соціальних потреб.

ДОДАТКИ

Відповідальні виконавці розділів доповіді про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2015 рік

№ з/п	Назва розділу	Відповідальні
	Вступне слово	Сержантова І.Б. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління – начальника відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61
1.	Загальні відомості	<p>п.1.1. Сержантова І.Б. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління – начальника відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61</p> <p>п.1.2. Данілова С.В. – начальник відділу природно-заповідної справи, земельних відносин та природокористування департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61;</p> <p>п.1.2. Гарасимюк А.Ю. – начальник відділу поводження з відходами та використання надр департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61;</p> <p>п.1.2 Десна О.А. – заступник начальника відділу охорони атмосферного повітря та водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61;</p> <p>п.1.2. Канцедал Є.І. – заступник начальника управління - начальник відділу охорони атмосферного повітря та водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61</p>
2.	Атмосферне повітря	<p>Канцедал Є.І. – заступник начальника управління - начальник відділу охорони атмосферного повітря та водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61</p> <p>Головне управління статистики у Дніпропетровській області; Дніпропетровський регіональний центр з гідрометеорології</p>
3.	Зміна клімату	Канцедал Є.І. – заступник начальника - начальник відділу охорони атмосферного повітря та водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61

№ з/п	Назва розділу	Відповідальні
4.	Водні ресурси	Десна О.А. – заступник начальника відділу охорони атмосферного повітря та водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61 ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України” Дніпропетровське обласне управління водних ресурсів
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	Данілова С.В. – начальник відділу природно-заповідної справи, земельних відносин та природокористування департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61 Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Дніпропетровській області Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету ім. Олесья Гончара; Криворізький ботанічний сад НАН України; Природний заповідник “Дніпровсько-Орільський”
6.	Земельні ресурси та ґрунти	Данілова С.В. – начальник відділу природно-заповідної справи, земельних відносин та природокористування департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61 ДНВП “ГЕОІНФОРМ України”; Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області
7.	Надра	Гарасимюк А.Ю. – начальник відділу поводження з відходами та використання надр департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Десна О.А. – заступник начальника відділу охорони атмосферного повітря та водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61
8.	Відходи	Гарасимюк А.Ю. – начальник відділу поводження з відходами та використання надр департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61 Головне управління статистики у Дніпропетровській області
9.	Екологічна безпека	п. 9.3. Гарасимюк А.Ю. – начальник відділу поводження з відходами та використання надр департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Державна екологічна інспекція у Дніпропетровській області

№ з/п	Назва розділу	Відповідальні
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	Сержантова І.Б. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління – начальника відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61 Головне управління статистики у Дніпропетровській області
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	Сержантова І.Б. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління – начальника відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61 Управління агро-промислового комплексу облдержадміністрації
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	Сержантова І.Б. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління – начальника відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61 Головне управління статистики у Дніпропетровській області; Управління паливно-енергетичного комплексу та енергозбереження облдержадміністрації
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	Сержантова І.Б. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління – начальника відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61 Головне управління статистики у Дніпропетровській області
14	Збалансоване виробництво та споживання	п. 14.1. Десна О.А. – заступник начальника відділу охорони атмосферного повітря та водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61; п. 14.3 Данілова С.В. – начальник відділу природно-заповідної справи, земельних відносин та природокористування департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п. 14.2, 14.4 Сержантова І.Б. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління – начальника відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61

№ з/п	Назва розділу	Відповідальні
15	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	<p>п.15.1, 15.2., 15.3., 15.4. п 15.14 Сержантова І.Б. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління – начальника відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61</p> <p>п. 15.5, 15.8, 15.9. Данілова С.В. – начальник відділу природно-заповідної справи, земельних відносин та природокористування департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61;</p> <p>п.15.8, 15.9. Гарасимюк А.Ю. – начальник відділу поводження з відходами та використання надр департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61;</p> <p>п.15.5, п.15.6, п.15.8, 15.9. Десна О.А. – заступник начальника відділу охорони атмосферного повітря та водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61;</p> <p>п.15.5, п.15.8, 15.9. Канцедал Є.І. – заступник начальника управління - начальник відділу охорони атмосферного повітря та водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61;</p> <p>п.15.11, 15.12 (15.12.1, 15.12.2), п. 15.3. Московка І.Ю – начальник відділу бухгалтерського обліку, організаційної та кадрової роботи управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи Департамент фінансів облдержадміністрації; Департамент економічного розвитку облдержадміністрації; Департамент освіти і науки облдержадміністрації Дніпропетровський регіональний центр з гідрометеорології; НВП “Центр екологічного аудиту”; Дніпропетровське обласне управління водних ресурсів; Інститут проблем природокористування та екології НАН України; КП “Південукргеологія”; Громадська екологічна рада при Дніпропетровській облдержадміністрації</p>
16	Висновки	Сержантова І.Б. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління – начальника відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61
17	Додатки	Сержантова І.Б. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління – начальника відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61

**Регіональна доповідь “Про стан навколишнього природного середовища
Дніпропетровської області в 2015 році” підготовлена за участю:**

департаменту економічного розвитку облдержадміністрації;
департаменту освіти і науки облдержадміністрації;
департаменту фінансів облдержадміністрації;
управління паливно-енергетичного комплексу та енергозбереження
облдержадміністрації;
управління агро-промислового комплексу облдержадміністрації;
управління зовнішньоекономічної діяльності облдержадміністрації;
Громадської екологічної ради при Дніпропетровській
облдержадміністрації
державної екологічної інспекції у Дніпропетровській області;
Головного управління Держпродспоживслужби в Дніпропетровській
області;
ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби
України”;
Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології;
Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів;
Дніпропетровського обласного управління лісового та мисливського
господарства;
Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та
регулювання рибальства в Дніпропетровській області
ДНВП “ГЕОІНФОРМ України”;
Головного управління статистики у Дніпропетровській області;
Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області;
Інституту проблем природокористування та екології НАН України;
Центральної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки
Державної інспекції ядерного регулювання України;

Ботанічного саду Дніпропетровського національного університету
ім. Олесь Гончара;

Криворізького ботанічного саду НАН України;

Природного заповідника “Дніпровсько-Орільський”

КП “Південукргеологія”;

НВП “Центр екологічного аудиту”.

ЗМІСТ

Вступне слово	2
1. Загальні відомості	3
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території	3
1.2. Соціальний та економічний розвиток Дніпропетровської області	4
2. Атмосферне повітря	6
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	6
2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами	6
2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Дніпропетровської області	7
2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за сферами діяльності)	10
2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря	12
2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах	12
2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	12
2.5. Використання озоноруйнівних речовин	13
2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	13
2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	14
3. Зміна клімату	16
3.1. Тенденції зміни клімату	16
3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	16
3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	16
4. Водні ресурси	18
4.1. Водні ресурси та їх використання	18
4.1.1. Загальна характеристика	18
4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів	18
4.1.3. Водокористування та водовідведення	19
4.2. Забруднення поверхневих вод	20
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	20

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів	23
4.3. Якість поверхневих вод	27
4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	36
4.3.2. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	39
4.3.3. Радіаційний стан поверхневих вод	41
4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення	42
4.5. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	44
5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	46
5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	46
5.1.1. Загальна характеристика	46
5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	46
5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	50
5.1.4. Формування національної екомережі	51
5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	51
5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу	52
5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу	52
5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів	54
5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів	59
5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	59
5.2.5. Адвентивні види рослин	80
5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	81
5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду	81
5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу	82
5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу	82
5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств	83
5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	84
5.3.4. Інвазивні види тварин	108

5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу	110
5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	112
5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	115
5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення	118
5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон	118
5.6. Туризм	118
6. Земельні ресурси та ґрунти	120
6.1. Структура та стан земель	120
6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь	120
6.1.2. Стан ґрунтів	121
6.1.3. Деградація земель	121
6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	122
6.3. Охорона земель	123
7. Надра	124
7.1. Мінерально-сировинна база	124
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази	124
7.2. Система моніторингу геологічного середовища	129
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість	129
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси	135
7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	143
8. Відходи	145
8.1. Структура утворення та накопичення відходів	145
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	146
8.3. Використання відходів як вторинної сировини	148
8.4. Транскордонне перевезення відходів	149
8.5. Державне регулювання в сфері поведження з відходами	150
9. Екологічна безпека	151
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки	151
9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	152
9.3. Радіаційна безпека	152
9.3.1. Стан радіаційного забруднення території	152
9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами	155
10. Промисловість та її вплив на довкілля	161

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва	161
10.2. Вплив на довкілля	164
10.2.1. Гірничодобувна промисловість	164
10.2.2. Металургійна промисловість	164
10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість	165
10.2.4. Харчова промисловість	165
10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва	167
11. Сільське господарство та його вплив на довкілля	169
11.1. Тенденції розвитку сільського господарства	169
11.2. Вплив на довкілля	170
11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	170
11.2.2. Використання пестицидів	171
11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	171
11.2.4. Тенденції в тваринництві	173
11.3. Органічне сільське господарство	174
12. Енергетика та її вплив на довкілля	175
12.1. Структура виробництва та використання енергії	175
12.2. Ефективність енергоспоживання	176
12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля	178
12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	180
13. Транспорт та його вплив на довкілля	181
13.1. Транспортна мережа Дніпропетровської області	181
13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень	181
13.2. Вплив транспорту на довкілля	183
13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	183
14. Збалансоване виробництво та споживання	185
14.1. Тенденції та характеристика споживання	185
14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки	186
14.3. Впровадження елементів “більш чистого виробництва” в Дніпропетровській області	190
14.4. Ефективність використання природних ресурсів	191
15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	194
15.1. Національна та регіональна екологічна політика Дніпропетровської області	194

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки	201
15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	201
15.4. Виконання державних цільових екологічних програм	210
15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища	211
15.6. Державна екологічна експертиза	223
15.7. Економічні засади природокористування	229
15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності	229
15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі	229
15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	231
15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування	232
15.10. Екологічний аудит	233
15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	233
15.12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	236
15.12.1. Діяльність громадських рад	237
15.13. Екологічна освіта та інформування	237
15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	241
15.14.1. Двостороннє та багатостороннє співробітництво	241
Висновки	244
Додатки	245